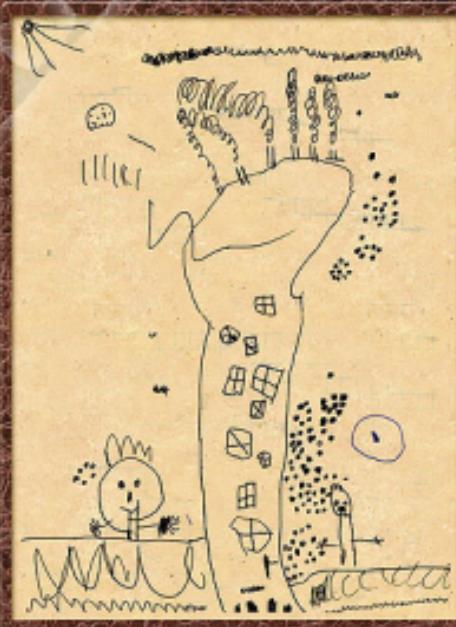

ТВАДИ

Василь Том 2

Врублевський

Василь Врублевський

ТВОРИ

Том 2

МЕРТВОМУ ПІВНЮ
ФАГОТ НЕ ПОТРІБЕН
або
Каїруанські хроніки

Конспірологічний роман

Житомир
2015

УДК 821.161.2(477.42)

ББК 84(4УКР-ДЖНТ)6

В-83

До другого тому творів Василя Врублевського уйшов роман «Мертвому півно фагот не потрібен», що з деякими, іноки й досить тривалими, перервами створювався упродовж шістнадцяти літ, починаючи із 1998-го року.

*В оформленні обкладинки використано
малюнок Даринки Врублевської*

(ланцір, кульковий ручка).

створений ляло у віці 4 років 7 місяців (листопад 2014 р.).

Копіювання, тиражування і згадка позиціону у будь-який спосіб
т неконсервативною методою
не тільки не забороняється, але є усіляко заохочується.

Неуважливе із автором відкликане або часткове використання творів
задля отримання комерційного зиску
матиме свої наслідком судовий путь за захист авторських і суміжних прав.

МЕРТВОМУ ПІВНІЮ ФАГОТ НЕ ПОТРІБЕН, або Каїруанські хроніки

Конспірологічний роман

Sekcio 1: malespero kaj exaltation

Чужак. *Посоромлена мімра Копонешро. Розтас Старого Ірхатдіри. Римуталъма місія Сильви і Дане. Побіжна згадка про Атне Кобузу. Місяцеві не мікодашъ ашшия собаки.*

До нашого невеличкого однозвірхового Каїруана – надто сірого й нічим непримітного містечка, що притулилося до підніжжя пологого кам'янистої узгір'я у глибині Ломасорійських лісів за десятки миль від автомагістралей і залізниць, – трапляється, роками не заглянє жодна стороння душа, того ї не дивно, що з'ява будь-якої нової особи вмить сколихує розмірений, сонливий ритм тутешнього існування, збурюючи просто таки дикий ажіотаж, отож коли однієї травневої деннини, пообіді, навпроти салуну злодієро¹ О'Негрі пригальмувало старе пошарпане авто, закинутожене і вкрите пилюкою так, що годі було розглядіти його перацький колір, і з нього вийшов кремезняк у фетровому капелюсі, рудому демісезонному пальті і з триденною щетиною на обличчі, звістка про прибульця облетіла Каїруан швидше, аніж він устиг здолати кільканадцять метрів від авто до дверей ресторатії.

– Той чужак прийшав здалеку! – категорично заявила мімра Копонешро. Загалом, відколи її чоловік примудрився несподівано розбагатіти на якихось непевних оборудках (а сталося це не так давно), вона взяла за звичку навіть про очевидні і безсумнівні речі висловлюватися зі зверненістю пророка, що милостиво вказує заблукалим відвідам дорогу.

– Ще б пак! – іронічно відізвалася мімра Лін Дане. – Навіть якби він прибув з Авкінівраку, це однаково неблизько.

– Не скажіть, – уперто зауважила мімра Копонешро, конотисто складаочни бубликом щедро наквасцяні помадою губи. – Сорок вісім миль у наш час не

¹ Шамобливе звертання до поважної особи чоловічої статі.

² Заміжня жінка.

можна вважати великою відстаниною. Мій Потер на нашому «Форді» добирається до Авкіннівраку за три години.

— І одну ніч! — уштирикула мимра Дане, недвусмисло натякаючи на ту обставину, що Потер Копонешро, тільки-но у нього завелися грошищята, найняв собі секретарку, іону мимзю¹ Юті Моканеш, котра тепер супроводжувала його в усіх поїздках за межі Каїруана.

Мейра Копонешро густо почвероніла, та все ж спробувала, як кажуть у нас, не дати минам себе з'єсти.

— Ну, у Потера багато роботи...

— А хто сумнівається? — пирхнула їдкуватим смішком мимра Дане. — Сачкувати йому зася! Усім відомо, що відколи у його конторі з'явилася та фіфочка, клопотів злодію Потеру прибавилося.

Посоромлена мимра Копонешро пробелькотіла щось на кшталт того, що Йі конче треба перевідати матінку, і чкурикула у бік поштамту, намагаючись чимподалі відбігти від знищальної реїлкії мимри Дане:

— Кажуть, ви придбали нове ліжко? Таке широченне, що й утрьох запросто поміститься!

Тим часом звістка про несподіваного візитера вже приблизилася і до пивниці Юджіна Кіллі на протилежному кінці містечка.

Старий Ірландець — а саме так його здебільшого і називали в Каїруані (хоч був він, далібі, не таким вже й старим, бо мав лише якихось п'ятдесят з хвостиком; але у містечку був ще один ірландець, Джейффі Мейр, на кілька літ молодіший од Юджіна, отож звіклі до простоти і зручності каїруанці відповідю й окрестили їх Старим і Молодим Ірландцями) — зачувші новину, вмект спохмурнів, знеслено опустився на стільницю і склонився рукою за серце.

— Це крах! — проптерхотіли його губи.

Перед очима Юджіна зразмо постали події дванадцятирічної давності: тоді також якийсь зайдя не придумав нічого гіршого, як навідати салун тієї рудої свині О'Негрі, і хоч пробув він там всього-навсього якихось п'ятогодини, після чого назавжди щез із Каїруана, однака цього виявилося цілком достатньо, аби хитрун О'Негрі переманив клієнтів Старого Ірландця здешевленим питвом та побрехеньками, що незнайомець збирався за тиждень-другий завітати знову. Ясна річ, він не об'явився ні через тиждень, ні через місяць, згодом про нього вже й згадувати забули, але справа була зроблена: збиратися на посиденьки в салуні О'Негрі для каїруанських чоловіків увійшло в звичку, а звичок своїх вони дотримувалися з більшою шанбою й ретельністю, аніж законів і заповідей Христових. Бізнес Юджіна Кіллі почав занепадати, він став подумувати усерйоз, чи не спродати пивницю та дім і перебратися в якесь інше місце, хоч би в Шиєярак чи Таурхаб, але тут несподівано віддала всевишньому душу його дружина; похорони, як водяться в Каїруані, зібрали усеньке містечко, сім днів поспіль Старий Ірландець воїв у своїй пивниці кожного, хто навідувався

¹ Дівчина або неодружена жінка будь-якого віку (у називному відмінку — мимза).

розділити з ним печаль, відтак мало-помалу тут перебувало у кільканадцять заходів все чоловіче населення Каїруана – і історія повторилася з точністю до навпаки: завсідники салуну О'Негрі перекочували до Юджіна Кіллі...

І ось тепер навчений гірким досвідом Старий Ірландець в одну мить втратив душевний спокій; сили, здавалося, безнадійно полишили його. Він навіть не міг підняти погляд і хоч би побіжно окинути спорожній за якихось кілька хвилин зальчик, бо знов і боявся, що серце його не витримає цієї наруги, – із дна затуманеної свідомості зринуло раптом безжалісне усвідомлення того, що сенс усього його життя same у цій пивниці і що нічию йому її не зможе замінити: ця втрата, певно ж, буде набагато відчутнішою і ятрішою, анж смерть дружини – хоч він її по-своєму й любив, але зістку про її кінчину сприйняв, сказати б, із покірністю перед фактумом, а от нове банкрутство – і саме тепер, коли ще якихось півгодинки тому ніщо не віщувало трагедії! – Юджін не міг сприйняти інакше, як злив ошкір диявола та найбільшу з усіх можливих і неможливих несправедливостей.

«Боже! – затримався в судомі Старий Ірландець. – За що? Чим завинив я перед тобою?»

Та, видно, господь полинув пивницю та, приєднавшись до ватаги зрадників, подався із ними до салуну О'Негрі.

Старому Ірландцю лишалося хіба що покластися на диво. Але дива трапляються в Каїруані ще рідше, анж навіднини зайд – навіть у найвіддаленіших закапелках Юджінової пам'яті нічого такого, що можна було хоч би з великою мірою умовності назвати дивом, не віднайшлося... Юджіна опосів такий безпросвітний відчай, що коли б під цю пору він наклав на себе руки, не виглядало би цілком логічним і не позбавленим певної винуканості драматичним фіналом, яким, ймовірно, задоволившись б навіть сам старина Вільям.¹

На щастя, господь, здається, бодай краєм вуха, а таки вчує Юджінові молитви і, не маючи ніякої охоти вертатися до салуну особисто, спровадив на спасіння ледь живої душі Старого Ірландця нерозлучних приятелів Ноля Дане (чоловіка вже згадуваної мимри Лін) та Марсела Сильву – співзасновників, співредакторів і співавторів єдиної місцевої газетки «Каїруанські хроніки»². Щоправда, хоча б натякнути їм про винятковість перекладеної на них місії він чи то не мав часу, чи не вважав за доцільне посвячувати простих смертних у божі справи, отож, підіймаючись рипливими дощатими сходами пивниці, обос були твердо переконані, що жene їх сюди не промисел господній, а багаторічна звичка зважати передвечірні години у Юджіновій пивничці.

¹ Тут мається на увазі, зрозуміло, після іншій як Шекспір.

² Треба сказати, що уживання множинної форми «хроніки» поруч із заверстаними у «шапку» профілеми Сильви і Дане (a la Маркс і Енгельс), зіграло із «батьками-засновниками» злий жарт: і до них самих, і до газети одразу ж (ще й не високола друкарська фарба на сигнальних примірниках першого номера!), мілані і назавжди пристягнуло назвисько «Каїруанські алканті».

Зазвичай Сильва і Дане обирали столик у закутку, замовляли віскі з льодом, лимон та холодний чай і заводили нескважливі теревені на літературні теми, щедро присмачену іменами, цитатами, специфічними термінами і категоричними присудами, з-поміж яких *графоман*, *примітив*, *багазьщина* і *убозімство* виглядали порівняно з іншими мало не як похвала, — обое ж бо приписували себе до письменницької братії й плекали просто таки наполеонівські плани, а те, що ні одному, ані другому ніяк не вдавалося пробитися на сторінки якого-небудь із двох дюжин передплачуваних напару тоєстих журналів, списувалося на зверність столичного літературного бомонду до авторів з провінції. «Треба вириватися з цієї багнюки!» — вже не один рік твердили вони одни одному, однак поліціати насиждені гніздечко не поспішали, тримаючи собі на умі, що краще грітися біля свого вогнища, аніж обплектися біля чужого. Як на те, невдачі додавали їм взарту, чим дошкальніша була критика рецензентів їхніх опусів, тим затятіше вони вірили, що базграниця їхні чогось варта — бо ж, як відомо, камінцями жбурлять тільки у ті дерева, на яких щось вродило. Все ж дівчі на місці Сильва і Дане хоч і ненадовго, але виривалися з «цієї багнюки» до Авкинівраку на збіговиська літературного клубу «Дубове листя», яким керував підстаркуватий поет Боле Славич (він же Зак Лунний) — правду кажучи, поетик так собі, але з непомірно роздутими претензіями і таким же непомірно роздутим червом, хронічно загострененою виразкою самозвеличення і жовчного несприйняття будь-чого хоча б трішечки талановитого: будучи, загалом, далеко не дурнем, він просто не міг не скласти справжньої цінні своїм здібностям і сумінням заслугам, тож панічно жахався однієї лише думки, що хтось наміриться сникнути його із п'єдесталу. Оті збіговиська «Дубового листя» значили для нього те ж саме, що й пивниця для Старого Ірландца, та тільки на відміну од Юджіна, котрий радше згодився б бути повішеним, аніж пропонувати клієнтам не вельми якісне питво. Боле Славич тільки тим і займався, що вихвалив низькопробне віршомазза. Ту його політику Дане із Сильвою розкусили давно, та все ж намагалися не пропускати жодного зборища, на що була цілком поважна причина: на «Дубове листя» сповзaloся, мов гусіні, чимало молоденських (і навіть геть юних) поетичних натурок, серед яких траплялися й достоту перспективні та багатообіцяючі; і хоч подейкують, що обіцянного три роки треба чекати, а все ж деякі із них сповіновали обіцянє того ж вечора...

Власне, переступаючи поріг Юдкінової пивниці, Дане із Сильвою саме жваво обговорювали вчорашино вилазку до Авкинівраку, від якої в обох липшилися шонайприємніші емоції; і хоча упродовж дня приятелі вже з десяток, якщо не більше, разів переповідали один одному подробниці романтичної казайки з двома приблудними таурхабськими дівицями, та однак хвілі соловіків споминів наскочувалися знову й знову і вони нізацо не могли відмовити собі в задоволенні заново полоскотати збуджену уяву ще достоту

свіжими і незблаклими враженнями з минулої ночі.¹ Здавалося, віцо не здатне було похитнути піднесеного настрою друзяк, але незвична тиша й безмолвля у пивниці уміть вивітрили з голів ловеласів думки про вчорашні подвиги і змусили прикиніти очима до згорбленої постаті Старого Ірландця.

— Що сталося?

Юджін підняв до них скаламучений погляд і його обличчям, від гостро випинутих вінниць до тонких землистих смужок губ, проповзла тінь жалюгідної гримаси. Виглядав таким пригніченим і прибитим, що вистачило його тільки на невдалу спробу кволо відмахнутися рукою та майже нечутно прошамати:

— А-а...

Приятелі перезирнулися і в німих запитаннях їхніх поглядів, супровожуваних розгубленим знизуванням плечима, відбились цілком ширі збентеженість та занепокоєння.

— Ради бога, Юджін! — не витримав Дане. — Поясни, зрештою, що все це значить?

Однакче Старий Ірландець ніяк не відреагував на слова Дане, немовби й зовсім їх не почув. Зрештою, так воно, мабуть, і було направду.

— Чи він, бува, не вхлебтаний? — смикнув Дане приятеля за рукав сорочки.

— Та ні, бути цього не може, — отважився Сильва. — Ти ж добре знаєш, що Юджін зайвого собі нізацо не дозволить.

— Всяке буває.

— Але не з Юджіном! — уперто заперечив Сильва. — У нього залиша витримка.

— Дивлячись на нього зараз, можна у цьому й засумніватися.

— Ні, це щось інше.

— Що ж?

— Звідки мені знати! — зиняв плечима Сильва.

¹ Насправді ж пригодка була так собі, нічого особливого. Дівці виявилися звичайнісівськими шплюндрами, що невідомо з якої притки затесані на вечірку «Дубового листя». Цілком ймовірно, що вони не дуже й розуміли, куди втратили і що там відбувалося. Поема Боле Славич метушливо скерувала літературний процес у «правильне русло», одна з них солідно дрімала в куточку, а інша через кожні десять-п'ятьнадцять хвилин вислизала на перекур до... чоловічої вібральності. Там її і зацепали Сильва із Дане. Обміну кількома фразами цілком вистачило для з'ясування намірів сторін і зближення позицій. (Історичний трипліт у клозеті проходив приблизно у такому дусі: Сумусте? — А що? — Просто шіканимось. — А нашо? — Хіба обов'язково зади чогось? — А то ні? — А якщо у нас є пропозиція? — Яка? — А не образиться? — З якої статі?) Подальший перебіг подій виявляє чи заслуговує на детальній виклад. Неважко згадати, що сюжет розгортається за витробуванням шаблонами примітивного бульварного романічника: ВУЛНІЦЯ (запах тополиного листя і пасма туману на гілках дерев) — ДЕШЕВИЙ ГОТЕЛЬЧИК (старий будинок із облупленою місцями штукатуркою і давні не фарбованіми дверима) — ХМІЛЬНА ВЕЧЕРЯ (закуска лишалася майже нечепаною, а за випивкою довелось дійти ганти до буфету) — ЧИТАННЯ БІРШІВ (дівчині намагалися удвідати із себе цінителем поезій, а кавалері намагалися робити вигляд, що єм вдається) — БАНАЛНЬНЕ ПАРУВАННЯ... Жирні коханки, як на те, абсолютно нічим себе не проявляли. Вони навіть не погодилися зайдатися «чи» в одній кімнаті. Відтак можемо висловити небезпідставне припущення, що більшість із оновідуваного одесі одному Сильвовою і Дане було, м'яко кажучи, лише випадком неабиякої творчої фантазії.

— То не ручайся! — роздратовано хмикнув Дане. — Теж мені адвокат вискіпався!

Сильва зміряв його здивованім поглядом, усміхнувшись побажливо: мовляв, що з тобою, дружине? — і врант немовби стрепенувся від ледь вловимого і ще недокінчено зрозумілого поруху, що його зазвичай називають інтуїцією, й наступної миті повітря розітнув владній і гнівний окрик:

— Що за чортівня, Юджіне? Якого біса? Чого ти розсівся, як бовдуру? Два віскі. Юджін! Два віскі!

Цей немислимий вибух невдоволення — несподіваний тим більше, що нічого подібного за Сильвою не водилося з незапам'ятних часів, а про його дивовижну здатність за будь-якої ситуації зберігати самовладання ходили легенди — справив на Старого Ірландця просто таки чудодійне враження: Юджін скочив зі стільця, ніби викинутий катапультою, крутнувся дзиготою, метнувся до стійки, вхопив на бігу рушника, шмигнув кулею до столика у закуті і, змахнувши з його глянцевої поверхні невидимий пил (невидимий і, швидше всього, неіснуючий, бо більш ідеальної чистоти, аніж у Юджіновій пивниці, годі було й бажати), виструнчився й засвітила вустах променисту посмішку:

— Прошу!

— Зовсім інший коленкор! — задоволено сплеснув долонями Сильва, небезпідставно тішачися зі своєї витівки, хоч для нього самого вона, чесно кажучи, була не менш несподіваною, аніж для Юджіна, і коли б Сильві довелося комусь пояснювати, як вона прийшла йому в голову, зробити він це навряд чи спромігся б. Але, зрештою, то не так важе й важливо.

— З тебе вийшов би першокласний психолог, — не без захоплення констатував Дане і, підбальзорливо поплескавши Сильву по плечу, поцікавився в Старого Ірландця: — Скажи-но, Юджіне, ле це всі поділися? Помер хтось чи що?

Старий Ірландець одразу ж скис, і хоч до глибокого трансу цього разу справа важе не дійшла, все ж відповідь його прозвучала сумливо і підупало:

— Гірше! Набагато гірше!..

— Та що ж, врешті-решт, трапилося?

— Чужак об'явився, ось що! — люто блимнув Юджін.

— Отакої! Що ж у цьому поганого?!

Юджін відвернувся, похиопив голову і украдьки змахнув тильною боком долоні непрохану сльозу.

— А куди, ви думаєте, його занесло?! — голос його заригнувся. — До гандзеліка того сучого сина!

— О'Негрі?

— А що, в Каїруані є інший сучий син?

Звісно, вони знали іншого сучого сина, Імення якому було Агнес Кобуз, але зараз їм було не до нього, тож і ми не станемо виндерджати події й наразі обмежимося тільки побіжною загадкою про його існування й відкладемо близче знайомство на потім, для більш слушної придебенції.

Втім, жоден з приятелів нічого не встиг відказати, бо Іхніо секунду загаяність Старий Ірландець розінів як мовчазливу згоду, і це додало йому сил накинутися з потросною завзятістю на ненависного конкурента.

— Отож-бо що нема! Такі покидьки народжуються раз у століття! Авежж, свиня є свиня! Хіба її відучиши рити? Дзуськи! Її тільки шпичка зупинить!

— Але ж, Юджін! — спробував втамувати його Дане. — Хіба О'Негрі винен? Це ж чиста випадковість, що той чужак утрапив до його забігайлівки!

— Випадковість? — аж захлинувся з люті Старий Ірландець. — Та я певен, що сам О'Негрі не все підлаштував!

Дане тріпнув головою, відкидаючи з-над очей чорного, аж смолянистого, чуба, і у погляді його шимнігнула метка допитливість:

— Ти так думаєш?

— Я не думаю! — загамселив себе кулаком у груди Юджін. — Я переконаний! Я не маю у цьому жодних сумнівів! Ця свиня здатна ще й не на такі підлості, аби тільки звести мене зі світу!

— Легко когось ганьбити, якщо не бачиш перед очима дрючка, — глумливо пропік Сильва, беручи зі стійки пляшку віскі. — Звісно, ти маєш право так думати, — розважливо й спокійно провадив далі, відгинчуючи закрутку, — але я більше склиняюся до того, — пошукав очима посудину, — що ти дещо перебільшуєш! — хлопнув віскі на денне склянки. — Більше того, я певен, що усі твої звинувачення ніщо інше, як гіпертрофованій витвір неадекватної реакції уяві, ураженої синдромом перманентної банкротофобії.

— Гіп... ур... ур... що? — затнувся Юджін, відчуваючи, як неносильні для його розуміння слова застригають у мозкові, ніби уламки черепинці в дощовій ринні.

— Та так, нічого, — відмахнувся Сильва, ховаючи посмішку й підносячи склянку до губ. — Твое здоров'я, Юджін! Побережи нерви, бо весь цей гармідер ні до чого. Це теж саме, що собаці вити на місяця. Який від того валування місяцеві збиток? Отож! Так само й О'Негрі від твоїх прокльонів. А ніж без толку витрачати сили, ліпше поворуши звинувачами, яким чином прихилити фортуну на свій бік. Якщо бажаєш, дам тобі пораду: якщо ти так вже впевнений у підступності О'Негрі, віддяч йому тим же. Я навіть можу взятися тобі у цьому допомогти.

— Допомогти? — виглянувся Юджін. — Але чим? Як?

Сильвінні слова надто сповільнено і мляво добиралися до схарапудженої бурхливими емоціями свідомості Старого Ірландця. Якось митті здалося навіть, що йм взагалі судилося щезнути безслідно, наче мильним бульбашкам, і Марсел вже було зібрався махнути рукою на що безнадійну справу, — аж тут на Юджіна таки зійшло просвітлення.

Sekcio 2 (retrospecto): ne tie kaj ne en ĉi tiu momento

Минуло бозна-скільки часу (не вічність, зрозуміло, та все ж і кілька тижнів ішо щось значить!), а Леон Коузак нікак не міг дати собі раду й розібратися з тим розгардієвщем, що осоружно млюв його душу. Постійна ворожнече із самим собою підточувала Леонові сили, він марнів буквально на очах, від безсоніних ночей та надмір спожитих спиртного і кави у голові шуміло, і вже зранку він занурювався у понурий транс, під час якого нічого і нікого не помічав – притулиться в куточку, втешити погляд куди-небудь і сидіть, не ворухнеться, немов воскова фігура з музею madame Tussaud, тільки губи іноді леді помітно застригнуться примарово усміхнувшись, або сіпнеться, мовби од первового типу, брова... Колеги (а то були суціль одні жінки) перешептувалися: може, Леон навчився спати з розплющеними очима? А що подібна сцена повторювалась тепер щоден, то почали йому заздрити: це ж треба таке! Гульнісіт собі ночі напротик, а на роботі віденськість, та не й так хитро, що начальство ніякої рахуби скласти не може: ну, сидить собі чоловік, замислився, то в нього ж робота така – думати, а не мішкі тягти!.. Оживав Леон (дами все-таки вважали, що просинався) перед обідом; на якийсь час до нього навіть поверталася здатність віднускати комікси – він знову ставав тим Леоном, до якого всі звикли і яким його любили.

– Леоне, ти якийсь сьогодні не такий, – улесливо підкочувалась котрась. – Леоне, а Леоне, що з тобою? Перетрудився, бідненький?

– З вами хіба не перетрудицься! – плескав Леон ІІ по сідничках.

Відстрибувала, але на таку відстань, аби він без проблем міг знову дотягнутися долонею до ІІ задка: за тих кілька літ, відколи Леон тут працює, ті його поплескування стали чимось на зразок ритуалу, й ніхто на них не ображався; ба, більше того! – дами так до них звикли, що вважали те дійство мало не головним Леоновим обов'язком і навіть починали принідитись, якщо він протягом дня хоча б по одному разочку кожніу з них не підішльопнє. І Леон, треба визнати, не відмінював. Навіть товстозаду, аби не сказати непристойніше, Гілларі, котра вже тбиралася на пенсію, не обходив, бо й загалом не вмів і не любив ображати жінок. Через ту його сердечність, власне, й трапилася та катанасія, що так нагло вибила Леона з колії й мало не довела до чортзна-чого!..

І хто б міг подумати, що взагалі таке могло статися! Щоб у Леона, котрий узагалі ніколи ні за що не переживав, мало дах не зсунувся через сушу ерунду?!.. Ще й не таке ж траплялося з ним, були такі затютти, про які ниншки й згадувати бридко, були пригоди, після яких на душі пошикрувало й остерігався наблизжатися до дзеркала, бо сором пік перехрестити погляди із самим собою (ну воєстину: хіба не повірни, що очі – дзеркало душі?!); в такі напади самоколупання Леон по кілька днів не голився, ощастинковався, і то було

запорукою й передумовою одужання, бо тоді на нього неодмінно наїждала шефова секретарка, дівінця тупувата, але закохана в Леона до опупіння, до того ж – зі стрункими ногами, осиною талією й буферами з епохи Ренесансу.

– Леончику! – муркала вона, підлювивши його де-небудь у коридорчику, – Ох, як мені подобається твоя небритість!

І, витягнувшись навшпиньки, підсовувала до його підборідка декольте та, хихочучи, терлася вилогом білястих грудей об шорстянки.

– Ох, як вони зважно поштиркують!

По тому витягували губки великою літерою «О», хапала Леона за зап'ястя, нетерпеливо смикала руку вгору і, азартно підкотивши повіки, легенько покушувала кінчик великого пальця.

– Леончику, придумай що-небудь!

Придумувала, правда, злебільшого сама: в опочивальні шефа, на своєму столі, упершилась головою в селектор, аби не ковзатись; навзгинці і навколошки у вбиральні; у себе вдома, коли чоловіка відсылали у відрядження; за лампушками в театрі, коли там проходили збори акціонерів, саме під час довгого, нудного і безбожно брехливого шефового виступу; ще десь – усього й не згадаєш!..

Не скажеш, що Леон був в особливому захваті од тих здібок; від них відгонило вульгарністю, все відбувалося надто швидко і запрограмовано – з того, як вона посміхалася, до чого торкалася, якою частиною тіла терлася, він вже безпомилково зінав, чого вона запрагне. І хоч давно вже не спалахував до неї тим азартом, що в перші рази, та йому подобалося, неймовірно подобалося, наставляти роги шефові, тож все-таки гріх було твердити, нібито не мав Леон з тих Гамонг-ів насолоди. Щоразу, отримавши в такий спосіб сатисфакцію за шефові наїзди, він утішався вчиненою помстою (бо шеф таки його недолюблював і частенько розпікав з приводу і без), душа його звеселялася і в ній на якийсь час вже не знаходилося місця для сумнівів та гризот. Може, так воно було б і тепер, але секретарка повіялася на курорт (ясна річ, із шефом!!!), і Леонові раптом відкрилося, що іншого ефективнішого способу побороти меланхолію, окрім як насолити шефові, він не відає... З цим було важко змиритися, і він нібито й не збирався змиритися, – але що з того? Гра не варта свічок, якщо свічки погасли!.. А Леон хоч і був натурою сильною, та все ж не настільки, аби протистояти власним слабкостям, тим паче, що не мав до того аніякої спонуки, широ вважаючи, що насилиство над собою ні до чого доброго не приведе: у кожного своя доля і свій шлях широкий...

Леонів широкий шлях починався підобідньою порі з вузенького проходника між облупленими одноповерховими будиночками позаду контори – через захаращенний усяким мисливим і немисливим непотребом дворик, повз скопинце безхатченіків і п'янничок¹, котрі облюбували цей п'ятачок під самісінським

¹ Практично шоразу, заходачи до цього дворика, Леон Коузак мимоволі усміхався від загадки про назисько «гільдія дворик», яким влучно і дошуклино хотіть із дотепників суктую охрестив і саме місце, і специфічний контингент, що тут постійно (з лехто й безнізно) кучкується.

носом мерії і полісменів, невдалік від найдешевшого винного погріба з претензійним найменням «Titanik», де за кілька місяців можна було розговітися на порцію смердючої текіли; з дворика цього навіть за найвітрянішої погоди не видималися характерні для відхожих місць запахи і будь-який випадковий зальотник чимдуж тікав звідси геть, затиснувши пальцями ніздри; Леон же вважав цей п'ятачок такою ж візиткою міста, що й помпезний Музей астронавтики чи північний міст через Віретет, перетинаючи його без поспіху, ніздри пальцями не затуляв і до «дворян» ставився без презирства. Чому так, і сам не знає; чесно кажучи, і не замислювався над тим. Може, просто йому було все одно, бо й жалощів ніяких до тих нещасних також не вільчував ніколи – були вони йому байдужі так само, як і музей, і мости, і сотні інших речей, з якими давно вже зжився, звикся і змирився. Та й був Леон трошки лінъкуватим, і саме лінь, вочевидь, прокладала йому маршрут через цей дворик, бо інакше, щоб дістатися «Акваріуму», у якому зазвичай підбідували, довелося б тікати в обхід зайтих півкілометра.

Публіка в «Акваріум» вчашала різна. Із самого рання, тільки-но годинник на мерії бемкав сьому, сповзалися з усіх щілин, немов таргани, синьошноблики, бо о цій порі ще ніде в доокружжі не наливали, та її ціни були тут майже божеські: пляшка пива – один күзімеро¹, а склянка віскі – й того менше, якіхось шістдесят і'ять пустників². Трохи згодом, десь під дев'яту, підтягувалася богема, здебільшого – у футбелках нааппуш та халаміндних штанях; у масі своїй була богема безгрішно – не у розумінні праведного способу існування (в тому гріх її було запідозрити), а з огляду на протяги в кишеньках. Стрільнути цигарку чи зачепитися хвостом³ за чашечку дармової кави товариство це вважало ледве не справою честі. В обід набігала татарвою дрібна чиновницька орда – перехилити насикро по п'ятдесят грамів бренді та обмінятися з колегами новинами й плітками; клерки, як правило, розкладали пас'янси вірогідних звільнень і призначень, а клеркіні утвімничували одна одну в більш приземлене: хто-коли-кого і де-що-почім, – причому з таким азартом, ніби на службі убивали час не на те саме!.. По обіді на якусь годину наставало відносне затишня, а близче під вечір заходила на друге коло богема, розріджена студентством, невдовзі (і вже надовго!) завертало розслабитися після виснажливих восьми годин байдикування чиновництво, услід за ними окунували кілька столиків дрібні вуличні і базарні торговці. Забредав на ногтик ще всякий інший люд – одні заходили, інші виходили, ні на мить не даючи спокою нещасним дверям; рейвах і вовтузня в усьому нагадували який-небудь привокзальний буфет, не вистачало лишень оголошень про прибуття-відправлення поїздів. Та, попри все, у всьому тому були свій шик і безперечні переваги; надто для натур, подібних Леонові. Він не брався судити, що саме

¹ Приблизно \$0.7.

² 1 пустник = 1/100 күзімеро.

³ Тут: на халану.

заваблюєсю зюди весь цей забрід – найфайніша у місті кава, дешеве спиртне, бажання розвіяти нудьгу чи ще там щось; йому до того не було ніякого діла, чужі спонукні і резони не цікавили Леона. Його ж самого зманювали в «Акваріум» рибки – не ті, з викладеної на стіні мозаїки, а ті, що легко ловились на гачок притищено-манірного:

– Рибочко!..

Їх тут завжди водилося достатісно. Даліби, їх можна було називати і зайчиками, і зіроньками, навіть кізками чи антилопками – все одні, аби лише їхнім вушкам вчувалися ті ж таки заманливі, обіцяючі й бентежні інтонації...

Діставшись кав'ярні, Леон уновільнивав ходу; нібито задля того, щоб докурити цигарку (яку чомусь неодмінно припаливав за десяток кроків від «Акваріуму»), насправді ж – аби, неквапом дефілюючи вздовж вікон (весього їх було п'ять), профільтрувати очима натовп усередині приміщення, із цілком практичним наміром заздалегідь застрахуватися від небажаних зустрічей, не раз, а заодно висмінути чікким натренованим поглядом претенденток на жваве й недаремне – на предмет відомих перспектив – спілкування.

Під кав'ярнео Леон неминуче пантовхувався на Ігна Атьєва – приземкуватого товстуна, котрий мав звичку о цій порі «торгувати» тут побрехеньками. Були вони знайомі літ із двадцять, все ж про все у них уже було перебалакано, тож спілкування їхнє тепер обмежувалося тим, що Ігн Атьєв розповідав двійко (чомусь саме стільки, не більше й не менше!) анекдотів, які Леон одразу ж забував. Забував не тому, що були вони не надто удачливими (у цій парній Ігн Атьєв був визнаним свєдом), а тому, що над помислами Леоновими владарювали інтереси значно кардинальніші: некло пірнути в пекло згубних випадковостей і випадкових згуб...

Переступав поріг кав'ярні повільно і поважно; на правах завсідника із баґаторічним стажем обслуговували його тут без черги, тож, забачивши Леона, кельнерки мило усміхалися, а він, відповівши їм тим самим, відходив углиб залі тайняні місце за столиком під вікном і розгорнути прихоплену в кіоску по дорозі газету. Утім, читати йому, як правило, не доводилося. Ледве встигав пробігти очима заголовки на першій шпаліті, як перед ним поставала стара в'єтнамка Же Ня.

– І коли ти начитаєшся! – шипіла прокуреним голосом, виставляючи на столик філіжанку з кавою, склянку віскі і хот-дог на фаянсовому бліюдечку. – Лучче би на мадмульюк п'ялися!

– Ти ж знаєш, Же, я не по цьому.

– Як же, не по цьому! – переходила на змовницький шепоток Ня. – Хіба, думаси, не виділа учора, як ти, безстиднику, в обнімочку з твою чорною перед закриттям виходив! А ще говоре, що не по цьому...

– Помилляєшся, Же! Просто дама попросила показати їй дорогу до бібліотеки.

— За дурнувату мене держиш? — хитала головою, невміло намагаючись зобразити осуд, в'єтнамка. — Яка бібліотека в одинадцять ночі!

— То й що? Як кажуть росіяни, ученні — світло.

— До мунігі мені твої росіяні! — лаялася Же, і у цьому випадку Леон не сумнівався у широті її слів, бо знов, що стара в'єтнамка люто ненавиділа росіян, вважаючи їх головними винуватцями усіх своїх бід і поневірінь. Й була певна того, що тільки через них мусила покинути Сайгон...

— Це я вже чув, — під'юдкував Леон. — Ось тільки, Же, ніяк не можу уявити, як вони всі помістяться у твої... ну, не буду уточнювати... Ти ж така мініаторна!

— Хай тебе це не хвилює! Якось постараюсь, тільки б їм напакостить...

— Гаразд, гаразд, — зупиняв її Леон, не даючи спалахнути русофобській пристрасті, що загрожувала Же первовим стресом. — Облишмо що тему й поговорімо про щось приемніше.

В'єтнамка на хвильку вмовкала, а тоді знову наверталася розмову до його походження:

— Але ж і фруктик ти, Леоне! От мені інтересно, коли ти вже... ех-хе-хе!.. начитаєшся?! Скільки ти вже всяких книжок різних перечитав, хоч можеш полічити? І нашо їх тобі стільки?

— Розумієш, Ня, є веuh un trésor qui les contient tous!¹

— Обзываєшся вумними словами, да? — насторожувалася Же.

— Боже збав! — відхрещувався Леон. — Просто я хотів сказати, що погана та міша, яка знає лише одну лірку.

— А при чому тут міша? — опшележено підсмикувала брови в'єтнамка. — Ясне діло, я, як і всяка жінщина, боюсь мішай, но нашо мені цим пекті очі?

— Міша тут і справді ні до чого, — терпляче пояснював Леон. — Це варто розуміти так, що поганій той читач, котрий читає тільки одну книжку.

— Ти такі дочитаєшся коли-небудь! — добродушно сварилася пальчиком Же Ня й нарешті відчалювала у свої пепти, бережливо несучи під паховою порожнію тацю, як якій-небудь дрібнозъйский чинуша — безцінну для нього теку з крокодилячої шкіри; і подібність ця була настільки разочою, що від одного лише позирку на цей спектакль Леона починали розбирати сміх...

Але останнім часом, відколи спостигла його та незбагненна напаст, до причини якої не міг докопатися, Леон раптово й рішуче зрадив своїй багаторічній зачіці вчашати до «Акваріума», лише зазираючи обідньої пори насико вихилити порцію віскі, запихнути в пельку хот-дога й запити його кавою. Не приваблювали його сюди вже ані теревені з благодушиною в'єтнамкою, ані перспективи знайомства з рибками-кізками, ані будь-що інше, — нудьга, відстороненість, байдужість поволі заполонювали й вихолощували його душу, відчуваючи, що твориться з ним щось страшне й непідвидядне його волі та бажанням; його переполовинювало й ламало, світ відчужувався від нього, а він

¹ Я хочу володіти багатством, яке увібрало у себе все! (фр.)

ставав чужим світові, і те уподвоснє відчуження перетворювало його на цілком протилежні мікроскопічні істотки (а може, і неістотки вже?), котрі з уподвосною ж космічною швидкістю мчать напролам крізь все до розчакнутих інвістіж воріт непередбачуваного – до тієї Чорної Діри, у якій все никак її щезає назавжди.

Йому силилися дивні, схарапуджені й геть неймовірні сни, можливо, у тих маячливих видіннях і приховувалася відгадка чи бодай натяк на ней, але вони неодмінно закінчувалися різким пробудженням й одразу ж забувалися, стиралися з плівки пам'яті, полищаючи по собі лише невиразні емоційні сплески і тягучий рознach від усвідомлення власного безсилля зачепитися хоча б за якусь дрібничку, який-небудь крихкий відламок, що міг би стати поживою для роздумів чи, принаймні, утішливого ілюзію її.

Він нуртувався, хапався то за те, то за інше, але ніщо не приносило йому спокою, ні в чому не міг віднайти опертя, мучився і страждав, – треба було рятуватися, але чим? Випробував, здавалося б, все – горілку, коньяк, пиво, заспокійливі пільволі, висинки на турнику донизу головою, холодний душ, читання «дефективів» упереміш із серйозними науковими статтями, – але ніщо, ну геть ніщо, не діяло: попустить на якусь мить, а потім знову те саме, та ще й з більшою силою!.. «Який же біс тебе точить? – не раз, і не два, а десятки, сотні разів зlostував на самого себе. – До чого ці копирсання в собі? Шо, зрештою, сталося?..» Але відповіді не знаходилося...

Sekcio 3: altibajos

Багаті теж плачуть. Драматична гра Янг-Ола. Юні Моканеші жертовують свою любов до художника, щоб врятувати фірму.

Rien n'est plus difficile que de reconnaître
un bon melon et une femme bien.¹

Потер Копонешро прокинувся ополовині з важкою голововою і мульким неспокоєм.

Та коли перше після уchorашньої тульби, що затягнулася до глибокої ночі, було річно закономірною (надто якщо взяти до уваги гrimучу суміш спожитого спиртного – шампанське, бренди, віскі, знову шампанське, а настанок ще й пиво), то для другого важко було знайти хоч яке-небудь пояснення. Потер увіч не бачив причин для занепокоєння і був певен, що тривожиться немає з чого. Бізнес його йшов угору, гаманець з кожним днем все тутіше набивався грошовою, вдоволена давно омріянним статусом заможної дами дурепа Мейра, здається, нарешті заспокоїлась і перестала діймати ревнощами та усілякими несуспітніми претензіями, а молоденька Юні Моканеш виявилася доволі тямливою не лише в кантторських справах. Чого ж, питается, не бажати, коли й так усе складається якнайкраще? Зрештою, він і не бажав. І не складав ніжких грандіозних далекосхідних планів. Звичайно, було б зовсім не кепсько розвернутися ще крутіше, але напівцю надриватися без нагальної потреби? І так задрісників розподілося довкруг, все не можуть заспокоїтися, як це йому вдалося за такий короткий час збити непоганий капіталець.

«Ух, испаниджу!...» – люто скречотнув зубами Потер, й одразу ж був за це покараний: необережний різкий рух відізвався страшеним болем у скронях та потилиці, і крізь стражданно викривлені уста проредя скімливий, як рип старої половиці, мимовільний стогн: «Oh shi-i-it...»²

Потер знеможено склепив повіки й завмер, боячись навіть пальцем поворушити. Неабиякій досвід підказував йому, що будь-яка необачність може обернутися нестерпною пекельною мукою, тож найліпший вихід у цій безрадісній ситуації – відлежатись пластом, поки не попустить.

Але дочекатися вистражданого полегшення Копонешро не судилося: тільки-но ленцата, що стискали його нещасну голову, ледь-ледь ослабли, до кімнати, грюкнувши дверима, влетіла осатаніла Мейра.

– Негідник!

Оні її палали неврастеничним збуренням.

¹ Немає нічого важкого за намагання розігнати стиглість кавунів і порядність жінки. (фр.)

² Лайно (англ.), але в грубій формі.

— Скотина!

Мейрінне обличчя перекосила гримаса несамовитого гніву.

— Merde, quelle merde!..¹

То вже було більш ніж серйозно: коли Мейра починала лаятися французькою, це означало, що в ній прокидається лихий норов її навіженої матусі, яка успавилась тим, що добряче попила крові не тільки зі свого нещасного благовірного і з усіх близьких та далеких родичів, але й залияла сала за шкіру не одній сотні кайруанців.

— Кінувся некастрований! — Мейра погрозливо замахала кулачками і рушила на Потера.

— Ти що, рехнулася? — цілком реальна небезпека змусила Потера умить забути про болячки і зготуватися до відсічі. — Якого чорта?! У мене її так голова розколюється на шматки!

— Zut alors!² — заверещала Мейра, бризкаючи на всі боки сльоно. — Виставив мене на посміховисько та ще й дурника клеть! Через тебе мені хоч на вулицю не потицайся! Падлюко! Дійшло до того, що навіть та курва Дане з мене глупус! А все через твою сучку секретарку! І це я, поважна лама, повинна терпіти занущання через якусь кривоногу шмаряжчуку?

— До своїх спершу придивись! — огризнулася Потер.

— Що-о-о? — сторопіна Мейра.

Чого-чого, а такої зухвалої підлості вона аж ніяк не чекала.

— Ти на що натякаєш? — обличчя її вкрилося ляяттям кривавих цятринок, губи ображено задрижали, а у раптово змарнілому погляді застигло тривожне вичікування.

— Та провались ти крізь землю! — намагавши слабінку у бойових редутах ворога, Копонешро заволодів стратегетичною ініціативою і, не даючи Мейрі отямитися, перейшов у наступ. — Що ти собі дозволяєш? Думась, я терпітиму твої вибранки? Подивись, подивись на себе! Забула, у чому ходила пів рік тому? Теж мені леді вискіпалася! На чий гроші одягасяся? На чийх харчах від'їла задніцю? Я кручусь, як білка в колесі, щоб у домі був достаток, а ти цілими днями вештася по знайомих, тризькаш гроші на що попало, ще й набираєшся нахабства влаштовувати мені скандалі!

Потер на хвильку замовк, аби перевести подих перед тим, як завдати вирішального удара, що повинен був, за його задумом, остаточно деморалізувати і знищідлити противника.

— Тобі щось не подобається? Нема проблем! Пакуй свої манатки і забирайся геть, хоч до черта в зуби, хоч до своєї біснуватої матінки! І то негайно!

¹ Лайніо, яке лайніо! (фр.)

² Начхати! (фр.)

Однаке Його упевненість в перемозі виявилася поспішеною. Ворог ще мав достатньо сил для опору і так просто здаватися не збирався. Навпаки, Мейра не тільки вистояла, але й перейшла в контратаку.

— Volontiers!¹ — розітнув повітряй вояновничий клич і блуза на масивних Мейрініх грудях напинулася й затріпотіла, немовби бойове знамено. — Mais oui!² Я так і зроблю! Але не думай, що тобі це легко минеться! Так тебе знеславлю, що довіку не одміниться! Варто тільки натякнути кому-небудь, що не ти мене програв, а я сама тебе покинула, бо ти неміцний у ліжку і від тебе тхнє, як із бочки з сечею! О, будь певен, після цього жодна кайруанська шльондра не спокуситься на твої крадені грошики! Та це ще не все! О, далеко не все! Досить мені шепнути кому слід, звідки до тебе ті грошики прийшли...

Удар пудового кулачника обірвав Мейріні погрози на півслові, а сама вона, відірвавшись од підлоги, пролетіла кілька метрів і брикнулась на підлогу, а la Ladouïk XIV, розкішний фотель з масивною високою спинкою, оздобленою інкрустаціями і химерними візерунками, що був доставлений на дніях аж із столиці за спеціальним замовленням і якії, власне, й був приводом учорашиової гульби: Копонешро давно вже знемагали жадобою похизуватися чимось рідкісним і незвичайним для тутешніх країв отож щойно випала нагода, не поскупилися на щедрі витрати і влаштували звану вечірку для найвпливовіших і найдостойніших кайруанців, до яких належали, ясна річ, перші чини мерії, поліцейський комісар Пад Люка, податковий інспектор Янг-Ол, директор департаменту бізнесу і торгівлі Хабаряну-батько, старший чиновник представництва федерального комітету дозволів і заборон Хабаряну-син, а також ще декілька з менші солідних місцевих клерків та діячів, підтримувати прязні стосунки з якими Потер вважав далеко не зайвим...

— Досмерділась, гівіночко?

Нокуютова хуком справа Мейра розпласталась на осерді сімейної гордості, карачкувато розкинувшись ноги і знятийлено вирячивши очі, й скигливо постогнувала.

— Бач що скотина надумала! — прошипів, хижо либлячись перекошеним ротом, Потер. — Зажди, я тобі не таке ще справлю!..

Мутний позирк його банькуватих очей вихопив під задертим краєм Мейрінного плаття рожеву смужку мереживних трусінків, і Потер раптом відчув пристою таки дикий позив. Гаряча хвиля спохоті плюхнулася в скроні, обпекла мозок і двигочучні, ніби вулканія лава, стрімко поповзла донизу.

— Зараз узнаєш, який я slabak!³ — заляцував у Мейрініх вухах мстивий регіт.

Нешвидно розправившись з тендітною матерією одним посмиком руки, Потер накинувся на Мейру з таким знавіснілим оскаженінням, на яке навіть не кожен звір здатен. Вона спробувала боронитися, але Потер брутально ухопив її

¹ Охоче! (фр.)

² Атох! (фр.)

за патли, і нестерпний біль – ніби з тебе заживо здирають скальці! – умить згасив Мейрін опір...

– Задоволена?

Мейра принижено скліпнувала, її губи винвергали лайку і прокльони, а очі палали ненавистю.

– Ще б пак! – Потер не збирався обмежуватися лише фізичним збиткуванням, для повного задоволення йому потрібно було добити жертву морально. – Запам'ятай, сучко, що зі мною жарті кеські! Добре запам'ятай!

Він некваном перетнув кімнату з виглядом людини, що не почував за собою жодної провини та цілковито впевнена у власній правоті, і зупинився перед вікном.

– Остерігайся мене дратувати, бо іншого разу я з тобою церемонитись не буду. Якщо коли-небудь почую ще бодай одне криве слово, зроблю з тебе крину. Зрозуміла, ма chere?¹ Не чую? Ну-мо ж! Як це там на твоїй клятві французькій: je comprend?² Так, здається? Oui?³

Мейрін скліпування посилилось, поволі переходячи у ридання.

– Перестань ревіти! – гаркнув Потер. – Я сказав, перестань! Бо інакш...

Можна лише здогадуватися, у що могло вилітись те «інакше» і скільки іш відер сліз коштувало б вово мимрі Копонешро, якби не раптова поява у проймі дверей рудої чуприни водія, котрий принесзвістку про те, що у конторі на Копонешро чекає інспектор Янг-Ол.

– А чого йому треба?

– Не знаю.

Водій розвів руками і вкрадливо зиркнув на зарюмсану мимру Мейру. Потер спаленів: не вистачало ще, щоби усажка дрібнота тицяла носа у його сімейній справі!

– Забирайся геть!

Нещасного ніби вітром здуло, а Мейрі дісталася чергова порція зlostувування.

– Догралася? Тепер цей бовдуряка казна-що може подумати! Я ж попереджав тебе, щоб припинила!

Мейра підвернулася, підтягла під себе ноги й скupилася калачиком, ховаючи обличчя в долонях. Тіло її здригалося від беззвучних скліпів, та даремно було сподіватися, що вони спроможні викликати в Потеровій душі хоч би краплинку жалю. Навпаки, пригнічений і нещасний Мейрін вигляд наодружував його до нових капоостей, і Потер, безперечно, з величезним задоволенням продовжив би екскурсію, але просто не мав на те часу, бо мусів поспішати: як би там не було, а примушувати Янг-Ола нудитись очікуванням не варто.

¹ Моя люба (фр.)

² Я розумію (фр.)

³ Так? (фр.)

«Хоч би Йоті всхмекала чогось йому налийт!» – занепокоївся, не маючи ані йоти сумніву, що принтерон¹ Янг-Ола викликаний нічим іншим, як бажанням поправити здоров'я.

Бідолацний Погред

Найнижчий зводістро Копоненстро!

Як же ти, сердего, жорстоко помилявся! Коли б ти лишив зінав, як!.. Учора (八字内，свого днішньої нічі), коли ви з Янг-Олом ніжк не могли розпрощатися й разів з три вхлюнували на брудершафт у свої ненаситні пашці келихі шампанського, тобі здавалося, що віднині Янг-Ол у тебе на гачку й ніжкі каверзи з податками тобі вже більше не загрожують. Правда ж, ти думав саме так і саме про це? I хоч тебе нудило від сливників Янг-Олових губ,² ти ладен був терпіти ту жертвову процедуру ще і ще, скільки б того вимагав урочистий момент братання бізнесу з фіскальними органами. А натомість? «Який мерзотник, який мерзотник! – за якусь годину скретогатимеш безсило зубами, гасаючи, мов кіт, якому наступили на яйця, вздовж стіні своєї конторки, час від часу спиняючись, насторчукучи вуха, під ціліно запищутим вікном свого ж кабінету. – Який підлотник! Яка скотина! Нелюдь!» Але то буде запізніше прозріння, у якому рідко хто і коли віднаходить утіху. Бо ж сказано: запізніле...

І поки ти оце зараз щодуху збігася сходами, застрибувши в авто і гаркаєш водієві: «Галуй!», – податковий інспектор Янг-Ол, зручноюко примостившись у кріслі навпроти юної мінізі Моканець, некванапливо посльобре чайок з лимончиком (запропонувавши чогось *мікроного Юті* таки не здохадзаяся) і в паузі між ковткамі юдає більш аніж відверті позирки на гостренікі колінці твоёй секретаркі. Колінця, правду кажучы, так і самі (*разміркунус Янг-Ол*), та й груди (*підводить погляд вище*) теж не дуже... однак, чорт візьми (*припрыкус ы обгнігнуться*), молоденіцка ж яка! Можна сказати, дівча ще зовсім! (*В голаві Янг-Ола трахи макітритися, очі вестаюць легенкій туманець*). Цікаво, це правда, що вона штурмуєті з цим пузатым пасюком? (*Янг-Ол чынне насосам і прасе голавом*). Це дивно, але згадка про з'язон *Юті* Моканець та *Капонеміро*, що вже

¹ Несподіваний, без попередження візит, здебільшого небажаний (жарг.)

² Якщо чесно, автора обговорюваного підручника заслуговує на опині зовнішності Янг-Ола. Хоч нібито закони жанру того й вимагають, однак маю у своєму розпорядженні аргумент, що дає повне право зі спокійною совістю зневажати у цьому випадку усталені літературні канони. Передовсім візьмемо до уваги, що Янг-Ол належав до племені податкових чину, а що це за братія – читачі, безперечно, і самі добре відають. З добропорядністю, як водиться, вона не дружить,ватомість мають доступу піхви, нахабства і цинізму, аби вбачити сенсівого існування у поясюжному псуванні настрою і – ширшанні нерівні безземельним пересічним громадянам. Декому з них вдається відточти їх жаростко ремесло до філігранної досконалості, справжнього дивовільського мистецтва. Ці риси в основному її формують тікн *officio amicorum*, заодно з тим зумовленою деякі антропологічні ознаки виду, як-тє: непоказаність, міришаність, добре розвинені зустрічальні м'язи, гострій рухливий ніс із неспокійним, постійною шкірою винно-буруючими ніздрями, непримітивний синтетичний погляд, що заважає шуткам, мові инулка, привізобу в упошуках поживи етс. Янг-Ол, безперечно, був яскравим репрезентантом свого виду, тож усі каведей вине риси, з дуже незначними доповненнями та вкрапленнями, були особливою його претаманні.

устил стати в Кайруані притчею во язиче.¹ скаженула в душі податківця несподіване їй не зовсім вловиме відчуття, чимось схоже на непримінний осід). Препарінно улаштовано світ! (Янг-Ол дратівливо смікається, виглядає пальчиками із чаинки крумсалує лімоном і, заздалегідь скривившиесь, закидає його до рота). Геть паршиво!... (Лицо Янг-Ола переконується, вії дрібко лопочуть, наче кристири метелика, вибиваючи з очей слюду). І що такі молоденці кізки знаходять в тих товстих смердючих козлах?! Фу-у-у!... (Янг-Ол збрідлжено хватас підборіддям). Гроші! Тільки вони їх і манять! Яке безглаздя... Сьогодні вони є, а завтра їх може і не бути. Та варто мені тільки захотіти – умить цього високочку Копонешро перетворю у жебрака! (В проясніших очах Янг-Ола з'являється вайовничий зблиск). І що розсуну-піжку варто було б провчити! Он як будівочиться. Сидить, уваги на мене ніякої не звертає, ніби я для неї пусте місце. Нічого, нічого! Не довго іташечці літати! (Янг-Ол вдоволено потирає руки, відкладається на спинку крісла і благовійно усміхається, тішачись передчуттям скорої розради).

Копонешро рантом забракло повітря. Ухопивши рукою за серце та пробелькоїчиши щось невиразне, він поздакував до вікна, з неабияким зусиллям переставлючи здерев'яні ноги.

Янг-Ол, ніби нічого й не сталося, спокійно дощмулив брэнді і, по-езутськи ліблячись, провадив далі:

– Ви ж розумієте, дорогий мій Потере, що цього вимагає від мене службовий обов'язок. Я нітрохи не сумішуюся, що ви поставитеся до цього як годиться. Коли б ви тільки знали, як мені іноді важко доводиться. Гадаєте, ці перевірки така вже й приемна річ? Де там! Ніде правди літи, багато хто ладен мене живцем зарити в землю. Ці люди вбачають у моїй сумлінності казна-що! І ненажерливим пісом обvizивають, і шулікою, цідять крізь зуби, що я любитель копиреатися у чужій білизні і таке інше. А за що, спитаю я вас? За що? Чим я заслужив такого нешанобливого ставлення? Хіба людина, яка прагне чесно відпрацювати свою платину, варта зневаги? От ужійт хоч би й себе на мосму місці. Як би ви поводились? О, знаючи вас, я впевнений, що чинили б ви так само, як і я. Бо людина ви доброморядна і призвичасена до закону. Кому ж, як не вам, знати, що у будь-якій справі, тим паче у пов'язаній із фінансами, без ретельності і самовіддачі нізацо не сбійтися. Як жалі, як жалі, любий Потере, що більшість наших співгромадян цього не усвідомлюють. Справді, жаль! Але ж ви, слава богу, не такий. І я, слава богу, не такий. От хоч би й сьогодні: я міг би, звісно, не квалітись, відкласти цей візит на якийсь час, тим більше після такого

¹ Доречно буде сказати, що для кайруанів немає нічого більш захоплюючого і поживнішого, аніж обмектування добрею приправленого доміслами і коментарями якого-небудь скандальнічка з амурним душком. У скруному на емоції шоденному разом буль-ака подібна окаzia ким загалом мильм і добродушним людям замініс найвищуканіші столичні депікатеси.

прекрасного учорашишнього прийому, яким ви з мимрою Мейрою потішили еліту нашого містечка... До речі, передавайте вашій дружині найпалькіші вітання!.. Так-так, міг би, але ж ви чудесно розумієте, що наші приятельські стосунки не можуть стояти на заваді справам. Справжня і щира чоловічча дружба не визнає поблажливості. Друзі повинні дбати про реноме одне одного, друзі не мають права давати підстави для звинувачень у потуренні протизаконним діям. Ви згодні зі мною, мій дорогий Потере?

Піка Янг-Ола світилася цинічним блознірством, гострі вилиці блищали, ніби ретельно витиснаний дубовий паркет у приємальній кайруанського мера.

— Чого ж ви мовчите, любий Потере?

Руки Копонешро тремтіли, і голос його, коли він нарешті наважився заговорити, здригнувся:

— Т-т-так, злодіро... е-е-е...

Потер затинувся й розгублено закліпав повіками.

Йому перемикнуло пам'ять і він, хоч як не старався, ніяк не міг пригадати імені цього самовдоволеного віслюка, що розсівся на канапі у глибині кабінету, недбало закинувши ногу на ногу, підкреслено демонструючи усім своїм виглядом зухвалу зверхність та безперечну перевагу свого становища. Серце Копонешро катало у грудях, ніби камінець у прив'язаній до котячого хвоста бляшаній банді¹, в занедбаніх нетрях свідомості безпорадно скавуліли кволі, наче старий облізлий пес, думки, а голова напіллась такою тупою важкістю, що навіть словна усвідомити весь трагізм та інкреміність власної безпорадності Потер був беспомісний.

У цій ситуації Янг-Ол повівся як тонкий психолог і досвідчений інквізитор. Спершу він засміявся. Засміявшись коротко і сухо. Затим винікнів зуби, зображені презирливою гримасу. І, нарешті, знову обернувся в люб'язного, широкого й задушевного співрозмовника.

— Заспокойтесь, мій друже! Вам нічого боятися. Я, пожирте, не прагну вашої крові. Звісно, прикро, що ви забули записати до декларацій двадцять тисяч кучмеро. Але то не така вже й велика біда, все можна поправити. Який мені резон тягнути вас до суду?! Що я з того матиму? Подяку від начальства? Подяками не найшися, ви й самі це добре знаєте.

— Умгу! Умгу! — спробував вичавити з себе посмішку Копонешро, але зробив це обережно, можна навіть сказати деликатно. Після останніх слів Янг-Ола від серця йому дещо відлягло і поволі поверталася здатність більш-менш адекватно реагувати на виткувате плетиво фраз, що злітали з вуст податкового інспектора.

Разом з тим Потер розумів, що беззастережно довіряті Янг-Олу після усього, що сталося, не можна, з такими покильками треба добре пильнуватися, аби знов не ускочити в халену.

¹ До речі, улюбленна розвага кайруанських дітлахів.

— Знасте, мій дорогенький, — поміж тим вів далі Янг-Ол, стишивши голос і надаючи йому інтимних відтінків, — бувають дні, коли я майже нічого не єм... Ні-ні, борони вас боже, нічого такого! — замахав руками, встеживши Потерів погляд, що було метнувся до сейфу. — Не тому, що немас за що. Просто за цією клятою роботою інколи немас коли навіть утору подивитися, не те щоб думати про сніданок чи обід. А втім, чого критися! Чесно кажучи, коли й випадає вільна хвилина, і апетит, здавалося б, розіграється такий, що й слова з'їв би, то не дуже й розженешся. Самі знасте, які нині ціни... А ви, мушу вам скласти, молодчина! Такий диванчик файній підхапали, що аж-аж! Усіх в Каїруані перевілювали, навіть самого мера. Та що там в Каїруані, всій окружі показали, ле раки змиють! Це ж подумати тільки, які гроші ви вгепали! Вісім тисяч! Я такої суми ніколи і в руках не тримав. А хотілося б, ій-бо, хотілося б! Якби хто дав мені такі гроші хоч би день-два поносити у гаманці, похизуватися перед знайомими, я для такої людини пішов би на що завгодно! До біса декларації, несплачені податки, все до біса. На все заплющув би очі. Все-таки вісім тисяч! Така сума будь-кому заплющити очі. Що б ви не сумнівалися!

Янг-Ол умовк, але у вуках Копонешро усе ще настириливо ляцдало: «Вісім тисяч!.. Вісім тисяч!.. Вісім тисяч!..» Ляцдало, доки до нього не дійшло: цей захабний ірод, цей безсовісний козел¹ вимагає хабаря!

Потер відчув, що ноги остаточно зраджують йому. Гаряча кров шугонула в скроні, перед очима застрибали темні м'ячки. Непідвладне його волі тіло почало осідати, і, аби втриматися, Копонешро широко розкинув руки й відчайдушно ухопився за металеве пруття віконної решітки.

Янг-Ол пирхнув, мало не захлинувшись незданим смішком.

— Ну, йонеме,² ви як Христос на розі'ятті, хай мене господь простить! — насмішкувато прорік, відкашливавшися. — Що це з вами? Ви ніби сам не свій. Невже після уchorашнього ніяк до тями дійти не можете, га?

Копонешро несамовито захітав головою, аж щоки заловотили, наче фана на вітрі. Що то мало значити, сказати важко: може, висловлював у такий спосіб заперечення, а може, намагався прогнاثи спередочей мару і переконатися, що все це — лише поганій, дурний сон.

— Перестаньте, врешті-решт, трясти головою! — роздратовано гrimнув Янг-Ол. — Теж знайшли забаву! Я, до речі, прийшов у справах, а не так собі. Але якщо ви не напалашовані на конструктивну розмову, то можемо перенести її на інший час і в інше місце. Злогадуєтесь, куди?

Копонешро тріпнувся і застиг, відморожено вступивши у податкового інспектора. Його обезбарвленій погляд ні про що не говорив і, загалом, видавався порожнім та скляним.

¹ Цікаво, чи хтось захібав коли-небудь «совісного козла»?

² Інтелігентна форма надзвичайно непристойної зайки.

Ця чудасія Янг-Олу вже починала обридати, а випробовувати власне терпіння охоти він не мав. Гучно плюснувши долонями по колінах, інспектор досадливо зіткнув:

— Бачить бог, я цього не хотів! — і руничко підвівся з канати. — Що ж, прийдеться передавати діло по інстанції...

Це був відвертий, нічим не приховуваний шантаж. Примітивний, невигадливий, банальний, але разоче ефективний шантаж, що вміст винів Копонешро зі стану глибокого шоку.

— Заждіть! — залементував з остраху, що Янг-Ол візьме й направду піде. Або ж просто шезне, розчинившись у повітрі на кшталт нечистої сили (і якби так сталося, Копонешро анітрохи не здивувався б: усі дотеперішні поведіння податкового інспектора кого завгодно підштовхнула б до думки, що Янг-Ол знається із дияволом). — Не поспішайте! Я згоден!

— Згодні? — Янг-Ол спробував приkleйти на вуста вираз святої наївності. — Про що це ви?

— Ну... — зам'явся Копонешро.

Сплющено обернувшись, окинув доскінливим поглядом двір. Там не було жодної душі. Ця обставина його трохи заспокоїла, але для більшої певності він ще й кілька разів смикнув защібку вікна.

— Якого біса ви там вовтузиться? — невдоволено поцікавився Янг-Ол.

— Та так, пусте, — озвався Копонешро, витираючи об штані смітнілі долоні.

— Перепіряю, чи зчинене...

— Для чого? — зобразив глупливу посмішку податковий інспектор.

— Ну як же? — здивувався його нездогадливості Копонешро. — Обережність, самі розумієте, у такому ділі річ не зайва.

— В якому ділі?

— Ну... ну... Я про всім тисяч... — пробелькотів Потер.

— А, ви про це! — забігали у Янг-Ола очі.

— Тільки...

— Що таке? — насторожився Янг-Ол.

— Може... — несміливо почав Копонешро. — Може б... того...

— Що ви там м'яmlите?

— Може б ми домовились про половину?

Копонешро склав руки на грудях і звів на Янг-Ола сповнений вселенської тути погляд.

— По-приятельськи, так би мовити. Га?

— Стоп! Стоп! — замахав руками Янг-Ол. — Я так розумію, що ви хочете відбутися лише чотирма тисячами?

— Авжеж!

Вселенська тута в очах Копонешро змінилася вселенською надією.

Однак збутися їй не судилося!

— Та що ви собі думаете?! — не на жарт розільнився податковий інспектор. — Ми що, на базарі, щоб торгуватися?! — забігав вздовж стіни, кидаючи на Копонешро нищівні позирки. — Давайте порахуємо! Ви приховали від оподаткування двадцять тисяч, так? З цих двадцяти тисяч ви повинні сплатити триціять процентів. Скільки це буде? Правильно, шість тисяч. Плюс триціять процентів штрафу, а це ще шість тисяч. Разом вже двадцять, так? Тепер додаїть пеню. П'ять відсотків за кожен місяць множимо на дев'ять. Маємо ще дев'ять тисяч. Приплюсуємо до двадцяти. Скільки вийде?

— Двад... двад... двадцять одна? — вражено пробурмотів Потер й знесилено плюхнувшись на стілець. — Ви не помиляєтесь?

— Ха-ха-ха! — одівався рипливим сміхом Янг-Ол. — Ви мене розсмішили! На штрафах, санкціях і пені я, май дорогенький, зуби з'їв! Ось, погляньте, — підлер пальцем верхню губу, демонструючи порідлу шеренгу щербатих та гнилих тубів.

— Але як же це? — розpacливо простогнав Копонешро. — Ви ж нарахували більше, аніж я приховав!

— Все чин-чин, не сумнівайтесь, — «заспокоїв» його Янг-Ол. — На що ж ви сподівалися? Жартувати з податками треба уміючи, бо інакше рано чи пізно ці жарти вилізуть боком. Ще й так вилізуть, що не зоглядишся, як спинишся у задниці африканського слона!

Копонешро відкинувся на спинку стільця, задер голову до стелі і знеможено склепив повіки.

Синя прожилка сонця артерії на його шиї неспокійно пульсувала, з кутиків рота продиралось глухе спазматичне хріпіння.

«Даремні потуги! — хмікнув Янг-Ол. — Хочеш розжалобити? А дудки. Раніше треба було думати. Вкрав — подінись, щоб і тобі було добре, і мені не кепсько. А ти що? Тільки про свої інтереси дбав! Жлоб, одним словом. Натуральний жлоб'яра. Що ж, доведеться зайнятися твоїм перевихованням, ідіоте!»

— І ото не набридло вам ще стогнати? — гидливо поморшився. — Корчите, звиняйте на слові, дурника. Чи ви, може, розраховуєте, що все владнається само собою? Ну що ж, помрійтте. Я бачу, що каці з вами не звариш, тож робіть собі як знасте, а я вмиваю руки. Вже й так занадто багато часу на вас убив, пора й честь знати. Тільки майте на увазі, що тепер я пальцем не поворухну. Викручуйтесь самі, як можете, а мене ваші проблеми більше не займають!

— Навіщо ж ви так? — подав благальний голос Копонешро. — Хіба ми не могли б домовитися, так сказати, полюбовно?

— Чого ж ні? Звичайно, можемо, — стверджено кивнув Янг-Ол. — Було б тільки бажання. Але ваша поведінка, чесно кажучи, породжує сумнів, чи є воно у вас.

— Та е! Є! — поквапився запевнити Копонешро. — Як же інакше??

— У такому разі, — лицез Янг-Ола осяялось вдоволеною посмішкою, — я не бачу жодних перепон. Скільки вам треба часу, щоб зібрати необхідну суму?

— Ну... — заметувшися Копонешро.

Його все ще не поганала надія вигторгувати бодай яку-небудь поблажку.

— А можна частинками?

Янг-Ол заперечливо мотнув головою.

— Це виключено! Уявіть собі, що ви загнетесь, не розрахувавши зі мною повністю. Хто мені відшкодовуватиме збитки?

— Ale ж я не збираюся загинатися! — розлючливо вигукнув Копонешро.

— Xіба я казав, що ви збираєтесь? Ale все може статися. Від смерті ніхто у цьому світі не застрахований і ніхто не може знати, коли і де вона його спостигне. Ви ж не можете гарантувати, скажімо, що не розіб'стеся на своєму «Форді» де-небудь по дорозі в Авакініврак! Тим паче, що до мене доходили чутки, що ви надто ризиковано водите авто. Зрештою, то ваша справа. Хочете ризикувати — ризикуйте. Ale я особисто ризикувати своїми доходами не бажаю.

Копонешро сквильовано засовався на стільці. Від Янг-Олових пророцтв йому зробилося моторошно. В грудях похололо, серце обволік крижаний панцир.

Янг-Ол же, ні на що не зважаючи, продовживав:

— Я повинен дбати про своє майбутнє. Хто його знає, як все обернеться! А раптом народ сказиться і усі поголовно почнуть справно платити податки? Xіба я зможу тоді прожити на свою мізерну платню? Дауськи! I що? Прослужити стільки років, трудитися, як віл, і не забезпечити собі пристойну старість? Ні, я не можу цього допустити. Тож звиняйте, мій друже, але задоволити ваше прохання просто не маю права.

Він зробив паузу, аби перевести подих.

— Сподіваюсь, резонність моїх слів не може викликати у вас заперечення. На мое глибоке переконання, у вас немає підстав на мене ображатися. А втім, чого тільки не зробиш заради приятеля! Чесно кажучи, я міг би погодитися на те, щоб дещо підкоригувати суму. Шість тисяч замість восьми вас влаштує, мій дорогий Потере?

«Дорогий Потере» мало не очманів від милостивого дарунка долі.¹

— О, так! Так! — залепетав, не тямлячись од щастя. — Звісно! Звісно, що влаштує!

— От і славненько! — натхненно вів далі Янг-Ол. — Я радий, мій любий друже, що ми нарешті можемо дійти згоди. Повірте, це для мене дуже важливо. Дуже! Не приховуватиму, ви мені завжди були симпатичні, і коли б між нами пробігла чорна кішка, мені по-спражньому було б прикро. Надзвичайно прикро! Я собі, мабуть, ніколи цього не простив би. Таким людям, як ми з вами, треба триматися купи. Сьогодні я вам чимось допоможу, а завтра, дастъ бог, і ви мені

¹ Тут Копонешро явно перегнув палицю: Янг-Ол навряд чи заслуговув на те, аби його ототожнюювали з Долею. Та не будемо надто суворими! У порваних шахової ейфорії Потер ладен був принесати податковому інспектору які завгодно чесноти.

у чомусь підсобите. Це життя, любий Потере, і від цього нікуди не подітися, не втекти, не сковатися.

— Та ясне діло, — підхопив Копонешро, — життя штука складна і заплутана.

— Нічого заплутаного якраз і немає! — почально заперечив Янг-Ол. — Все надзвичайно просто: ти мені — я тобі. Ось і вся премудрість. От податкові документи справді можуть бути дуже навіть заплутаними. Це я вам ручанось! Хто-хто, а я цю науку засвоїв досконало. Так при бажанні можу заплутати, що ніяка ревізія нізаціо не докопається.

— Дивовижно! — захоплено вигукнув Копонешро, улесливо викочуючи очі.
— Геніально!

— Перестаньте! — відмахнувся Янг-Ол. — Я не потребую ваших комілментів. І взагалі! Облиште це підлабузництво, воно мені противне. Не пурдріть мені мізки, я на таку дешевизну не купуюсь.

Яка муха укусила податкового інспектора, забагнути важко,¹ але він раптом так розходився, що бідолаха Потер просто не зінав, куди подітися.

— Отак ви всі! Сподіваєтесь лестощами відкупитися! Не раджу тримати мене за ілюта! Не раджу! Занам'ятайте, дорогуща: нічого у цьому світі не робиться за гарні словечка і лагідні погляди. А це значить, що за свою поступливість я маю повне право вимагати компенсацію!

— Та хіба я проти? — розгублено забелькотів Копонешро. — Як скажете... Чого ж ви хочете?

Здавалося, він згоден на все, аби лише Янг-Ол утихомирився.

— Вашу секретарку!

— Що-о-о-о?

Янг-Ол тицьнув тоянким, як у підлітка, нальцем у бік дверей.

— Вашу секретарку!

Копонешро оставів і, безуспішно силкуючись збагнути зміст Янг-Олових слів, бездумно глядав по-жаб'ячі виряченими очицями.

— А-а! — пlessнув себе по лобі. — Ви хочете зуяти її до себе?

— Ви що, зовсім рехнулися? — Янг-Ол покрутів вказівним пальцем біля скроні. — На який фрукт вони мені у конторі здалася?! Я тільки хочу побавитися з нею!

— Тобто як?

Щелепа Копонешро відвисла аж так, що здалося: ще трохи — і вона відвалиться.

— Елементарно, Ватсон! — підленько ошкірив зуби Янг-Ол. — Як у пісенці:

*Туди-сюди, туди-сюди
По рейках ходять пойзди.
Туди-сюди, туди-сюди.*

¹ Така собі заувага з претензією на вершинність філософської мислі: найщікавіше в людях те, що вони ніколи не бувають послідовними — ні у словах, ні у вчинках, аї навіть у думках.

Немас літніої ізді!

— Але ж... — почав було Копонешро.

— Я не наполягаво, — зловісно обірвав Янг-Ол, — я тільки пропоную!

Лице його при цьому врант окостеніло, очі застигли і вимогливо приклеліся до Копонешро.

Копонешро зрозумів, що Янг-Ол загнав його у безвихід й нізацю від свого не відступитися.

Опиратися не було сенсу...

Він мусив змиритися з цим. І змирився. Єдине, що непокойло його — як умовити Юті. Він чомусь був упевнений, що це неможливо, і заздалегідь налаштувався на важку й безрезультатну розмову, і навіть готовий був змиритися з тим, що доведеться через секретарчину непоступливість розкошлитися на повну котушку...

І тому був немислимо вражений тим, що Юті майже не опидалася. Важко сказати, чого більше було у тих його почуваннях — подину чи розчарованості. Все-таки він сподівався, що юна мімзя Моканеш протестуватиме проти такого ганебства. Навіть уявив, як вона уся треттіміме, і треттіміме не так од сорому, як від обурення. Йому вважалася гриմаса огиди на її гостроносому лицичку. Можливо, у порівні праведного гніву вона надас йому ляпасів, пригрозить поскаржитися окружному судді або хоча б розплачеться і, кинувшись у ноги, благально вкликітиме: «Потере, одумайся! Я люблю тебе і ніхто, крім тебе, не володітиме моїм тілом!»

Але нічого такого не трапилося.

Вислухавши Копонешро, Юті лише поцікавилася:

— Де і коди?¹

— Ти не повірши, але він хоче зараз, — пролепетав Потер. — У мосму кабінеті...

¹ Насправді ж погодилася вона не так вже й швидко. Цій фразі передував досить-таки примітний діалог, що бого Копонешро (невін, через надміру схильності) просто забув. Що ж, пребачимо злодією Потеру цей дрібний грішок, але ще як нік не отічує, що ми відмовимо собі у задоволенні скрадливо принести (за прикладом Янг-Ола) вухо до щілин в дверях і, затамувши подих, словна наслоджуватися незвичним проникненням у чужі таємниці. Безперечно, розмова Кононешро із Юті відті того, щоб зневажити докорі сумління (якби воно т звого днів рантом проявилося) і підслухати її: Ти, Юті... ось та... одне слово, треба... — Це треба, Потере? — Ну це... як це... — Та кажи! — Задай задат... Задай! — Ти от що... Така, значить, ситуація... — Та що сталося, Потере? — Розумієш, коніці фірми загрожують неприємності! — Які це неприємності? — Ну, це незвичайно, які... Але велики! І жетр все залежить від тебе. — Від мене? — Від тебе. — І що ж я маю робити? — Та нічого особливого... — А ось-таки? — Ну... те сагне, що й з'явило... му це... підіймає на їх з'явило... — А з хмі? — З подіюючими бісекторами... Янг-Олом? — З ями... А що ж такого? — Ти вважаєш? — Розумієш... Я б пізно, ти ж знати, як я тебе люблю... Але, поєр, що ситуація й сприяє безважливі. Цей козел уперся, моя вілка! Дугнис, мені легко? Я же наяву пропоную йому замість тебе дурсту Мейру. * але він і служаня не хоче! Погоджується з місією на тебе... — Що ж, якщо ти погоджуєшся... — Не я, не я погоджуєсь! А цей присноголемі! — Зрештою, як різниця!... Кажи, де і кому? (* і це таки правда!)

- Зараз так зараз, — байдуже повела плечем Юті і діловито розпорядилася:
— Іди покарауль на вулиці, щоб ніхто не пріперся.
Й зацокотіла каблучками до дверей кабінету.

...Коли Янг-Ол з'явився на ганку, його обличчя світилося щасливою посмішкою п'янички, котрому поталанило похмелитися.

Sekcio 4: Big Vivo estas mallonga, kaj eterна ve¹

Старий Ірландець згадує минуле. Колискар Пад Люка. Затеморочиша ідея Юджіна Кіллі.

Uxor contenta est, quae bona est, uno viro.²

Годинник над дверима пробив восьму вечора.

Тримаючи спорожнілій келих у випростаний на рівні зінниць руці, Юджін Кіллі зосереджено роздивлявся краплі вина, що, ніби кров, облямовували тонкі стінки богоческого кришталю. Усікий, хто глянув би цісі митті на Юджіна зобіч, наразі лійшов би висновку, що ніщо інше, окрім цього зачудування, його не турбє і не займає.

Та насправді думки Старого Ірланда блукали лейнде, біля брудного ганделка рудобі свині *O'Негрі*.

Сильва та Дане, надававши цілий лантух порад і добряче причастившися за Юджінів рахунок, розійшлися по домівках, залишивши бідолаху наодинці з його невеселими роздумами. Але ображатися на них причин він не мав. Навіть, навпаки, бо тільки завдяки їм Юджін і не занепав остаточно духом. Вони примусили його повірити у те, що справи його аж ніяк не безнадійні, а отже для того, щоб прихилити до себе фортуну, потрібно не так вже й багато: всього-навсього не опускати руки.

«Можеш на нас розраховувати!» – запевнили настанок, і навіть якби то був лише благородний жест, Юджін однак прийняв би його із вдячністю. Але то був не просто жест, Старий Ірландець це зінав напевне. Тож, провівши приятелів до дверей, мало не пустив слізозу: «Які милі хлопці! Дарма, що писаки!» – й поклав собі з наступного місяця переддилатити «хіню нікчемну газетку».³

Нарешті він опустив руку, поставив келих на стіл і перевів погляд за вікно. Вечірній туманець, протягній рожевими променями сонця, що поволі закочувалося за лисий череп гори, стелівся північним схилом її підніжжя, поволі сповзаючи вниз, у долину Ка-М'янки. На хвильку замілувавши тією майже іdealічною картинкою, Юджін особливо гостро відчув сум за словесними турботами буттям, коли час летів непомітно й ніколи було приязнитися із печаллю. Йому здалося, що час той бозін-як давно відійшов, і Юджін нізацо не хотів повіріти в очевидність, що відтоді, як лиха віст про чужака перетворила цей гамірливий оазис на німотину запустінь, спливло всього-навсього якихось

¹ Биг жаятъ короткий, а горе вічне (еспер.)

² Та жінка добра, котра заловезена одним чоловіком (лат.)

³ Аби у повній мірі скласти уяву про надзвичайну непересічність цього рішення, треба взяти до уваги, що Старий Ірландець взагалі преси не жалував, і то з цілковито зрозумілої причини: хоч як це не диво, він просто не умів читати.

кілька годин. Кожна хвилина видавалась йому тепер нескінченим і сірим, змарнованим марудним неробством днем, і він відчував просто таки нестерпну втому, що намертво прицвішила його до мулького стільца, відібрала сили бодай зворухнутися, вихолощила думки і важким кітятям рядном огорнула душу.

Мабуть, так вже властована людина, що у такі миттєвості зарадити їй можуть тільки пекельне відчуття самотності, біль за утраченим, тута за справжнім і світлим, що було у житті і що було віддано на поталу дрібному, нищому і нічого не вартому.

Мабуть, такі миттєвості прозріння раню чи пізно (далібі, таки пізно!) навідуются до кожного. Навідуются по-різному, за різних обставин, але навідуются. Приходить раптово чи поволі, але завжди — непідкуні, невблагані і суворі, як Терміна Тор.¹

Однак занурення у минуле витягло з глибин Юдкінової пам'яті не так вже й багато. Кілька незначних епізодів, які й споминами назвати важко. І як він не силувався пригадати щось яскраве і важливе, ті його потуги були безуспішними. Якоїсь міті Юдкін відчуває пронизливий холодок у всьому тілі, і услід за тим розпалений мозок зродив жахливе відкриття: усі його життя — сущільна смута ненадач. Він невдало появився на світ — саме тоді, коли батько, проциндривши сімейні статки, звівся світ за очі, залишивши неміччу дружину і тримісичного сина без будь-яких засобів існування. Він невдало пішов до школи — першого ж дня на його звалині з підгнилого дерев'яного помосту посеред вестибюлю важезний бронзовий бюст президента, з ушкодженням хребтом Юдкін п'ять літ пролежав у нерухомості без будь-якої надії на одужання, і хоч все-таки якимось дивом вичуяв, до школи вже більше ніколи не ходив. Він невдало одружився —

¹ Ще один надзвичайно цікавий персонаж, що, можливо, десь вигульник у подальшій оповіді. Власні, персонажіка — древня як світ, але достоту ще бальора непорочна святиня Аладельгердини Терміна Тор. Химерний символ Каіруана. Якщо коли-небудь комусь прийде в голову змудрегнати герб містечка, то, безперечно, одним із відзначальних його елементів повинен стати легендарний лубінський чіпок Термін, яким вона користується не так задля вправнішої ходьби (у цьому сенсі він й загалом не потрібен, бо нікому із каїруанів ще не вдавалося промігти, щоб вона, попри незначну вроджену кулагість, надто налягала на нього), як задля того, щоб грізно або пророче вимахувати нам у бік відсунувши та *анкордисм*. Це й сдине заняття. У всьому разі, ніхто й ніколи не бачив, щоб Аладельгердини мала якісь інші клопоти, окрім невинного снування пульсациєю Каіруана. Вона не підмітала подірів, не підстрігала газон, голі і розами неміті віконця її ветхой хатинки матово спілали до світу, немовби заслані повелоковою візоркою незрячого жебрака, запізну егороху навколо обійтись зідала вогненно-рузла іржа, деревя в саду зачахли і здичавіли, та й від самого саду залишилась одна лиши назва — там, де колися, за попередніх господарів, квітували і плодоносіли яблуни, груші, персики, сливи і абрикоси, тепер хазяйкували непролазні чагарники, що кишіли усякою брадотою. Як і з чого жила Терміна Тор, було для каїруанів таємницею за стонадцятьма засувками. Вона ніколи не бувала на ринку і не навідувалася до крамниць, не тримала ніквої живності, а на занедбаному городищі лише буйно росла бур'ян. «Не за світим же духом вона існує?» — вражався один. «Відьма!» — зиголосували скорі на присуд. «Цо ви вераете! Де є вищено, щоб відми були набожнини!» — обурювалися ім у відповідь треті. «Як там побожність! — заперечували четверті. — Схибула вона, ото її усього!» Найлонімікованіші підсумовували: «Всього у ній потроху! Далебі, вона Й сама не звя, що Й до чого. А все ж переживає не одне покоління каїруанів і, ось побачите, що Ї нас переживе...» Подібні розмови точились не один десяток літ, але бодай підступитися до розгадки таємниці Аладельгердини Терміни Тор не вдавалося ще нікому.

покійниця Месаліна його не любила, ще й виявилася рідкісним стервом, невгамовою охочою до чужих чоловіків, отож життя із нею перетворилося на безкінечну муку, та Юджін, однаке, геройчно терпів її вибрани, тішачи себе надією, що все минеться, що Месаліна одумастися і, врешті-решт, зважить на його почуття (бо хоч там що, а він таки її любив: спершу нестяжно, згодом просто любив, ще пізніше намагався переконати себе у тому, що таку жінку, як Месаліна, любити неможливо, але докінечно сколодніти до неї так і не зміг – варто було їй лише приязно усміхнутися чи мовити лагідне слово, вогонь кохання умить спалахував в Юджіновому серці з новою силово); коли ж Месаліна таки одумалася, було вже пізно – певно, у покару за безпутність її з усіх боків обсліни болючки, вона то розпасалася до непристойності, то марніла і перетворювалася в жалюгідну, худу і змарнілу подобизну жінки, весь прибуток з пивниці їшов на її лікування, по яких тільки лікарях та санаторіях Юджін її не вивозив, але таки домігся свого: Месаліна знову розкітла, набралася здоров'я. Але на ту пору їй уже добігало до сорока, про дитину не могло бути й мови, та й навряд чи вона змогла б завагітніти... А потім... Хто б міг подумати, що вистраждана і виплекана неймовірними зусиллями і жертвами Юджіновим терпінням тиха сімейна іділля урветься так нагло і безглуздо! Легке нездужання, на яке ні він, ні Месаліна не вважали за потрібне звертати увагу, обернулося запаленням легенів, що за кілька днів поклав Месаліну в домовину...

Гірке зітхання (чи радіє стогні) сколихнуло німотний присмерк пивниці.

Старий Ірландець підвівся. Дрібочучи, прочовгав у закут за стійкою. Намащав рукою ширму, що прикривала вхід до підошової комірчинки, насліп дотягнувся пальцями до прикритого ширмою вимикача.

Спалахнуло світло. Але на душі від того не прояснилося...

Годинник над дверима показував за чверть дев'ята.

Юджін журливо захітав підборідком, окинув тлумним поглядом порожній зал. За чверть дев'ята! Якби не той триклятущий чужак, зараз би гульба у пивниці була в самісінькому розпалі: попід стелею снували б руді пасма цигаркового диму; Кошибуль Ялубиц розважав би компанію байками зі свого холостяцького життя;¹ брати Тітофф вишукували б, перед ким розшдеритися компліментами з єдиною і більш аніж прозорою метою – напитися і нафісти надурняк²; Алекс Вольські чмикав би безперестанку носом і з усіх сил пнувся би зав'язати з ким-небудь суперечку – про що саме, йому було байдуже, аби лиш зчепитися; Михай Лосич сидів би набувидочений, мов сич, спогорда зиркаючи

¹ Не так давно його покинула дружина, і тепер він, одішовши від удару та зівлашин смак сприянній свободі, відтягувався по повній програмі, юбезпідставно ляшуючись, заради чого було гробити п'ятнадцять літ, якщо холостяцьке життя – річ набагато прискіпніша і менш обтяжливі?

² Утім, вибір у них був інавгулярний: більшість марнославців намагалися віщуратися надокучливими братів, відзначаючи, що між цілістю гаманця і потішеним самолюбством перевагу варто віддати таки першому.

на галасливе турбище за сусідніми столиками, вичікуючи, коли хтось надумастіться до нього звернутися, бо із власної ініціативи долучатися до інчезмінних базачок вважав не гідним свого статусу;¹ Ген Капшо, Рим Арук і Матія Маріос уболівали б за долі світу, та вруочуючи постіндустріальне суспільство та пророкуючи Новий Апокаліпсис, заодно переймаючись тим, аби до його настання їхні загартовані організми засвоїли якомога більше винаайдених людством божествених напоїв – віскі, бренди, коньяків, бальзамів, джинів, текіл і *etc.*; Вальдемар Вайсброу та Мойсей Коен, прихопивши по пляшці пива, починали б торувати вілях до выходу, що завше було для них справою непростою, бо полишити пивницю, не зачепившись *на кока* чи не біля кожного столика, Ім рідко коли вдавалося;² опинившись врешті-решт на вулиці, вони неодмінно всіліся б на сходи і, обнявшись, заревли б у два голоси «Позвуть злодією із салуну рачки» або «Дай мені, шинкарко!»...³

¹ Колись Михай Лесич аж цілій семестр відвідував лекції з філософії, і це не минулося для його психіки даремно.

² Обоє викладали в гімназії, а у кожного з присутніх хтось там чинів – якщо не дочка чи син, то онучка або, привіймі, племінниця. І кожному хотілось не так довідатися про успіхи чад, як на всякий випадок залобити учителів.

³ Варіант завезеної переселенцями з України пісні «Дай ми, мила, дай ми». Співставлення оригіналу та варіанту цього пісенного твору дає підстави зробити досить характерні висновки щодо нафіжних особливостей двох національних стихій:

Оригінал

Дай ми, мила, дай ми
Хоч сім раз до рана,
Гей-гой, червалого винна
З білого погара.

Дай ми, мила, дай ми
Хоч сім раз до ночі,
Гей-гой, щоби наші діти
Мали чорні очі.

Дай ми, мила, дай ми,
Доки у м'я стойть,
Гей-гой, та кінь вороненавий
У твоїй стодолі.

Погарничок заспав,
Пливечка 'то будить:
Гей-гой, аставай, погарничку,
Йди помежи люда...

Переклад

Дай мені, шинкарко,
Вісім раз до ранку,
О'кей, кривавої мері
Промочити горлянку.

Дай мені, шинкарко,
Вісім раз до ночі,
О'кей, кривавої мері,
Щоб розтулісь очі.

Дай мені, шинкарко,
Доки дна не видко,
О'кей, кривавої мері,
Щоб не було бридко.

Шинкарка заснула,
А мені не спніться:
О'кей, віду пошукаю,
Чим би вхмелітись...

Не важко помітити, по-перше, що українці позбавлені зажерливості (порівнайте: «Хоч *сім раз до раны*» та «*Вісім раз до ранку*»). По-друге, більш вибагливі, скажуть б аристократичні, у виборі напоїв: через все «вино, безперечно», вказує на витонченість смаку, у той час як *кривава мері* є нічо інше, як сумнівної якості сурогат (амурдак по-нашому). Третє (і найголовніше!): для українця вживання такого трупця, як *чарене вино*, з лінне презиріння до самовідданої ночі романтичного коктейлю, покликаного, до того ж, продовжити славний козацький рід (зверніть увагу на слова «Щоби наші діти мали чорні очі?»). У апологетізмі *кривавої мері* напоказ, на думці лише пінтика, вони не відчувають ні тільки потребу у коханні, а й наявіть не мають потягу до прямітівних статевих контактів. Коментувати тут, як ви і самі згадуєтесь, нічого!

Юджін на якийсь час знову відчув, що весь світ для нього спорожнів, зробився чужим і беззільним, відчув, що йому в ньому до такої міри самотньо, ніби він уже поза ним, начебто втратив будь-який зв'язок з усім, що оточувало донині. Знову згадав і знову широ пожалкував за минулим днем, і позаминулим, за тими зазвичайними вечорами, коли затримувався у півниці далеко за північ і коли навіть уві сні (хоч вкладався спати, утомлений до краю, не раніше третьої й одразу засинав) його не полишили думки про дрібні буденні клопоти.

Як тепер бути, як усе обернеться, з ким поділитися сумнівами, у кого спітати поради? Якби була жива Месаліна, певно, йому було б набагато легше... Хоча хто його знає! Він стільки натерпівся з нею, стільки разів вона утоптувала його душу і почуття в багнюку, стільки разів напітковувався на її крижаний, неприховано ворожий погляд, стільки разів його ширість розбивалася об стіну нерозуміння й байдужості, що важко сказати, чи змогла б вона у такі хвиlinи, як зараз, підтримати його, допомогти, зарадити чутливим, заспокійливим словом.

На думку йому рантом прийшло те, про що ніколи раніше не замислювався: адже Месаліна була єдиною в його житті жінкою! Інших жінок, навіть легковажних хвойдочок, він не мав ані за її життя, ані після її смерті. Спробував пригадати, чи хоча б коли-небудь, бодай мимоволі, навідувалися до нього думки про зраду. І не зміг...

Він був далекий від того, аби приписувати собі бозна-яку гречність, тим паче був далекий од думки про власну винятковість і безгрешність, але мозок його спалахнув: «А Месаліна? Чи хоча б коли-небудь, хоч би ненадовго, навідувалось до неї почуття провини? Чи картала себе за зради? Чи визнавала хоча б у глибині душі, що це ганебно?»

— Ет! — відмахнувся од страждених запитань, як від незносної мухи. — Чого тепер цим мучитися?

І рантом споштовено здригнувся, не упізнаючи власного голосу, що пролунав у порожньому залі непринадло і глухо, ніби із діжі.

— Певно, саме так починають виживати із ума, — кисло усміхнувся. — А що ж! Як нема людині чим зайнятися, так всякі дурниці і лізуть до гол...

Обмовк на півслові. Здалося: важко гуапочи, хтось піднімається сходами.

Юджін укляк, напружено вслушаючись у звуки за дверима.

Ні, радісно забилося серце, таки не причулося!

В душі Старого Ірландця здійнявся сущий шквал обидійливих почуттів. А може, запульсувало у скронях, насправжки сталося диво? Може, ніякого прибульця не було, і ватага одурених чоловіків, добряче нам'явиши боки рудій свині О'Нетрі, повертається още зараз до милой їхнім серцям затишної півниці старого другині Кіллі?

Що ж, Юджін не триматиме на вас зла! Не товпіться в порозі, проходьте. Це добре, що ви провчали того облудника. Бач, що надумав негідник — водити

за носа пристойне панство! Це ж треба таке! Певно, бовдуряка сподівався, що такі штуки йому легко минуться? Коли б не так!..

Двері прочинилися і перед зором Старого Ірландця постала огрядна постать поліцейського комісара Пада Люки.

За інших обставин його з'ява пробудила би в Юджінові хіба що осоруту та мулький неспокій: так вже повелось, що навіднини цього одіозного типчика неодмінно завершувалася якою-небудь капотство.

Загалом, такі ж емоції приберігала для Пада Люки переважна більшість мешканців Каїруана, за винятком малолітніх дітей, з яких йому нічого було здерти (вірніше, він ще просто не додумався до того, що із них можна мати бодай якісь нікчемненський зиск), а також мера, окружного прокурора, судді та ще кількох осіб, що посадили винці од нього ізаблі в тубільний владний єпархії і, відповідно, всіляко заохочували Пада Люку до належних їх становищів виявів лояльності. Не можна сказати, що такий стан речей його не влаштовував, та однак коли приходив час засвідчувати комусь із них повагу, Люку винжалося, що заодно із презентом чи конвертиком, написаним повенськими купорами, він передає у чужі загребущі руки скривалений окрайчик власного серця. І хоч ранні на поївченому серці затягувалися доволі швидко, не лишаючи й рубця,¹ ним оволідівала хижака жадоба на комусь підігратися. І хай би як тоді не намагалися, знаючи його лютий норов, догодити йому, хоч би як гостинно не приймали, Пад Люка все одно віддячував чорнило неприязністю й не проминав найменшою нагоди розжитися бодай на якісь дріб'язок. Не гребував нічим, і докори сумлініння йому були незідомі.

Багато хто схильний був вбачати причини такої його поведінки у тому, що нинішню посаду Пад Люка здобув порівняно недавно, а до того вічно потерпав від нестактів, отож коли з'явилася можливість покращити свій добробут, накинувся на ці можливості, як зголоділій воїк на здобич.

Так воно, ймовірно, і було.

Принаймні, чимось іншим його ненажерливість та патологічну заздрість, що розповсюджувалися на все із всіх, пояснити важко.

Вседозволеність та безкарність разбушували Пада Люку з дивовижною легкістю, не зустрічаючи в його зіснутому нутрі юдиного спротиву. І, як це часто буває, він не лише утратив почуття міри, але й позбурся елементарної обачності. Складалося враження, ніби Пад Люка абсолютно не задумується над наслідками або ж, навпаки, як інший передчуває, що довго так тривати не може, і поспішна сповна скористатися моментом.

Тепер, мабуть, вам зрозуміло, чому іншим разом при появі комісара настрай у Старого Ірландця неодмінно зіпсувався б. Але ниніки Юджін із чистим сумлінням радо привітав би кого завгодно, навіть нечистого.²

¹ Тут можна було б ужити порівняння «як на собаці», але навіщо принижувати безніжніх тваринок?

² Зрештою, помітної різниці між комісаром і дядковом увіч не спостерігалося.

Хоч Пад Люка і зник до занепадливості перед його персоною, та все ж йому вистачало в голові оліви не брати на віру щирість подібних виявів. Тож не дивно, що неймовірна люб'язність, яка світилася на Юджіновому обличчі, видалася йому підозрівою, тим паче, що Старий Ірландець ніколи раніше явною улесливістю не грішив і обмежувався у стосунках з комісаром лише сухою, скажіти б чисто формальною, ввічливістю.

Пад Люка первово мотнув головою. Його великі банькаті очі неспокійно забігали, гарячкувато вищукуючи пояснення незвичній поведінці Старого Ірландця, однак ні за що пілозріле зачепититися комісаровому погляду не вдавалося. На те ж, що у пивниці немас жодного відвідувача, збентежений Пад Люка, хоч як це фантастично не виглядає, чомусь не звернув абсолютно ніжкої уваги.

«Щось тут не те, — подумав він. — Схоже, цей клятній виродок, ця ірландська почвара замислив якусь каверзу!»¹

Проковтнувши слину, Пад Люка пройшовся задою і мовчаз усівся за столиком навпроти Юджіна.

— Віскі? — улесливо звів брови господар.

Пад Люка кивнув.

І поки Юджін, квапливо метнувшись за шинкас, видобував з холодильника пляшку та протирає серветкою склянку, це раз обвів доскіпливим поглядом пивницю.

Лише тепер, та й то не одразу, до нього дійшло, що пояснення своєму «Щось тут не те...» треба шукати в незвичному для цього місця, та ще й такої пори, безлюдці.

— Що за хурня? — упівголоса пробелькотів Пад Люка, первово пригладжуючи спінілою долонею коротенького чубчика. — Юджін, де усі ці виродки поділися?

— То ви нічого й не знаєте? — опечалено поморців лоба Старий Ірландець.

— А що? — нащуривши вуха, подався вперед Пад Люка.

— Понерліся до О'Негрі, — проказав Юджін понурим голосом та, одвернувшись голову, міцно стис зуби і застіг, дивлячись кудись у порожнечу.

Пад Люка засовався на стільці і ще більше подався вперед.

— Якої хури?

— Подивитись на прибульця, — тихо, ледь зворухнувші губами, озвався Старий Ірландець.

— Якого ще прибульця? — стороїв Пад Люка.

— То ви й справді нічого не знаєте? — здивовано заблімав на комісара Старий Ірландець.

— Та що я повинен знати? — не стримався Пад Люка.

¹ До речі, якщо справа стосувалася рядових кайруаній, інших слів, окрім «виродок» та «почвар», у його лексичному запасі не віднаходилося. Зрештою, якщо взяти до уваги, що на пересічних мешканців містечка він звертає увагу тільки тоді, коли відчуває спрагду потребу заманити якийсь зиск, то це навряд чи й повинно дивувати.

- Юдкінова схаранудженість розізлила його не на жарт.
- Ти мене дістав! Можеш по-людськи пояснити?
- А що пояснювати? — розів руками Старий Ірландець. — До ганделика тієї рудої свині заявилися якісь приблуда, от зони і...
- Який ще приблуда? — аж підскочив Пад Люка.
- Звідки мені знати, я ж його не бачив,
- То є що? Бачив не бачив, який з того хур? — завершав Пад Люка. — Хто такий? Звідки взялся?
- Казали, приїхав на автомобілі.
- На машині?
- Так казали.
- Шо за машина?
- Тобто?
- Легкова чи вантажівка?
- Кажу ж, що не бачив.
- Це якась хурня, Юдкіне! — невдоволено вигукнув Пад Люка. — Ні хура не бачив, ні хура не чув!
- Ліва брова комісара кілька разів роздратовано сіпнулася, лице перекосилося зловіщною гримасою.
- Ал... — спробував чи то винправдатись, чи то заперечити Старий Ірландець.
- Та вислуховувати його Пад Люка не збирався.
- Заклавши руки за спину та широко розставивши ноги, Пад Люка хижакувато розправив плечі і грубо скомандував:
- Віскі! Прутко!
- Одним махом виплюснувши у широкий, як халіва його надрасних до дзеркального лиску чобіт, рот стограмову порцію звіа віта, комісар смачно хекнув, задоволено обтер губи долонею і несподівано доволі приязно поцікавився:
- Признайся, Юдкіне, це правда, що ти ніколи не розводиш віскі водою?
- Як можна! — ображено підгорнув губи Старий Ірландець. — Ніколи!
- Ти, Юдкіне, бовдуру! — покрутив мозгівною Пад Люка і зареготав, мов жеребець. — Це ж нерозумно. Ясна річ, солідним клієнтам ти повинен у служувати без усяких фіглів-міглів, але на якого хура втрачати приварок на інших?
- Для мене усі клієнти одинакові, — гордо заперечив Юдкін.
- Справді? — осклабив зуби Пад Люка. — То ти хочеш сказати, що немас ніякої різниці між мною і якимось виродком, від якого тхнє потом і ще хур знає чим?
- Боронь боже, — зблід Старий Ірландець. — Нічого подібного? Я мав на увазі...

— На який хур мені знати, що ти мав на увазі! — здивився Пад Люка. — З вогнем грасішся! Розів тут, бляр, димосратію. Знаєш, чим це пахне? Ні? А я знаю. Натуральний скскремізм! Неповага до влади! Я цього не потерплю, так і знай!

Від гнівних і, головне, несправедливих звинувачень у Юджіна пробіг по тілу морозець.

Старий Ірландець безпорадно знидав плечима і уклік, розгублено шукаючи рятівні слова.

— Роби висновки, Юджіне! — у голосі Пада Люки вчуvalася погроза.

— Ну так я ж... — приречено зітхнув Старий Ірландець, дістакочи із сідничної кишечі штанів портмоне.

Пад Люка задоволене хмикнув і, краєм ока оцираючи з-під примруженої повіки, як Юджін, послинивши пальця, шерхотити лоскотливими для полісменового серця папірцями, узяв зі стола пляшку і, задерши пілборіддя, вхлюпнув у себе віскі прямо з горлічка.

— Я ж тебе попереджав, щоб виношених не давав, — исприязно блимнув, повертаючи Юджінові кілька злегка засмальцюваних купюр. — Заміні!

— Залишились тільки дрібні, — винувато розів руками Старий Ірландець.

— Ну гаразд, — примирливо кивнув комісар. — Тільки більше щоб цього не було!

— Авжеж! — з поспішною догідливістю пообіцяв Юджін, подумки дякуючи богові, що найгірше (тьху-тьху-тьху!) вже минулося.

І раптом у його мізках народилася ідея, від якої аж подих перехопило: а що як підкупити Пада Люку, аби він якимось робом випровадив зальотника із забайгайлівки О'Негрі?

Sekcio 5 (retrospecto): kiam li diras pasio, jugo estas silentia

Ліфт різко загальмував, гойднувся і зупинився. Заскрготіли, розтіждаючись, половинки дверей.

Леон засунув руки в кишені плаща, затримав на якусь мить подих – так робив завжди, коли треба було звільнитися од нерішучості.

«Ну, ні пуху!» – подумки побажав собі.

«До чор... чор... чор...» – прориніло за спиною.

Леон зиркнув ліворуч і йому вранц здалося, що помилився адресою: двері, на яких зупинився погляд, були оббиті дерматином, а він же їх зам'явав неоковирно пофарбованими жовто-брудним суриком!..

«Невже Марта обзвалася хазяїном? – штрикнула думка, і він мимоволі зіщулився. – Цього ще не вистачало!»

Леон ніколи не мав довіри до гороскопів, але цієї міті мимоволі згадалося: «Онам належить бути обережними: на них чигас смута невдач» (здатється, то було позачора: Діана забула вимкнути телевізор і крізь шпарину недопричинених дверей до спальні проривався голос ведучої «Астрологічного прогнозу»)...

– Ти?

Марта виглядала здивованою і розгубленою.

– Я, – Леон удав, що не заважив ані першого, ні другого. – Можна?

– Заходь...

– Я ненадовго, – сказав, переступаючи поріг, і метнув погляд в куток біля віншка.

Його капці були на місці, і то вже був добрий знак.

– Ти завжди ненадовго, – зіткнула (*з полегкістю? з досадою?*) Марта.

– Справи! – розвів руками Леон.

– Знаю я твої справи, – підкопилила губи Марта і потушила на кухню. – Каву будеш? – поцікавилась на ходу, навіть не озирнувшись.

– Якщо нічого іншого немає...

Леон не договорив, бо Марта нараз зупинилася й докірливо захитала головою.

– А совість у тебе є? – спитала тихим, грудним шепотом.

– Совість? – пересмикнув плечима. – А до чого тут совість?

– Дійсно, совість тут ні до чого! – хмыкнула Марта і, не кажучи більше й слова, поспішила щезнути в дверях.

Леон затримався в коридорчику, силкуючись збагнути, що мала б значити та її верedливість (а цю була то саме і тільки верedливість, сумніву не було), та,

на щастя, вчасно схаменувся й навіть покинув над даремністю тих потуг, бо ж відомо, що поведінка жінки позбавлена логіки і намагатися її зрозуміти – надто невдачна й зарані приречена на невдачу справа.

Коли зайшов на кухню, Марта поралася біля плити, зосереджено маніпулюючи джезвою над синюватими язичками полум'я, хоч те дійство (власне, треба було мати багату фантазію, аби таке банальнє і доведене до автоматизму заняття називати дійством) навряд чи вимагало аж такої вже заподійливості. Тут було щось інше.

– Може, поясниш, що все це значить? – Леона аж ніжк не приваблювала перспектива потрапити в залежність від нікчемних жіночих примх, тож він вирішив одразу домогтися ясності. – Якщо ти не рада мені, так і скажи.

Вона не обериулася, але від Леона не приховалося, як ледь помітно здригнулися Мартині плечі, і хоч це було промовистішим од будь-яких слів, цього йому здалося замало.

– Ну, чого ж ти мовчиш? – Його голос, зміцнівші, забринів наполегливістю та рішучістю. – Чи мені піти?

Це вже було щось схоже на облогу, а Марта ніколи не відзначалася умінням чинити опір. От і тепер: відвелася голову вбік, навпомацьки сягнула короткими пухкими пальчиками до чорних кружальця на панелі плити, загасила вогонь, та так і застигла, тримаючи у руці паруючу джезву і не наважуючись обернутися, – остерігалася стрітись поглядом й виказати свої справжні почуття.

– Ти не зважай, – тихо, майже пошепки промовила по якісь миті. – Це у мене є щось з нервами...

Вона немовби вибачалася, – утім, чому: немовби? Без усякого сумніву, Марта й насправді почувалася винуватою, а це говорило про те, що все минулося і тепер можна з полегкістю перевести подих, спокійно окинути зором невеличку й затишну кухоньку, з насолодою вдихнути аромат запашної кави і мимоволі замілюватися тонкою Мартиною шинкою, лискучим каштановим волоссям та достоту звабливо поставовою.

– Нерви, кажеш?

Схитнулася нарешті із місця.

– Атох, – кинула, поставила джезву на золотисту тацю скраю стола та задивилася у вікно, за шибами якого звисали густі клапті туману, та за мить вуста її скривилися гримасою, яка, либоп'ять, мала б означати усмішку чи, принаймні, усміх. – Ще й ця нікудишня погода!..

– Раніше ти на такі нісенітниці уваги не звертала.

– Ну... – Марта кинула на нього квапливий позирк, з якого годі було чогось дотяти, на якусь мить укліяла в задумі, ніби щось зважуючи на невидимих терезах, а тоді рішуче, мовби стріпуючи вагання, стенула плечем. – Знаєш, відколи ми не бачились, у моєму житті дещо змінилося.

Леон здригнувся і відчуяв різний холодок у грудях.

– Може, заміж вийшла?

— Знущаєшся?

Мартині губи сіпнулися пригніченою посмішкою.

— Заміж мене, любасику, не беруть...

— А тобі так вже й хочеться?

— У мосму віці хотіти вже шкідливо...

— У твоєму віці?

На її обличчя набігла тінь, і Леон збагнув, що переступив межу. Треба було якось залагодити цю недоречність, але він не знав — як? Говорити банальності — справа пуста й безнадійна. Навпаки, ними можна було ще більше загострити і без того дурну ситуацію. Бо її справді: щось дурніше прадумати було годі! Мав би вже зважнути до Мартиних нарікань на свій вік, що повторювалися майже щоразу. І хоч говорилося те все почести з іронією та інбито поміж іншим («Ой, хлопче, і нашо тобі стара баба?») — «Не нашо, а на що!» — «І на що ж?» — «На те саме!»), він добре зізнав, як дошкуляє Марті різниця у їхньому віці, і як він не намагався переконати її в абсурдності і пікченості зважання на такі дурніці, повністю примусити її позбутися цього комплексу йому не вдавалося. «Скажи, тобі зі мною добре?» — допитувався він. «Дуже!» — аж млюсно заплющувала очі вона. «І мені з тобою чудово! Неймовірно чудово! А про що це говорить?» — «Про що?» — «Про те, що ми створені одне для одного і дати наших появ на світ тут ні до чого!» — «Так то воно так, але якби ми були ровесниками...» — «То ї що?» — «Тоді, можливо, між нами була б ще більша гармонія!» — «Дурніця! Я знаю десятки пар приблизно одного віку, між якими немає й натяку на гармонію. Головне — почуття, пристрасть!» — «Так, головне... Але ж не найголовніше!» І т.д., і т.п.

(Леон не лукавив: у інших взаєминах вікової проблеми для нього її справді не існувало. Хто ж вине, що його величність Винадок укладає у ліжко, не поцікавивши записами у посвідченні особи?! Виглядала Марта на тридцять п'ять, це по максимуму, а якую була у гарному гуморі, склінливість її променістих очей могла увести будь-кого іще в більшу оману, — так і сталося: коли вона познайомилася на вечірці у Скнасер, Леон був певен, що її тільки-но тридцять з кущеньким хвостиком, і навіть мимовільна Мартиніна фраза про те, що із Скнасером вона знаєма із школи, якимось дивним чином не змусила його замислитися і вдатися до найелементарніших арифметичних підрахунків; зрештою, він так захопився прискіпливим підгляданням за Мартиними принадами, аж геть забув, що сабантуйчик Скнаер властивав з нагоди свого сорокаріччя!.. Лише перед ніччю, пізачасіс у Мартиній постелі і блаженство перевенячим про всілякі дурніці, він раніше згадав ту її побіжно зронену фразу — і несподіване відкриття обектою його мозок. Було в неправдою сказати, що той гарячковий здогад примусив його вже вчинити чи, принаймні, одлуїтися неприменими емоціями; та однак від умиротвореності її майже атраксичного спокою, які ще якусь мити тому колисали Леона на хвильях майже райської насолоди, не линялося бодай примарного сліду.

— Що з тобою? — стривожилася Марта.

Замість відповіді Леон повернувся на бік, висмикнув з пачки, затишеної на тумбочці, сигарету і чиркав запальничкою.

— Постухай, — промовив, переворошив вагання, — учора вечере ри обмовилася, що знайома зі Скнаром ще зі школи...

— Так, ми вчалися в паралельних класах, — з готовністю відказала вона і згінізася, нахилюючись на його времінний погляд. — А що?

— Оце сложник! — відхиснув Леон і захистив головою, начебудь йому раптом занаморочилося.

— Та ти не турбуйся, у мене з ним нічого не було!

Це п поспішливе й нічим з його боку не продиктоване витравдання викликато у Леона напад давкого сміху.

— Зайди ти взла, що мене це турбус?

На Мартиному обличчі відбиглися збентега і розгубленість.

— Ну... я думала... що ти думаш...

— Та ні про що таке і гадки не має! — нахилившись, він швидко поцілував її замінотів на вухо: — Коли я народився, ти вже, мабуть, бавилася з чоловіками!

— Що-о? — Марта з силою відштовхнула його від себе. — Що ти сказав?

Її темні очі вранці зробилися ще темнішими.

— Ой, господи! — пролетітала, закриваючи обличчя дланями. — Як же так? Як же це так? Навіщо...

— Чого ти бідкаєшся? — хмыкнув Леон. — Особисто я нічого поганого у цьому не бачу.

— Що ж ти тоді бачиш? — озвалася хресто з-під долонь.

— Бачу, як раз-по-раз зділлються під простирадлом горбики твоїх тугих грудейніт!

— Ти ще й знулася! — Марта зірвала із себе простирадло. — На, дивись! Надивляйся! Добряче надивляйся!

Леон спробував її пригорнути, але Марта вислизнула з рук і, з відмаху пожбуривші простирадло в куток, скочила з ліжка.

— І не соромно тобі лізти до старої віварки?

— Ступи пельку!

Він сподівався, що грубий окрік примусить її вгамуватися, але прогадався.

— Малокосос! — вибухнула Марта гнівом. — Сіркун! Розгусник!

— Ну, тут можна їй посперечатися. Це ще питання, хто з нас...

— Виродок! Потвора!

— Це діагноз чи комплімент? — Леон таки ще не втратив надії врятувати ситуацію, перевівши все на жарт.

— Щоб духу твого тут не було! — Марта просто таки несамовитіла і, здавалося, от-от кинеться до нього павукачки.

Проте він і не думав зупинятися:

— Дух винібриться, сліди смерті виперуться, а спогади залишаться...

— Ух, вигребок!

— Говори, говори! — Йи-бо, цей спектакль йому вже починає подобатися. — Може, поглянемо.

— Іди к бісусу!.. — вона навмисна вхопила перше, що підвернулося під руку, і замахнулася на Леона.

— Цим ти мене не вб'єш! Візьми щось важче!

Марта враз скаменула, обм'якла і з подивуванням приспівала очима до того, що тримала в руці; здавалося, вона нікім не може утятити не тільки того, що збиралася іштіти вчинити, а й загалом, що то за реч.

— Твій халат, — підказав йі Леон. — Мушу зізнання, виглядаєши ти в ньому просто грандіозно. Але ось такою, абсолютното голою, ти мені подобаєшся ще більше...

Ще пригадалося, як трохи згодом Марта зайшлася — спершу — мало не істеричним сміхом, а звідти, розревівшись, стала благати, аби він із неї назавжди з ії життя.

— Гарразд, хай буде по-твоєму, — пообіцяла він, і та обіцянка на ту мить була, мабуть, циркою.

У всякому разі, тоді він і насправді вірив, що слова свого дотримає. Може, так би вони й було, якби все те сталося під ранок і він мав би можливість одразу ж забратися геть. Але до сейтанку було ще довго, тож залишок ночі йм судилося — однак! — провести в одному ліжку, бо у Мартинії квартири не було більше де приступитися. А опинившися знову під однією ковдрою, вони дуже швидко забули про прослоби-обіцянки, обіцянки-прослоби, — а вранці, проводжуючи його до дверей, Марта раптом спіткала, ніби й не було тих пінчих бутнів: «Ще зайдеш?»

— Ти ніби й не рада мені?

— А чого би я мала радіти? — метнула їжакуватий позирк.

— Злишся, що довго не заходив?

Марта не відповіла; сиділа, утунівши погляд в сутінки за вікном — трохи байдужа, трохи роздратованана, трохи відсторонена.

— Я був у від'їзді...

Вона промовчала.

— Тільки вчора притіхав...

Здригнулася.

— Навіщо брешеш?

Але погляду від вікна не підвела.

— Не брешу.

— Позавчора бачила тебе у місті...

Леон не почервонів, хоча й треба було б, не зайорзвав на стільці, лише відчув незручність.

«Де вона могла мене бачити? І з ким?»

Спробував пригадати, де його носило того дня, та одразу ж вилаяв себе подумки: «Якого біса я повинен звітувати? Яке їй, зрештою, діло? Я ж не цікавлюсь, хто їй двері облизав...»

Та тільки-но згадав про дерматин, як з язика одразу й злетіло:

— Дивлюся, що їй двері у тебе...

— Що двері? — рвучко обернулася, і він помітив, як її бліді щоки ураз спалахнули.

«Ага, зачепив за живе!» — зиркнув уძливо. Навіть переможно.

— Ніби новенькі. Не сама ж із ними вовтузилася?

Мартиним чолом пробігли брижі. Не вимовила, а ніби виразила із себе — поволі, слово за словом:

— Ясна річ, не сама!

— Хто ж, якщо не секрет?

— Знайшовся майстер.

— Не за гарні ж очі стрався!

Леону важко було приховувати дратівливість. Та він і не намагався.

А може то й зовсім не роздрігування було? Може, то було бажання зробити боляче, помститися за непривітність та ховодність? Чи, може, то були звичайні ревнощі?

— Чого ж ти мовчиш? — накручував себе. — Не за так стрався ж, правда?

— Звісно! — Мартиними губами ковзнула тінь зухвалої посмішки. — Розрахувалася натуоро...

Леон занесаватів.

— Лярва! — скривів, підскакуючи до Марти в лихій нестяжі.

Вона не встигла ані відхилитися, ані затупитися.

Відлєтіла, вдарилася потилицею об виступ підвіконня і скочорбилася на підлозі...¹

¹ Дуже не хотілось б, аби у читачів склалося цілковито помилкове судження, ніби у краях, де розгортається дія роману, чоловіки тільки те й роблять, що з найменшого приводу лупшоють жінок. Безперечно, що зовсім не так! Звичайно, не без того, але подібні експресії тут трапляються аж ніяк не частіше за інші куточки земної кулі. За винятком хіба що Росії, де чоловіки у такий спосіб змушенні виказувати найменший порухі своєї душі, бо іншін освідчень у любові інші обраниці просто не візнають. Згадаймо хоча б концептуальні тантешні прислів'я: «Бібіт — значить любіть, «Небітая жена никому не нужна», «Каво не луяйт, таво не любійт», «С сіннякім да ссадінам постель горячес...»

Sekcio 6: Patriots Ludo

Лукавці Сильва і Дане. До кого тонче стежку Коцибуль Ялубиц? Мікромі горіхом. Каліценко Рима Арукя. Похвальба чужинця улемус Мойсея Коена. Шкальнічка із секретом. Салунний журнал О'Негрі.

Сильва та Дане злукавили перед Старим Ірландцем: ясна річ, вони не збиралися ощасливлювати сімейства несподівано ранніми приходами, бо ж після учорацін гарциовань мусіли остерігатися утралляння до обймів своїх благовірних. Для подібної обачності, як ви й самі можете здогадатися, у них були досить вагомі підстави.

По-перше, деяка виснаженість плоті.

Утім, з цією притокою друзяки ще так-сяк зволодали б; якщо не самотужки, то за активної спонуки своїх вигадливих половин – це вже напевне.

По-друге, едина аптека, що трапилася їм учорацьшого вечора дорогою до готельчика, виявилася брутальною замкненою, унаслідок чого у душі нашим ловеласам закрадалися сумніви певного штибу: тепер, коли враження з проминулої ночі уляглися і зблякли, ні-ні та й наверталися негараздні передчутия, що спонукали їх до думки про нагальність певних запобіжних заходів. Власне, вибір був невеликий, вірніше, всього-навсього один: принаймні тиждень відкарасуватися од сновнення подружніх обов'язків.

По-третє, їх кликав у мандри фаховий інтерес. Не висвітлити на шпальтах газети таку неординарну подію, як негаданий візит до містечка невідомця, кайруанські акули пера просто не мали права.

Отож, вийшовши з пивниці Юджіна Кіллі, вони, не змовляючись, завернули у протилежний їхнім домівкам бік і подалися до рестораторії злодієро О'Негрі.

За кількасот кроків, біля мерії, їм здібався Коцибуль Ялубиц.

Це їх трохи подивувало – за законами логіки, він би мав зараз бути у салуні.

– Я там і був, – пояснив Коцибуль Ялубиц. – Вискочив владнати одну нагальну справу. Та незабаром повернуся.

– Ну, а що ж той чужак?

– Щось певне важко сказати, – розвів руками Ялубиц. – Дудлить вино і все більше мовчить.

– До когось приїхав чи як?

– Кажу ж, що нічого не розкажу. Знаю тільки, що у нього авто без номерів і що звати його Леон.

– І це все?

— Все.

Ялубиц ще раз розвів руками і кисло всміхнувся, немовби почував за собою провину.

— Ну, побіг я...

— Куди це?

— Та домовився вранці з однією удовичкою, а хто ж зінав, що така придбеність становиться? Побіку внести корективи.

— Хто така? — навперебій зацікавилися дружини.

— Воно вам треба! — відмахнувся Ялубиц.

— Отакої! — ображено вигукнув Дане.

— Класна удовичка! — прищокнув Коцибуль. — Давно вже й обходжу ї, здається, ось-ось укосъкаю!

— То хто ж така?

— Секрет!

— Дивись, — погрозив пальцем Сильва, — все одні ж дізнаємось!

— Спробуйте! — засміявся Коцибуль Ялубиц і пірнув у морок.

— Ти бач, — докірливо захитав головою услід йому Дане, — який гонористий зробився!

— Псуються люди, — зітхнув Сильва. — Правдивого слова ні з кого не витягнеш. Із будь-якої дуринці роблять бозига-яку тасминцю!

— Єрунда! — сплюнув під ноги Дане. — Хай-но спитаю Лін. Не може такого бути, щоб жіноцтво не відало, до кого тощеч стежку Ялубиц.

— Аважеж! — погодився приятель. — Від них нічого не утаїш.

— До речі, — збуджено смикнув його за рукав Дане, — знаєш, якого фортея викинув Янг-Ол?

— Не чув.

— Освой секретарку Копонешро!

— Та ну??

— І знаєш де? У Потеровій конторі! На Потеровім столі!

— Не може бути!

— Це й як може!

— А що ж Потер? Він знає?

— А то! Ще й власною персоною на шухері стримів!

— Оце так номер!

— Я давно казав, що цей Янг-Ол не такий вже й сухар. Бач, не все йому у голові одні лиши податки, на амуря потягло!

— Н-да, — цвикнув язиком Сильва. — Хто б міг подумати?! І як це йому вдалося?

— Залапав Копонешро на якихось махінаціях і поставив питання руба: або акт на штраф, або... хе-хе... акт із секретаркою.

— Крутко!

— Потер, правда, намагався відкрутитися, пропонував замість секретарки свою Мейру...

— Справді?

— Янт-Ол сам вихваляється.

— Може, брехав?

— Який йому зиск брехати? — заперечливо поморщив лоба Дане. — На Потера це схоже. Сам знаєш, як вони з Мейрою живуть.

— Хоч би там як, а повірти в таке важко, — ніяк не міг перебороти сумнів Сильва. — Все ж, як не крути, а законна половина.

— Тиць-миць! Чи ти не знаєш Копонешро? Та він же за пустинка батька рідного продаст!

— То батько, а то дружина!

— Облиш! — відмахнувся Дане. — І коли ти вже позбудешся цієї дурної звички думати про людей краще, аніж вони є насправді!

— При чому тут це? Мені просто у голову не вкладається, що можна викинути такого коника!

— А-а!.. — скривив вуста Дане і рішуче пришивши ходу, виказуючи цим своє небажання продовжувати цю безглуздзу, у його розумінні, суперечку. — Як собі знаєш!

Невдалік протяжно пугкинула сова — вірна ознака того, що до салуну О'Нетрі залишилася якась сотня метрів: одразу за ним починався ліс, здавна прозваний Совиним урочищем.

Залишок шляху приятелі здолали мовчкі.

Думками вони вже були у салуні, їх нетерпеливілося поглянути на порушника спокою, котрий своєю наглово з'явою уніс сум'яття у тихоплінне життя містечка.

Помітили вони його одразу. Він сидів за столиком у компанії Вайсброу, Коена і Вольськи. Вальдемар саме щось захоплено оповідав, посилено жестикулюючи руками. Судачі із широких осклабин на обличчях Коена та Вольськи, Вайсброу був в ударі. І лише реакція незнайомця була на диво стриманою. Схоже, речі, навколо яких Вальдемар закручував фабули своїх баландрасів, були йому чужими і мало зрозумілими.

Дане із Сильвою підсіли до Сіда О'Ржеевського.

— Як він? — поцікавився Сильва, вказуючи поглядом на прибульця.

Хоч це, вичевід, було зайвим: кого ж іншо Сильва міг мати на увазі?

— Та, власне, ніяк, — розчаровано зронив Сід. — Вайсброу вже четвертий з тих, хто намагається у нього щось винчитати. Але цей тигчик, мушу сказати, міцний горішок.

— Треба було б підпіти, — сказав Дане.

— Пробували. Але нічого з того не виходить. П'є, мов коняка, і хоч би хни! — в голосі О'Ржеевського з'явилися нотки захоплення. — Баріло було спробував

потягатися з ним, то тепер блює у кущах, аж кишки з нього лізуть. А цей, бачите, сидить і у вус не дме. Сила!

- Треба б покликати Рима Арука, – докинув Сильва.
- Нічого не вийде.
- Це ж чого?
- Посилали ужс, – пояснив Сид О'Ржевськи. – Нездужас.
- Що з ним?
- Те, що й завжди. Ногу покалічив.
- Знову?

Сильва і Дане перезирнулися й ледве стримали вибухи репоту.

Історії з вивихами та переломами повторювалися в Арука мало не щороку. Але якщо хтось подумав, що ці неприємності підстерігали Рима внаслідок непоміреного прикладання до чарки, то дуже й дуже помилився! Якраз навпаки: це траплялося саме у ті рідкісні моменти, коли Рим Арук бував абсолютно тверезим.

– Ірен недогляділа, – не чекаючи розпитувань, узявшись виновідати подробні Сид О'Ржевськи. – Ви ж знаєте, що після того, як Рим утрете чи вчетверте пошкодив ногу, вона почала ренно стежити, аби він, не дай бог, не забував залити за краватку. Не життя, я вам скажу, пішло у чоловіка, а рай! Вранці ще й зеньки не продерє, а Ірен йому вже чарку підносиєт! Тут од своєї розсолу не допроснішся, а його, бачте, примушують похмелитися. Рим, бувало, носа верие, так жінка йому силово заливати береться, на слози нажимає або й погрожує: покину, як не вип'еш, бо мені з калікою більше мороки, як із п'янинцею... Аж завидки беруть!

О'Ржевськи мріяливо стулив повіки, зіткнув із особливою, глибоко заздрісною скрушиністю.

– А сьогодні, як на те, Арук з якоїсь мами прокинувся раніше звичайного. Може, до вітру приспічило, а може на туте йшлося, але факт лишається фактом: Ірен прогавила момент, а коли скаменулася, було пізно – Рим вже бамбернувся з ганку! Але найобразливіше в цій катавасії, що не тільки кінцівку покалічив, а й з головою щось йому приключилося.

- Тобто?
- Пам'ять відшибло. Ніяк тями дійти не може, якого біса поперло його надвір. То ніколи до самісінського обіду носа на вулицю не показує, а це, вважай, ні світ ні зоря витягло...
- Може, зле зробилося? – висловив здогад Сильва. – Перебрав, може, вчора.
- Та ти що? – заперечив О'Ржевськи, обпікаючи Сильву таким зневажливим поглядом, іні боязливим, яким він не вживав з часу свого народження. – Щоб Аруку погано зробилося?! Коли це ти таке бачив?

— Щира правда! — підтримав його Дане. — Швидше настане друге пришестя, аніж Аруку від спиртного щось сподітьсяся. Йому давно вже місце в Книзі Гіннеса!

— Слухайте, а це ідея! — аж підскочив Сид О'Ржевський. — Уявляєте, які грандіозні перспективи? Можна влаштувати в Каїруані міжнародний турнір винівок!

— Ти цу серйозно? — збовзаний Дане.

— А то ні! — очі Сида світилися непомірним захватом. — Ви тільки уявіть! Всесвітня слава! Телевізія! Інвестиції! Й-бо, у тебе грандіозна голова!

— Деякі панючки запевняють, що не тільки голова, — іронічно докинув Сильва, заледве стримуючи в собі давкий сміх.

— Авжеж! — не задумуючись, бовкнув О'Ржевський.

— Тобі ж звідки знати? — зареготав, даючи волю емоціям, Сильва і, вхопивши за живіт, загупав ногами об підлогу. — Ти що, теж звідав його грандіозо?

Ця бурхлива сценка не могла залишитися непоміченюю, і увага всього салуну вміть зосередилася на їхньому столикові, а ще за якусь мить довкола трійці, штовхаючись та завзято орудуючи ліктями, згурбилося чи не все салунне товариство. Виняток складали лише сам господар, котрий, знаючи, що після подібних звихрень неодмінно зростає пиття активності товариства, завбачливо чкуринув у підсобку за припасом спиртного, та Вайсброу з чужинцем. Утім, і вони не залишилися байдужими до заворушки, а той факт, що її не виявилося у щільно спресованих лавак розявляк, легко пояснили двома, осібними для кожного, причинами: Вайсброу просто лінувався підвєстися, а чужинець волів спостерігати за незрозумілою йому товкотнечкою звіддалі.

Взагалі-то, Марсел Сильва не належав до тієї породи людей, які, потрапивши в центр уваги, підносяться, ніби на крилах, до висот блаженства і утішливо ніжаться в променях марнославства. Більше того, зазвичай він намагався уникати таких ситуацій; у вузькому колі друзів чи добрих знайомих він, правда, полюбляв викинути яку-небудь штукенцю, але гра на натовп ніколи не була його стихією.

Отож, несподівано опинившись в незвичній для себе ролі, Сильва на якусь мить помітно розгубився. Раптово урвавши свій ухлебистий сміх, обвіз здивованім поглядом застиглу в пожадливому очікуванні юрбу і, стенувши плечем, скупо всміхнувся: чого вам, мовляв?

У відповіді прошурхотів невдоволений гамір — народ відчув себе ощуканим і міриться з цим, схоже, не збирався.

В просякнутому спиртним духом повіті вчувається запах грози...

Збурене ество народу жадало вдовolenня необережно роздроченого інстинкту.

Народ прагнув ясності.

— Добре-добре! — канітулював Сильва, здіймаючи руки вгору. — Але майте на увазі, що нічого виняткового ви не почуєте.

Народ мовчки наступився.

— Просто О'Ржеевськи сказав, що у Дане грандіозна голова, на що я відповів, що деякі дами запевняють, що у нього грандіозна не тільки голова. Після чого О'Ржеевськи візьми та й ляпни: «Я знаю!» От мені й стало цікаво, звідки він знає...

Народ заворушився.

— І що?

— То я й спітав Сида, чи він, бува, теж не звідав, як і ті дами, грандіозо Дане...

Народу сподобалося.

Народ вибухнув громовим ревом, дуже близьким до екстазу.

Гроза минула...

— Що то було? — поцікавився прибульський у Вальдемара Вайсброу.

— А-а, — сіпнув плечем. Вайсброу. — Важко сказати. Але судачи з того, що обійшлось без мордобою, нічого особливого.

— А що, люди у вас агресивні?

— Агресивні? — здивовано вилущив з-під темних брів маленькі круглячки карих очей Вальдемар. — Чого ви так думаете? Ні. У нас човпуться не зі злості, а лише задля розваги. Бувають, звісно, винятки, але то трапляється надзвичайно рідко. Правда, Мойсей? — закликав підтвердити свої слова Мойсей Коен, що якраз нагодився під цю розмову. — От пригадай-но, коли востаннє у нас били морди насправжки?

Коен почухав потиличкою, затім звів очі до стелі.

Зморшки, якими густо вкрився його чоло, свідчили, що процес пригадування завдає його мізкам неабиякої мороки.

— Ні, не можу, — безсило зітхнув. — Хіба коли Ген Капішо вибив зуба Енокляну?

— Та ну! — відмахнувся Вайсброу. — По-перше, той зуб у Енокляну був гнилий. А по-друге, Ген лишеень штовхнув Енокляну, а він не втримався на ногах і обанувся об ручку дверей.

— Точно! — посмікав себе за кінчик рудого вуса Мойсей Коен. — Саме так усе й було.

— От бачите, — злегка ляскнув долонею по столу Вайсброу. — Не хочеться вас розчаровувати, але, на жаль...

Вайсброу широко розвів руки, немовби вибачаючись перед чужинцем.

— Чому ж розчаровувати? — усміхнувся той, відчуваючи, як у душі його пробуджується симпатія до напрочуд милої безпосередності співрозмовника. — Наплаки. Я радий, що доля привела мене у ваше містечко. Може, ви й не повірите, але я відчуваю його тиху і ширу зуру, абсолютно не подібну на затхлість багатьох інших місцин. Будьте певними, кажу так не для того, щоб

зробити вам присність. Це щира правда! Ви навіть не підозрюєте, у якому благословенному куточку пощастило вам жити.

— Місця у нас гарні, це безперечно! — патріотично відгукнувся улецький несподіваною похвальною чужинця Мойсей Коен. — Дехто, правда, вважає, що у нас нудно і нецікаво, а як на мене, то це зовсім не так. Звісно, людям, звиклим до сути великих міст, наш Каїруан може здаватися сірим і нікчесним містечком, і з першого спозирку так воно вібі і є: життя тут неквапливе й одноманітне, тут кожен навидноті, всі про всіх знають. Навіть найскоковеніші думки, про які нікому не обмовишся й словом, рано чи пізно перестають бути таємницею. Розваг тут теж небагато. Зрештою, усього три: весілля, похорони і щовечірні посиденьки у пивниці Старого Ірландця.

— Тобто тут? — поцікавився прибульець.

— Ні, це салун О'Негрі, — заперечливо хитнув головою Коен. — Пивниця Старого Ірладця на іншому боці міста, під горою. Там ми і збираємося. Власне, збиралися до сьогоднішньої оказії.

— Що за оказія?

— Отакої! — вибалувшив очі Мойсей Коен, дивуючись з нездогадливості чужинця. — Ваш приїзд, ось що!

Тепер настала черга дивуватися чужинців.

— Мій приїзд?

— Атож!

— Щось я не второпаяю, — чужинець терпув долонею заросле густою штетиною підборіддя. — При чому тут я?

— Ну як же! — втрутівся до розмови Вайсброу. — Все дуже просто. Як тільки Каїруаном рознеслася чутка, що у салуні О'Негрі об'явився невідомець, тобто ви, ми всі подалися з пивниці Старого Ірландця сюди.

— Але навіщо?

— Ну ви й чудні! — сплеснув в долоні Мойсей Коен. — Це ж неабияка подія! Востаннє таке траплялося з десяток літ тому!

— Майже тринадцять! — уточнив Вайсброу. — Двадцять шостого вересня...

— Двадцять третього! — заперечив Коен.

— Та ні! — затягся Вайсброу. — Я чудово пам'ятаю, що це було саме двадцять шостого!

— Двадцять третього!

— Двадцять шостого!

— Третього!

— Не мели дурниць! Двадцять шостого!

— Двадцять третього!

— Двадцять шостого!

— Третього!

— Шостого, йопнеме!

Суперечка загострювалася, загрожуючи перерости у відчайдушну сутичку не на життя, а на смерть.

— Двадцять третього, кажу тобі!

— Дідъка лисого! Двадцять шостого?

Сперечальники несамовитіли все більше.

В хмільному повітрі салузу знову запахло грозою.

— А яка, зрештою, різниця? — спробував примирити опонентів чужинець.

Хоч як не дивно, але це Йому майже вдалося.

— Власне, майже ніякої, — осів Вайсброу.

— Дуже несуттєва, — закліпав віямі Коен. — Всього лиш кілька днів...

Схоже, запалу до суперечки у нього було більше, а підтак зовсім відмовитися од намагання довести власну правоту він просто не міг.

— І все-таки, — вдався ще до однієї спроби, — я добре пам'ятаю, що то було саме двадцять третього.

— Давай спілтасмо у Кізяка,¹ — запропонував Вайсброу. Йому теж не хотілося поступатися. — Хто-хто, а він напевно повинен знати. Я навіть так собі думаю, що у нього ще десь записано.

Вони побилися об заклад на літрівку «Сенатора» і, не відкладаючи справу до довгого ящика, відчалили за істину до стійки, за яку О'Негрі млів від чаю і ряснів вмивався потом, відчайдушно стежачи за власними рухами, аби часом не зловити таву й не віддіти комусь правдиву порцію, — хоч його школинчика і так була з секретом, завдяки якому стограмова доза при переливанні у склянку стрімко зменшувалася на четвертину, О'Негрі все одно

¹ Так прозвав О'Негрі Мірча Молдаван. Досить, треба відзначити, вічно: щось у цьому карачкуватому супінкові з плясками піском і маленькими поросочими очками й насправді було від кізяка. Шо саме, ти сиди й не скажеш, але те, що кізяруні намагалися не мати із ним довірливих стосунків, аби за часом не відкладатися, — факт достеменний. Як і те, що всякий, хто з дурості, необачності чи наявності заводив з Кізяком які-небудь справуки, згодом з того якбінок жалував, бо усія дружба з ним оберталася негараздами. Недаремно ж повелось, що коли комусь мудрі вкрай докладнути кому-небудь, то гіршого проклюну, як «А щоб ти з Кізяком водився!», годі було добрать. Одні казали, що то фатум такий у чоловіка, на що інші мали напохувати аргумент: «Та який з біса чоловік? Халвінда і кругрі та й тільки!» — з чим і спраді сперечатися було важко: зданин-бо велася з Кізяком недобра слава ліхосія і жмікнута, якого світ ще не здібав. Але ось що за дивина: попри несліпув, Йому вранці-годи вдавалося досить легко приманити до себе то одну найвищу й безрозсудливу жіночу душу, то іншу. Подійкували, ніби знається Кізяк на зілках. Та вірогіднішим виглядає інше. Попри своє скупердійство, він, коли накидав око на якусь молодичку, не скутися на обдарунки, і лішного «приворотного зілка», мабуть, не треба було її шукати. Однак жодна з прічарованих Кізяковою щедрістю не могла ужитися із ним надовго. Заполучивши сердегу в користувон та втішнивші плот, він шораз врешті доходив висновку, що потратився значно більше, аніж все те діло картувало. Тоді у Кізякових мізках змікався калькулятор. Злягнів на кілька днів — то хапався за серед, то обмотував голову вогким рушником, то його кидало в жар, то тепітаво від крижаного холоду; нін майже нічого не говорив, лише тихо склавів, а в його голові ненаглядно мелькали циферки — намагався усі звести до копійочки, нічого не пропустивши... Згодом, набувши досвіду, Кізяк широ, тільки-бо брався розставляти темета на нову жертву, заводив спеціального зашитка, до якого акуратно зписував геть усі витрати, аж до жувальніх гумок. Та все ж наїйті до власних записів повної довіри не мав, і все одно впадає у лічильну ляхоманку, хапався за серце, обмотував голову вогким рушником, і його так само кидало то в жар, то в холод...

був би злотований до найглибиннішого свого ества, якби йому не пощасливило нагріти кишеню ще й на банальному недолизі.

Повернення друзяк до столика ознаменувалося помітно пісними й ураженими прикрістю мизами.

У кожного в руці матово полискувала пузата пляшка з чорною, як фрак англійського лорда, стикеткою.

— Ви ж, здається, закладалися на одну, — зауважив чужинець.

— Так, — кивнув Коен, — але ми обос програли. У Кізяка записано, що то було не двадцять шостого, і не двадцять третього, а двадцять дев'ятого вересня...

— Дивовижка! — не без захоплення вигукнув чужинець. — Яка точність! Ніскільки не здивуються, якщо раптом з'ясується, що він веде ісся на зразок бортового журналу, як на кораблях.

— І матимете слушність, — озвався Вайсброу. — Так воно і є.

Sekcio 7: ke tiu malbono kaj kun burĝonos feliĉo

Ніщо під місяцем не вічне. Терміна Тор рятує від погрому майстерню майданчику гаменитості. Вітим Мейри Копонещро. Оборудки Анирі Коко. Спирінський злет Тюхи Коко.

А про удовичку Ялубиц збрехав!

Поспішав він до мімри при живому мужі. Щоправда, тимчасово відсутньому. Зрештою, ще більша правда була в тому, що та тимчасова відсутність вельми затягнулася; якщо бути точним, від того дня, як він змандрився, минув рівно рік – час цілком достатній навіть для відбуття жалоби по чоловікові умерлому. За супружником же живим, як відомо, тужити жінці невимовніше важче, тим паче, що й якіхось сталих пристисів, які конче треба було б про людське око справляти, на цей випадок просто не існує.¹

Не-зовсім-удовичку, до котрої пробирається неосвітленими й безлюдними закутами Ялубиц, звали Анирі Коко, а позашо – Скульптурцею. Чи й дійсно її чоловік Тюха Коко був тим, за кого себе видавав, сказати важко, бо ніхто в Каїруані витворів його рук увіч не бачив.² Звісно, якщо не уважати за такі неоковири надгробки з нешлифованого каменю, замовлення на які він брав з превеликим задоволенням, аніскільки не переймаючись тим, чи варто розтрињувати талант на півверто далекі від мистецтва речі; од подібних сопливих сентенцій сумління Тюхи Коко надійно оберігали грубі гроши, що їх убиті горем родичі небіжчиків змушені були витрушувати з гаманців навіть за найпримітивніший могильний оздобок.

Але ніщо під місяцем не вічне, як співається в одній не менш банальній за Тюхові надгробки пісеньці, – і от якось теплої ночі, коли Тюха, за звичним побитом погіржавшись звечора із Анирі і таким робом уbezпечившись од її надокучливих приставань, блаженствував на лавочці у садку в компанії з бутлником саморобного алічевого винця, приправленого добрячою порцією спирту, з якоюсь придбаниці (чи не підозріло яскравий місяць став тому причинною?) у його мізки полізло всяке глупство. Можна сміливо сказати – ахінє, і то така, що він спершу навіть злякався, чи, бува, не божеволіс.

І треба сказати, що те перше його враження було не таким вже й далеким од істини. Бо коли Тюха, аби якось увихати безлад у голові, пожадливо

¹ А втім!.. «За мужем усопшим побівайся, бо вже не вернеться, а супругу живому роги наставляй, щоб чіпкіш спідніні тримався», – сподобають повчані молодичок старі дами, а воині знають життя і знають ціну вірності.

² Де жде Тюха Коко таки був скульптуром. Документально це підтверджувалося вправленим у позолочену рамку дипломом, вивішеним на найвиднішому місці у вітальні його будинку, а також лаконічним текстом візитної картки «KOKO TIOXA, скульптор-ритуаліст».

прикладся до аличівки, істина стрімко наблизилася до нього у всій своїй красі. Тобто, в усій неприглядності.¹

Тюху наразі пригадалося, що йому скоро п'ятдесят, — відкриття, погодиться, і направду малопривабливіс, навіть якщо ти й не жінка.

Услід за тим навідалася моторошна згліка про те, що й Анирі також аж ніж не двадцять п'ять, — а таке відкриття, безперечно, увігнало б якого завгодно чоловіка у холодний піт.

Наступний сум'ятливий порух Тюхових заневин спровокував досадливі мислі про те, що роки біжать, і біжать даремно.

Від цих непотребних сентенцій він спробував відмахнутися, як це робив, і робив велими успішно, неоднораз раніше. Але цього разу так легко спекатися гіркіх думок не вдалося.

Тоді Тюха Коко знову пригубастився до бутлика.

Але результат виявився діаметрально протилежним до очікуваного: замість сподіваного полегшення Тюху опосіла ще більша, просто-таки незборима, досада.²

З тією досадою він промучився всечку ніч, а ні світ ні зоря, зібравши найпотрібніші для такого виладку манатки та вишкрабив зі своїх та жічиних заначок все до останнього пустинка, подався у вояж, залишивши нічого не підозрюючій Анирі, що саме на ту пору у зім'ятій світанковим нуртом постілі усолоджуvalася додивлянням бентежних снин, кущеньку записочку: «Виrushив скоряти Парнас! Уважно слідкуй за пресою і не прогав момент, коли одного чудового дня станеш дружиною знаменитого скулптора!»

Можливо, якусь іншу кобіту подібна райдужна перспектива і втішила б, але не Анирі!

Пробігши очима послання підло здимілого Тюхи, мимра Коко, навпаки, сповнилася такою злотованістю до супружника, що найміцніші вирази найвульгарніших чоботарів у порівнянні з перлами, які вивергали її спаленілі вуста, справляють враження недолугого дитячого лепету.

У чаду гніву, обройшись кайлом і ломом, Анирі воювничим маршем виступила у напрямі перехняблена сарайчика в глибині двору, що допіру

¹ Як тут не згадати мудрих латинян, котрі за багато-багато століть до цього проголосили: «In vita veritas!»

² Будемо, утім, відвертими: нічого як такого незвичного, тим більше виняткового, у цій історії вищукувати не належиться. Доволі банальний прийомчик, перетравлений не однією сотнею писак! До того ж, серед них знайдеться з десяток таких, що подібні душевні мухи герой наповчилися подавати під значно виникнішим соусом, аніж це вдається вашому покірному слуху. Не відомо, чи так і чась щось схоже відбувається у реальному житті, але у художніх творах такі дешевененькі сценки подибується ніяк не рідше, ніж таргани в багатоповерхових хрущобах або мухи у борщи в якій-небудь західній таївансьці. Зрозуміло, ваш покірний слуга із радістю відмовився б од цього недопутого смежного ходу, якби лише знах, яким іншим чином повернути сповідь у потрібне русло. Що ж, як казав один небезпідомний дівч, масно те, що масно. Відтак я не бачу сенсу ставати у полу, як це полюбляють робити деякі маргінали, та спокушатися ні за цапову душу незвід-чим.

гордо йменувався майстернею; тепер в розпашій свідомості Анирі він перетворився в лихе уособлення підступності та підлої зради.

Немас сумніву, що мимра Коко відігравалася б на ветхій спорудці словна; якщо маєте хоч трохи фантазії, то без проблем можете уявити, у що за якихось кілька хвилин перетворилось б мистецьке гніздів'я майбутньої знаменитості – даремно було сподіватися, щоб в урагані розбурханої жіночої мстивості уціліла бодай тріосочка!.. І де тоді нашадки облаштовували б музей?

На щастя, коли до хибарки лишалося лише кілька кроків і Анирі, здійнявши над головою кайло, вже наготовилася прохромити нещадним ударом почорнілу дихту благеньких дверіць, за її спиною почулося сипливе кихкання.

То була Адабельгердинна Терміна Тор.

– Добран, – втінаючи наполовину слова, прошамрала беззубим ротом гостя.

– Драсті! – непривітно одказала Анирі, так і тримаючи занесене над головою кайло.

Терміна Тор, здається, не звертала на те жодної уваги, ніби так і має бути, і тільки швидко заворушила губами, спантличуючи Анирі нерозбірливою тирадою:

– Яхобязлоко...

– Що?

– Ах! – спохопилася Терміна Тор і, зіпнувшись обома руками на свого легендарного ціпка, раптом проказала наздивовиж мелодичним голоском: – Я би хотіла бачити злодієро Коко.

– Я би теж! – прошипіла собі під ніс Анирі, не забувши доточити подумки дванадцятіповерхову лайку.

– Званияйтє, – напинула виніції Адабельгердинна, прикипаючи зосередженим поглядом до вуст Скульпторши, – не розчул...

– Його зараз немас! – різко відрубала Анирі.

– Не кричіть, я не глуха, – спокійно зронила Терміна Тор, і, кивакочи на кайло, поіскавилася: – Що не ви уклікли з цією штуковиною, ніби позустє? Може, злодієро Тюха робитиме комусь такий чудній пам'ятник?

Коко зінтилася, спінула бровою і, густо почервонівши, тільки тепер опустила руку з кайлом додолу.

– Та... – пробелькотіла. – Та... Авежж... Ну так, пам'ятник...

– Я так і подумала, – все тим же спокійнім розважливим тоном провадила далі Терміна Тор. – Певно, якийсь заможний замовник? Така робота, мабуть, вартує грубих грошей, егє ж?

– Та немалих, – буркнула Анирі. – А вам же чого треба?

Адабельгердинна помовчала, немовби збиралася із думками, та зрештою повернула розмову у попередній плин:

– То скільки ж такий пам'ятничок потягне, га?

– Три тисячі кучмеро, – навманих, задля відчіпного, випалила Анирі.

— Забагацько! — захистала головою Терміна Тор і, різко розвернувшись, почимчикувала до хвіртки, широко, мов землемір крочнею, вимахуючи ціпком.

— То що ви хотіли? — загукала навздогін їй Коко.

Проте стара навіть не оглянулася...

Неждана й незрозуміла навіданка каїруанської чудниці, пратлумивши в душі Коко одне незваднє почуття — засліплоючу та обезумлену ненависть до Тюхи, зродила натомість інше: у груди Анирі гадюкувато впovзло холодне, слизяве сүм'яття.

Розікинувшись затерпілі пальці, виронила знаряддя нездійсненого погрому на землю і, похитуючись, знеможено побрела до ганку.

Присівши на цементні скідці, прилаштувала долоні на округлі коліна і, скиливши набік голову, окинула байдужим, неначеб зчужілим, поглядом подвір'я. Все було при місці, все було звичним і звичайним, але душевний дискомфорт од того споглядання не ставув і не почез. Неприкаяність думок, чи то пак цілковита їхня відсутність, відбивалася в осклілості очей і гірчкуватому бринливому усміхові в кутиках безбарвних вуст.

Цей її стан можна було б назвати трансом; та воно їй справді на те скідалося, але все ж таки то був не зовсім транс.

Можна було б його наректи самозануренням, але їй це теж не відповідало докінечно дійсності.

Можна було б назвати згірьованістю. Однак це тим більше було б далеким від істини, бо, власне, побиватися за Тюхом, котрий давно вже увісся Анирі в печінки, вона навряд чи могла. Єдине, що могло бісити її — лише те, що безчесний паршивець, злинявши, лишив її без щербатого шеляга. Але на цю мить Анирі і це не займало.

Певно, той її стан був звичайнісінським отупінням, така собі міровільна зрешечість.

І хтось, як швидко те все минулося б, якби невдовзі у поліщеній Терміною Тор навстіж розчахнутій хвіртці не об'явилася добре вже нам знайома Мейра Копонешро.

Оскільки ж подія ця мала місце за кілька місяців до карколомного бізнесового злету Потера Копонешро, мимра Мейра ще не була уражена бациловою пихатості й поводилася тихо та стримано. Аж занадто! За що їй заробила прізвисько Пані Переляк.

Спинившись, Мейра обережненько постукала пальчиком по бляшаній обшивці приладданої обіч хвіртки поштової скриньки.

— Можна? — спітала тоненьким, схожим на мишачий писк, голосочком.

Анирі не кваплячись підвела голову й мовчки кивнула.

— Доброго дня! — вже дзвінкіше привіталася Мейра і спробувала усміхнутися.

Але через ту ж таки надмірну настороженість посмішка у неї вийшла негарною і не зовсім широю.

Та, зрештою, Анирі було не до того, щоб звертати увагу на подібні недоречності. Відреагувавши на Мейрине вітання кволим кивком голови, вона, знов-таки не зронивши й слова, самим лише поглядом запропонувала візитерці ослінчик, що сиротливо бовванів невдалік, під молоденьким кленом.

— Я хотіла б переговорити зі злодієро Коко, — скормовкою стала пояснювати мету свого приходу Мейра, ніжковіючи від прискипливого (так їй здавалося!) позирку Анирі. — Хочу домовитися про надгробок на батькову могилу.

— І який же ви хочете? — мляво, абитак спітала Анирі.

— Який буде, — потупила погляд мимра Копонешро, — аби недорого...

— А скільки по-вашому недорого?

— Ну... Сто кучмеро...

— Сто? — хмикнула Анирі. — Це, голубко, не те щоб недорого, це просто задарма! За такі гроші ніхто й братися не буде.

Задяк чого вона завела цю мову, Коко й сама не відала.

— А скільки треба? — підуналім голосочком допитувалася Мейра. — Щоб простенький, без портрета? Щоб невеличкими літерами? Навіть без повного імені, тільки ініціали?

— Двісті, аж ніяк не менше.

— Двісті?

В очах Пані Переляк й насправді зблимнув переляк.

— Авежж, голубонько, двісті! — Коко раптом піймала себе на тому, що балочка ця починає й навіть потішати.

— Двісті!.. — сплеснула в долоньки Мейра Копонешро. — Для нашої сім'ї це дуже великі гроші...

— Я розумію, — майстерно зобразила співчуття Анирі. — Але менше ніяк не вийде. Робота страшенно копітка! Буває, Тюха тижнями не висовує носа із майстерні, як ішося не заладиться. Все-таки камінь — це вам не глина і не гіпс. Десь прорахувався, відколов зайвину — і все, починай спочатку.

Ох же й хитрища бестія Анирі! Брехала натхненно і переконливо, не запнувшись й навіть разу оком не зморгнувшись. Хоч кому, як не їй, було знати, що нічого подібного і близько бути не могло! Узвіси замовлення, Тюха Коко ненадовго відлучався в Шинярак, за північною околицею якого ховалася в диких хащах недіючий уже літ сорок цвінттар, сторожем при якому числився безпробудний п'яничка, що доводився близьким родичем тамтешньому мерові, і за кілька пляшчин оковитої (сторожу) та півсотні кучмеро (мерові) вибирав у давніших секторах, куди роками вже ніхто не потикувався, будь-який надгробок; там же, на цвінттарі, зішлямовував старі надписи, після чого ще за кілька пляшок чертового зілля наймав вантажного фургончика, аби під прихистком ночі доставити пам'ятник до свого обійтря в Кацурані. Тут залишалося лише набити на камінь новий текст — і витвір ритуального мистецтва був готовий. Сутужніше доводилося із портретами. З ними треба було попотіти, і то добряче. Але

оскільки за набивку зображенъ Тюха правив просто таки нечувану ціну, то таких замовлень траялося дуже й дуже мало, не більше двох-трьох на рік.

— Ну гарэд, — змилостивилася Анирі, бачачи, як на Мейріні очі навертаються слези. — Я умовлю чоловіка на менше. Скажімо, сто сімдесят. Але тільки у тому разі, якщо заплатите вперед.

Переповідати подальший плин розмови немає сенсу. Щоправда, Мейра Копонешро спробувала ще трохи збити ціну, але Коко нізацо не бажала поступатися і твердо стояла на своєму. Врешті-решт дами, образно кажучи, вдарили по руках.

Отримавши гроші, Анирі Коко з тиждень чекала, чи не повернеться Тюха, а опіля гайнула на кілька днів у Шнеярак. Без проблем відшукували в одній з пивничок цвинтарного сторожа та всучивши мерові його «законний процент», напитала місцевого каменяра, котрий згодився допомогти їй в генделі за символічну майже плату — двадцять кучмеро та любовну втіху (яка і для самой Коко була не зайвою, бо ж тіло її вже знудьгувалося за чоловічим йорзом).

Звівши баланс, Анирі із задоволенням виявила, що оборудка принесла їй сімдесят кучмеро чистого прибутку. Це було майже вдвічі більше, аніж перенадало сімейному бюджету із Тюхових замовлень. Миму Коко охопив апарт. Вдавшись до вже випробованого зі шнеяракським каменярем способу, вона підбила Янг-Ола розпустити чутку, що невдовзі буде введеню просто таки безбожний податок на могильні оздоби, після чого замовлення до неї попливали рікою. Чотири місяці, допоки на тутешньому кладовищі не лишилося жодної могили без кам'яного надгробка, Коко тільки те й робила, що безперервано гасала між Каїруаном та Шнеяраком, але зате збила такий капіталець, про який за Тюхи і не мріялося.

Забезпечинши собі надійні фінансові тили, Анирі зановзялася дбати про улаштування не менш важливої сферы, тим паче, що від Тюхи за півроку не прибілося бодай кущенської вісточки.

Янг-Ол в її планах аж ніяк не вписувався, і вона відшила його у досить оригінальний штиб: улаштувала інспектору таку шалену нічку, що той на ранок буквально виповз із її спальні навкарачки, після чого надовго втратив потяг до жіноцтва загалом, а до Анирі пройнявся настільки неймовірним жахом, що при одній лише згадці про неї заledве не втрачав свідомість.

Перебравши подумки можливих претендентів, Коко нещадно відсіяла усіх, кому за сорок, обмеживши тим самим свій вибір до п'ятьох осіб: Валдас Воєрш, Сид О'Ржевськи, Марсел Сильва, Ноль Дане та Коцибуль Ялубиц. З першими чотирма у неї нічого не заладилося. Ялубиц також клонув на Анирі далеко не одразу. Та все-таки имен'язливі на перший спозир, але хитро вибудувані її домагання врешті-решт виявилися недаремними...

Тюха Коко тим часом завершував останні приготування до штурму Парнаса.

Діставшись столиці, він кілька місяців поклав на те, щоб втертися у модні тусівки. Бомонд підглускав його до себе зі скреготом і недовірою, причиною чого була діяка настороженість до невідомця: на перших порах Тюха у переважної більшості тусівочних завсідників викликав цілком свідому насторогу, ніхто ж бо доладу не уявляв, чого від його очікувати — а раптом за непоказністю й простакуватистю провінціала причайся самобутній талант?! Поступатися ж лаврами і теплими місцями на олімпії ніхто з богів, зрозуміло, не мав бажання. Але Тюху вистачило клепки нічим, окрім буденного блянчення і зависання на фуршетах, себе не проявляти. Утім, вряд-годи він за якоїсь слушної нагоди не відмовлявся од утіхі пуститися в просторікування про власні геніальні задуми, але балочки ті нікого усерйоз не зачіпали: хай собі варяжає, аби тільки нічого не робин.

Цілком ймовірно, що усе тими балочками й обмежилося б, а Тюху спостигла би незавидна доля сотень інших безвільних проєктерів, що занапстили свої душі та найсвітліші навіть помисли безоглядним гульвісництвом і безпробудними лінощами.

Та на щастя для Тюхи Коко (і на лих мистецтву) на одному із фуршетів, влаштовуваних щомісяця столичною адміністрацією, стався казус, який щонайпрекраснішим чином перевернув Тюхове буття. Хлебнувші зайвого, Коко незнано як опинився у вбиральні для вибраних та й заснув, сидячи на унітазі, а оскільки стан його був відомо який, то не прокинувся навіть тоді, коли, скінчнувшись, гепнувся на підлогу. Таким от — розіпластаним навзбіч на голубенькому кахелі, зі спущеними штанами — його й застала одна впливова урядова особа із гладеньким обличчям і надмір м'якими, аж пластіліновими, жестами. Що там було і як, доситьмено невідомо. Але після того випадку Тюха частенько світиться у компанії з тією особою, і поки бомонд сушив мізки, чим це Коко так швидко здобув прихильність високопоставленого чиновника, його справи різко пішли вгору. За якийсь там місяць Тюха в'їхав у розкішну майстерню у найпрестижнішому столичному районі, міністерство культури накинуло йому урядову стипендію, а мерія розширилася на службове авто!

Ще за якийсь час мистецькі кола сколихнула і зовсім нечувана звістка: «Тюху Коко висунуто на Державну премію!!!»

Sekeio 8: tiri la vosto de dormanta leono estas danĝere

Пад Люка павідується до салуну О'Негрі. Замінивши перед бурею? Царська мілітія мілітива, як прихильність сіанської кімки. Дане заневажає, що його працюв був ерц-герцогом. Перешкоджати забава – річ небетична.

Пад Люка, ясна річ, був прохідесм, яких мало, але якщо вже брався підсобити кому-небудь в якомусь діліці, то переживати, що він покладе задурюю грошенята до кишени, не доводилося. Принаймні, можна було бути висвіченним, що він хоч би намагатиметься їх відробити. А чи з того щось вийде путне – то вже справа інша. Заради справедливості треба також сказати, що він ніколи й нічого не обіцяв написане, відбуваючись, як правило, ні до чого не зобов'язуючим «Спробуєм!», засталегідь тим самим страхуючись од можливих претензій.¹

От і цього разу, вислухавши з херувимською посмішкою Старого Ірландця і забравши грошки в кишенню, Пад Люка тільки Й зронив своє невизначене «Спробуєм!», після чого, хильнувши чаостанок дармовою порцію віскі, подався до салуну О'Негрі.

Зрозуміло, передовсім він мав би проіннати упередженням до чужинця, — і це було річчю не такою вже й важкою: полісменівська натура все одно нічого іншого не визнала б, бо справжній полісмен, як відомо, у будь-кому бачить потенційного злочинця. Щоправда, справжні злочинці у них зазвичай ніякої підозри не викликають, однак мова зарах не про те.

З'явившись в салуні, Пад Люка передовсім кивнув з порога О'Негрі: «Налий-но!» — і натренованим поглядом обмазав товариство, вишукуючи, до кого б прискатись. Під руку йому попався Баріло, і доля нещасного була вирішена ще до того, як комісар розтулив пельму.

— Забирайтесь геть!

— За що? — спробував боронитися Баріло, благально зводячи на Пада Люку умить зволожілі очі.

— Спротив владі? — погрозливо повів підборідком комісар. — Що ж, доведеться покликати Чему, аби спровадив тебе до буцегарні.

— Ні-ні! — перепуджено затряс руками Баріло. — Вже йду...

— Окей, мудаче! — Пад Люка поклав руку йому на плече і легенько підштовхнув до виходу. — Бай-бай пора!

Іншого разу він вочевидячки не став би церемонитись, а просто вхопив би Баріла за шиворіт та викинув на вулицю. Загалом, подібним маніром комісар розважався досить частенько, причому здебільшого об'єктом цих розваг

¹ А втім, хто із простих смертних посмів би йому ті претензії пред'явити?

обирається саме Баріло, бо ще один неборак, до котрого Пад Люка так само незнайно з яких причин тримав у душі таку ж неприязнь, останнім часом примудряється не втрапляти комісарові на очі – щезав, ніби в підлогу провалювався, в акурат перед появою Пада Люки, і так само несподівано вигулькував в якомусь віддаленому од комісара закутку, щойно той, витурившись Баріла, на якийсь час утихомирювався.

Отож зрозуміло, що таке доволі стримане, майже миролюбне обходження з Барілом неабияк подивувало салунне товариство. Та Й назагал поводився Пад Люка на диво тихо, можливо навіть сказати пристойно. Де Й поділляся пихатість та бундючність! Неквапом пройшов до стійки, нікого по дорозі не відштовхнувши, ні на кого не кинувши причіпкуватого позирку, – чудася і тільки!

Усе вказувало на те, що Пад Люка щось замислив, і публіка, добре знаючи його повадки, не сумнівалася, що це – лише преамбула, затишія перед бурею.

Але спливла одна хвилина, друга, а комісар преслопкійсько цмулив віскі, виставивши на огляд знетерпілій юрбі того запнуту в затисну шкірянку широку кабанячу спину, час від часу спрковола перекидаючись з Кизяком короткими перемовинами, з яких годі було скласти уявлення про справжні наміри Пада Люки, бо були вони, по суті, ні про що.

Зате Кизякова пика розцвіла, наче майська ружа. Далібі, Йому здалося, що комісар неспроста завів з ним теревені. Хоч навряд чи Й можна було назвати теревенями кілька поволі процідженних крізь зуби фразок, ніяк не з'язаних між собою й позбавлених будь-якої внутрішньої логіки, та Кизякові було не до зайвих мудрувань. Для нього найбільше важив сам факт уваги до власної персони, який давав надію сподіватися, що, можливо, Пад Люка відтепер буде до нього лояльнішим і коли находитиме день побору, правитиме хоча би на якусь дещичку менше. Забігаючи наперед, скажемо, що надія та була даремною і, головне, безпідставною: Пад Люка, як писалося вже вище, був прохіндесм рідкісним, однак про його поблажливість щодо інших пройдисвітів не могло бути Й мови – зисважав їх так само, як добropорядні громадяни його самого, і попускую Ім не давав, і коли випадала нагода, вичавлював із неї максимум користі й задоволення.

Зрештою, у дечому Кизяк все ж був правий: перемовку з ним комісар затіяв таки неспроста. Йому потрібно було виграти деякий час, аби придивитися до чужака та прикинути, як би із ним повестися.

А замислитися Падові Люку було над чим! Навіть сидячи за столом, чужак на добрих півголови винищувався над Вайсброу, а той же Й сам був гиргелик хоч куди!

Пад Люка навіть пожалкував, що впрягся у це не велими певне дільце. Наскоком і голіруч, макітровів собі, цього супчика не прижучти: ач, як вільно почувастися, нахаба! Поводиться так, ніби він тут не випадковий зальотник, а справдешній завідінник, котрому нічого остерігатися. Безперечно, цей жук знає собі ціну, на поинт його не візьмеш...

Може, спровокувати невеличку бійку й причинити зайду в каталажку?

Пад Люка обвів очима салун і мало не тенькнув з досади: жодного пристойного кандидата у заворушники! Ніхто з цих жевжиків нізащо не ризикне підступитися до чужинця з войовничими намірами. Не містечко, а чортзна-що! Жодного придурука, годного збурити елементарну бійку!

Пад Люка нахмурив брови.

— Щось не так? — запобігливо витягнув шию О'Негрі.

— Закрій піддувайло! — вивергнув на нього усю свою лютню комісар. — Якого хура без мила в хуру лізеш??!

Кизяк, ясна річ, мав би знати, що царська милість міліліва, як прихильність сіамської кішки. І, мабуть, таки зізнав. Та все одне подібна метаморфоза у комісаровому ставленні до нього була настільки несподівана і важко пояснювана, що бідолаху мало не спостиг параліч. Принаймні, мову йому на якийсь мент відібрало, це точно.

Салунне товариство, знудьгувавшись даремним вичікуванням, повернулося до звичних своїх клопотів і, здавалося, геть забуло про комісара. В усікому разі, епізод, коли він визвірився до Кизяка, лишився непоміченим, завдяки чому бідолаха О'Негрі щасливо уник зловтішних клинів і глузливих позирків.

Чужинець поміж тим часу даремно не гаяв; якось майже непомітно, немовби мимоволі, здобував усе певнішні симпатії товариства, помалу до нього почали підтягуватися все нові й нові люди, а так, як місця для усіх бракувало, то, здійсне не мудруючи, взялися зсувати докуни столи. Після деяких перетурбаций чужинець опинився на покуті. Місце праворуч од нього, скориставшися тим, що Вальдемар Вайсброу та Мойсей Коен необачно відлучилися до клозету, захопив Алекс Вольськи. Зліва візідали Сильва і Дане.

— Редактори нашої газети, — відрекомендував їх Алекс Вольськи, входячи в роль наближеної персони.

— Марсел, — називався Сильва, з деякою пересторогою вкладаючи свою маленьку пухкеньку долоньку у широку, наче лопата, долоню чужинця.

Утім, страхи його були марнimi.

Не візьмемося стверджувати, ніби чужинець керувався відомою мудрістю, що хизування своєю силою є проявом слабкості, але віддамо йому належне: наміру до бравування у нього не спостерігалося.

— Ноль Грегорі Альфонсіно Дане! — набравши повні груди повітря, без запинки, на одному видихові, випалив Дане, і підкреслено, мовби на якій-небудь офіційній церемонії, прихилив голову.

— Йопеме! — піхнув Вольськи. — Ніколи б не подумав! Диви-но, імен у нього, як у герцога...

— До речі, — поморщив лоба Дане, гордовито обводячи поглядом товариство, — мій прапрадід по матері був ерц-герцогом Курляндським.

— Курляндським? — чміхнув Вольськи.

— Курляндським! — гонористо поправив Дане.

— Атож, Курляндським! — затягся Алекс. — Так от звідки твій невснитимий потяг до курвочок. Від предків успадкував!

Дані спаленів. Кутики губ засіпалися з обурення, очі напилися колючою чорнотою. Всередині у нього все клекотало, та він усе-таки намагався стриматися, не дати волі емоціям, й відчайдушно боровся з розбурханим вулканом почуттів, щоб притлумити напад гніву, хоч сама думка про поразку у цій словесній сутинці кидала його в інвіженство.

Хтозна, чи вдалося б Дане задушити в собі злість, якби за спиною Вольські раптом не виріс Вайсброу.

— Експромт! — гучно оголосив Вальдемар і, прийнявши позу оперного співака, розголосисто завів:

*Непогана крайна Голдзадія,
Та Курляндія ліпша за всі.
Там у курвочки коженої матія,
Що куди там до неї осі!*

Товариство захоплено заплескало в долоні. Заюхочений Вайсброу здійняв руки вгору та, ніби заправський диригент, високо задер підборідок й натхненно заплюшив очі. Витримавши класичну паузу, руничко змахнув долонями — і кільканадцять луджених горлянок наудивовиж злагоджено підхопили:

*Там у курвочки коженої матія,
Що куди там до неї осі!*

Пад Люка сперся лікtem на стійку й досадливо захитав головою. Це веселе піднесення аж ніяк не могло припасти йому до вподобі: достеменно вивчивши норов своїх землячків, він добре зінав, що перешкоджати їхнім забавкам — річ дуже непевна й навіть небезпечна, бо передбачити, чим це може обернутися, абсолютно неможливо. У пам'яті спливла історія лесетирічної давності, коли хвацький і самовпевнений помічник комісара, присланий на стажування зі столиці, був роздягнений у пивниці Старого Ірландця догола і виштовханий зі зв'язаними за спину руками на вулицю; щоправда, аби вже геть не знеславити горепаху, його обверзали широким шкіряним пасом, на якому теліпався, сяк-так прикриваючи чоловіче причандало, «фіговий листок» — порожня кобура від кольта сорок п'ятого калібрУ.

Sekcio 9 (retrospecto): vivo – solida iluzio

Пригнічений, котрий вже день вештався містом, вештався здебільшого навмання і скрадливо, пильнуючи, щоб не наскочити на знайомих.

Шукав усамітнення, уникав товариства.

Утікав від гамору й смороду міста; думки блукали в безпросвітності, як сліпець в незнайомих задвірках, і коли здавалося, що усе те, від чого прагнув бодай ненадовго звільнитися, поволі відступає, віддаляється й відпускає на волю, коли здавалося, що нарешті матимеш можливість дихнути вільно, на повні груди, – такий підступ! Такий сзутський вибрік долі!..

Такий облом!..

Втекти від світу можна, але неможливо заховатися від людей...»

Нахабна зрада мілівниці-долі настигла Леона тоді, коли щонайменше її очікував, і там, де тим більше не сподівався, – за північним мостом через Віретет, на крутому скилкові, порослому чагарниками і дряпучою ожиною.

«Попався! – розpacливно застутонію в скронях. – Хана!»

Ані звернути, ані притяма відскочити убік і зачайтися навприсядки за якимось із безлічі низькорослих, але рятівливо густолистих, кущів було пізно.

Надто пізно!..

Лице в лиці з відстані якихось десяти-двадцяти кроків на нього неприємно зирнули хитруваті очка, в заглибі яких висвічувався азарт мілівниця, якому трапилася несподівано легка здобич.

«От тобі, бабцю, і Жориків день!»

Химерна штука життя! Утікав від усього і всіх, а натрапив на того, кого назагал найменше хотів би стріти... Світ прекрасний, але його псують люди, – пригадалося єврейське прислів'я, і отей неприємний прискалок Скинарових визорок, мабуть, щонайліпше потверджував справедливість цього мудрого сностереження.

Попри те, що Леон не бачився зі Скинаром доволі давненько, про бодай позірну радість од зустрічі не могло бути й мови. З чого почалося охолодження в їхніх колись щиріх приятельських стосунках, який вчинок чи які слова викликали неприязнь, зараз годі було й пригадати. Власне, якоїсь певної точки відліку просто не існувало. Ймовірно, причина була глибоко захована в багато давніших подіях, а накопичуваний роками негатив лише поволі, зовні непомітно й мимохід підточував підвалини їхніх взаємин, і врешті-решт вони зробилися настільки хисткими та ненадійними, що задосить було навіть легкого, майже невловимого подмуху несприятливого вітерця, аби підгнила будівелька колишньої дружби перетворилася на безладну купку сміття.

Утім, Скнаер цього не помічав. Або не бажав помічати. І все-так само нав'язливо набивався в компанію, все так само намагався завалювати без запрошення у гості – чілко, певно, тримаючи у слам'яtkові ті часи, коли, бувало, тижнями не виводився з Леонового помешкання; то було тоді, коли Скнаер не мав ще свого кутка й стабільної праці і перебивався здебільшого з доброти друзів та на крихтах мізерних статків батьків, що доживали віку у містечку за сотню кілометрів звідси. Скнаер був їхнім единим, до того ж ще й пізім, чадом. Ясна річ, вони мали надію, що він стане їм на схилі літ підпорово, обдарує синівською увагою та внуками, але збутися їхнім mrіям не судилося: Скнаер був егоїстичним і невдачним. І як тільки-но він зрештою одружився і замав – заощадки одруженню – дах над головою, той його гандж друзі відчули на собі і сповна. Майже всі вони були обійдені запрошенням на шлюбу церемонію; коли Леон поцікавився, чому немас на вечірці того й того, відповідь Скнаера його просто шокувала: «А що вони можуть подарувати? Тільки нажерутися нахаліяви...» Щоправда, зрозумівши з Леонової реакції, що боявся явно не те, поспішив реабілітуватися: «Жартую! Сам дивуюся, чого вони не прийшли!» Пояснення виглядало не надто переконливим, аби прийняти його на віру, та навіть якби Скнаерові слова були правдою, однак на душі у Леона не міг не липшисти непримінний осад: був певен, що випадково й безпричинно та фраза про подарунки прохопитися не могла. У всякому жарті є деяниця правди, – іншо не виникає ні з чого, а отже, у свідомості Скнаера блукали подібні думки; можливо, до якогось часу приспані чи надійно приховувані, але вони були!

Далі – більше.

Спродавши успадковану після смерті батьків маєтність, Скнаер розбагатів, і Леон, це цілком широ, був радий з того, що товариш (хай навіть і в такий сумний спосіб) нарешті вирівався із вічних нестатків. Та коли невдовзі йому довелося вперше у житті звернутися до Скнаера за короткотерміновою позичкою не такої вже й значної суми, той раптом... зажадав відсотки! Щоправда, знову ж таки, як і на весіллі, швидко скаменувся і спробував подати той свій вибрік за жарт, та Леон відмовився вислуховувати будь-які пояснення, розвернувся і пішов... То не була образа, – було глибоке розчарування в порядності людини, з якою виніто не один глек вина, з ким ділився не тільки дахом над головою, сніданком, обідом і вечерею, а й найскорішими думками, сумівами і гризотами, кому повіряв свої mrії і плани. Міг би, звичайно, пригадати Скнаеру не одну подаровану позичку – давочі в борг, потім відмовлявся брати гроші назад; то був час, коли він досить добре заробляв і запобіг, як він це називав, меценатствува. Міг би пригадати, але навіть не подумав ні про що таке, бо все, що він робив для друзів, робив широ і забудькувато – бо які можуть бути порахунки між близькими людьми? Не кажучи вже про те, щоб мати з того ще й якийсь зиск!

Та все ж Леон не лукавив, коли вважав, що не відає справжніх причин їхнього розриву, бо, власне, не акцентував своєї уваги на тих непримінних

епізодах, всувереч очевидності до останнього часу приписуючи їх трубуватості Скнаерової натури, його специфічному гумору, але тільки не цинічному близознірству! Уявити, що так можна чинити насправжки і цілком свідомо, він просто не міг...

Як не міг тепер ані розчинитися в повітрі (хоч то, певно ж, був би найліпший вихід!), ані бодай разминутися, злегка кивнувши головою й удавши, що дуже кудись поспішає, — це було б можливим і навіть природним у місті, серед залюдненого хідника, але ж не тут, на пустинному березі!

— О, привіт! — широко розкинув руки Скнаер, розпліваючись в посмішці, натуральність якої не викликала сумнівів, та, однак, то була неприємна цирість: відверто наїзнича і бридувата. — Чого це тебе сюди занесло?

Намагався видаватися безтурботним і ажурним, але натомість у погляді, міміці, метушливих жестах проскочували непевність і страх: непокойся наштовхнутися на недоброзвичливість чи гостре слівце.

Страх той, треба визнати, був небезпідставний.

Леон вже було й намірився відповісти чимось не велими кшталтним, навіть зневажливим, але вчасно скаменувся, і то тільки з тієї притичини, що добре знов: це не зарадить, радше навпаки — зачмелений образом Скнаер стане ще незнosiшим і причілзівшим. Він був позбавлений штывого гонору, але не був обділений хворобливою гонористією...

— Привіт, — Леон ледь кивнув, зводячи незриму стіну відчуженості й холоднуватості. — Не сподівався тебе здібати, особливо тут...

— Вийшов прошмигнутися! — заторкотів Скнаер, видимо задоволений вже хоча б з того, що його не послали куди подалі. — Набридло чортове місто, на природу потягнуло. Хоч як не крути, а таки немає нічого кращого, як-от побродити просто так над річкою. Чисте, знаєш, повітря, аж груди рознирає...

— Дивись не захищись! — кепкувато смикунув губами Леон.

Та Скнаер чи то не зауважив іронії, чи тільки вигляд зробив, що не помічає її; підступаючи близиче, заговорив з тією особливою поспішністю, коли за потоком слів приховується банальний намір заполонити собою простір і час та не дати виникнути паузі, що її співрозмовник міг би використати проти нього.

— Що поробляєш? А втім, можеш не відповідати, сам здогадуюсь. Все колекціонуєш дамочок! Класно ти влаштувався, нічого не скажеш, можна лише позаздрити. Мені б таку роботку, то я ні про що більше у житті не прагнув би: куди не кинь оком, одні баби кругом крутяться, а з ними ти знаєш, як себе поставити! Тобто, я хотів сказати, що знаєш, як їх поставити. Що-що, а цього у тебе не віднімеш. Я завжди тобі заздрив...

— Чи не забагато заздроців? — метнув колючий позирк Леон.

Скнаер осікся і замовк. Мовчав і Леон. Та й про що було йому говорити? Минули ті часи, коли він міг відкритися перед Скнаєром усюю душою, повідати свої сумніви і печалі, спітати поради. Минулися ті часи — і нічого вже не зміниш, розірваної дружби ніжкими нитками не зишиш. Навіть прагнення до

того, щоб існується поновити й підправити, не виникало і навряд чи вже колись виникне. Леон міг би зрозуміти що завгодно і міг би пробачити що завгодно, але тільки не цинізм! Тим паче – цинізм із боку того, хто називався другом...

Однак легше від усього було б змочати і розійтися, забираючи з собою ношу недомовленості і нез'ясованості. Леон ніколи не став би зумисне шукати приводу для з'ясування стосунків (тим більше, якщо їх уже немає!), вважаючи це річчю даремного і негідного, ба навіть принизливою (бо не мав за собою провинни), але якщо вже так сподобилося його величності випадку звести їх на цьому місці і в цей час – це ж, можливо, у цьому є і сенс, і резон.

Та все ж таки він ще вагався. Надто багато було пов'язано у минулому зі Скнаєром, і Леон, можливо, саме тепер, саме цієї миті раптом збагнув для себе (і відчув на собі!) справедливість чийогось мудрого екзерсису: завжди складно розлучатися навіть з невеличкою часточкою свого минулого, хоч би яким воно не було, а ще складніше – розлучатися із ілюзіями, без яких те минуле було б безбарвним, сірим і холодним.

Власне, подумалося, людина тільки їй живе ілюзіями...

Sekcio 10: kaj pasio, plena de fajro

Tuxi, сумирні, терпеливі і без дурниць в голові. Голод – не тінка. Дві лездозані перешкоди. Обсмалена چомъка.

В години, коли каїруанські чоловіки промишляли в салунах, їхнє жіночтво переважно наводило лад в оселях, годувало і вкладало спати чад, опісля чого віддалося біля телевізорів і, склопуючи або радіючи за улюблених геройів безкінецьких серіалів, покірно дожидалося повернення благовірних. Так було заведено тут споконвіку, хіба що у дотелевізійну еру за вечірню розраду каїруанському жіночству правила сльозоточівні радіовистави, а ще в раніші часи – зворушливі книжечки, нашпиговані любовними стражданнями, лицарськими поєдинками, підступним лицемірством поганих та благородною мужністю добрих геройів. Безперечно, що і радіовистави, і жіночі романти були, власне, тими ж мильними операми, що й теперішні телесеріали, тож сміливо можна констатувати, що мізки, рефлексій і прагнення добропорядних каїруанок за часи, які піддаються нащому осягненню, практично ні в чому не зазнали змін. Вони залишилися такими ж, якими були їхні матусі, бабусі й прабабусі – тихими, сумирними і терпеливими. Таких дурощів, як безпричинне злоустування на чоловіка за те, що він весь свій вільний час пропадає у пивниці й не поспішає до сімейної обителі, душі їхні не відали. Навпаки, добропорядна каїруанка ревно стерегла, аби чоловік по вечорах не засилживався вдома, бо у супротивному разі наражала себе на небезпеку потрапити на гострі язички достойників моралі й надовго стати об'єктом непринадних пересудів. До жінки, чий супряжник переставав вчащати на ганделичні посиденьки, неодмінно приквесцювалася невідмінна слава нерадивиці й скундердайки, оскільки кількох інших поважних причин для оминання чоловіком пивниці, окрім браку пеньондзі на порцію віскі або гальбу пива, в Каїруані не визнавали. З іншого боку, непереливки могло статися тому горепашнику, котрий ігнорував зібрання – така поведінка накликала підоозу, чи він зачасом не користується тим, що шляхетне чоловічество безнастінно віддається жертвовій справі збереження традицій, задля підступного зміновання на неблагочестиві манівці чужих обраниць. Відтак відступник має дбати про запізне алібі й бути наготовленим будь-якої миті без запинки надати вичерпне й переконливе пояснення, де він був тоді, коли інші мужі зтринкували гроши та час у пивниці. Окрім того, в особливо пікантних ситуаціях він був зобов'язаний привезти свідків, котрі б підтвердили правдивість його алібі. І не приведи Господи бути йому підманим на брехні!..

Можливо, у декого з читачів складеться враження, ніби каїруанські жінки істоти не лише сумирні й податливі, але й холодніваті, і що найсуттєвішу для

себе роль у сімейному бутті вбачають у вичікуванні опівнічних вертань зголоднілих благовірників, і то зголоднілих не за пестощами й обймами, а в безпосередньому значенні цього слова.¹

Справді, традиції приписували хазяйці тримати вечерю напохуваті, себто гарячою, тож каструлі й казанки зі стравами або пеленалися в рядна, рушники чи коври, або ж маліли на пошильному вогні у духовці. Утім, для останнього способу господиня мала би бути невиліковною марнотраткою, бо та ж таки традиція диктувала іще з тих пір, коли газ у містечко завозився в балонах, і то не більше трьох разів на рік, ставитися до голубого палива аж ніяк не з меншою благовійністю, аніж до тих рідкісних і непомірно дорогоцінних миттевостей, коли у пощлюбника пробуджувались бажання і — що найголовніше! — сили для відбування інтимної повинності. До речі буде сказано, що, попри неймовірну зайнятість чоловіків, неписана вимога суспільної моралі зобов'язувала їх сповнювати згадану повинність, хоч би й ритуально, не менше як двічі на місяць.² Неважко здогадатися, що більшість кайруанських жінок страждали невтоленістю плоті. Відкинувшись дешеве лицемірство, можемо уявити, як нелегко було їм носити в собі невситні бажання, як збудливо спалахували їхні очі й сквильовано надималися груди навіть від випадкових чоловічих позирків, навіть тих, які, далібі, не мали й натяку на хтивість, — та що з того, коли розвалене нутро марило пристрастями!.. Відтак кайруанські жіночки мусили бути величими мрійницями й затобки віддавалися солодким фантазіям про шалені утіхи. Ясна річ, з избагато більшим шаном вони віддавалися б самим утікам, однак тут на заваді поставали дві практично нездоланні перешкоди; про одну з них, а саме про катастрофічний брак часу у чоловіків, ми вже говорили вище, а другою такою перепоною був просто таки нечуваний для кінця двадцятого століття консерватизм: жінці найсуворіше зоборонялося брати

¹ Тут маємо зазначити, що правила добропристойності не рекомендували чоловікам підвачерювати у півшні, тим більше не могло бути й мовн про півшній візок! Два-три мащенські бутербродики з сиром чи ковбаскою, салатик зі свіжих овочів, сире яйце та лимончик — ось, здається, і все, що міг собі дозволити відвідувач, котрий дбас про реноме власної дружини, бо якщо хтось через забудькуватися або несмогу боротися з безшардонним апетитом, то підступно розперезався після доброчайкої дози винніка, починаю налагти на харчі, його одразу ж підіймали на поганум. Власне, не так його, як його дорогоцінну половину: «Послухай-но! Ти, бува, не овдовів?.. Біда чоловікові: руки у жінки не звідтія ростуть!.. З ледащим жити — тільки сиру воду пити... При такій хазяїш скоро з'їсть свої айці!..»

² Чи передбачалося за порушення цього принципу якесь конкретне покарання, невідомо. Хоча можна припустити, що якщо й існувало, то, вірогідно, злебільшого моральні — глупування, кппни тощо. А при цьому історія зберегла нам свідчення більш радикального впливу на послушників. Щоправда, те свідчення стосується подій, віддаленої від Кайруана на тисячі миль, а від часу, описаного в романі, — на півторста років: «В селі Столнове Житомирського уезда отдали справного хозяина Никифора Сопляка потому только, что живо его Марьяна пожаловалась старосте: мой-де Никифор стал спать раздельно и как не жмусь к нему — отстрианих. Староста прихватил сотского, семерых крестьян, ввалились они в дом Сопляка. И за холодность с супружницею, пренебрежением ей телесными запросами выпали ему. С того дня Никифор затосковал, попытался поасесться, да помешал брат. А через несколько дней его нашли уже мертвым, на крючке в собственной хате...» (цитується за оригіналом: «Записки уездного исправника С.М. Оланского», Житомир, 1881).

ініціативу у свої руки. І не тільки ініціативу! Будь-яка несанкціонована вільність у ліжку могла обернутися для неї найплачливішими наслідками. І то ще добре, якщо обходилося лише слізми.

— А де це ти такому навчилася? — заходився знімати стружку благовірник.
— Так от чим ти займаєшся в той час, як я зі шкіри вилущуюсь заради сім'ї! От що тобі в голові!

Подальше розгортання конфлікту залежало не так від уміння дружини викрутитися (бо, як правило, жоден її аргумент до уваги не брався), як від норову пошилюбника. Хоч наогул знеможенні важкими ганделичними трудами чоловіки були у ревнощах не набагато активнішими, аніж в *Гантіке*, і здебільшого обмежувалися короткочасною словесною екзекуцією або ж, у гіршому випадку, двома-трьома ляпасами, іноді траплялися подійки, які надовго, а то й назавжди, вкарбовувалися в пам'ять мешканців¹ і ставали таким же невід'ємним фактом в історії містечка, як перша друкована згадка про Каїруан у «Гастрономічному віснику» за 1863 рік, пожежа у конторі «Товариства взаємного порятунку від вогню» у 1927 році, народження трійнят Дуаліс у 1955-му, напівся колорадських метеликів в середині сімдесятих, поява першого телевізора, холодне літо вісімдесят третього, вже згадуване знеславлення помічника комісара поліції та повінь дев'яносто другого, коли тихоплінна Ка-М'янка після двох тижнів безперервних дощів перетворилася на грізну стихію, яка все руйнувала на своєму шляху; та повінь забрала життя п'ятьох кайруанців, знесла десяток ветхих будівель в пониззі і накоїла ще чимало інших дрібніших бід. До цього ширегу вікопомних подій належала також і історія із обスマленою цюнькою, що трапилася року вісімдесят шостого, головними дійовими особами якої були Орендарі.

Справжнього прізвища цієї солодкої парочки ніхто, здається, й не зінав. Батько Орендаря був Орендарем, і батько батька Орендаря був Орендарем, і тільки прарабаба нинішнього Орендаря була не Орендарем, а — річ ясна! — Орендаршою, і саме від неї й пішло це називисько. За містечковою легендою, не вірити якій немає підстав, вона надбала діда нинішнього Орендаря у досить незвичний спосіб: бувши двічі у заміжжі, ніяк не могла онащадитися, бо обидва її чоловіки навдивовиж швидко, буквально за місяць-два по весіллю, відкидали коніта без будь-якого видимого для того причинку — ніби й не хворіли, ще й

¹ Аби уникнути звинувачень у підлогіті, автор мусить зазначити, що при написанні розділу — аласне, від початку і до цього місяця — він скрінствався, подекуди майже дослінно, досі неопублікованим (бо й незавершеним) дослідженням Марселя Сильви «Оаза гармонії: опис життя, традицій і нороку мешканців Каїруана та його окілля». Причому зроблено це не без згоди самого Марселя Сильви, хоч він, можливо, про те й не дуже пам'ятає, адже надавав ту згоду, заодно як і рукопис, у сумнівному щодо адекватності стані. Утім, на випадок виникнення непорозуміння факт отримання мною зазначенної згоди (як і факт отримання Марселям із моїх рук вигадки у вигляді плашки віскі) може підтвердити Старий Ірландець, за безпосередньою присутності якого ця оборудка і відбувалася. Варто також зазначити, що назвати цей опус/онпус дослідженням можна лише тоді, якщо він має зазначену згоду.

обидва бугай були як на підбір, звечора ні на що не скажилися, а на ранок приставлялися. Заподіювати їм смерть сенсу для Орендарші не було – покладисті обое, без особливих статків, до того ж була у неї з ними, як зараз сказали б, гармонія; якщо й не ідеальна, то дуже близька до ідеалу. Та попри те, що у злому умислові Орендаршу ніхто не запідозрював, але й ризикувати очіх теж не будо: хтось, міркували собі потенційні супружники, що воно там насправді – може, фатум такий, що чоловіків біля неї мрут, а може вона у ліжку всі сили вимотує? Тож хоч мала Орендарши завидний статок, але міняти життя на багатство нікому чомусь не хотілося. Отоді й прийшло хитрій бестії у голову орендувати на тиждень-два за пристойну плату парубків із бідняцьких родин, і то, як ви можете здогадатися, не для праці в саду чи на фермі, а для тілесних утіх. Щоправда, в Каїруані втілiti той свiй намiр Й все одно не вдавалося (надто великий страх тут вкорiнiвся перед її пересою!), тож вона прикупила собі у лісника невеличке обiйтiячко на пiвдорозi до Шиесрака, куди Ї завозила орендованих у довкружних, а то й досить-таки вiддалених, селах «робiтникiв». Зрештою, тривало так недовго, бо дуже навiть скоро «панi завагiтнiлi» й народила хлопчика, пiслi чого спродала ту хатинку i, здається, начисто втратила iнтерес до лiжкогрiй.¹

Нинiшнiй Орендар, якого ще зрiлка кликали Сержем, був чоловiком дивакуватим, але непримiтним; мається тут на цiй тe, що на ганделичнi посиденьки вiн втрапляв дуже рiдко, пояснюючи чого, з одного боку, могло слугувати те, що його помешкання (власне, залiшки колишнього родового маєтку – похмурий i занедбаний будинок iз сiрого каменю, збудований ще легендарною Орендаршею²) було досить далекувато, аж за захiдною околицею Каїруана, обiч дороги, що вела до ферми Джона Факкера.³ Вiдстань i спрaвdi була чимала, десь так миль три з гахом, але не вона була перешкодою, не вона ставала на завадi Сержу Орендарю! На завадi ставала патологiчна ревнiсть, i саме вона, до речi, була його дивацтвом – можливо, єдиним, але таким, що затyмарило добру дiджинu інших мудакуватостей. Ревнощi цi тим бiльше були дiвними (i навiть дiкими!), що, по правдi казучi, ревнувати не було кого – треба було бачити ту несковири, Орендареву полiжницю! – i не було до кого, бо на подiв'я Орендареве роками нiхто не потикувався, а сама Орендарчиха то й взагалi, здається, вiдколiм прийшла у невiстки, нiкуди свого пlessкатаого нosa не показувала. Навiть коли ховали свекруху, Сержену матiнку, то тiльки й вийшла

¹ Сподiваюся, цей кущенький i нesвiагливий екскурс в історiю не вiдається вам непотрiбним i неiкавим, хоч нiзагал i має до нашої оповiдi дуже опосередкований стосунок, та й самi Орендарi напролi чi ще десь вигульнуть из модальних сторiнок роману. I без епiзоду, про який зараз пiде мова, можна було б, за великом рахунком, обйтися, але, як це часто буває, автору надзвичайно важко утриматися вiд спокуси почастувати читачiв якимось смаленим фактiком. Тим паче, якщо той факт i спрапдi смалений – не в переносному, а прямому значеннi.

² До речi, усiх наступних представниць цього сiмейства називали Орендарничками. Очевидно, тiльки заради того, щоб пiдкреслити незвичайнiсть Орендаршi упротiкiгу пересiчностi та сiростi дочок i невистокi її нащадкiв.

³ Про нього, дастъ Бог, ми ще розповiмо докладнiше.

за труною до воріт, постояла біля стовпця і, шийно процесія рушила дорогою до цвинтаря, хутенько сковалася в дім. Скидалося на те, що вона панічно бойтися світу по той бік прогнилого й скособоченого парканчика їхнього обійстя, і якби той хиткий плотик врешті-решт остаточно завалився, її, мабуть, охопив би такий розпач, з яким вона навряд би зволодала: чи мізки перевернулися б, чи серце лопнуло б, як проштиркуна голкою повітряна кулька.

Ясна річ, коли б Орендарчиха була важливою для нашої оповіді персоною, ми б зупинилися на її ганджі докладніше і спробували б з'ясувати природу тих страхів. Та, як уже говорилося, з'явя Орендарів на сторінках роману лише принагідна, отож потреби у цьому немає ніякої, а відтак вже однієї констатації Орендарчишиних хиб, на глибоке авторове переконання, більш ніж достатньо. Не будемо також занурюватися у витоки ліків ревнощів її супружника, тим паче, що вони настільки незлагінні і непідвладні звичайному людському глупдові, що дуже сумнівно, аби заледве яке-небудь світило психіатрії спромоглося докопатися їхніх первон причин.¹

Уже чимало літ Орендар щовечора вибиралася до пивнички Старого Ірландця, та, проте, надібати його там можна було, либо не більше двох-трех разів на рік, та й то тільки в собачий холод; відійшовши від двору з півмілі, Серж звертав з дороги на манівець і, ховаючись між кущами, навзгинці карабкався до двох чималеньких валунів, прозваних кайруанцями Чортовою мошінкою. Врослі в опуклий, схожий на підпуззя, крутий скилок валуни слугували просто таки ідеальним місцем для стеження за Орендаревим обійстям: подвір'я, хлів, садок, город і вход до будинку звідси проглядалися, наче на випростаній долоні.

Десять років бідолаха Серж зривав очі, сподіваючись заскочити пошилобину на зраді, аж зір почав йому слабнути. І за весь цей час не те щоб у дворі, а й поблизу не замаячилася жодна чоловіча постать! Утім, не з'являлися й жінки. Хоча ні, якось був зауважив стару примару Терміну Тор – тягнучи за собою свого легендарного ціпка, як ото діти волочать на мотузочці якусь іграшку, вона неквапом прочвалахала під Чортовою мошінкою і, обігнувшись скилок, щезла у густому підліскові, за яким починалися Факкерові поля.

Не раз, бувало, отак сидячи в засідці, Орендар відчував, як його душу точить, наче серцевину яблука, ненаситний хробак, здавалося іноді, ніби навіть вчуває його знущальне хрумкотіння, не раз, бувало, й відчай клубком підступав до горла, аж Серж мало не задихався, – але відняти із собою нічого не міг. Його пристрасть була непідвладна його волі. Причому він нізащо не зміг би із певністю сказати, що саме його пожирає, який хробак – хробак ревнощів чи хробак невтоленості тих ревнощів. Нібито й мав уже зрозуміти, що причин

¹ Любов сліна! Відомо з давніх пір:
Прикрутить, то полубин і козлик.
Та ревність – ось найбільше лихо:
Вбиває розум і туманить зір...
(Вільний переклад з Гійома Амплівера)

підозрювати дружину в невірності немає, але, з іншого боку, не міг змиритися із думкою, що стільки років навіженого та безнастannого пильнування пішли коту під хліст!

Він схуд, змарнів і помітно зсунувся дашком.

Доволі частенько, коли повергався із валунів, ні про що не підозрююча Орендарчика з острахом помічала на його обличчі страждениу гримасу, але запитувати Сержа про будь-що вона страшилася ще більше. Загалом, взаємна понурість і мовчазливість давно вже стали для них обох звичими. Траплялося, тижнями не обvizвалися одне до одного; Орендар здебільшого ходив надутий, як Сич,¹ а Орендарчика – не з мудрості жіночої (річ майже неможлива!), а з почуття самозбереження – намагалася просто не втрапляти Йому зайвий раз на очі. Навіть до снданку, обіду та вечері вона приноровилася закликати супружника умовним знаком: виходила на ганок з алюмінієвою місокою в одній рукі та запізною ложкою в іншій і так стояла, не наважуючись бодай тихесенсько подзенькати, докопи Орендар сам не звертав на неї увагу...

Серж знемагав від непросвітньої безнадії.

Його загнана в глухий кут душа борсалася у безвиході.

Зрідка Йому силилися соловікі сини: то він заставав Орендарчика з мером, то з Падом Люкою, а то з цілим турбіщем нечестивців, котрі звивалися і здригалися на його підступній пошилюбниці, ніби кубло змій, вовтузячись і відпихаючи один одного, витрикували по черзі набубнявілі до небачених розмірів причандала у сіпліве, як у вічно окочої до жеребців Факкерової кобилиці Моніки, впихніше; тоді у Сержевих грудях зайнімалося багаття, Йому робилося радісно і привільно, легким посмиком плеча він позувався обридливого тягара, який стільки літ гнув його до землі, руки наливалися міщю, а ноги – молодецькою пругкістю; іспомітіо наблизившись до нікчем, він ловив за п'яту котрогось із облюдників, висміював його з кублиця, відривав причандало і, затисни Орендарчишину голову між колінами, заходжувався смачно гамселяти її тим одірванням причандалом по маленькій кошатій задниці... На ранок після таких видив Серж відчував на душі погідність і умиротвореність, як людина, котра нарешті позбулася боргів, що тривалий час отруювали її існування, й може тепер почуватися вільно, не перехонуватися, не уникати нікого й нічого.

Та минело зовсім небагато часу – день, щонайбільше два – і все поверталося на вісі свою.

І дашок його зсувувався все більше і більше...

І от одного підвечір'я, шайко Орендар усівся в Чортовій мошінці, до його звичній вже слухової галюцинації (пригадуєте знущальне хрумкотіння хробака?) додалася галюцинація зорова: кілька разів в Орендаревих очах мигнув зігнутий, обстріпаний чоловічок, що наприсядки прокрадався попід парканом до його

¹ Nota bene! Безперечно, тут вкралися прикра помилка – треба з малої літери. Видавництво переконане, що автор просто не міг у цьому контексті мати на увазі поета Михайла Сича.

обійстя. Чоловічок то з'являвся, то пропадав: варто було Сержу протерти кулаком очі й напружити зір – він зникав, але тільки-но він розслаблявся – виникав знову, і тоді, попри мильну (мається на увазі миль) відстань, Орендар чітко бачив, що негідник корчить до нього рожі і зухвало крутить пальцем біля скроні.

«Ну зажди!» – не втерпів Орендар і, спірвавшись, навпростець і навманий, падаючи й перекочуючись через голову і зводячись із розгону на ноги, й знову падаючи і перекочуючись, і знову вскаючи – і так безліч разів! – помчався щодуху в долину...

Дратівливця, однак, ніде не було!

Та, забігши до хати, Орендар наскочив на... цілковито голу свою благовірницю!

Тут йому й перемкнуло фазу остаточно.

Перекинувши очки з парукою водою, Серж метнувся надвір до копички, висмикнув жмут торішньої соломи, скрутів смолоскипа...

Що було далі – ви вже, мабуть, здогадалися й самі.

Нам же хіба що залишається додати, що після того випадку Орендарчиху прозвали Обсмаленою Цюнькою.

Sekcio 11: rezervo idiosey

Ган Дон і його команда. В'язкій, як алебастр, жах. Неперевершена поема. Марні сподіяння, а заодно й недоречна радість, віце-мера. «Вистання з раком» (сучасна версія).

Достоту невідомо, коли саме і унаслідок чого під порідлім рудим чубчиком каїруанського мера Гана Дона нагло заворохилися не надто виразні, а проте настирливі і невідкладні, думки про невідкладну (просто таки конче негайну!) потребу «чимось зайнятися». Це тим більше було дивним, що жодних, хоч би й примарних, передумов виникнення такої испогамованої, до певної міри навіть спазматичної, спрагlosti до активної діяльності увіч не спостерігалося. Та що вже нам про це гадати, коли й сам Ган Дон, либонь і під загрозою страти, нізащо б не спромігся більш-менш виразно пояснити причину цього негаданого сум'ятливого гармидеру у загалом доволі струнких звищинах свого мозку. Ну, не збожеволів же він!

— Треба щось робити!

Ган Дон із високого розмаху гелнув долонею по столу.

Кон Дом, віце-мер, підекочив і на якийсь час ніби завис у повітрі. Його привезли до услужництва опукла габаритна задниця, відчувши важливість і неординарність моменту, не наважилася одразу ж повернутися на своє історичне місце — у дві заяложені, добряче утрамбовані владини, що утворилися у сідлиці крієла як наслідок довголітнього незрушного Колового сидіння у ньому.

Штатмейстер розваг і церемоній Гаян Мангєр часто-часто зашпартав кущенькими безбарвними війками і метушливо заповзявся зашібати гудзики на піджаку. Дарма, що вони були зацібнуті...

Директор департаменту зборів і видатків Пресер Ватіфф, по-гусачи витягнувши шию, енергійно закивав підборідком та, поспіхом розгорнувши масивного блокнота у брунатній шкіряній оправі, із поважним виглядом приготувався ретельно занотовувати подальший мерський спів.

Директор департаменту муніципальних ресурсів Пеніко Гума, сполошено глинінувши круглими осклілами очима, випнув вічно вкриті рожевими плямами вилиці і заклопотано надув щоки.

Директор департаменту бізнесу і торгівлі Хабаряну-батько та старший чиновник представництва федерального комітету дозволів і заборон Хабарян-син занепокоєно перезирнулися і синхронно полізли до правих кишень штанів (кожен — до своїх) за носовичками.

Поліцейський комісар Пад Люка широко розкрив рота, хоча й не мав наміру що-небудь казати, та так і завмер.

Податковий інспектор Янг-Ол міцно, аж до хрускоту у суглобах, переплів ноги і щосили стулів сідниці, аби раптом не зіпсувати повітря...¹

— Далі так бути не може!

Ган Дон знову, цього разу ще із вищого розмаху, вдарив долонею по столу.

Віце-меру скрутило поперек; Мангер мало не вирвав із живим гудзика; Ватіфф низько скилився над блокнотом і заповзявся третячими пальцями закарбувувати безцінний шефовий вислів; Гума із новою силою надув щоки, аж на них висинувалися тонкі павутинки синіх прожилок; Хабаряну-батько і Хабаряну-син синхронно забгали носовички назад до кишень (кожен — до своєї); Пад Люка судомливо клацнув зубами і нарешті стулів пельку; Янг-Ол, убезпечуючись від підступного свавілля власного організму, ще наполегливіше звів докуши сідниці...

— Це нікуда не годиться!

Ган Дон відкинувся на спинку крісла, скилив голову на груди, глибоко увіврів у себе повітря, стягнув до перенісся кушики кошлатих брів і поволі обвів присутих чіпким, насупленим поглядом, буквально обмаючи кожне обличчя.

Принишку і розгублену «команду вірних сопранників»² опосів невимовний страх.

То був жах перед невідомістю, панічний і в'язкий, як алебастровий розчин; він мигцем скував «вірним сопранникам» м'язи, і не лише м'язи, а й нутроці та мізки, перетворивши їх на химерно застиглих бовванів.³ (Звісно, здимо уявини що сценку, можна дати валю садистичному нахилу до збиткування (можливо, навіть цілком резолюту і вправданому у цьому випадку) і відпустити добрячий шерег словесних ядучого сарказму *реплік*, — та чи варто?)⁴ На кілька хвилин запала мертві тиша, скрижаніла і густа до такої міри, що від непомірної сили її концентрації запедлє не потріскалися вифарбувані у яскраві рожеві тони стіни просторих мерських апартаментів. А що вже говорити про бідолашніх

¹ Додамо: «... і власної кар'єри».

² За визначенням самого Гана Доза. «Ми з вами сопранники, — говорив він, — адже перебуваємо на трапі одного корабля». У дитинстві Ган мріяв стати капітаном океанського лайнера, при цьому лайнер був для нього просто краснавим словом; загалом, Дон полюбляв вживати усікі незвичні слова, значення яких уявляв надто приблизно, просто подобається те, як вони звучать. Ця манера, зрозуміло, частенько призводила до курбозів, як от із цим «сопранників», адже мав він із увазі, безперечно, палубу. І коли б не та його фраза: «Перебуваємо на трапі одного корабля», — можна було би скликатися до того, що Дон просто допустився фонетичного отріку у слові «сопрано». Гіпотетично це могло би статися, але очевидною недолготістю цього пропущення є те, що нарядж чи Дон взагалі згадувався про існування подібного слова, не кажучи вже про його зміст.

³ Гоголь луснув бід заздрощі! Така «німа сінка» йому і не снилася.

⁴ Сказано ж: гріх смітися над убогими... А на чисса глупливі запереченні: «Це хто убог?» Оці чинуші? — зі знанням справи, грунтуючись на тривалому у часі досвіді особистого спілкування (і співіснування) із цілим сомнівшим бюрократів найрізноманітнішого окрасу і калібу, відповім, що й поклавши при цьому руку на серце: «Таки так! Істинно убогі!»

бовванів?! Від тієї тиші Їм позакладало у вухах, аж слухові перетинки мало не повінзили назовій, і коли Ган Дон, рішуче упершись долонями в обічники крісла, енергійно подався вперед і нарешті знову заговорив, — не так сказане, як одна лиши вібрація повітря від його артистично поставленого, із гучним соковитим тембром, голосу справила на «вірних супротивників» враження, яке без перебільшення можна порівняти із ефектом від вибуху бомби. Самі ж слова до контуженої свідомості «вірних супротивників» пробивалися занадто сповільнено і спотворено, відтак не варто й дивуватися, що одразу, на льоту, збегнути зміст коротенького мерського спічу було вище їхніх сил.

Тим паче, то був не звичайний спіч.

Поза всяким сумнівом, це був вищий пілотаж ораторського мистецтва. Більше того! Це був неперевершений витвір бюрократичної мислі. Та що там витвір! Це була фантастично досконалана за стрункістю і лаконічністю, взірцева своєю глибинною (неповторною глибинною!) сутністю, унікальна і ні з чим незрівнянна поема.

Ось вона (*автентичний текст, без виправлень і скорочень*):

— Ситуація вимагає від нас узгоджених і рішучих дій! Запитання є? Немає! Завтра жду конкретних пропозицій. Всі вільні!

Боввані (ах, звинійте, — «вірні супротивники») встали і посунули до виходу.

— А вас, Кон Дом, прошу залишитися!

Віце-мер крутнувся на місці, маркувато усміхнувся самими лише кутиками вуст і, склонивши голову набік, кілька разів спорадично смикувши шию, ніби раптом відчув, що йому нестерпно муляє комір сорочки.

Негадано у дверях зав'яздалася шарпанина, призвідцем якої став податковий інспектор Янг-Ол. Оскільки він завжди сидів до виходу найближче, то й виходив із кабінету першим. Власне, не виходив, а буквально звітрювався, гнаний невтішним розpacем за нікчемно втраченим часом, адже час у його розумінні поставав субстанцією винятково матеріальною, стійко асоціюючись із конкретним, відчутним на дотик зиском.¹ Але зараз Янг-Ол ледве дібав з причини того, що, все ще не відновивши твердої довіри до власного організму, досі цільно стуяв сідинці, а це (річ зрозуміла!) суттєво обмежувало його здатність до пересування.

— Воруєшся швидше! — невдоволено прошипів Мангер, з нетерплячкою близкаючи гарячою слизовою Янг-Олу за шиворот.

— Чого плюєшся? — зашипів податковий інспектор, обітершивсь. — Верблуд!

— Хто? Я? — Мангер почевронів і засіпав головою. — Якщо я плюну, то ти втопишся! Ферштейн?

— Сам ферштейн! — засникався, огризаючись, Янг-Ол і... і... і кулєю вискочив з кабінету, залишаючи по собі... (Ну, ви й самі згадалися!)

¹ Відтак кожну мить, коли зла примха долі бодай іншадово вибивала його зі звичної колії, нагло порушуючи ритм ретельно відлагодженого механізму змирненства. Янг-Ол вважав зазначенно змірковано.

«Вірні сотрапники» миттєво рвонули услід за Янг-Олом – аби лиши швидше щезнути із мерових очей.

Зрештою, скандальчик цей мав надто локальний і мізерний характер, аби удастися високої мерської уваги. До того ж, все ество Гана Дона у цей час було зануреним у процес значно глобальнішого штибу: скрестили руки на грудях і опустивши голову, він прискіпливо вивчав лискучу поверхню своїх жовтих штиблетів, а це беззаперечно вказувало на те, що мерські мізки збуджено киплять від титанічних зусиль.

Кон Дон обачливо приніс.

Як ніхто інший, віце-мер добре зізнав, на яку майже смертельну небезпеку у такі моменти можна наразитися, якщо, не приведи господи, якимось чином – бодай жестом, бодай мимовільним, ледве чутним звуком – втрутитися у бурхливий потік шефових думок.

Аж раптом...

У ніздрі Кону вловз бридкій відгонистий запашець.

Кон Дон сковужено зіштулився і зашутано роззирнувся, дурно намагаючись переконатися у тому, в чому й так не сумнівався. А таки-так, у кабінеті більше нікого не було. Тільки Ган Дон і він... І це було жахливо! Ну не міг же Кон Дон, бо й не мав жодного на те права, навіть подумати «щось таке» про шефа... А з іншого боку – мав непохитну впевненість у своїй цілковитій непричестності до походження цієї смердоти. Але кому ти це доведеш? І як?

Кона охопив розpac. Та такий, що від безвиході і розлуки аж слізни виступили... Спідзвітися Кону залишалося тільки на те, що господь сотворить диво і сморід не дотягнеться до нюху зануреного в раздумі мера.

Сподівання, однак, були марними.

Крізь мутну поволоку Кон Дон з жахом розгледів, як заворушився, збриджено морщачись, гострий кінчик шефового носа.

– Коне! – підстрибнув, наче на пружині, і вибаниччив налиті осоругою очі Ган Дон. – Ти що? Верався?

Кон Дон відчув, як викотилася і зависла на кінчиках вій горошинки сліз.

– І де?! У моєму кабінеті?!¹

Кон Дон здригнувся, і горошинки, зірвавшись, покотилися вниз, а за ними второвінами, уже прокладеними маршрутами навперегінки помчалися все нові і нові, і ради тому Кон Дон вже не міг, хоч би й хотів, дати ніякої. Сльози лилися рікою, і не було їм спину...

– Та я... та я... – заскімлив Кон Дон, урвичасто шмигаючи носом. – Це не я...

– Не ти? – люто витріщився Ган Дон. – А хто?

– Не знаю... – Кон Дон закрив долонями обличчя і втягнув голову у плечі по самісінські вуха. – Але не я... Присягаюся!

¹ У цьому місці автор наполегливо радить не оминути увагою наступний розділ, у якому прискіпливий читач може віднайти своєрідну антилелу описаній тут ситуації.

Ган Дон підозріло хмикнув і, відвішивши погляд убік, задумливо підпер кулаком пілборідок.

Кон Дом полегшено зітхнув. Здається, радісно застутоніло віче-мерові у мізках, пронесло...

Радість, однак, була передчасною. Та й загалом недореченою. І тривала вона менше міні.

— Що це значить? — гаркнув Ган Дон, зриваючись на ноги. — Якщо не ти, то виходить, що я?

Грізний меровий позирк буквально відкинув бідолаху Коня на кілька кроків, і він навіть не зогледівся, як вглипався тім'ячком об косяк дверей та, безпорадно розкинувши руки, припіп до нього спиною, наче розі'ятій.

— Дурня із мене робиш? — завищав Ган Дон, аж шибки задрижали, і навіжено затупотів ногами, наче намірився протрошити підлогу. — За носа мене водиш? Цинічно брещеш просто в очі? Не дозволю!

Кон Дом заперечливо мотнув головою і спробував щось сказати, але натомість його губи квело ворухнулися й мимовільно розтягнулися у недорікувату, зрадливо дурнувату посмішку.

— То ти ще й либишся?! — безнадійно¹ озвірів Ган Дон і, навманих склонивши зі стола «що під руку попало» (власне, окрім доволі замашного сувенірного дерев'яного топірця, на столі нічого й не було), пожбурув ним у Коня.

Топірець пролетів, вихлюочи у різні боки, хитромудрою траекторією і тільки дивом не віцлив Кону у голову. Хтось, може для Коня ліпше було б, якби влучив. А так, вдаривши у стіну, топірець відколов шмат штукатурки, — і це ще більше збурило мерову лють.

— А-а-а-а! — знесамовитів до краю Ган Дон. — То ти ще й майно псуєш? Геть! Геть звідси! Щоб і не смерділо тут тебею!

Кон Дом сплющаючись, зашарпався, наче черв'як під чоботом; обличчя зблідло, затим миттю потемніло, і знову скрейдяніло, і знову вмент зробилося чорним, як вакса.

Його понівечений, сплюндрований і вихолощений панічним жахом мозок утратив будь-яку здатність мислити; думки щезли, розбіглися врізноїбіч, винтикли, наче пачочня із тонучого судна.²

— Як?! Ти ще тут? — затряс здійнятими вгору кулаками Ган Дон. — Щезни геть! Негайно!

І Кон Дом щез.

Щез близкавично — ніби розчинився. Мер навіть оком кліпнути не встиг. І мало не вдавився черговою порцією лайки, що й збирався вивергнути уздогін «вірному супротивнику» заради стійкішого страху і задля прискорення. А тому, прикро вражений неможливістю реалізувати задумане, кілька секунд судомливо

¹ Безнадійно, річ зрозуміла, для віче-мера.

² Наголос на першому складі. Зрештою, можна й на другому; так навіть оригінальніше.

хапав ротом повітря, допоки все-таки – хоч і запізно, хоч і безадресно – не вибухнув приголомшливою за силуою дицибел тирадою:

– Су-у-у-к-а-а-а! За-а-ас-ра-а-а-ан-е-е-ци! У-у-у-у-б'ю-у-у-у п-а-а-адл-у-у-у!
За-а-а-ар-и-и-ю-у-у-у!

Sekcio 12 (introspecto): iris kaprino kapro lako¹*Одні дні Івана Денісова, або Житіє какобустройтеліз²*

У Росії все було спокійно. Принаймні, так здавалося. Переход до демократії та ринку так і не відбувся, хоча частково і мав місце: народ, вради-годи матюкаючи владу (утім, якось лініво і не надто злобиво), самозабєстю мріяв про дешеву ковбасу, а ті, що вже ковбаси трохи найшлися, починали красіво мечтати про недорогу китайську відеоапаратуру.

І от якогось ранку в одному із забутих Богом і президентом (чи – з огляду на тамтешні реалії – богом і Президентом) куточкові *дарагове атечества* трапилася нічим нібито й непримітна на перший погляд подія.

Цього злощасного для нього та кількох його сеслуєцьв для Івана Денісова сутурска апасля *вчаранинка* довго й завзято намагався досягти консенсусу зі своєю бабай. Але Маша була брюхатою на восьмому місяці, що, утім, не заважало їй досить агресивно відбрикуватися. Зрештою Іванові це набридло і він, спересердя сходивши *на маленький* у відро з питною водою, подався на чергування.

Моросило.

Іван не любив *несліти* службу під дощем, а відтак вирішив перемістити патрулювання у найближчу – і єдину в райцентрі – забігайлівку з гордою нетутешньою назвою «Савойя».

В забігайлівці, крім сонних мух, нікого не було. Тхнуло несвіжим бочковим пивом. Ваня пройшов на кухню. Там іноді для особо важливих *пасітітліс* водилося пиво *бутылочна*.

На кухні, перегнувшись над широким чаном із варивом, *расплахалася* задніцею к дверям товстенька куховарка Катюша. Ваня підкрався, трохи піддер і без того високо *ладьорутий* халат й любовно погладив appetitnі опуклості.

– Кто там? – спокійно поцікавилася Катюша.

– Ніч узнала, чай?

Катюша поволі розігнулася, грайливо обсмикнула халат і сказала з удаваним докором:

– Вечно ти спешиш, вечно тябс винн та палож!

Після цього вона повела Івана у підсобку, де, видобувши із заначки під посудиною шафкою пляшку сивухи, запропонувала воз'єднатися в *порне*. Ваня

¹ Події, описані у цій частині роману, ймовірно, відбувалися у той же час, що й у розділі попередньому, але на іншому кінці світі, у країні, про існування якої мешканці Каїруана у переважній своїй більшості, можливо, навіть і не заходувалися.

² Беззаперечне авторство і першість в уведенні до лексичного фонду памфлету «Какобустройтель» належить Володимиру Білобровчу.

був не проти, але вже на слизькуватій і відносно небрудній підлозі раптом визвірився:

- А где те бікіні, шта я тябе падаріл прошлій год?
- Верхняк треснула, а ніжню парвала, – відповіла Катюша.
- І ти іх вибрасіла? – вражено видихнув Ваня. – Ета ж не наші!
- Да не, не вибрасіла! Я німі тяперечка витіраю стакани для начальства.

Задзвінів посуд у шафці. На голову Вані впав друшляк: Катя старалася як справжній ударник капіталістичної праці, і утриматися на ній вартувало чималих зусиль. Стахановка!

«Харашибло, шта я без фуражки!» – не без гордості за свою смаколісності подумав Ваня.

За півгодини ублажений Катюшою та сивухою Денісов, глянувши у закинутюжене віконце підсобки, виявив, що чудесні переміни торкнулися не лише його нутра, але й матінки-природи: нудний дощ припинився, а через щілинку у кудлатих темних хмаринах, яка дивним чином була схожа на Катюшину розчепірину, вигулькинуло сонце. Цмокнувши Катю у широку рожеву щекавину, Ваня вийшов на вулицю з твердим наміром нарешті чесно сповнити свій святій міліцейський долг.

Але біля величезової калюжі на розі Комуністичної та Імператорської його наздогнав старенький обшарпаний уазик.

- Денісов! – закричали йому з машини. – Давай с намі!
- А кудा?
- На Петровку за пахмелом!
- О-о! Паехалі! – охоче погодився Денісов.

Дорога була знайома і не найгірша в Росії, але до Петровки вони не дійшли.

На тридцять восьмому кілометрі водій раптом вдарив по гальмах і залементував:

- В-о-о бабец! Іужо гатовая!
- Особовий склад не відразу змузлив, у чому справа, але, дружньо вибачившись услід вказівному персту водія, так само дружньо почав протирати зрадливо тремтічими руками непохмелені зеньки.

На узбіччі стояла цілком оголена гола баба. І що головне – без одежі!!!

– Памятник аль чаво? – першим виринув із глибокого оціпеніння старшинна Тюлькін.

– Сам ти!.. – скоринив рожу ефрейтор Загогулін. – Где ста ти віділ памятник в такої нагої срамоте?

- Давечча па телевізору і віділ! – ображено заявив Тюлькін.
- Загогулін зсунув кашкета на потиличу і східненько заскалів очко.
- Дац телевізор у тябе ужо полгода как не фуричіт!

— А і всамдел! — тюкнув себе долонею по башці старшина. — Ета ж шта палучасца? Ета я, сдръона вош, заместа телска на Соньку пяліл глазіща?! У-у, обманщиця!

— Канчай базар! — роздратовано гаркнув водій. — Наши время і место, йо!.. Покамест буде тараканіріть, ента баба алі убегіт, алі акаченеет да непрігодності!

— А і верна! — підтримав його Денісов. — Нада братъ, пака тьюпленькам!

— Брать! Брать! — передражнив Його Загогулін. — Да на кой хрен она нужна?! В Петровке і своїх баб навалом! Да ешчо неізвестна, шта ета за птица, может, какая сіфілітічка алі беглая с дурдома?

— Валков баяца — в лес не хадіт! — заявив Ваня, розщібуючи кобуру.

— Тож мне мастак виіскался! — фіркнув Загогулін. — С пісталетам на голую бабу!

— Да какой к хрену пісталет! — захихотів Денісов, висміюючи з шкіряного футлярчика кіпу презерватів у сріблястих обгортках. — Во-о-о!

— Ну ні фіга себе! — захоплено видихнув водій. — Вот ета екіпіровка!

— А то! — гордовою задер пілборідка Ваня. — Нада бить гатовим к любым тяготам і лішенням нашій служби!

— А еслі ана всьо-такі пеіхіческая? — знову озвався Загогулін.

Денісов, водій та Тюлькін перезирнулися між собою, і в їхніх очах спалахиали іскринки невдоволення й настороги. Поведінка ефрейтора єм явно не подобалася. Складалося враження, що він уперто намагається посіяти розбрат і сум'яття серед товарішів на арушію.

«Н-да, — бридливо поморщилася звивина у Ваниній голові, — правду гаварят, шта лучше іметь дочь-прастітутку, чэм сина-ефрейтора...»

— Ти... ета-а-а... вот шта-а-а... — погрозливо прошипів Тюлькін, смікаючи Загогуліна за португлю, — брось еті сваі штуки. Ми адна каманда, а если ты... ну, аднім словам... ссяя шта, дак ми ента...

— Кароче! — ряжоку водій, впиваючись мутно-жовтими, як беушний антифриз, зельками в Загогуліна. — Кта не с намі, таму гаплик! Вздорнем, как Гапона!

Обструкція подіяла. Загогулін засовався на сидінні, забився в куток і принишк. Все-таки, абиць там не казали, а колектив — велика сила! Тим паче такий, міцно сплавлений однай цэлью, колектив...

— Да открай ти нахрен ету хреноўку! — заволав Денісов до водія, марно налягаючи плечем на дверцю, яка нізацько не хотіла піддаватися його воістину титанічним зусиллям. — С камери капезе лягчай вибрація, чэм с ентай тарантайкі!

— Но-но! — огризнувся водій. — Ета, как ти гаварішь, тарантайка ешчо сто лист бегать будет! Ручку трі раза дверні ат себя, а на чвартый лягонько патяні к сябе і спалавіні резко атдай назад. Во-о-о! Вішь, нашла...

Бабец стояла на тому ж місці.

«І всамдел, — подумав Ваня, викарабуючись з уазика, — словна памятнік, даже не шлохньоца!»

Поправивши кашкета, Ваня надув щоки і з грізним виглядом почавав через дорогу. Під ногами чавкало, і крізь нейдало власноруч притисковану латку в халюв правого чобота забиралася водянista жижка. Чоботи давно вже треба було б викинути на смітник, але дозволити собі таку розкіш сержант Денісов просто не міг. По-перше, вони були щемним нагадуванням про безтурботну армійську службу на продовольчому складі, а по-друге, придбати нові не було на що: останній раз платню у райвідділі видавали ще рік тому, то й то не грошима, а гробами. Правда, гроби були непогані. З темно-бурої кримпленової обшивки Маша пошила собі сарафан, а дошки Ваня пустив на двері для верандочки.

— Ви, гражданочка, чаво здесь стаєте? — якомога офіційніше запитував Ваня, мимоволі прикипаючи очима до *офіційних* буферів, а заодно й до інших безсвісно добротних форм цілком натуральної фурії.

Гражданочка як на те мовчала і тільки ледь помітно похитувала достоту фантастичними крутыми стегнами.

Стегна у неї їй насправжки були крути!

І в прямому, і в переносному значенні — *верниак, нездешніс!* У тутешніх баб вони чомусь неодмінно були або безформенні, заплілі жиром (як у Катьки), або ж тонюші, як стебелинки (тут Ваня згадав Машку, але одразу ж зволів за красиць, аби не псувати настрою, відігнати цей недоречний спомин).

— Ага! — немовби й зрадів Денісов. — Соізволіте приснебрегат законним антіресом представітелей шта ні на есть законной етой власті?! В таком случаs, гражданочка, прайдьомте!

— І правильна! — абсолютно несподівано вигульниув пообіч Тюлькін. — Там разбір'юомся!

Гражданочка мовчки і покірно попленталася до уазика.

— Слиш, — притримав Тюлькін Ваню, — а ана і в самдел, кажісь, таво!

І красномовно приставив вказівного пальця правої руки до скроні.

— Дак кто яйо знаст, — двинув плечем Денісов. — Но, коль на то пашло, не замерзать же ей тута!

— Ета да, канешно, — погодився Тюлькін. — Но што-та ана чрезмерно малчалівая. Вазможна, дажє немая...

— Да, — глибокодумно пошкірів потиличо Ваня, — с адной старани ета плоха. Вот как с ней далпрос ученьте? Ні документов прі неї нікакіх...

— Да аткель ти знаеш?! — вибачнівся Тюлькін.

— Дак голая же!

— А-а-а... — недорікувато закліпав очима старшина. — Ну да... как ета я, блін...

— С другої старани, — милосердно пробачивши Тюлькіну його недолугість, продовжив свої *їзискані* Денісов, — дак ета даже лучше. Па крайній мерс на случай чаво нікаму нічаво не ракажест.

— А і взаправду! — широ зрадів Ваниному відкриттю Тіолькін. — Свєтлая у тябя галава, Денісов! Уміць!

Похвалильба була присмна. Ваня загалом любив, коли його хвалили. Щоправда, це траплялося так рідко, що незвиклі до подібних ніжностей Ванині вуха недовірливо смикалися, напішорувалися і вкривалися досить комедійним сором'язливим рум'янцем.

— Ну да... — зашарився Ваня.

Але промені слави недовго зігривали йому душу. Вірніше, вони навіть не встигли її досягнути, бо десь так напівдорозі були нещадно обяті, ніби помахом гостролезого меча, несподіваним чи то здогадом, чи то просвітленням:

— Пастой, пастой! Как же ета я раней не дапбок?! Пісать-то зна, наверназ, умеет?

— Ну да! — чисто тобі як Савелій Крамаров видовжив обличчя старшини і, нещадно розправившись тилом лівої долоні з невчасно вибулькнулим із правої ніздрі доволі увесісним шмаркалем, без зайвих мудрагелій заявив: — Балбес ти, Ваня!

Бути балбесом Вані було не вперше. Далеко не вперше! *Балбесом* постійно обзвивала його Машка. *Балбесом* обзвивало його й начальство — надто тоді, коли Ваня, втомившись терпіти Машчину наругу з причини безгрошів'я, дипломатично намагався з'ясувати, коли буде платня. Розуміти Ванині претензії начальство категорично відмовлялося: самі, мовляв, штуцери смокчено, але ж, бляха муха, не розпускаємо юоні, і *еты прі том, шта на діксурсства, как ви, астаготи, не ходім і всяких там бессчувственых алкашей на уліцах не падбірайм, каторис, паутру прішедши в чувства, баатиче лічаво не помнят, не гаваря а садержанії тощїх сваїх карманав*.

Ще років кілька тому Ваня, злісна річ, погодився б, що начальство масрацю, але ж не тепер, коли від тих бессчувственых алкашей толку, як від козла молока! Або й того менше. Бо не отримували вони платні ще довше за Ваню, а за що примудрялися піти — не знов никто, а вони самі й поготів. Та будь-кого із них хоч на електричного стільника посади, хоч на кілка нахроми, хоч розіччену праску до пузя прикладай — вишнати буде, благим матом репетувати буде, а нізацько не пригадає...

Загадкова, невиліковно загадкова, безнадійно загадкова російська душа!

От і Ваня... Яка шлея під хвіст йому попала — хрн паймьоши, та з якогось дива він рантом образився на те звичне, а відтак нібито й безневинне, балбес. Та й не те щоб просто образився (ну, матюкнувся б там чи в риляку старшині хлебецьнув), а буквально знапіснів.

— Я вам щас пакажу балбеса!

Далі все відбулося з таким неймовірним спритом, що ніхто й оком кліпнути не встиг, як Ваня вихопив із кобури сріблястого патронтажника та, жбурнувши в грязюку, став осетаніло його тонтати. Із запіненого Ванинного рота,

немовби з клоаки, разом із бризками мутної слизнявини вилітали уривчасті й харкотливі, як деренчливе рипіння допотопної міліцейської рації, звуки:

— Нате!.. касы!.. вику!.. сі-і-і!.. тс-с-с!..

— Ачумсл, што лі?! — смерчем викотився із уазика шоферюга. — Шта ж ти делайш, скот лягавий?!

Діваха, скаранджено зойкнувші, ледве встигла відскочити убік; безперечно, їй просто таки невимовно пощастило, бо згай хоч крихітну мить — і все, амбець, валятися б їй, протараненій на повному ходу, у дорожній багноці.

Відпітовхнувшись Денісова, водій засукає рукави і, розчепірившись літерою «зю», заходився вилуплювати із грязюки дорогоцінний скарб.

— Шта ж ти, мурло, наделал? — нарешті Ї собі отямивши, набичився до Вані Тюлькін. — Ти жа, сука, все маліну нам іспорті!

— Ти пасматрі толька, пасматрі! — мало не заплакав водій, демонструючи видобуті з глейкого місива жалюгідні рештки знівечених презервативів. — Ета же хріня налаучасца! Формснна хріня!

— Да, за такі щтуки убіть яво мала! — просичав старшина і, стиснувши кулаки, танком попер на Ваню, недвусмисло даючи зрозуміти, що зволікати із сповненням погрози він не збирастися.

Ваня позадкував.

А що йому було робити? Тим паче, що слідом за Тюлькіним, скречочучи зубами, наче жорнами, і розмахуючи колісним ключем, що незвідъзвідки взявся в його руці, із не менш очевидними намірами посунув на Денісова і водій.

— Шта ж ти, казъол, убігаиш?

Широко розставивши руки, Тюлькін кинувся впрастириб на Ваню І ледве не вхопив таки за полу, але Ваня якимось робом вивернувся, і старшина, втративши рівновагу, торбою скотився у кювет і хлопнувся з розгону у придорожній замазучений рівчак, нахахавши до напівсмерті сонміще жаб. Від Іхнього дикого репету Денісову на якусь мить навіть у вухах заклапо, і ще й томі, коли він, дременувши щодуху, відбіг на добрячу сотню метрів, той несамовитий дренькіт болотних аборигенів ляшав у Ваниному чавуннику, аж вуха в трубочку згорталися.

— Да ідіте ви все в!.. — надсадно хекаючи, грізно замахав Ваня кулаком у бік уазика.

Проте, підсміхнувшись осілі під час втечі штани, пішов сам.

Правда, зовсім не туди, куди посылав колег.

Хоча, якщо розібратися, різниця була невелика, бо райцентр, в напрямку якого виrushив Денісов, був точнісінько такою ж вічно вологовою, відрізно смердошною і зачумазаною дірою. Зневолила ж нелегка уквесятися в такс дерымо! Було б залишайся на сверхсрочную — жив би тепер без жалів, приторгував би припасами з армійського складу і почував би себе чатаєвськам... Ех, змахнув Ваня горепашну сльозу, було б тоді трохи розуму, то й не сnidів би ниньки у репанім задріп'ї! А все Машка... «Жду», — писала, — с

неперенесним виглядывала из аконика не під'єт ли мой славный мой любимый сокольничек солдатушка мой немагайдний!» І чекала ж, сука! Справді чекала! «Подружки на дискатеку я а дома сексу и как миня не уеваривають не поддаюся нет гаварю им я лучшей павздыхаю па Ванечке письмецо напишу...» Ну, не стерва?! Йшла би ліпше на ті дригульки, може, хтось би охмурив та їй винскочила б за нього! Була б тоді у Вані причини не вертатися з армії... До чого життя все-таки каверзна штукація, — розмірковував Ваня, чапаючи убіччям: адже він, якщо чесно, також до нестяжі обожнивав Машку, і якби не діжалася вона його, то, певно, пустив би собі кулю в лоба. Парадокс: тоді не міг собі уявити життя без неї, а зараз вже не може уявити, як жити з нею! Тоді йому все, рсмітально все, у ній подобалося, а тепер так само рсмітально все не до зуха — і ноги затонкі, і цицьки замаленькі, і ніс горбатий, і губи вузенькі!..

— Ну, бля, і влів!

Страждаючи роздумами *о превратності жільмі*, Ваня й не зоглядівся, як здолав... ну, не так вже й багато, але таки щонайменше кілометрів три — а це означало, що до місця його нинішніх вождильських устрійліній ще залишалося 35 км.

— І ніфіга ж сябе!

Але куткунув він цю сакраментальну фразу зовсім не з приводу тих дражливо-паскудних «35 км», а з причини іллюзії іншої: з кущів обіч дороги до Вані нахабно либився сріблястою пашею чорний, як вакса, крутий «мерс».

Денісов остановів.

— Ну, йошкін болт!

Та й було ж від чого:

— Деньок же, бля! Там сinta голая тъюлка, а здеся дак ва-а-а-ши-с-с!

І в тому «ва-а-а-ши-с-с!» було стільки найрізноманітніших відтінків, стільки найпарадоксальніших і взаємосключаючих емоцій, що у Ваниній голові закрутілося справжнісінське торнадо — закрутілося, закрутілося та й гепнуло Ваню задницею об землю, аж копчик під шию забіг.

Сяк-так оклигавши, Ваня потряс тули-сюди мозгівкою, смикнув плечима, затим здійняв руку вгору, склав долоню лопатовою і щосили саданув себе в тім'ячко. Метод був надійний і ісконно руський, бо ж, як відомо, клін кліном вимібають. Ви, звичайно, здивуєтесь: а при чому тут голова? Денісову й самому було б дивно, при чому тут бандик, якби не панос магог та ще... ах, ну да! — винно тут був, звісно ж, копчик: хоч він, здається, і водрузівся на своє законне місце, але викликаний його перебіжками гострій біль залишився заскабисто сидіти у шийних хребцях, тож не так вже й важко було перепутати, де голова, а де задніца!..

Прайнявши *поломссіс раком*, Ваня поповз до кущів. Щоправда, дезорієнтація і тут далася взнаки, себто не минулася даремно, бо цей маневр він проробляв задніцою вперед, тримаючи її підзартою вгору, як стервозний гаішник жезл на дорозі; натомість голову пригинав низько до землі, аж мало не

черхався носом об траву. Проповзши з десяток метрів, Денісов наштирихнувся на щось дряпуче і, інтуїтивно захищаючи обличчя, різко відмахнувся — й тільки тоді Ваня доперло, що голова його, слава святым, не в задниці!..

— А то би да канешно! — задумливо почухав Ваня задницю, все ще *(однакож же!!!)* думаючи, що то голова.

І, чухаючись, вилупився на картинку, яку спершу достеменно ані збагнути не міг, ані — тим паче — *екане вразливість*.

Звичайно, Ваня не був елементом відсталим. Був, можна навіть сказати, *просвітленним* у всіх там модних фіглях. Вдома у нього навіть відик був — і на тому відіку вони з Машкою, бувало, на такі штукенці втрафлювали, що куди там!.. І навіть раз чи два надибували майже те саме, що й зараз раптом відкрилося Ваниним очам, — але ж то відик, *іскусство так сказати*, хай і паршиве, а тут, бляха муха, наяву!!!

— Підари! — зашепотів Ваня, від злості (і переляку воднюючес) мало не впізнаючись зубами в землю. — Как піть дать підари!

Можливо, Ваня й помілявся, але маємо пробачити йому цю *наслідущість*, — провінція, як не як, *російська глубінка*: мало чого двом цілком дорослим чоловікам (один лисий наполовину, другий — як коліно) забаглося голіяка витанцювати один перед одним, викрутася усілякі там стройти, обнімони... Може, їм просто холодно зробилося, погрітися заманулося?!

— А-а-а! Ментік! Не рабей, службівій! Поль сюда скарей!

— Ви енто к каму? — завертів головою, роззираючись в усі боки, Ваня.

— Да к каму же ящъю, как не к тѣбѣ!

— Не, я ис пайду! — заартачився Денісов.

— Ета ж пачему? — здивувався наполовину лисий.

— Да ну вас! — зазадкував Ваня. — Больно мнє нада с голими мужіками ітті на сбліжнє!

— Дерьовня! Ми же не проста так голін! — зареготав лисий, як коліно. — Са століци пріехаш!

— С какої ящъю століци?

Ваня перестав задкувати й на його обличчі, хоч п'ятки так і чесалися дати дьору від гріха подалі, з'явилася подобизна цікавості; простіше кажучи, він очучверіло вилупив зеньки, як баран на нові ворота. Якщо ж бути зовсім точним, то подібне *вираження* ліца можна було б уздріти у старшини Тюлькіна, коли у розпал процесу *длітнього непросихання* раптом виявлялося, що *водка яичко сить, а мочі яйо употреблять ужо нету*.

— Дак... — Ваня мазнув себе долонею по обличчю і для *лучшої сообразітельності* виколупав з носа козу. — С Москви што лі?

— Сматрі, в такої глуші і не савсем дурак! — осклабився наполовину лисий, і смачно, аж в кущах залящало, шльопнув свого дружка по задниці. — Да, Гріш?

Товсті й маснисті, немов лоєм машенні, Грішині губи утішливо сіпнулися і зав'язалися бантиком. Між тим наполовину лисий ступив кілька кроків вперед і, почухавши об дверцята «мерса» спину, грізно заговорив до Вані:

— Дак ти, сержант, давай не рабей, прісоедінйся!

— Не п-п-понят? — вирячився Денісов і заперемінався з ноги на ногу, ніби йому приспічло.

Власне, йому і справді приспічло, але забракло часу це усвідомити.

— Шта ти не понят?! — заричав наполовину лисий. — Стой сміриа, когда с табой генерал разгаваріває! Распустілісь, панімаши!

На генералів Вані не щастило. У тому сенсі, що вживу ще жодного не бачив. Тим паче голіяка...

Ваня вирячився ще більше, і з ноги на ногу вже не перемінався, а пританьзовував: то вприядки склеюючи коліна і водночас смикаючись тулубом вгору, вгинав спину колесом усередину, то в підстрибі трусив по-циганським плечима і по-качинному вихлюв задом, то, затиснувши долонями матню і задерни голову до неба, дуже натурально зображення вивочого на місяць пса. Настильки натурально, що якби Денісов ще й завиз, це вже було б зайвим.

Тим часом вже й лисий, як коліно, Гріша розв'язав бантіка на губах:

— Нікакова уважені! Да за такое свінство сношать нада па полнай програме! Генерала, блін, не уважає! Может, тебе і президент, сучара, не указ?

Тут Ваню й прорвало... На повний чобіт. А може і на півтора, бо з халви хлюпalo аж через верх...

— Да он, кажісь, сто! — вибаблушив очари Гріша. — Налажіл в штані!

— Не належіл, а абасцался! — радісно потер долоні наполовину лисий. — А ти гаваріш, шта генерала не уважає! Єшько как уважает!

— Дак он ета са страху, небось!

— Са страху лі аль чаво там яшъю, мезя не далібют, а факт уваженія вот он, панюбуйся! Кож гаварітса, наліцо. І лучшева доказательства нечаво желати даже. Шта-та я іс пріпамінаво, штаби історії бил ізвестені случаї, штаби сержант перед генералом абасцался. А ти?

— Я тоже.

— Шта тоже? — ображено шарпнув верхньою губою наполовину лисий. — Кагда ета і перед кем, антреєсно?

— Да нета же! — ніяково почервонів лисий, як коліно. — В том смыслі тоже, шта тоже не пріпамінаво такова случая в історії!

— Ват то-та же і ано! Даже перед Наполеоном не обсцикалісь! І перед Цезарем не обсцикалісь! Да шта там Цезарь, да шта там Наполеон, даже перед Іосіфом Віссаріоновичем не обсцикалісь! А передо мної, сматрі, абасцался! А ти гаваріш, шта не уважає! Єшько как уважает! Правда, сержант?

Ваня мовчав...

І ця його мовчанка була сприйнята генералом з цілковитим схваленням:

— Вішь, — сяючи, наче новий рубль, переможно вигукнув він до лисого, як коліно, Гріши, — сталь не падтврджені маїх слов! Обасцалса і малчі! Маладець, сержант, так держати! Ти кто там у нас па должності? Да не малчі уж, хватіт, гаварі, кагда генерал спрашіває!

— Ка-ка... — спробував вичавити із себе Ваня. — Ка-ка... ка-ка...

— Кажісь, — витягнув носа лисий, як коліно, Гріша, — он ка всему прочему сабрался ешъчо і абасраца...

— Ка-ка... — зробив Денісов ще одну відчайдушну спробу. — Ка-ка...

— Ну-ну, мілок, давай паднатужься! — генерал аж набрякувся, назів'я на скроні виникла синя жилка, він злегка навіть зігнувся і присів, упираючись долонями в колінні чащечки, ніби намагався підказати бідолашному Денісову, як саме треба тужитися.

— Ка-ка...

— Давай жс, давай! — рявкнув генерал.

І від того рявкоту Ваню нарешті попустило:

— Камандір атделенія!

— Какой, блін, аблом! — прохрипів з досади Гріша. — Не налажіл! — і, матокнувшись, попіз у багажник за пляшкою «Путінської».

Етикеточне зображення *новака Вовачка* (дарма, що президент внаслідок необережного транспортування вигулькнув з глибини багажника обскальпованим) вмить *возимсто дйстюїс*: Грішка згадав про діваху, яку вони з генералом винігтовали з машини в чам мати *раділа* десь по дорозі сюди. А згадавши, обхопив голову руками і мало не знепритомнів...

«Сука редка! — спробував себе заспокоїти, але нічого з того не вийшло. — Сука сукой, но кто яво знаст!..»

Діваху вони підбрали біля якоїсь залізничної станції якогось захудалого *гарадника*, назви якого вони й не знали, бо ані на в'їзді до нього, ані при виїзді не було жодного *амзатаватськава* знака. Не було ніякого напису і на самій станції. Та й самої станції, по суті, не було: стояла лише обцивганій і облучлений *домішко*, без вікон, без дверей і, з усього було видно, навіть без людей. Бо авакати людину п'яну в козю *лічношть* *жескава* полу, що *как ні* в чом ис бывало розляглась посеред асфальтівки, язик навіть не повертається. Можливо, там би вона й залишилася, якби її можна було об'їхати. Але «мерсик» виявився занадто широким і неповоротким, а *сібірський тракт* занадто вузьким і роздовбаним, ніби зазнав масового бомбового удару, тож здійснити задуманий було маневр, не потрудившися прибрести з-під коліс несподівану перешкоду, не уявлялося можливим. Трудитися ж що генералові, що Грішці було в падло, тож, викарабкавшися з машини, вони заповзялися приводити діваху до тями в ізесчині *рускій спосаб* — коцати ногами. *Лічношть* відбрикувалася, верещала, скручувалася в клубок, звивалася гадюкою, але сповзти на обочину явно не збиралася. Коли ж (все-таки трохи попотівши!)

столичні гості врешті-решт таки змусили це *абикновенное русское чудо сяк-так* зіпнутися на ноги, генералу вдарила в голову *сестята мысль*:

— Паслушай, а давай вазьміом сюсі с собой!

— Ета яшчо зачэм? — побілів з образи Гріша. — Штаби ана нам всю маліну іспортіла?

— А ти вспомні, — лагідно підморгнув генерал. — В Валачаевске, кажісь, еслі пам'ять міс не ізмісняє?

— А-а-а, ну да, канішна! — біляві Грішині вайки затріпотіли бадьоро, наче крильца метушливого метелика. — Такое разве забудіши?

Справді, таке не забувається. Перед згадкою про таке *весь отступаст і весь меркниси*. Навіть гарячо любімий *презідент*.

І поки в Гріщині пам'яті втрете, а може й четверте, за сьогодні прокручувалася стрічка про *незабивасяне волочаевське дні*, генерал зайнявся Денісом. І взязя, треба сказати, по-серйозному.

Перва-натрея він змусив Ваню підійти ближче. *Ва-старих*, спробував його вилікувати від дурної манери занікувати поглядом по сторонах:

— Шта ти глаза отварачиваеш, как будто перед тобой баба голая, а ис натуральний генерал ва всей красоте? Штуки такой нікогда не відел што лі?! Да ти не баісь, я не із такіх, как он, — генерал кивнув у бік блаженно *атіключівниківся* Грішки. — Снашать тебя не буду. Наабарот даже! Я же здея не проста так, а с правскрай. І селя дураком не будесь, запроста магу сделать тебя начальнікам в районе. Честьна гаваря, ти міс уже понравілса! Так шта счітай, шта если не пачті, так напалавіну ужо начальнік. Пріятна, чьорт вазьмі, кагда перед тобой абсцикаются. Толькі скажі міс, как на духу: *абасцалса* ти са страху переда мної алі па прічине *уважнія*?

— Адиака, — пролепетав Ваня, схрапнуджено шурупаючи мізками. — Па етай, адиака... самай... па прічине, адиака... *уважнія* са страху...

— Маладец! Ішь как, блів яічний, завернул, не падкапаішса ні с какой старані! Да мастак, сматрі, і уважать сеъя заставіт! Да і не токо сеъя, но і самую што ні на есть штотакую россейскую глубінку. Во как! С такімі вот іванами ми токма і сможем абстроіт Рассею. Правда, Гріша?

Замість відповіді Гріша лише невизначеню муткнув. Думками він все ще був дуже і дуже далеко звіден, все у тому ж таки забейканому Волочаевську. Забейканому, але запаморочливо пам'ятному неперевершеними чудними *мгновеннямі*, сама лише згадка про які навіновала розгардіяшенній Гріщині уяві такі *мімовольні віденья*, що аж дах підривало. Так підривало, що ще трохи — і варрос *встал би рсбром*, або-або: або кінчати, або кінчатися. Утім, на перше Грішка сьогодні вже не був здатен...

Генерала між тим чи то пробило, чи то перемкнуло.

— Ану, заскай врем'я! — скомандував він Денісову. — Счас я тябе буду демантірівать сорак п'ять секунд надійм! Часи есть?

— Нса, — закрутів Ваня головою, і на підтвердження того, що не бреше, завбачливо задер рукав. — Вот, самі убедітесь...

— Да, незадача, — нервово пошкрябся в паху генерал. — Сваї я тябс дать не могу, ані у меня ис толька іменнис, ат самаво презідента, но к таму же імпартнис і стоят бешенниe деньги. И хотъ ты мис будто і внушиашь даверie, но кто тябс знаєт, а вдруг вазьмюш да убжішь сламя голаву в тайгу? Значит, остатотса считать. Толька ис тараторь, а с чувством, с толкам, с растановкой. Всю равно как бы бутилкі с водкой перелаживаешь із калискі мататіцла в багажнік машини. Акуратниско, значит, не спеша, представів сябе працес ва всей яво палнате. Вот, значит, берёшь бутилку, асматриваешь, цела лі, астарожненька укладивасши, штаби не дай бог не саскальзнула і не дребедохнулась аб асфальт. Ета, значит, будет «р-р-р-раз-з-з». Апять накланяйшися к калисксе, вигтасківасши следуюшю бутилку, асматриваешь, кладьошь: ета «д-д-два-а-а». Ти, сержант, сябе даже представіть не можешь, сколька я вот так перелажіл стіх бутилак, когда служіл срочную на прадавольственному складе...

— І тушонкі, і кети краснелької, і баличков, — мало не вдавився слинкою Ваня.

Генерал голоснув гикнув і широко вирячив очі.

— Аткель ста ти знаєш?

В приглушеному голосі генерала перешлилися підозра і погроза.

— Ти што, шпіоніл за мной?

— Уласі гаспод! — взмолився Ваня. — Проста тоже служіл на прадавольственному...

— Тоже на прадавольственному?

— Ну да! — облизнувся Денісов. — Залатое било, скажу вам, времечко!

— Єильчо би! — на всю пельку розізвів генерал маснистою посмішкою. — Да ми с табой, палучасца, пачті шта родственікі!

— Ну, — радісно затряс головою Ваня, — палучасца, шта да!

— А звать тебя как же?

— Вестімо, Іваном...

— Сем'я-та бальшая?

— Да два человеска. Жена вот да я...

Генерал хмикнув.

Але причини цього хмикання Ваня розгадати не встиг, бо генерал раптом іронізіл його наскевэ — спершу поглядом, а потім запитанням:

— А ана у тебя слухасм ис із масонов?

— Аткэд? — розгублено поморщив лоба Ваня. — Да не, шта ви! Не із какіх такіх Масонов. Из местных ана.

— Шта за шуткі? — насунув брови генерал. — Ана ис жідовка, спрашіваю?

— Гасподь с вами! — замахав руками Денісов, немов відбиваючись від якоїсь примари.

— І не хахлушки?

— Да аткель у нас здеся хахлам-та взяща??

— Ета ти зря, сержант! Хахлов ентіх тяперяче развелось паболь жідов. Жіди-та хоті виезжают, а там іх і араби паписнога істребляют, а тат етіх хахлов нікакова спасу нам нетуші! Ти тока вазьмі да прікінь хер свой к носу, скока іх ионч в Кремльз абснавалось. Раней Борыку всю жіди да бурбуліс всякі там акружалі, а тяперяче вакрут Путіна всю адні хахли да хахли. Всю равно как при незабвеннай Лізаветте, когда онішій Разумовскій двадцать годков імператріцу са спальні ні на мінуту не випускал і канец канцом давйол, ірод, яйо величство да смерті!

— Да исужль? — Денісов настільки *афісса* від такого нечуваного нахабства підступних хахлов, що аж зубами залискав й мало не заплакав від образи за поруганную честь матумки-Рассе...

— Вот то-та же і ано!

Генерал умільонно витер тилом долоні щемливу слозинку у кутику свого правого ока, голосно висякає і... I несподівано ошпарив Денісова новим *аткравствієм*:

— Хатя, вваши-та, нікакіх такіх хахлов, еслі падайті к стаму запросу істаріческі, нікогда атрадися не била! Всю ета іх сучіс видумкі!

— А-а! — власпрає духом Ваня. — Значіт, ані наше величство не...

— Пачму ета ие? — обурено вигукнув генерал. — Шта ж ана па сваїй воле канкі атбросіла?!

— Да... но... — розгублено пробелькотів Денісов. — Но... но еслі нікакіх хахлов... ви вот гаваріте... і в памін ие... то как ані... нашу царіцу?

— Імператріцу! — визвірився, бурючи, наче бражка з ізюмом, генерал. — Імператріцу, а не царіцу! Енто ти всю равно как би абазвал презідента губернатарам! Исторію нада учіть, Ваня, іба не гоже бить Іваном, не помняшім радства! Не била, гаварю я тябе, нікакіх хахлов і баста! Но за то, шта ані ізвелі са свету белава нашу імператріцу, ані, канешно, ешчо атветят. Ужо ми ім пріпомім! Вот токма разберомса с чеченамі, дак і вазьмойомса за іх подлис душонкі!

— Ну, — зітхнув, чухаючи загривок, Денісов, — ета ж сколька ждать прідьотса? Чечени сті вон какими непадатлівімі оказались! Всю ваюют і вавоют...

— Малчать, мразъ ты такая! — гаркнув, бризкаючи слизню, генерал, і затрясся, аж вся шкіра на ньому вдулася *пуптишникамі*. — Ента шта ж такое?! Каво васхвалиш? Перед чеченамі прекланяишся? Рускій дух уніжаиш? Я тябе бистра сіту дуръ із галави вишібу! Гріша, где мой пісталст?..

P.S.

— Ну і на хрена ти ентаму уроду бошку прадирявіл? — спитав Гріша, натягуючи штані.

— А шта прікажеш делать, ядрьона вошь, била? — глипнув здивовано (*има за дурацкіс вапроси?*) генерал. — Явілса бес пріглашення, блін, панімаєши, отдих нам іспортіл, дак ешъчо начал сімпатії к бандітам сентим виказувати! Ента шта же, я, істінний патріот, далжъон бил ета терпеть? Да і жена у нэво, в ентому я на двесті пракцітав уверси, із масонов. Да вот ешъчо вспомні, как он імперпатріцу царіцей абазнал. А патом ешъчо і за хахлов вступался. Да он сам, вне всяких самисней, із хахлов! Да шта жалеть исачем...

— А я і не жалею, — сказав Грішка. — Больна мое нада всяких там мудаков жалість. Так сказали, к слову.

— Садісь! — звелів генерал. — Єхать пара! Не забивай, шта нас ждут велике дела. Страну абустраївать нада!

Sekcio 13: marasmus fortæ

Любі друзі. Важко жити на світі порваним людем. Однією грено на лазабайці¹ важко ухочти Бога за бороду. Можна купити впіку, але не можна продати горе. Найважливіше із мистецтва. Вердикт старої прибиральниці.

— Ну що, колеги?

Глян Мангер обвій поглядом «вірних супротивників», змушуючи їх відірватися від споглядання реактивного спурту Янг-Ола якраз у той момент, коли він, вихорем промчавшись під склепінням довжелезного коридору, із крутого віражу, не гальмуючи, намагався вписатися у проріз арки, за якою ховався «чорний хід» до обнесеного бетонною двометровою огорожею подвір'я мерії.

— Що ви про це думаете?

— Ви про цього придурка Янг-Ола? — поцікавився Пад Люка, котрий терпіти не міг податкового інспектора.²

— Та на який хур мені ваш Янг-Ол! — буднично випнув черевице Мангер. — Я про нараду!

— Дуже змістовна! Надзвичайно змістовна нарада! — сказав Ватіфф і, випручивши вказівного пальця правинці, із виразом значущості впечатав коромисло окулярів у перенісся. — А яку близьку промову виголосив наш мер!

— Цілком поділяю вашу думку! — моментально підхопив Пенісо Гума. — Готовий підписатися під кожним вашим словом!

— Так-так! — в один голос вигукнули Хабаряну-батько і Хабаряну-син. — Ми теж!

— Тут с над чим подумати! — докинув Пад Люка і, виструнчившись, клапнув каблучками.

— Діяти треба, а не думати! — необачно прорік Мангер.

І одразу ж отримав неочікуваний, а отже особливо відчутний і болочий, удар «під ліх». І від кого? Від того, кого вважав мало не найліпшим своїм другом!

(Загалом, Ватіфф був чоловіком лібіто й некепським, але хіба що на перший погляд і тільки стосовно тих, від кого був у чомусь залежним або

¹ Струнно-шніпковий музичний інструмент.

² Власне, не міг терпіти Янг-Ола не як конкретну фізичну особу, а як особу, котра уособлює структуру, існування якої спричиняє так званий «конфлікт інтересів». Простіше кажучи, Пад Люка вважав (і, мабуть, небезпідставно) податкову службу абсолютно невотрібною (та й завіть шкідливою) інституцією, наявністі якої завдає непоправної шкоди можливості суттєво покращити його, Пада Люка, особистий достаток. «Некаже, — розміркував Пад Люка, і розміркував постійно, — мені, як поліцейському комісару, забракло б часу і наснаги займатися ще й стягненням податків? Навпаки! Та я би тільки цим і займався!»

роздраховував отримати яку-небудь, бодай мізерну, вигоду. Цілком природно, сам він гандж цей за собою не помічав, відтак має себе за людьми порядку. Якось, вже й незнано з якого приводу, він у короткочасному наєтий несподіваної відвіртості (річ для Ватіффа геть нечутана!) пожалівся тещі: «Нелегко жити на світі пристойним людям...» «То правда! – не стала перечини тещі і, зітхнувшись із глибоким грудним хрестом, зронила не подумавши: – Але ж тобі чого цим перейматися?» (А може, боявуха свідомо?) Після того, і то теж цілком природно, Пресер розсварився із тещею навічно, хоча це, зрештою, ІІ анітрахи не засмутило, навіть наявнаки, бо зятька свого недолюблювала (це м'яко кажучи) давно і без просвіту; просто терпіла, аби не засмучувати едіну доньку. Ватіфф, маючи, окрім всього, матеру згостинку, цього вибрику тещі не пробачав, зачає туну і чорну образу, яка не ослабла і не минула навіть тоді, коли тещу вклала у ліжко тяжка недуга; він не лише ані пальцем не поворухнув, аби посодити їй із ліками, хоч то не склаю би для нього (на той час уже «діячеві при високій посаді») особливих труднощів, а й навіть не звідзе знайти у своєму «цільному графіку» вільмої хвилітики, щоб півідатися до хвароб бодай із утішним словом, хай би і нещирим. Можна будо би сказати, що смерть тещі він сприйняв байдуже, але ж ні – звістка та викликала у нього почуття полегшення і задоволення, і йому вартивало неабияких зусиль, аби стимати, не дати тим почуттям проявитися на людях, і тільки занікавши від чужого ока у кабінеті чи іншому надійному сковку, давав валю своїй нестримній радості, захоплено потирав руки і подумки підраховував статики, які тепер мати перейти у спадок від тещі. А втім!.. Відомо ж: навіть найкраще, що трапляється у житті, має свої негативні наслідки. Справедливість цієї істини Пресер Ватіфф збагнув із непомірною гіркотою в душі тоді, коли дружина захисала від нього грошей на поховання матері. Діватися було нікуди, відкрутитися не було ніякої можливості, отож намічені усіма під час похорону незагойна печаль і глибокий смуток на обличчі Ватіффа аж ніж не були награними; бути вони інцирі і безутішні...)

– Це ви, звинійті, щося не те сказали, – скельца Пресерових окулярів зблисили холодним осудом. – Шеф наказав думати. Я це навіть записав!

– Авжеж! – клапнув каблуками Пад Люка.

– Так-так! – в один голос вигукину Хабарину-батько і Хабарину-син.

– Та ви... та ви... – зіщулився Мангер. – Та ви не так мене зрозуміли! Колеги мої дорогенькі, я ж не те... не про те я... Ось! – швиденько перехрестився. – Щоб я та... Та ніколи я! Та ви ж мене знаєте...

– І що ви усе «та» та «та»? – сановито поклав йому долоню на плече Пресер Ватіфф, і поблажливо перешов на «коротку ногу». – Заспокойся! Ну, змолов дурницю, так що після цього – вішатися? Не треба.

– Авжеж! – докинув, причому на повному серйозі, своїх п'ять пуствиців Пад Люка. – Навіщо? Похорони зараз дуже дорогі!

– О, так-так! – дружно захитали головами Хабарину-батько і Хабарину-син.

— Лише один пристойний вінок обійтися...

Гума затнувся і звів очі до стелі.

— Ну... Не менше як три сотні кучмеро.

Мангер сполотнів, спітнів, нервово задьоргався і ледве не знепритомнів.

«От халепа! — застутоніло йому в голові. — От халепа! Я ж нічого такого... Нічого!.. За що ж мене так?.. За що?..»

Ах, бідолашний Мангер, штатмейстере розваг і церемоній! О нерозважливий, неже ти думав, що із тобою будуть церемонитися! Чому так неудатливо рано повірив ти у невразливість свого статусу і становища? Що з того, що сліпий випадок і сприятливе розташування небесних світил несподівано навіть для тебе самого вознесли твою донедавна ще скромну персону на недосяжну височину, всадовивши у крісло, про яке ти навіть мріяти не смів?! Від того негаданого щастя тобі добраче запаморочилося у голові, аж навіть очманів, та так, що геть чисто втратив пильність, не кажучи уже про здатність тверезо дивитися на речі. Ти зарозуміло і пихато думав, що, здобувши прихильність шефа грою на лалабайці, заодно здобув і право зверхності над колегами (навіть тими, хто у цих стінах не одного собаку з'їв, не кажучи вже про тобі подібних), і то тільки тому, що колеги виявилися нездатними, хоч як дехто із них і не старався, звичти хоча б кілька простеніків, нехитрих, примітивних акордиків, — річ ясна, не для власної утихи, і не задля того, аби вибренькувати серенади під балконом «дами серця» (чого в Каїруані в принципі не могло й не може бути),¹ а одною заради того, аби акомпанювати «коханому мерові», котрий не менше (а може й більше) аніж керувати, любив за будь-якої найменшої нагоди влаштовувати прилюдні демонстрації своїх вокальних даних.² Бідолашний Мангер! Ти й справді навіно повірив, що грою на лалабайці ухопіє бога за бороду? Самошвидкій віслоче! Ти так і не збагнув, так і не засвоїв золотого, найголовнішого, найуніверсалінішого з-поміж усіх інших, правила, що завжди — безвідносно до місця, обставин, епох — має нездоланну і незнищенну силу у середовищі «вірних супротивників»: «Не вил'ячуся!» Кожного, хто мав нахабство знектувати цією засторогою і здійснити спробу вивіщитися над тими, хто перебуває на одному із ним ієрархічному шаблі, рано чи пізно, але неодмінно спостигала відплати. Закон серпентарію, невідвортня нищівність якого, сердечного Мангера, не оминула ще никого!..

А втім, цісі миті йому здавалося (бо дуже вже хотілося у те вірити!), що обструкція, несподівано влаштована йому «супротивниками», — всього-навсього незначне, без прикрай наслідків і загроз, непорозуміння; а ще йому здавалося, що все минулося, і окрім лінчованим щастям Гаян готовий був із вдячності замало не цілувати Пресерову руку, що все ще лежала на його плечі. Хтось, чи й не поцілував би, коли би Ватіфф її не прибрав.

¹Хоча б тому, що у містечку просто не було будинків із балконами.

²Масно віддати належне: вони у нього справді були, і досить навіть непогані.

- Люби друзі! — збуджено розплескуючи радість, вигукнув Мангер.
- Ого! — очі Гума вражено заблищають. — Це щось новеньке!
- Ах, перепрошую... Колеги мої дорогі! Це ж так чудово, це ж так прекрасно, що ви мезе... — Мангеру чи то від надмірного хвилювання, чи то від неймовірного щастя забракло слів. — Що ви мене... ну, це саме...
- Е-е-с, постригай! — застережливо виставив долоню Ватіфф. — Не спіши! — пірхнув давким коротким ретотком. — «Це саме» ми тебе ще не!
- Авжеж! — клацнув обласами Пад Люка.

Хабарину-батько і Хабарину-син роззвали пельки, аби дружно виштовхнути із глибинів свого нутра (кожен — свого) звичне «Так-так!», але натомість тільки хапнули повітря й остановіло уклекли, бо саме цієї міті двері мерового кабінету рвучко розчахнулися, виплюнули у коридор Кон і моментально зачинилися.¹

Це було достатку фанаберійне видовище!

«Сотрапники» приголомшено відсахнулися і розступилися, а Пад Люка заховався за спину Гума.

Із Конової скарюченої постави, гарячкуватого спазматичного дихання, перекривленого позеленілого обличчя, рясно вкритого пацьорками поту, усім і одразу стало зрозуміло, що за дверима мерового кабінету сталося щось несусвітнє.

— Що з вами? — спитав Ватіфф і, пригнувшись, спробував зазирнути у очі Кона.

Кон Дом відвів погляд, опустив голову, м'яво махнув рукою і тихим, глибоко запалім, безнадійно сумним голосом проскавулів у підлогу:

— Ох, і впін же я...
 — Та що, зрештою, сталося? — вдався до нової спроби щось випитати Пресер Ватіфф.
 — Справді, розкажіть! — подав голос Мангер.
 — Ет! — ще нижче опустивши голову, кволо проказав Кон Дом. — Краще вам не знати...

— Тобто як? — висунувшись із-за спини Гума, обурено хминув Пад Люка. — Нам треба знати!

— Так-так! — долутилися до його вимоги Хабарину-батько і Хабарину-син.

Кон Дом підняв голову, поволі обвів понурим, притлумленим поглядом «сотрапників», і серце його стислося від тупого болю, бо не помітив ні у кого із

¹ З огляду на те, що нам уже детально відомі обставини, що передували панічній вечі Кона (радше навіть сказати — катапультуванню) із Донових апартаментів, у цьому місці оповіді ти, шановний читачу, маєш незаперечне право іронічно або саркастично (не вже на тай розсуд) посміхнутися, а то й навіть на якийсь час відкласти книгу убік і нареаготатися дослічу. Бажаю, утім, робити це насамоті, аби уbezпечитися від насторожених позирків і цілком прогнозованіх висновків рідні чи ще когось там; адже такі нині сумні часи настали, що людина і книжкою з руках викликає підоху на предмет її психічного стану, ну а про те, коли вона, читаючи, ще й аяндалася якісною емоцією, горіде вже й казати, — це юже готовий діагноз... З чим тебе, мій любий друге, і вітаю!

них ані жалю, ані співчуття. Може, не було би Кону так невимовно прикро, якби хоч поставилися до його слів із байдужістю, але ж ні – позиркували зі злостивою цікавістю, а декого аж просто розіпирало від неї.

А втім, допоки Кон Дом це збагнув, допоки це відчуття ще тільки десь там формувалося у закапелках Конової свідомості, його вуста мимоволі зронили гірку, сповнену відчая і приреченості, фразу:

– Хана мені! Хана!

– Як хана? – жваво підстрибнув Гума, і несподівано, навіть для себе самого, вигукнув із ледве прихованою зловтішністю: – Та невже?

Кон Дом скоса зиркнув на Гума, покрутив докірливо головою. Затим, зіткнувшись, проказав напрочуд рівним і спокійним голосом:

– То ти, значить, так? А я ж із твоїм батьком...

Гума змітнівся. Очі його забігали по сторонах, шугнули донизу, уткнулися у сплетені на животі долоні, і Пеніко, із відразу відчуваючи, як раптово вологість пальці, похапки розілів долоні, тирнув німи по вилогах піджака і засмикав безпорадно руками, не знаючи, куди їх приткнути.

Кон Дом тим часом поволі стискав кулаки, погрізлив ворушив ніздрами і втягував, мов пілосос, у себе повітря, поки його не набралося повні легені, аж очі почали вилющуватися із орбіт. Здавалося, Кон Дом от-от вибухне гнівом, та таким, що вибухова хвиля змете й помізечить кожного, хто трапиться на її шляху. Але!.. Даремно Пад Люка знову сковався за спину Гума, даремно Мангер зіщулився і зажмурився, даремно Ватіфф зі страху зазнати непоправної для свого іміджу втрати чіпко ухопився пальцями за дужки окулярів, даремно Хабарину-батько і Хабарину-син затулили долонями вуха (кожен своїми і кожен свої!).. Даремно! Бо замість гучного лементу Кон Дом із ширінням, один-в-один подібним до породжуваного проштрикнутим м'ячем, випустив із легенів повітря, згорьовано зітнув плечем і, коротко глянувши в очі Гума, промовив до нього з понурум осудом:

– Гівнок ти невдачний. Та коли б я не послухав твого батька, ти б собакам зараз сраки мив. Покидьок...

І доки змарнілі та прибитий горем локи ще віце-мер Кон Дом, важко переставляючи наліті свинцем ноги, присадкувато чалапає до дверей локи ще свого кабінету, а «вірні сотрапники»... Зрештою, а що про них говорити? Усе ї так зрозуміло, тож немає ніякого сенсу марнувати час і зусилля на описування емоцій і позирків, якими вони супроводжують трагічний відхід Коні Дома. Ліпше скористатися цією паузою для того, щоб бодай побіжно ознайомитися із деякими фактами із біографії «невдачного гівнока» і «покидька».

Так от. Пеніко Гума успадкував посаду від батька, але при цьому не перейняв жодну із батькових чеснот. А вони у нього були, і це не перебільшення. Старшого Гума у містечку шанували, навіть любили. Можливо, він і не був взірцем безкорисливості (якісь дрібні грішки за ним, вочевидь, водилися), але ніхто, здається, не зазнав від нього ані підлости, ані ліха, хоч і

прослужив не один десяток літ у мерії в різних іпостасях (навіть, було, виконував кілька місяців обов'язки мера). Коли ж прийшов час виходити на пенсію, старий Гума проштовхнув на своє місце синка¹, а що той був неймовірно далеким від розуміння того, чим йому належало займатися, старий ще кілька літ все так само справно щоранку навідувався до свого (а тепер вже синового) кабінету, ховався у бічній маленькій кімнатці, до якої вели потайні двері, замасковані в одній із шаф (кімнатка ця колись правила старому Гумі за місце для короткого відпочинку і споживання принесених з дому харчів), і виконував замість синка всі марудні справи: складав звіти, готував різноманітні погодження, робив експертизи проектів і пропозицій, «ліпив» висновки, строчив відписки на циркуляри вищих інстанцій, писав доповідні записки, виступи до нарад і все таке інше. Молодому Гумі залишалося тільки розписуватися у відомості на зарплату, що він із безмежним задоволенням і робив двічі на місяць; волів би робити й частіше, але не склалося... Так і велось упродовж тривалого часу: старий Гума тягнув замість синка ламку, заробляв йому чиновницькі ранги і регалії, а нащадок нудьгував у кабінеті; коли ж нудьга ставала незносною — прихоплював зі стола течку (здебільшого, порожню), підходив до дзеркала, поправляв перед ним, затягуючи тутіше вузла, краватку, гребінцем, ефес² якого у вигляді лев'яної голови завжди стирчав із нагрудної кишені піджака, додавав штрихів досконалості і без того ретельно прилизаний зачісці, долонею струшував із плечей незвидимі порошинки і, наклеївши на обличчя вираз енергійної заклопотаності, виrushав вештатися мерією у пошуках чого-небудь, чим можна було б хоч трохи і хоч якось розважитися; забредав до одного кабінету, до другого, до третього, правив терсевні із «сотрапниками», доскіпувався до никаких чинів, наганяв жаху на прибиральниць, давав чосу двірнику, муркотів із друкарками, крутився із припасеними зазддалегідь лестощами під апартаментами мера в надії «випадково» із ним здібатися... Раптовий батьків скін (ліг спати при здоров'ї і не прокинувся) став для Пеніса шокуючим ударом, і справа тут, звісно, була не у гарячій синівській любові; відчуття втрати проростало із пекучого страху перед несідворотністю «герти плуга» самотужки, скінти над тим, про що й гадки не мав, і як дати тому всьому раду — уявити не міг. Пеніс втратив сон, втратив і апетит, змарнів і почав занепадати духом; кілька тижнів він, приходячи на службу, не брався за холодну воду (тобто нічого, ну абсолютно нічого, не робив), і непомітно якось, само собою, раптом з'ясувалося, що всі оті резолюції, реляції, проекти, кореляції, звіти, довідки, висновки, резюме, експертизи, циркуляри, погодження, узгодження, — все, чим усе своє життя скрупульозно, педантично і самовіддано, аж до жертвості, займався батько, — річ цілковито непотрібна. Виявляється, і

¹ І то, певно, був його єдиний великий і справжній гріх...

² Тут треба було б написати «ручка», у крайньому разі «кінчик», але автор несподівано (та нібито й не зовсім доречно) виришив вжити благородне «ефес» (руків'я шаблі чи іншої поважної холодної зброя), прагнучи цим підкреслити, що така, здавалося б, проста і незначуча річ, як гребінець, мала для Пеніса Гума особливе значення; це була його зброя.

без того всього життя іде, і йде, як і йшло до цього, і буде йти, незалежно від підписів і резолюцій; більше їх буде, менше, чи й зовсім не буде — байдуже. Так чи не так розмірковував Пенісо, не візьмемося стверджувати категорично. Без сумніву можна сказати лише те, що саме відтоді у його мізках відклалося глеким кавалком: головне — не що ти робиш і як ти робиш, головне оволодіти найважливішим із мистецтв — мистецтвом надувати щоки.

Ось і зараз, що Кон Дом і з очей не пропав, Пенісо першим ділом самовдоволено надув щоки і процідив крізь зуби:

— Туди йому й дорога! Давно пора!

Ще й пихато задер голову, ніби у Коновому «вигнанні з рай» була його особиста заслуга.

— Цікаво, а що ж все-таки сталося? — бліснув скельцями окулярів Ватіфф.

— Скоріше б дізнатися, — сказав Мангер. — А то якось не зовсім це...

— Атож, не завадило б знати, — виліз із-за спини Гума поліцейський комісар Пад Люка.

— А що там знати! — сказала, волочучи мимо «вірних сотрапників» відро із брудною водою, стара прибиральниця. — Набздів Кон Дом у кабінеті мера, аж той мало не задихнувся, та ще й призваватися не хотів.

— Та що ти дурню мелеш! — гарикнув до неї Мангер.

Прибиральниця поставила відро на підлогу, зиркнула на Гаяна з докором.

— Я не мелю, — мовила повагом. — Тим паче дурню. Та про це вже усі знають.

— Хто це всі? — витрішився Пад Люка.

— Усі! В Каїруані зараз тільки про це й говорять! Ось!

— Та ну тебе! — відмахнувся Ватіфф. — Ми тут стоїмо і нічого не знаємо, а ти кажеш, що все місто...

— Ну так, — закивала головою стара прибиральниця, — все місто знає.

— Та як таке може бути? — закипів Ватіфф. — Ще й п'ята хвилин не пройшло, як...

— Може! — затягнула штучними інспекціями прибиральниця. — Народ знає!

— Чому ж ми не знаємо? — вигукнув чи то Мангер, чи то Гума, чи...

А може, вигукнули усі разом?

— А тому, що ви далекі від народу, — розважливо пояснила прибиральниця і, підхопивши відро, некванливо рушила далі у своїх справах.

Sekcio 14: miraklo donis al aero

Роздуми про каверзи буття. Втіха, послана небом. Розбитта чанака. «Господи, асе-таки ти с!»

За західною околицею Каїруана царював спокій.

У синьому, світанковому небі не було ані хмаринки.

Ніщо не віщувало бурі.

Джон Факкер встав, як завжди, ще до сходу сонця. Потерпіаючи від прогресуючої фрігідності дружини, поставив у хвиллючій задумі над сплячою Фрейді і, важко зіткнувшись, розчаровано почавав на традиційний ранковий огляд раючо.

У стайні настрий його зіпсувався до краю: шаленіючи від любові до гнідої кобилки Моніки, жеребець Біла знову здамав жердку у загорожі.

Притгостивши Білу добрячою порцією стусанів упереміш з добірною лайкою, Джон знеможено присів на тюк соломи й замислився над каверзами буття. До найближчого будинку утіх сорок миль, а бензин через чергову кризу в Перській затоці знову подорожчав. Приклинувши, у що йому могла би обйтися поїздка, Факкер сердито сплюнув і спробував прогнати невеселі думки. Але марив!

Відверто кажучи, подумав Факкер, Біллу можна позаздрити...

Раптом позаду почувся тихий жіночий сміх.

Джон трусиув головою. Його фрігідна дружина не мала звички сміятися уранці. Вона взагалі не мала звички сміятися.

Ясна річ, це всього-навсього підступний жарт хворобливої уяви.

«Докотився! — беззвучно прошепотіли Факкерові вуста. — При живій дружині...»

Та за якусь мить сміх за спину повторився.

Джон завмер. Невже Фрейді? Може, їй нарешті забаглося його обіймів, та так, що й несила чекати? Серце у грудях застрибало м'ячиком, а очі зволожилися від святобливого розчудлення: «Боже, ти сотворив диво?!»

Не тямлячись від радості, що нестремним потоком хlinула в його душу і особливо чутливу ділінку тіла, Джон близкавично озирнувся і... і... і...

В закутку за стайнюю на гірці торішнього сіна лежало... лежало... лежало...

Що за диво?

Факкеру перехопило подих.

То й справді було диво. Чи справжнє, він ще не зінав. Але що диво — сумнівів бути просто не могло!

Диво мало рожкішні перса, піддергтий, як у породистої кобилки, задок, довгі й стрункі, ніби виточені на верстаті, ніжки. Інших деталей Факкер роздивитися не встиг — поки він застислено вимовляв: «Що ви тут робите?», його матенький Джон недвусмисло натякнув, що йому явно не до балачок. Такої ж думки були і ноги незнайомки, що широко розповзлися, закликаючи негайно перейти до діла.

— Ти хто?

— Я твоя втіха, послана небом.

— Окей! — збожеволіло вигукнув Джон. — Тоді не гаймо часу!

Так легко, так просто і так красиво у Джона ще ніколи не починалося із жодною жінкою...

Коли сіно вже було більш аніж достатньо спресованим, Джон злегка ослаблив, але щасливим голосом спитав:

— Звідки ти тут взялася?

— Звідти! — диво підвело очі вгору.

Факкер задер голову й мимоволі зішалився.

На бантині під самісінким дахом сиротливо звисала мотузка із акуратно вив'язаним зашморгом на кінці.

Джон зняківкою потупив погляд.

— Здається, життя тебе дістало, — співчутливо промовило диво.

— Не життя, — довірливо зіткнув Факкер, — а моя лініва мечера...

— Розкажи! — диво доторкнулося рукою до його плеча. — Може, стане легше...

— Та що тут розказувати! — відмахнувся Джон. — Краще давай повторимо!

— А зможеш? — грайливо засумнівалося диво, і потяглося ворушкими пальчиками до матенького Джосона.

— А чом би й пі? — хвальковито вигукнув Факкер. — Рахуй до трьох!

— Швидко чи повільно? — звабливо прошепотіло диво, вмощуючи голову на волохаті Факкерові груди.

— Та як завгодно! — голос Факкера бринів упевненістю і фантастично зміцнілим відчуттям власної гідності.

— Раз! — прошепотіло диво.

Маленький Джон почав поволі випручуватися.

— Два! — хихнуло диво.

Маленький Джон задерикувато хитнув набубнявілою голівкою.

— Ось бачиш, — гордо прошепотів Факкер.

Диво загадково засміялося і скомандувало:

— Три!

Але що це? Та як це?

Маленький Джон раптом захитався, мов п'яній, бессило плюхнувся і вмомент змізеріїв.

Факкеру стало зле.

— Та що ж це таке? — проскавулів він і відчув потон у очах.

— Не плач, — утішливо погладило Факкера по голівці¹ диво. — З ким не бувас.

— Але ж... Але ж...

Факкер, здригаючись від гортаних спазмів, утиув лиць у розпялане біляве волосся дива. Диво ніжно гладило його по голівці, а він все ридав і ридав, ридав і ридав, і навіть не зчуся, як провалився у важке забуття...

Скільки часу спливло — хвилина, десять, година, — історія замовчус. Та, власне, то вже не так і важливо. Принаймні, для нас. Зрештою, як і для фригідної Факкерової дружини Фрейді, котра, прокинувшись і не виявивши на кухні ані чоловіка (то наврід чи й засмутило б), ані сіданку (приготування якого покладалося виключно на Факкера!), вкрай обурилася, спересердя киберцьнула об підлогу чашку із залишками вразішнього Джонового чаю і, підхопивши руками сідд довгої, як до п'ят, нічної сорочки, помчалася вчвал на стайню із твердим злостивим наміром задати нерадивію добрячого прочухана.

Однака від того, що побачила Фрейді, ускочивши в стайню, вона мало не зомліла.

О ні, шановний читачу! Ти жахливо помилувся, якщо думавши, що Фрейді застала чоловіка в обіймах білявого дива із розкішними персами і точеними ніжками!

О, ні!

Факкер лежав із заплющеними очима на тюках сіна, зі спущеними до колін штанами, а над ним стояв жеребець Білл.

Білл пострігував вухами, похитував головою і підозріло пофиркував, приміряючись налитими кров'ю зінницями до маленького Джона.

Маленький Джон, скиливши голівку набік, безпечно грівся у снопику наскісних сонячних променів, що тягнулися до нього зі шпарини у піддашні.

Фрейді зойкнула.

Білл повернув до Фрейді голову і невдоволено кліпнув повіками.

Факкер позіхнув і, усміхнувшись зі сну, персвернувся на живіт, виставляючи на огляд Фрейді голу задницю.

Фрейді знетялено затулила рота долонями, а Білл розчаровано фіркнув і з досади тицьнув мордою Факкера у сідниці.

— Га? Що? — задьоргався Факкер.

— Скотина! — залементувала Фрейді.

Факкер склонився і вилущин безтязмний погляд на Фрейді.

Білл, розсудливо вирішивши, що у цій ситуації він третій зайвий, розмашисто тріпнув хвостом і рішуче спрямував копита до гнідої кобилки Моніки.

Моніка радісно заіржала.

— Скотина!

¹ Саме Факкера, а не маленького Джона.

Фрейді накинулася на Факкера і заповзяла осатаніло гамселяти його кулаками куди попало.

Факкер ухилявся, звивався, затуляв обличчя руками, згортався в клубок, відбрикувався, навіть кусався. Врешті-решт, не залишалося нічого іншого, як врятуватися безславною втечею.

Улучивши момент, він здійснив відчайдушну спробу дременути, і йому це таки вдалося, хоча й не відразу, бо Фрейді встигла намертво вченітися за колоші штанів. Джон відчайдушно смикнувся і, зловчинцівсь, вилузався із них.

— Скотина! — навіжено зарепетувала Фрейді. — Збоченець!

Факкер вискочив зі стайні, підпер двері кілком і лише тепер помітив, що заодно зі штанами позбувся й трусів.

Утім, це його не надто й засмутило.

— Дурена! — крикнув він, приклавши рупором долоні до щілин між всехлими дошками дверей. — Корова ярова!

— А-а-а! — озвалася Фрейді й загутала у двері. — Відчини!

— Дзуськи!

— Відчини, сказала!

Факкер скрутів дулзо.

— А це бачила?

— Що? — долинуло зі стайні.

— Та так, нічого, — на диво спокійно промовив Джон, і раптом цілком сумирно поцікавився: — Як ти там?

Фрейді зітхнула. Зітхнула глибоко і голосно.

— Заспокойлася? — спитав Факкер, притискаючись щокою до дверей.

— Знущася? — вражаюче мирно, просто у вухо, дарма що через дошку, упіголоса сказала Фрейді. — Як тут заспокойтися, таке побачивши...

— А що? Що ти побачила? — схвильовано поцікавився Джон, і серце його закалатило.

Закалатало так, що він навіть притиснув його долонею.

«Неваже вона застала мене із цю...»

Факкер задер голову вгору і на якусь мить внурився поглядом у синь бетхмарного неба (утім, зовсім не помічаючи його), силувано і безуспішно намагаючись видобути слово, яким міг би назвати загадкове розкішне створіннячко, дивовижним чином явлене йому цього ранку.

— Чорт візьми! — раптом прохонилось у нього. — А де вона поділася?

— Хто? — засovalася за дверима Фрейді. — Не було тут нікого!

«Ага! — відлягло Факкеру від серця. — Отже, не застала. Це добре...»

Та однак, аби докінечно позбутися сумнівів, запитав:

— То ти нічого не бачила?

— Як це нічого?! — обурилася Фрейді. — Ти із розшібаними штанами на сіні — це що, нічого?! Що, я дурна?! Не розумію?!

— Та ти що? — засміявся Джон. — Думасш, я дрохив?

— А то що ж? — верескнула Фрейді.

«Слава тобі, господи! — відихнув із полегкістю Факкер. — Все-таки ти є!»

— Чуши, Фрейді! — пошкряб нігтем об двері. — Я тебе зараз випущу, тільки ти не бийся. Добре?

Фрейді мовчала.

— Ти ж сама винна! — сказав Факкер.

— Я? У чому ж це я винна? — обурилася Фрейді.

— А от розсуди. Коли ми востаннє із тобою були? Мовчиш. Бачин, напіть згадати не можеш. А вже два місяці пройшло. Що ж мені залишається? Прихожу до стайні, а тут Білл на Моніці. І такий щасливий, як завидки беруть. Дивлюся на них, дивлюся... Ет!

Факкер розpacчливо вдалив долонею об дерево, витер раптово набіглу слізу, підняв ногу кілька і потягнув до себе клямку дверей.

Фрейді переступила через обніжок. Злегка опустивши голову, мацнула поглядом по голих Джонових ногах; та їй не тільки, скажемо чесно, ногах; підвішивши очі, несподівано посміхнулася (гей-гей, Джон уже їй забув, коли таке траплялося!) і промовила:

— Ну, не знаю... Я подумаю... На, — протягнула йому штани, — одягни та йди вже у дім. Снідати пора.

Відійшовши з десяток кроків, обернулася.

— Чуши, Джоне! — зиркнула лукаво. — А може їй не треба одягати??!

Sekcio 15 (retrospecto): eterna espero

Мрії, що не збуванося.

На цю зиму він мав величезні надії, а вона все барилася, барилася, барилася.

Праглося спокою, праглося затишку, ранніх вечорів, заметів по коліна.

А зима все барилася, зима все барилася...

«Саме життя є нічо інше, як вічна надія», – пригадалася фраза, що їй зронив (як зазвичай, пророчно-недбало) Шеліга. Було це кілька днів тому на трамвайній зупинці, до якої Леон вийшов не так провести Шелігу, як вдихнути опівнічного повітря та прискипливо окинути поглядом опівнічне ж небо: може, нарешті почalo заволочуватися важкими свинцевими хмарами?

Ті слова запали Леонові в душу.

Зрештою, то була тільки перша частина фрази – другу він чи то недочув, чи то забув; та це, либонь, тепер вже не мало якогось певного значення: що із того, забув чи недочув, якщо її нізаць тепер не пригадати. Та її потреби у тому немає ніякої.

Сірий сльотавий день сутенів. Сутенів спроквола, ніби лініво. Грудень доповзав кінця. Доповзав без сліту, без морозів. Закінчувався рік. Такий же сірий, як і цей грудень, нічим не примітний, одноманітний рік. Рік, у якому ночей було порівно із днями, вечорів порівно із ранками, а розчарувань – рівно стільки ж, як і надій. Рік, у якому нічого не відбулося такого, що могло б сколихнути і освіжити – якщо не саме життя, то хоча б відчуття того, що жити все-таки варто, що є сенс навіть у такому житті.

Але нічого не сталося, нічого не змінилося. Грудень доповзває кінця. Рік минув. Інше один рік минув. Минув недбало, сіро, спроквола, лініво... Минув – і згадати нічого.

Старий годинник на старій ратуші, крекучі і скречочучі, ніби легені старого бронхітика, пробив восьму вечора. До настання нового року лишалося якісь чотири години.

«Акваріум» знеслюднів, окрім Леона було тут зараз ще троє зачучверіліх зайд, яких він тут ніколи раніше не здібав; ті троє сиділи у віддаленому закуті обіч дверей, що вели до підсобки, имулиши шмурдівку і здебільшого моцали.

– Чого невеселій? – підсіла за Леонів столик Же Ня.

Вона саме закінчила везти шваброю підлогу, по ходу розставляючи стільці і протираючи ганчіркою столики. Відтак тепер робити їй було нічого, а раз так – то не гріх би й потеревенити...

– Усі вже порозповідалися празнувати, а ти чого не йдеш?

— Що, не терпиться мене виперти? — прискалив око Леон.

— Таке скажеш! — замахала руками Же. — Чого би я тебе виганяла? Сиди собі скільки вліз.

— А! Ти хотіла сказати: скільки у мене вліз?

— Набрехуєш на себе, — сказала Же. — Скільки вже сидиш, а тільки два рази по п'ятдесят взяв. Ти не алкаш!

— Дякую, — усміхнувся Леон. — Заспокойла.

— Завсігди рада! — кивнула Же. — А все-таки? Чого не йдеш нікуди?

— Розумієш, Же, — Леон допив каву, посунув порожню філіжанку на середину столика, — *une hôte veut un calme, et non une fête!*¹

— Ну-ну! — із незлюбивим докором повела бровою Же Ня. — Ти по-простому скажи, а то подумаю, що обзываєшся.

— По-простому, Же, не вийде.

— Це ж чого?

— Довго пояснювати.

— А я не спішу, — Же виставила лікті на столик, піднерла маленькими кулячками скули, зиркнула на Леона із милою, майже дитячою безпосередністю.

— Та й ти не спішиш. Так що розкажуй.

— Що тобі розказать?

— Як це що? — здивувалася Ня. — Розкажуй, що у тебе приключилося.

— Нічого такого.

— Ігноруєш, значить, бабу, — образилася в'єтнамка. — Не довіряєш. А я-то думала, що ми друзі...

Же набудіочилася.

— Та чого ти, Же? — спробував вибулити ситуацію Леон. — Звісно, ми друзі. Можна навіть сказати, що я тебе люблю.

— Так я й повірила!

Стара в'єтнамка опустила голову, відвела погляд убік.

— Ніхто мене не любить...

Губи Ня кисло здритнулися.

— Сама, як палець... Ні сім'ї, ні дітей. Нікого... Котик якось прибився. Я його Сайгоном звала. Гарний такий був. От він мене любив, це точно. Як вдома я, він од мене й не відходив. Все третясь об ноги, а як сяду — на коліна до мене лізе. Він і спав зі мною... Здавалось би: що ще тобі нада? У теплі, не голодасши. Не, потягло до кицьок. Нада вони йому були?!

— Таке скажеш, Же! — хмыкнув Леон. — Проти природи не попреш.

— От і добігався...

— І що з ним? — поцікавився, хоча міг би цього й не робити, адже наперед було зрозуміло, що фінал Сайгонових походеньок був печальним.

Же шмыгнула носом.

— Собаки задерли...

¹ Душа прагне спокою, а не свята (фр.)

В'єтнамка не стрималася, заплакала.

— Що відіш! — спробував заспокоїти її Леон. — Світ жорстокий. І не тільки до людей.

— Я сама винувата, — сказала Же, склипуючи. — Нада було каструвати... Пожаліла! Да їй грошей не було.

— Що ж, і безгрошів'я може обернутися благом! — із легким (і не зовсім, треба сказати, удаваним) сумом усміхнувся Леон. — Уявляєш, як він зненавидів би тебе?

— Хто?

— Кіт, хто ж інше.

— Думаеш?

— Тут і думати нічого! — тоном, що наперед не визнає жодних заперечень, вигукнув Леон. — Який сенс жити із відрізаними яйцями? Ніякого!

— По собі судиш, да? — огризнулася в'єтнамка. — А я тако скажу: лучше жити без яєць, чим через них умерти...

— Вибач, Же, але це маячня!

В очах старої в'єтнамки спалахиуда затятість.

— Ніяка не фігня! — крутнула головою, аж у ший хруснуло. — Що хоч кажи, а я одно знаю: якби каструвала, то живий був би Сайгончик. Во!

— Може, ти сама і довела його до погибелі...

— Не догнала?! — ошелеплено витріщилася Ня. — Це ти що зараз сказав?

Леон відкинувся на спинку стільця, задер голову, скрестив руки на грудях і задивився на стелю.

— І що ти там побачив? — роздратовано пихнула в'єтнамка.

— Та от думаю, — поволі проکазав Леон, не відриваючи погляду від стелі. — Схоже на те, що це було самогубство.

— Що?

— Щось мені підкатує, що бідака Сайгончик, винідавши, що ти хочеш із ним сподіяти, вирішив занапастити себе і став шукати смерті. А оскільки повісітися чи пустити собі кулю в лоба він не міг, то й вибирати особливо було ні з чого. Довелося віддатися на поталу пісам...

— Ну ти й фантазер! — спантеличено зайорзала Же Ня. — Це ж нада таке придумати!

А проте голос її здригнувся, і Леон, аж тільки тепер опустивши погляд зі стелі, не без деякої прикрості завважив, що очі Же заволоче вологий матовий полиск, а заглибинки зморшок на краях тонких, майже безбарвних вуст повзуть донизу, надаючи обличчю печальних, дитинно плаксивих обрисів.

І йому рантом стало жаль старої в'єтнамки. Не те, щоб невимовно, і не до наваленої гіркоти у серці, але все-таки — жаль...

— Та що ти, Же! — потягнувся через стіл, доторкнувшись долонею до її руки, перехопив зап'ясток, а тоді злегка, обережно спробував наблизити Же до себе. — Не переживай так дуже...

Же запруchalася, висмикнула руку. Низько склонивши голову, зимакала фартухом скупі слізни. Виклавши долоні на стіл, зинзала плечима і голосно зітхнула.

— Може, ти і правий, — промовила, не піднімаючи погляду. — Може, даремно була я таке удумала. Но хотіла ж я лучше...

Годилося б сказати Ня щось утішливє, якось розрадити, але поки Леон мірився, поки добирав слова, із настроем старої в'єтнамки сталася неочікувана і чудна метаморфоза. Же вранці просвітліла обличчям, заусміхалася, ніби згадала щось приємне і тепле, жваво підхопилася і навдивовиж бальоро, мало не підстрибцем, почимчикала до барної стійки.

Провівши в'єтнамку дещо збентежженим поглядом (що й не дивно, бо ж та разюча переміна у поведенні старої не надавалася якомусь логічному поясненню), Леон підвівся, защібнув на два низки гудзики пальто і рушив до виходу.

— Вже йдеш? — через увесь зал гукнула Же Ня.

Стояла, широко виклавши руки на барну стійку, і посміхалася. Посміхалася якось незвично, по-особливому. Можна було б ту її посмішку назвати печальною, і вона таки була печальною. А проте, не відчуваєшся у ній ані гіркоти, ані пригірченості. Була та печаль світлою і лагідною. Так само і в голосі старої в'єтнамки вчувалися докір і доброзичливість водночас.

— Іду, Же! — кинув Леон.

— Отако вільмеш, значить, да ж підеш?

— Піду, Же, піду.

— Да ж куди?

— Ще не знаю, — смикнув плечем Леон. — Куди ноги заведуть.

— А раз не знаєш, то чого спішиш? Побуб би з бабою ще трохи. А то мені, що, самій тут нійті? Зовсім, знаєш, неохота якось.

Леон обвів поглядом зал. Справді, поки вони із Же теревенили, вже й ті зачуччверілі зайди подалися теть.

— А Лосі? Де вона? — поцікавився Леон, згадавши про барменшу.

— Вискочила кудись. Казала, що недовго. Але ж ти її знаєш!

— Ще б не знати.

— Вертихістка ще та. Аби до закриття вернулася!

Леон розшібнув пальто, заправив руки у кишені штанів і, нагнувши голову, із напускним осудом зиркнув на Ня з-під удавано насуплених брів.

— Шо ж ти, Же, так набираєш на неф?

— А чого це ти вздумав її виправдовувати? — насупилася в'єтнамка, спрійнявши сказане Леоном усерйоз.

— Же, ти мене дивуєш! — дражливо провадив далі Леон. — Хоч би там як, але ж вона твоя колежанка.

— Лежник вона, ось хто! — Же Ня розійшлася не на жарт. — Пойняв?

Леона починав розбирати сміх.

— А ти жорстока!

— Яка вже є! — сердито сказала Же, і її куці ріденькі вій невдоволено засіпалися, а смужки тонко вищіваних брів шарпнулися і вигнулися місточками.

Вона намагалася гніватися, і то намагалася по-справжньому; вона навіть ірітливо фирмкула ніздрями; однаке усі ті потуги були марними, бо злостивість її простодушному, із широкими плескатими вилицями, обличчю тєть не наспутала. Навпаки, виглядало це все доволі комедійно.

Леон не стримався і засміявся.

Засміялася і Же.

— А знаєш що? — підморгнула. — Треба її наказати. Я навіть знаю як. Я тобі наплю. Безплатно!

— Хіба я схожий на халавника, Же?

— Раз у рік можна. Даже треба.

— Гаразд, — сказав Леон. — Але маю умову.

— Яку?

— Ти вип'єш зі мною.

— Атож, вип'ю. Чого б не випить? Новий рік все-таки.

Леон сів за «свій» столик, Же Ня принесла почату пляшку коньяку і чарки.

— Чогось би гризнути, — сказав Леон.

— Момент! — кинула Же.

Метнулася, притарабанила по парі канапок із сиром та шинкою, блюдце із кружальцями лимона, шедро посыпаніми цукром, плитку шоколаду.

Леон розлив коньяк по чарках.

— За все добре, Же!

— І тобі не хворати!

Вони чокнулися і випили. Леон — одним ковтком, Же — повільно цідячи крізь губи.

— А знаєш, — сказала Же, утершись долонею, — я скоро пойду звідси.

— Куди? — спітав Леон, переламуючи навпіл канапку.

Спітав, схоже, просто так, тільки б не мовчав.

— В Сайгон, — сказала Же. — Назовсім.

— Справді? — Леон здивовано поморщив лоба.

— Справді.

Леон віddілив шматочок шинки від хліба, закинув його до рота і став повільно, ретельно жувати.

— Ти їж, їж, — услужливо мовила Же, підсовуючи до нього близче тарілку з канапками.

— Це ти вже твердо вирішила? — поцікавився Леон.

Же кинула.

— Коли йдеш?

— Лечу. Після завтра.

— Отакої! — сплеснув долонями Леон. — Оце так новина! Що ж ти досі мовчала?

— Не хотіла раніше часу говорити, — Же усміхнулася і, довірливо стишивши голос, продовжила: — Наврочити боялася. То ізув не давали, а як дали, з білетами морока була. Оце тільки сьогодні взяла. На друге число. На ранок.

— Коли ж ти встигнеш зібратися? Вважай, один день лишився.

Леон виглядав збудженим та схвилюваним, і від того у грудях старої в'єтнамки розлилося ніжне, трепетне тепло. Очі її світилися відчіністю.

— Та що там збиратися! — весело і безтурботно відмахнулася Же. — Одежу на себе, документи в руку, гроші в папуку — і ад'ю...

— Розкрий, вітчизно, радісно обійми, на крилах мрії я до тебе лину! — патетично довершив Леон.

— Во-во! — засміялася Же. — Наливай, Леончику!

Леон взяв зі стола пляшку. Горлечко пляшки було вузьке і продовгувате, і коньок не лився цівкою, а вихлюпувався у чарку маленькими порціями, супроводжуваними розмірним, мов ударі метронома, глухим бульканням. Краєм ока Леон із подивуванням завважив, як Же На, низько склонивши набік голову і затамувавши подих, заворожено дослухається до тих звуків.

Перехопивши Леонів позир, Же скупо, ніби ніяково, усміхнулася.

— У нас дома був похожий бутлик, — промовила. — Із глини, із високою шийкою. У ньому воду держали. Як із нього наливали воду, звук майже такий самий був. Пожди-но... От чорт, це ж нада! Забула, як зватися. Кхан? Не, не кхан. Кханх? Не, не... Кхай? — голос Же розічливо задрігнувся. — Забула! Уявляєш? Не можу згадати!..

Здавалося: ще трохи — і вона заплаче від безсилия.

— Ну що ти. На, — спробував заспокоїти її Леон. — Це від хвилювання.

— Не, — заперечливо мотнула головою Же. — Не, це не то...

Вона скривилася і зітхнула. Зітхнула важко і глибоко.

— Не, це не то, — повторила, понуривши погляд. — Я забула, як говорить в'єти. Предки відвернулися від мене.

Її пригнічений вигляд, тихий, із зачесною скорботою голос відізвався у серці Леона проникливим жалісним щемом.

— Дуринці! — поспішив відмахнутися Леон.

Сказав зовсім не те, що думав, просто не спромігся доп'яті іншого придатного способу, якихось інших слів, аби розрадити Же.

В'єтнамка підвела погляд.

— А знаєш, — обличчя її посвітлішало, — у нас там є такий звичай. Як комусь щось не потрібне, то бере і продас на базарі, а за ті гроші купляє півня або рибу. Це називається «продати дуринцю і купити удачу», це того, що півень і риба у нас означають удачу. А ще як хтось із кимось посвариться, то йдуть на річку до «правдивого стовпа» і по черзі пробують залізти на нього. Хто заліз, той і правий.

— А що, мудро! — похвалив Леон.

— Так в'єтів навчив бог справедливості Тао Куан! — гордо смикула підборідком Же Ня.

— Тао Куан, звісно, добрий бог, — сказав Леон, — але щодо справедливості... Виходить, хто спиритніший чи ловкіший, на того боці й правда.

— А хіба десь у світі інакше? — зауважила Же.

— І то правда, — не став перечити Леон. — Ваш спосіб добрий вже хоч би тим, що не треба розорятися на хабарі суддям. Хтось, можливо, це і є справедливість. Принаймні, шанс довести правоту є навіть у бідної людини.

— Ми там усі такі, — сказала Же. — У нас дуже бідна країна.

— Але ж ти сподіваєшся, що там тобі буде краще, — сказав Леон.

— Не, — відказала Же, — не надіюсь.

— Чого ж тоді їдеш? — звів брови Леон.

— Просто хочу додому, — скупо усміхнулася Же. — Скутила. Тридцять сім років пройшло.

— Ціле життя, — мовив Леон.

Мовив спокійно. Так, як промовляють про щось цілком очевидне, само собою зрозуміле, базальне.

— Атож, — кивнула Же, — ціле життя. Аж страшно подумати...

— У тебе хтось там лишився? — спитав Леон.

— Нікого. Хто номер сам, кого вбили. Ще я була там, не було вже нікого...

— Зрозуміло, — сказав Леон по короткій мовчанці. — Ноєстальгія заїла.

— Я завжди хотіла вернутися.

— Чому ж не зробила цього раніше?

— Не знаю, — зітхнула в'єтнамка. — Не могла зважитися. Надіялась, що у мене тут все складеться. Сім'я буде, діти... Не вийшло...

Же умовкла.

Умовкла надовго.

— Вин'ємо, Же, — сказав Леон.

— Вин'єм, — кивнула вона.

Стрілки годинника на стіні за барною стійкою показували чверть на первую.

— Ого! — смикувся Леон. — Уже й рік новий настав!

— Спішши, як парубок дівці під юбку! — засміялася Же. — То батарейка сіла.

Ще вчора.

— Справді?

Же пригубила коньяк.

— Що, брехати тобі буду?

Встала і принесла невеличкого настільного годинника.

— На, дивись. Десяти ще нема.

— То й добре, — сказав Леон. — Посидимо, поговоримо наостанок.

— Непогано було б, — зраділа Же. — А то пойду і кавець, поминай як звали. Усміхнулася сумно.

— От ти, — зазирнула Леону в очі, — згадуватимеш мене? Хоч вряди-годи?

— Не знаю, Же, — сказав він. — На першій порі, мабуть, буду. Щоразу, як заходитиму в «Акваріум».

— То ти ходи сюди, добре?

Її погляд, її голос немовби волали благанням...

«А все-таки Шелига правий! — подумав Леон. — Життя є іншо інше, як вічна надія».

— Добре, Же, — пообіцяв. — Приходитиму. Тільки мені тебе, мабуть, не вистачатиме. Та й не тільки мені.

Вона вдячно усміхнулася.

— Знаю, що брешеш, но все одино...

— Не брешу, Же, — заперечливо захистив головою Леон. — Без тебе це буде вже не той «Акваріум».

— Скажеш таке! — відмахнулася Же.

І заплакала...

Він не став її заспокоювати, бо рантом відчув, що й у самого на очі навертаються слізоти.

Соромно Леону за цю негадану, мимовільну проникливість не було, однак почувався ніякovo.

Аби приховати розгубленість, Леон заплющив очі і, затиснувши великим і вказівним пальцем правиці, наче між лещатами, перенісся, кілька разів повільно відтягнув шкіру, удаочи, ніби йому раптом розболілася голова і він у такий нехитрій спосіб намагається позбутися неприємних симптомів.

— Що, Леоничку? — долинув до нього занепокоєний голос старої в'єтнамки.

— Нічого, Же, — стрепенувся Леон. — Все добре.

— Чесно? — придивлялася до нього з насторогою і деякою недовірою.

— Все добре! — легко і безтурботно розсміявся Леон. — Погано тільки те, що ти ідеши.

— Мені це теж не дуже добре, — сказала Же. — Но що робити! По-другому вже не буде.

— Я розумію, Же, — кивнув Леон. — Так треба.

— Треба, — кивнула Же.

— Мені тебе не вистачатиме, — сказав Леон.

— Ти вже говорив, — сказала Же. — Спасибі тобі...

— За що?

— Як ти за що? — здивувалася Же. — Мені буде тепло, що мене тут хоч хтось да згадує.

— Може, колись ще зустрінемось.

— Хотілося б, — зітхнула в'єтнамка. — Но це навряд чи.

— І все ж, — промовив Леон, — давай будемо сподіватися. Іноді мрії збуваються.

— Було би добре, — усміхнулася Же.

Усміхнулася тъмяно і приречено. Вочевидь, вона наперед знала: саме цій мрії збутися не судилося...

LIBO

Bragging leganto: digression de mercantil intenco

Найперше, мій прелюбий читачу, дозволь шаноблизво зняти перед тобою капелюха і низько вклонитися за те, що ти дістався аж до цього місця оповіді. Відвірто кажучи, не сподіваєшся! Не сподіваєшся, що камусь вистачить терпіння і не забракне духу «дописництва» хоча б до середини роману. Звісно, хочеться вірити ще й у те, що ти досі не відклав цей орнік убік зовсім не толу, що маєш купу вільного часу і не ласши іншого читав під руковою. Якщо це напрацду так – готовий ще раз зняти капелюх!

На превеликий жаль, поки що помірні статки автора не дають можливості у якісь інший (читай: матеріально відчутний) спосіб засвідчити своє найцифровіше захоплення твостою рідкісною, сказати б – новітнім легендарною і унікальною, жертоюністю! Але якщо нам доведеться коли-небудь випадково чи принагідно перегнутися, – із радістю віддачу екскурзовим дарчим папісом на придані твою у мене з цієї нагоди книжках; приданіх із тим, щоб на якусь денцю про вірчених з тієї обопільно вітідної оборудки конітів ми змогли скромно, але добриче, посидіти в якамусь «акваріумі» за чашечкою кави; і не тільки кави. Гайдам, після другої чи третьої, а надто ж після шостої, портфілі життєдайного еліксиру гарного настрою і юнірого спілкування нам неодмінно накинеться бажання «водити козу», а відтак ми з тобою екскурсивно обходимо-облизмо ще не одни «акваріуми», «тітанік» чи «савойю», до цитра стринькуючи не лише той мізерний мій гонорарчик, а й геть усе начисто, що тільки спроможемося вигребти із книшень і гаманців, бо ж, як на те, ще й неодмінно то в одному, то другому місці газдівуватимося із реальними типажами декотрих персонажів роману (дарма, що вони й не підоозрюють про своє паралельне, цілком окремінс і мало чим подібне до їхнього реального побиту, доволі химерне, та все ж так само живе, існування десь у хапах слів і розділових знаків); а затим глибоко поночі довго ще прощатимося – розчленено поплескуючи один одного по плачу, розходитимося – пронцатимося, міцно потискуючи одне одному руку, і знову прощатимося, обмінюватимося адресами і телефонами, і врешті таки розтачачись уже напевне, зарікатимося про нову зустріч в найскорішому часі, хоч навряд чи ти обійтися буде чагось варта, бо назавтра, десь тільки опівдні чи й ближче до вечора дійшовши тягни і виявивши у книшенах замість гречеї лімені кзаптик патеру із незрозумілими, крикунячими і геть нерозірвливими ієрогліфами, кожен із нас – хто тихо, а хто голосно, зі стогоном, – матюкнеться; на тому, найвірогідніше, і завершиться короткочасна ера нашого із тобою, мій прелюбий читачу, актуального знайомства. Ну а допоки цього, дикувати дозі.

не сталося, дозволи ще раз зняти перед тобою капелюх – тепер ужсе не так за те, що ти спромігся оселити ще чимо аж до цих пір, як із цифросердої поваги за те, що (вірю у те й сподіваюся!) читатись і дат.

Отже...

LIBO

Sekcio 16: kiam mi la kato faras

Згадуточи Марка Твена. Матія Маріос смокоче штучера. Наслідуючи Чехова. Куди подіється зайда? Проклятия Каїруана. Мрія, послана небом. Які жінки темпераментні! Куди усе-таки подіється зайда? Безлічніза радість Льосе Еноксшу.

Як написав би Марк Твен (ім'я це, мабуть, вам відоме), чутка про переламані кінцівки Рима Аруха виявилася дещо перебільшено.¹

— Весього-навсього вивих, — повідомив Марсел Сильва.

Було це на перехресті неподалік мерії наступного після посиденькоу у салуні *рудої свині* О'Негрі ранку. Чи волею випадку зійшлося тут добірне товариство в особах Сильви, Дане, О'Ржевські і Маріос, чи час і місце здібанки були обумовлені зарання, — історія наразі замовчує; та й навряд чи це так важливо.

— Брехня! — запротестував, паленіючи від образі, Сид О'Ржевські, котрий, власне, найбільше і прикладався до масованого тиражування плітки про чергове Римове каліцтво.² — У нього перелом. Обох ніг!

— Охолонь, — поблажливо усміхнувся Сильва. — Я щойно бачився із Ірен. Вона сказала, що у нього вивих.

— Та звідки Йі знати! — не здавався О'Ржевські. — Вона що, лікар?

— Ти теж не есквалан! — резонно зауважив Сильва.

О'Ржевські набічинився. І наїті демонстративно стис кулаки.

— Якого біса сперечастесь? — спробував зняти напругу Матія Маріос. — Треба перевіднати товариша. На місці все і з'ясуємо. Заодно похмелимося.

— Слушна думка, — сказав Ноль Дане. — Дуже слушна.

— А головне перспективна, — кивнув Сильва.

— То що, пішли? — обвів товариство помітно звеселішим поглядом Матія.

— Я не піду, — зам'явся О'Ржевські. — У мене справи.

— Це щось новеньке, — убідливо прискалив око Сильва. — Щоб у тебе, та ще й такої ранньої пори, були якісь справи?

— Справді, — промовив Дане, беручи Сида під лікоть, — не видумуй. Ходімо.

— Не піду! — затявся О'Ржевські.

¹ А й справді, чом би й не згадати ісперевершеного Майстра і не скористатися одним із безсмертних його висловів? Тим більше, що так чи інакше ще кілька проблем сотні, а то й тисячі, писак по усому світу; немає сумніву, що ще сотні і тисячі робитимуть це ж саме і наїдаті. А раз так: одним більше, одним менше — різниці ніякої. До того ж, цілком можна пронестити, у жодному разі не маючи наміру кинути тіни на великого класика, що й сам Марк Твен був далеко не першим поширювачем цієї простакуватої, сказати б навіть примітивної, фразенів, а лише творчо запозичив її ще там у когось, а той хтось — ще там у когось; ну і так далі, і так далі... Словом, кінців все одно не добреш, навіть коли дуже й захочеш.

² Див. Sekcio 6.

— А хто тебе питатиме? — сказав Дане, міцно тримаючи Сіда за рукава.

О'Ржевськи засмикався, намагаючись вивільнитися. Утім, безуспішно.

— Та відпусти ти його, — сказав Маріос. — На якого чорта він тобі здався! Хіба не ясно, що він не хоче йти із нами, бо тоді доведеться відзначати, що був не правий, а відтак його самолюбство...

О'Ржевськи раптом підскочив, різко шаринув рукою і, вирвавшись, чкуринув за ріг найближчого будника.

— Чорт би тобі ноги повисмикував! — вилаявся Матія, із досадою поглядаючи услід здимілому О'Ржевськи.

— Певно, погнався стерегти свою стрижену¹ Йозку, — саркастично прокоментував Сидову втечу Сильва.

— Незрівнянну Йозку! — докинув Ноль.

Матія роздратовано плюнув під ноги.

— Я ж не закінчив ще! Я ж тільки-тільки, а він узяв та й похерив таку мислю! Хіба ж так чинять справжні злодієро?

— Не переймайся, — сказав Дане. — Який із цього злодіро? Слизняк.

— І то правда! — втішено мотнув головою Маріос. — Це ти вдало сказав. Дуже точна характеристика.

— Гайда, другі, гайда! — скомандував Марселя.

Вони рушили вздовж високої цементної огорожі мерії у напрямку приземкуватої, давно неремонтованої будівлі гімназії, що бовваніла здалеку облупленими стінами і перекошеними віконницями по той бік невеличкого ставу, званого Галим болотом: колись, у незапам'ятні вже часи, то було чисте і мілке озерце — улюблене місце купальних розваг кайруанської дітлашні, та й не лише дітлашні; нині ж це була затхла, замулена, поросла темним, аж бурим, лататтям, сущіль заволочена маснистими плямами брудна калюжа, від якої навіть качки і гуси бридливо верикули дзьоби.

— Треба іс собою щось взяти, — сказав Дане, сумовито поглядаючи на чорне плесо Галого болота. — Може, заскочимо до Кизяка?

— Не варто, — сходу відкинув пропозицію Сильва. — Думаю, все, що нам потрібно, у Рима й так є. Ірен подбала.

— А якщо ні? — завагався Матія.

— Тоді комусь доведеться згинати до Старого Ірландця, — сказав Сильва.

— Не комусь, а конкретно тобі, ще й платитимеш зі своєї кишенні! — сказав Матія. — У покарання за надмірну впевненість і задля науки на майданчик.

¹ Те ж саме, що й хвійда, розпусница etc. Ще до недавніх пір тутешньому жіночтву традицій суворо забороняла носити короткі зачіски, оскільки вважалося, що у такий спосіб жінка демонструє прагнення позбутися залежності від благовірного (аби він тагав за пітлю) і винаказує готовність до блудливих утіх. Ослушницю піддавали загальному осуду, а від її чоловіка вимагалось або прогнати нечестивницю, або принести її у домі «вілі замком», допоки не відросте волосся. Також, і то не менш суворо, жінкам прописувалося не з'являтися на людях із розпущененою косою (чи не звісі й «розпусниця»?). Дурій, певно, традицій, та не нам судити. Просто так було. Було споконвіку, було завжди — аж до появи у містечку телевізорів і, відповідно, нескінчених «мільйонів опер» про рабинь ізaur, простомарій і сінта-барбар...

— Із задоволенням, — погодився Сильва. — Юдкін на разоцах ще й налле надурняк.

Матія недовірливо розсмівся.

— З якого це дива?

— А ти забув?

— Що я забув?

— Чим закінчилося учорашнє застілля.

Маріос зупинився, наморщив лоба і уп'явся гострим допитливим поглядом у Марселя.

— І чим же?

— Що, справді не пам'ятаєш?

— Та нібито пам'ятою, — наростиг, повільно перекочуючи на языку слова, непевно проказав Матія. — Хіба що дешо...

Сильва із Дане перезирнулися.

— Все зрозуміло, — зронив Дане. — Яви симптоми локальної амнезії.

— Ще один ескаулац об'явився! — іронічно прищурився Марセル. — Далебі, із Сидом все зрозуміло, у нього батько був ветеринаром, який-не-який стосунок мав до медицини, а ти від кого нахапався?

— Читати треба, — гордовито випнув вилині Ноль. — І не тільки те, що сам пишеш!

— Хто б казав! — огризнувся Сильва.

— Ей, ей! — замахав руками Матія Маріос. — Потім будете сваритися! Ліпше розказуйте, чого я не пам'ятою.

— Спершу не завадило б дізнатися, що ти пам'ятаєш, — сказав Сильва. — Так би мовити, останній кадр.

Матія почухав скроню, затим по черзі посмикав мочки вух.

— Пам'ятою, як ми сіли за один стіл із тим гевалом, випили. Вайсброу заспівав якусь пісню і... і...

— І все?

— І все, — кивнув Матія.

— Чудово! — засміявся Дане. — Тобі страшенно не повезло, Маті! Найцікавіше було потім.

І Дане із Сильвою, перебиваючи та доповнюючи один одного, зрідка сперечуючись щодо деяких деталей і певних епізодів, узялися заповновати прогалину у Матієвій пам'яті.¹ А що робили вони це натхненню і, сказати б,

¹ Трохи згодом Ноль Дане втратить до рук пізнавальна брошурка із серії «Прості відповіді на складні запитання», з якої він довідається, що подібний пропал пам'яті настася внаслідок гіпомігматичної аноматичної дефініції теліодискримінантної лемініції метакомілюмодатимого сенсомоторики головного мозку, і хоч він із того самого мало що утімить (тобто практично окрім «головного мозку»), однаке скрупульозно перезніве на окремий папірець і зачінь натубок, і то з цілком практичною метою. Відтоді Дане намагався не пропустити нагоди похизуватися ще й такими специфічними знаннями, і з трепетним нетерпінням ческат, наче свята, коли у котрогось зі знайомих ставиться «відключка». Тоді Дане, скочин, вібі щойно начиншений майданік та, набираю познані груди повітря і поводі, із почуттям власної винятковості, добре

живописно, Маріос час від часу ставало не по собі, аж вити хотілося, від того, що клята свідомість так підлю і несправедливо обійшла з ним, не зафіксувавши анічогісінько, бодай фрагментарно, із оповідуваного Нольом і Марселям. Жодного спомину, жодної рефлексії! Все вичищено набіло, усе щезло без сліду...

Та й було ж від чого смоктати штуцера!¹ Було!

— Ні сіло ні впало йому, тому зайді, — розказував Сильва, — заманулося проміння веселе застілля на воландання каїруанськими вуличками.

— З якої такої притичини? — немало здивувався Матія.

— А ми знаємо?! — в один голос відповіли Сильва і Дане.

— Я одразу помітив, що він трохи того, — Матія покрутів пальцем біля скроні. — Бо інакше чого б його занесло до нашого міста? Що він тут забув?

— Може, з дороги збився, — висловив притуплення Дане.

— Як можна збитися з дороги, якщо вона одна? — категорично відкинув Нольову версію Сильва.

— І то правда, — підтримав його Матія. — Щось тут не те. Ну та хороба з ним, розкажуйте далі.

— Тоді усі ветали і пішли, — сказав Сильва.

— І я? — подікаравшися Матія.

— І ти, — кивнув Дане.

— Хурня все-таки! — простогнав Маріос. — Нічого не пам'ятаю. Повний провал...

— Ату! Ату! — роздратовано цикнув Сильва. — Якщо ти будеш весь час перебивати, то...

— Добре, добре! — замахав руками Матія. — Не буду...

Слова вій, зрозуміло, не дотримав, хоч попервах і старався, ну та й біс із ними, із Маріосом та його обіцянкою; не станемо ж ми переповідати у найменших подробицях перебіг балашки, якщо її фабулу можна викласти коротко (згадаймо чеховське: «Стисливість — сестра таланту!»), у якихось двох-трьох реченнях.² Що ми, власне, і спробуємо зробити. Тим паче, що особливо її описувати тут нічого, бо маршрут вечірнього променаду кремезняка у фетровому капелюсі і рудому демісезонному пальті,³ супроводжуваного

поставленим менторським тоном виголошував: «А знаєте, як це називається? Гіпомнезична аномалія дефінітно-інкріптивної домінанції психовізо-модальної сенсомоторики головного мозку. Ось як!» Друзі при цьому позиралі на Дане із легким занепокоєнням (правда кажучи, небезпідставно), але це його мало обходило. Потеряв Ноль, і то потеряв усірій, від іншого — ню «відкладочки» у приятелів траплялися не так часто, як йому того хотілося.

¹ Каїруанський відповідник українському «кусати ліктя».

² Послання недоброзичливому критику:

Ізціл якесь вігнанець з мудрою
Об очіс мій точимі своє меро.
Хай знає, що і в тім'ї бімай:
Хто малозлімний — шої малозмінний!

³ Заряди достовірності підчісно, що на той час ні капелоха, ні пальта на заблуді не було, бо, вийшовши із салуну, він недбало закинув їх на задні сидіння автівки; саме ж авто було

гамірливою ватагою кайруанських злодієро, стараннями Сильви і Дане був прокладений так, аби у найкоротший шлях донпровадити юрбу до пивниці Старого Ірландця, принагідно сповинивши у такий нехитрій і необтяжливий спосіб дану йому обіцянку (пам'ятаете: «Можеш на нас розраховувати, Юджінє»¹); відтак знайомство із містечком для гостя обмежилося спогляданням здалеку залишків цегляних стін водонапірної вежі, перетинанням захаращеного садка за будівлею податкової, переходом по пішохідному містку через Ка-М'янку і прогулянкою куцою вихлястою вуличкою із десятком однотипних будиночків; у кінці тієї вулички за густими чагарниками давно покинутої кимось садиби вигульнув зелений дах пивниці Старого Ірландця; певна річ, у товариства одразу ж виникло цілком передбачуване одностайнє прагнення навідатися до Юджіна — як резумував Алекс Вольський, «втолити спрагу і зняти вітому, породжену виснажливою мандрівкою»; зрозуміло. Юджін був на сьому небі від щастя; на радощах він навіть викотив із підсобки півтораціврове барильце вина; було воно, правда, кисле, аж занадто, а проте, як мовиться, надурняк і оцет мед, отож далі киснути йому не судилося — із небувалим ентузіазмом все було випито за якихось кілька хвилин, та ще й не усім дісталося...

— А мені? — перестрашено вигукнув Матія у цьому місці розповіді. — Мені хоч дісталося?

— Чи не найпершому! — заспокоїв його Сильва.

— Добре! — утішено відхизнув Матія і на вустах його розцвіла блаженна посмішка. — Це добре!

— Добре насамперед те, що ти не пам'яташ смаку того вина, — зауважив Дане.

— То пусте, — відмахнувся Маріє. — Головне, що не прогавив моменту і тепер не доводиться жалкувати.

Матія стишив ходу, дістав цигарку і, прикурюючи, запитав:

— А що зайдя? Теж пригощався?

— Де там! — тріпнув головою Дане. — Пропав. Мов крізь землю провалився.

— Думали, до вітру вийшов, — сказав Сильва. — Та тільки його й бачили.

— Щез, — додав Дане. — Зник так само несподівано, як і з'явився.

— Още діла! — вигукнув Матія і закашлявся, подавившись димом. — Ех, роз亚运! Як це ви не впільнували його?!

— Та тут взагалі дуже дива історія, — знизав плечима Сильва. — Ми ж із Нольом практично одразу ж, тільки-но помітили чужакову відсутність, подалися на пошуки.

— Ну так, — кивнув Дане, — адже мало що могло статися. Врешті-решт опинилися біля салуну О'Негрі...

¹ Див. Sekcio 4.

— І що? — нетерпляче поцікавився Матія. — Він був там?

— Ай його самого, ані автомобіля! — відказав Сильва. — Ніби випарувався! Ніхто не бачив, коли він поїхав.

— Та ніхто навіть і не чув! — доточив Дане. — Хоч розказували, що його допотопна тараїтайка гарчить так, що за мілісекунду вуха в'януть!

— І то правда, — сказав Матія. — Сам чув. Таки добряче реве.

— Чортівна яксь! — Марсел ручкою тріпнув руками і з короткого замаху садонув кулаком однієї руки об відкриту долоню іншої; звук від удару вийшов дуже подібним до глухого пострілу, навіть сонне вороння на довколишніх деревах насахано розшугнулося і, здійнявши тривожний лемент, у паніці чкуринуло хто куди.

Та мало того! Якесь слабодухе ще й дріснуло нальоту, квіцьнувші в акурат на плече Маріосу.

Дане із Сильвою покотилися за сміху.

— Ви чого? — вибалувшив очі Матія.

— Скоро розбагатієш! — сказав Марсел, поглядом вкапуючи Матія на чималеньку буро-зелену кляксу на його сорочці.

Маріос зі злості й сам трохи позеленів.

— От хурня! — вилаявся він, бридливо кривлячи ніздрі. — І що його тепер робити?

— Ти не чіпай зараз, — зі знанням справи порадив Дане. — Хай висохне. Свіже краще не витирати, бо тільки розмажеш.

— Ану тебе к бісу! — накинувся Маріос на Марсела. — Треба було їх лякати?!

— Хіба я зумисне! — отріснувся Сильва.

— Розмахався, бач! — розгнівано допікав його Матія. — Сорочка ж майже нова! І що тепер?

— Нову купиш! — засміявся Сильва. — Ще й дякуватимеш мені. Хіба не знаєш, що птахи серуть до грошей? Вірна прикмета!

— Це коли на голову, — сказав Дане.

— Не мели дурно! — скинув Маріос. — Звідки ти це взяв?

— І то не просто на голову, а ще й прямо в тім'ячко, — безжалісно потонтався по Матієвих сподіваних Ноль.

— Справді? — змовницькими либліяччись, підіграв йому Сильва.

— Абсолютно точно! — рішуче і остаточно забив цвях у труну Матієвих надій Дане.

— Ну що ж, Матія, — стенув плечем Марсел. — Вибачай, але ти сам винен. Треба було голову підставляти.

— Ану вас! — роздратовано сутулячись, сердито одрізав Маріос і швидко пішов уперед, та так, що приятелям годі було за ним утнатися.

— Mati! Постій-но, Mati! — гукав наяздогін йому то один, то другий. — Зачекай! Ти що, жартів не розумієш?!

— Котиться зі своїми дурнimi жартами під чортів хвіст! — озвався, не обертаючись, Матія, іще більше прибавляючи в ході.

Вреєлті-решт Дане із Сильвою безладно відстали. Коли ж вони добралися до Арукового обієкта, то застали Матія та Рима за винесеним у двір і встановленим біля лавки під кущем безу столиком. На середині столика стояла велика овална металева таця із горою свіжих огірків із одного кінця, купкою солі та пучком цибулі у центрі і грубо нарізаними скибками хліба із іншого боку. І хто б сумнівався, що вони уже встигли перехилити во чаці, а може й по дві, бо ж від Матієвої злобивості не лишилося й сліду. Навпаки, обличчя його випромінювало спокій і врівноваженість.

— Хайль літр! — вигукнув Сильва, випроставши уперед руку, заодно комбінуючи із виструнчених під прямим кутом до зігнутих і притиснених до долоні решти фаланг мізинця і великого пальця добре знаний і зрозумілий кожному поважаючому себе пияку¹ жест (у цій місцевості його нарекли «милицею Бахуса»).

— Хайль два! — тим же штобом відсалютував Рим. — Прикінчуйтесь!

Він сидів у низенькому кріслі боком до столика, випроставши уперед довгі і худі ноги. Поруч із кріслом у високій потолоченні траві валялися костури.

— Що з ногами? — спитав Сильва.

— Вивихнув, — недбало, ніби про щось незначуще й не варте уваги, повів плечем Рим, і, обернувшись до Матія, сказав, чи то завершуючи, чи то продовжуючи перервану поговою Сильви і Дане розмову: — Отож і кажу, що прох�иття нашого міста у тому, що тут досі не народилася жодна видатна особа. Народжуються тільки маленькі діти, та й то не так часто, як хотілося б.

Арук був мислителем. Зрозуміло, що й прізвисько до нього вчепилося відповідне (та ви, певно, вже й самі здогадалися) — Філософ. Відповідно, Ірен була дружиною Філософа. А отже — теж філософ (звісно, не із власної волі, а з примусу долі), і це не могло не позначитися на їхніх сімейних стосунках: жили за законом єдності та боротьби протилежностей. Своє заміжжя Ірен вважала тернистим шляхом, щедро всіяним безліччю колючок розчарувань. Вже наступного після весілля дня її тендітна і романтична душа зазнала першої великої прикрості, коли несподівано з'ясувалося, що її обранець хоче істи, і то щонайменше тричі на день. І це після нескінченної зливи ніжних воркітливих запевнень у вічній любові. Та вона просто була шокована тим, на яку нечуваю підступну підлість здатні чоловіки!. Він же все частіше згадував, що коли був холостяком, то страшенно боявся одруження, і при цих згадках скрущно зітхав, що не дослухався свого серця.² Адже воно було правим, чорт візьми!. Правда, якось йому утрафілося чи то десь вичитати, чи то від когось почути, що одружені чоловіки живуть довше за самотніх, і ця сентенція до того принадла

¹ Споляючися, що й тобі, мій прелюбий читачу, також.

² «Певно, — казав, бувало, Рим, — у Адама були свої непримінності, але йому, принаймні, не доводилося вислуховувати від Єви безкінечні розповіді про чоловіків, за яких вона могла б вийти заміж».

Риму до душі, що на якийсь час він здобув блаженний спокій, аж доки його не зруйнувала недбало кинута Маріосом репліка: «Старий, а може вся справа в тому, що одруженим чоловікам просто життя здається довшим?»

О, як він тоді зневидів Маріоса!.. Загалом, стосуки їхні, попри довголітнє і ширу дружбу, важко було назвати рівними і безхмарними. Вряд-годи між ними ставалися непримінні конфлікти, причому виникали вони на рівному місці, практично із нічого, а все тому, що обое приятелів були доволі гострими на язичок, обое любили покопкувати і покинини, і коли випадала будь-яка, навіть незначна, нагода повірялятися в іронії, а ще ліпше – завести суперечку, нізащо не могли, хай би там що, відмовити собі у цьому задоволенні.

Ось і зараз Матія ухопився за зронену Аруком фразу, як норовливий песик за колону при нагідно змайнулих перед його писком штанів, – не зі злого умислу, а іграшки ради.

– Нема пророка в своїй вітчизні, так? – хмыкнув Матія. – Що можна на це сказати? Мабуть, це прояв глибоко вкоріненого комплексу провінційності.

– Он як? – наїжачився Рим. – А ти назви мені хоч одне ім'я!

– Будь ласка, – сказав Матія. – Тюха Коко.

– Хто? – розсміявся Дане. – Коко?

– А що? – устрав до балачки Сильва. – Чим не видатна особа? Столична преса про нього пише? Пише. Державну премію ось-ось дадуть.

– Ну, не ще не факт! – заперечив Рим. – До того ж, він народився не у нашому містечку.

– То й що! Але ж прожив в Каїруані бозна-екільки. Що, теж не факт?

Рим помітно підупав духом, але не у його правилах було здаватися.

– А ви знаєте, у який спосіб цей крутій домігся визнання?

– Щось таке чув, – Матія потягнувся до цигарки, закурив. – То й що? Зараз не йдеться про засоби. Щоби там не було, а все-таки він зумів стати видатним. І проти цього не попреш.

– Так кожен зміг би! – вигукнув Дане.

– Не кожен. Далеко не кожен! – посміхнувся Арук. – Я, наприклад, не зміг би. Нізащо. А ти, – у Римових очах спалахнули каверзні вогники, – що, зміг би?

– Я? – спаленів Ноль. – Ти з глазуд з'їхав!

– Ось бачиш, – переможно розтягнув губи Матія. – Ти не зміг би, я не зміг би, Дане теж, та й навряд чи хто із тих, кого ми знаємо, зміг би. А Коко зміг. І став видатним. Що тут ще можна додати? Банально, але правдиво: він не перший і не останній...

– Ей! – спробував покласти край суперечці Сильва. – Може, краще вин'смо?

– І то правда, – сказав Рим. – Наливай, Маті!

– Це можна, – сказав Матія, добуваючи десь збоку од себе уже майже ополовинену пляшку («Отже, – утешившися у своєму ранішому здогаді Сильва, –

уже винили не менше двох разів. І коли тільки встигли?»). — Налляти не проблема. Проблема в тому, що не вистачає чарок.

— Що й казати, — розвів руками Рим. — Таки проблема! Доведеться чекати, коли прийде Ірен.

— А по-іншому ніяк? — піймавши на гачок Арукової іронії, на повному серйозі спітив Ноль.

— По-іншому? — перепитав Рим. — Ні, по-іншому ніяк. Хіба...

— Що? — прикипів до іншого очима Дане. — Має ж бути якийсь вихід!

— Звісно, вихід має бути, а якщо так, то він таки є, — розвів філософію Рим.

— Зазвичай вихід треба шукати там, де вхід.

— Для тверезої голови це наліт мудро, — сказав Сильва.

— Навпаки, все дуже просто! У даному випадку вихід там, — Рим кивнув у бік будинку, — ліворуч від входу. На підвіконні. Тільки мені туди зараз ну ніяк не добрatisя.

— Та в чим справа! — вигукнув Дане. — Я можу сходити.

— Справді? — уrozтяг, ніби із недовірою, спітив Рим, із останніх сил стримуючи сміх.

— А що ж такого? — здивувався Ноль. — Мені не важко.

— Тільки ж, дивись, не надірвись! — розсміявся Рим.

Дон'явиши, що над ним банально кінчить, Дане ображено зачміхав носом.

— Вважай, що й на тебе ворона сернула, — сказав Маріос, задоволено потираючи долоні.

— Ще не вечір, Маті! — буркнув Дане. — За мною не застойться. Будь певен!

— Я ж тут при чому? — здивувався Матія. — Ти до Рима май діло...

— Яка собака вас за задниці покусала? — спробував осадити приятелів Рим.

— Ще й мене випустите!

— Пусте, — одказав Матія. — Не переживай! Хильнемо, все її забудеться.

— Не стовбич, Ноль, — легенько штурнув приятеля Сильва, — дуй за чарками.

— Ей! — долинув від хвіртки хриплій голос. — Для мене теж приходи!

Далей, не треба було й обернатися, аби безпомилково визначити, що голос той належав Льосе Енокляну. Низький, деренчливий тембр був однією із двох визначальних його особливостей. Другою такою рисою була неперевершена здатність несподівано і навпрочуд вчасно нагоджуватися на посиденьки, причому не скажеш, що робилося це зумисне, «спецом», просто так виходило, що ноги самі вели його туди, де намічалася яксьа оказія із неодмінною виннівкою. Енокляну, може, вже й сам не радій був тому, але що він міг удіяти супроти фатуму?

— Кажуть, твої справи знову йдуть добре, — сказав Рим, привітавши.

— Не те щоб добре, але краще, — відповів Льосе, прикладаючи, куди би «приземлитися».

— Так це ж непогано, що вони йдуть краще, — сказав Арук.

— Було би краще, якби вони йшли добре, — одказав Енокляну і, обійшовши Марсела, плюхнувся на лавку поруч із Матія. Трохи помовчавши, учепився до Рима: — Ну що, давай розкажуй, ях та що?

— Та що розказувати! — відмахнувся Арук. — Хурня повна...

— А все ж? Як це сталося?

— Та як-як! — роздратовано смикнув плечем Рим. — Кажу ж, хурня якась, аж самому не віриться, а вам розказать, скажете, що того...

Рим склав пальці в кулак і постукав себе по лобі.

— Ти розкажуй, — засміявся Льосе, — а ми вже самі вирішимо, того чи не того.

— Атож! — сказав Дане, виставляючи на стіл присені з дому чарки. — Ми люди тямущі.

— Ну, приспічило мені, — взявшись оповідати Рим, — якраз під ранок. Та так, що ледве встиг вискочити із хати. Куди вже там бігти до нужника?! Розіїбув ширінку та й дзири собі із ганку, поливаю Іренінного квітника. Біди ж від того ніякої...

— Може, навіть навпаки, — докинув, посміхаючись, Маріос. — Селітра у натуральному вигляді!

— Селітра? — засміявся Сильва. — Чистий спирт! Мабуть, півквітника вже вигоріло...

— Аж тут чую: хтось хихче! — сипеснув у долоні Арук. — От, думаю, яку це заразу чорт зранку пригнав? Коли зирк: за квітником, он там, під яблунею, — Рим повернув голову і випростав руку, вказуючи, де саме, — стойть гола-голосінська діваха! З отакими цицьками, — Рим зобразив долонями несуспільно розкіші, — куди там Іренінім, хоч і в неї ж вони, чорт візьми, гріх скаржитися!

— Уявлю! — захоплено вигукнув Енокляну. — Як у Йозки?

— Ай, відстань ти з тією Йозкою, — скривився Рим.

— Як у Мейри Колонешро? — не втамовувався Енокляну.

— Та заспокоїся ти! — гарикнув Дане. — Теж мені цицькоznавець...

— Мабуть, то була білочка, — зронив Маріос.

— За дурня мене маси! — метнув у нього спопеляючий позирк Рим. — Що, я мимру від білки не відрізно?!

Матія затрясся, подавившись беззвучним сміхом, навіть слізози в очах заблищаали.

— Слухай, а вона хто, та бабера? — запитав Дане.

— Звідки мені знати? — здивувався дурному, як на його кшталт, запитанню Рим. — Я від неї паспорта не правив.

— Та я не про те, — сказав Дане. — Блондинка вона чи брюнетка?

— А що? Це так важливо?

— А то! — клацнув пальцями Дане. — Білявки темпераментніші. Хіба ти не знат?

— Не мели хурно, — трішнув чуприною Енокляну. — Якраз усе навпаки! Це брюнетки темпераментні!

— Це ти хурно мелеш! — затягся Дане. — Я, між іншим, оперую фактами!

— Якими ще фактами? — пирхнув Льосе.

— Загальновідомими! — підвіщив голос Ноль. — Якщо хочеш знати, вчені проводили спеціальні дослідження...

— Ату! Ату! — ляскнув долонею по столу Сильва. — Чого ви чубитися? Га?

— Підіть спінайте Окжубаз, — порадив Матія. — Вона була і блондинкою, і брюнеткою...

— І навіть рудою! — докинув Сильва, і вони із Маріосом дружно і голосно засміялися.

— Отож кажу, — повів далі Рим, коли сміх улігся, — стойть гола дівіця із запаморочливими цицьками, тонкосінькою, прямо двома долонями обхопити можна, талією, — живописав, азартно жестикулюючи, прицмокуючи і закочуючи очі, Арук. — А ноги!.. Ноги які!

Йому раптом забракло кисню.

— Як у кого? — спітав Льосе, збурюючи загальний регіт.

Не реготав тільки Матія.

— Білочка! — заявив він, коли регіт влігся. — Йі-богу, білочка!

— Помовч! — визвірився до іншого Енокляну. — Дай послухати!

— Справді, — сказав Дане, звертаючись до Арука. — А далі? Що далі було?

Рим із присвистом вдихнув повітря і, витерши долонею спітніле чоло, продовжив:

— Отож, стойть і кличе рукою. Іди, мовляв, до мене. Думаю: привиділося. Ущіпнув себе за причаїдало — болить! Отже, не сплю. «Ти хто?» — питаво.

— А вона? — озвався Сильва, старанно ховаючи глузливу посмішку.

— Я, каже, твоя мрія, послана небом...

— Та ти просто зищася над нами! — заливисто розреготався Маріос. — Годуєш вісеннінцями пристойне товариство! Може, досить?

— Не подобається, не слухай! — огризнувся Рим. — Я тебе не примушую! Але саме так все і було. Присягаюся! Так і каже: «Я твоя мрія, послана небом». І зове, зове рукою: іди, мовляв, до мене, іди... Ну, — глибоко і важко зітхнув Рим, — я й пішов. І... І... Та що говорити? Спіткнувся і киберцинувся із ганку, от і все... Думав, перелом...

— А вона? — прохрипів Енокляну.

— А вона, курва, щезла, ніби й не було її. — зітхнув Арук. — От хочете вірте, а хочете ні, але саме так усе і було!

— Я ж і кажу: білочка! — сказав, співчутливо похитуючи головою, Матія. — Галюцинація...

— Заберіть його кудись від мене! — сердито замахав руками Рим. — І то подалі заберіть! Досить із мене вчорацького вечора.

— Не второпаз? — вибашнився Маріос. — Я хіба учора був тут? У тебе?

- А ти не пам'ятаєш?
- Ні! — розгублено пробелькотів Маріос.
- Був. Ще й не сам.
- Отакої! А з ким?
- Принерся із тим гевелом.
- З ким? — вирячив очі Дане. — З ким, ти кажеш, він до тебе принерся?
- Із зайдою, з котрим ви банячили у Кизяка, а потім водили до Юдкіна, — сказав Рим.
- Ні біса не пам'ятаю! — склонився за голову Матія. — Ні біса!
- Справді? — глянув на нього Рим. — Дивно. Здається, ти й не був аж так уж сильно п'яній. Принаймні, під стіл не падав. Сиділа ось тут, на цьому місці, чи й не до третьої ночі.
- І що? Що робили?
- А що ми могли робити? Багато пили і багато теревенили.
- Про що?
- Про все на світі.
- Тобто ні про що? — ехідно зауважив Сильва.
- Ну чому ж! — вигукнув Рим. — Ми багато про цю говорили.
- Наприклад? — доскіпався до нього Дане. — Хоч що-небудь ти пам'ятаєш?
- Звісно, — сказав Рим. — Наприклад, говорили про те, що самотність нестерпна тому, що мало хто здатен стерпіти самого себе. І про те, що основна причина розлучень — це шлюб і що тільки старі люди здатні кохати до смерті. А ще про те, що треба взяти за правило вчитися на чужих помилках, і це не так мудрість, як необхідність, бо життя наше надто коротке, тож просто не вистачить часу зробити усі ці помилки самому. А ще я йому розповідав про останню Іреніну шизу...
- Це про яку? — зацікавився Дане.
- Власне, зацікавилися усі, просто він виявився спритнішим і запитав першим.
- Та вже й не знаю, що робити зі своєю дуреповою! — забідкався Арук.
- А що таке? — смикнув бровами Маріос. — Нібито ж усе у вас добре.
- Усе та не все, — зітхнувши, потограв себе за мочку вуха Рим. — Раніше вона прокидалася мало не щоночі, тільки-но знадвору долине який-небудь гамір чи й навіть шарудіння. Й, бач, здавалося, що до будинку пробирається злодій, і вона мене будила, аби йшов подивитися. Зрештою, мені вдалося її переконати, що злодій промишляє за цілковитої тиші. І що ж?! Тепер вона мене будить, коли у домі не чутно жодного звуку...
- Ну так, — сказав, співчутливо киваючи головою, Матія, — трохи й справді схоже на шизу. Але ти надто не переймайся, другою. Думаю, це мине...
- Слухай! — роздратовано накинувся на Маріоса Дане. — Про Іреніні прибамбаси потім поговориш!

— І то правда, — пристав на його сторону Сильва. — Хай Рим про зайду розкаже.

Марсел нахилився до Арука.

— Давай, Риме, розповідай, про що ви там ще говорили?

— Ми ще багато про що говорили, — сказав Рим. — Усього Я не пригадаєш. Він виявився дуже цікавим співрозмовником. З ним було про що поговорити. Головне, він уміє слухати. А це, знаєте, дуже рідкісна і цінна риса.

— Зрозуміло, — усміхнувся Сильва. — Говорив в основному ти, а він був змушений терпляче слухати.

— Я ж і кажу, — кивнув Рим, — він дуже цікавий співрозмовник.

— А про себе він щось розповідав? — поцікавився Дане. — Звідки він, чого до нас приїхав? Загалом, хоч що-небудь розказував?

Рим підкреслено повільно підняв погляд угору, подивився на небо, подумав і відповів:

— Та ні, нічого не розказував. Та я його ні про що таке й не питав. Якось не до того було, щоб розпитувати.

— А потім? Потім що? — спитав Матія. — Я із ним кудись ще пішов від тебе? Чи він поїхав?

— Звідки мені знати! — Рим розвів руками, насмішкувато глипнув на Маріоса і сказав, не приховуючи здивування недорікуватістю його запитання: — Я ж вирубився. А коли прослався, ані тебе, ані його уже не було. Біс вас знає, куди ви поділися.

Маріос непевно, якось ніби й винувато, посміхнувся, пошкряб долонею потилищо і спанічено проказав:

— Діла! Анічогісінсько не пам'ятаю...

— Може, ти його убів і закопав? — знуцьально заіржав Евокляну.

— Якби ти був трохи розумійшим, я міг би сказати тобі, що ти дурень! — дративливо одрізав Матія.

— Я про тебе тієї ж думки, — не залишився у боргу Лъосе.

— Час би уже й випіти! — вдався Сильва до персвіреного і неоднораз випробуваного способу відвернути сварку. — Скільки можна ляси точити? Не вистачало ще, аби питво скисло.

— А таки скисне! — розpacalivo ляскнув рукою об стіл Рим. — Йопеме! Ідіoti неслічені! — Арук буквально визвірився, обводячи важким поглядом товариство. — Не бачите, що нас п'ятеро?!¹ Антра, йопеме, антра...

¹ За дуже давньою місцевою традицією (чи забобоном, — називаєте ще, як кому хочеться) еживати спірти напої можна тільки тоді, коли у компанії є парне число чоловіків, причому не важливо, чи усі вони п'ятуши. Чому так — повсюди немає, ба навіть припуштено, що версії відсутні. Але зауважимо, що нікому в Каїруані не спаде на думку порушити цей неписаний закон. За жодине обставин!!! Навіть класники пізничок реально стежать за кількістю півдівочаків, і тільки-но не доліскуються парного числа (хтось вийшов або ж, напевно, придбався до компанії), гучно сповіщають на весь зал: «Антра!» (певно, від театрального «антракто») — і п'ята одразу ж принімається, після чого, звичайно, товариство не пернувало і не марнувало дорогоцінного часу у даремному й марудному очікуванні, тоб, хто на цей момент перебуває найближче до

— Як хурня, то хурня! — вилаявся Маріос і з досади садонув під бік Льосе. — Ну, і чого ти сам пріперся? Га?

Енокляну скочив із лавки і добряче гамсельнув Матія ребром долоні між лопатки.

Маріос закрихтав і засіпався від болю, очі його налилися кров'ю.

— А, то ти ще й битися? — заревів він і спробував ухопити Льосе за барки.

Енокляну ухилився, перестрибнув через лавку і переметнувся на інший бік.

— А звідки було мені знати, що вас четьверо! — завинувався, шукаючи поглядом підтримки у Рима.

— Справді, — сказав Арук, — даремно ти, Маті, до нього учепився.

— І що ж? — розлючено пирхнув Маріос. — Знав, не знав... А нам тепер що? Чекати, коли ще хто прийде? А як не прийде?

— А що ти пропонуеш? — спітав Рим.

— Хай Льосе вийде з двору.

— Здурів? — витрішився до Матія Арук. — Як це тобі таке в голову прийшло? Ми ж не в салуні! Льосе — мій гість. А ти що пропонуєш? Виставити гостя із обійстя? І хто я буду після цього?

Матія почервонів і похнюплено опустив голову.

— А щоб тобі мертвий півень заспівав¹! — піднісся духом Енокляну, відчувиши ґрунт під ногами.

— Може, покликати Чуквеша? — запропонував Сильва.

— Можна, — погодився Рим. — От і буде нас до пари.

— Котого із них? — поцікавився Дане. — Війларе чи Аналтоль?

— Ліпше Аналтоль, — сказав Рим. — Війларе трохи запудній.

— Це так, — сказав Матія. — Зате непідгущий. Якщо позовем Аналтоль, нам явно забракне випивки, хоч би скільки їх у нас не було. Треба кликати Війларе.

— Видно, що ти давно із ним не здібався, — Арук усміхнувся і похітав головою. — Війларе зараз схібився на оновідях про своє життя.

— Уявляю, — хмікнув Сильва, — ці нудні розповіді про нудне життя...

входу, має самостійно, без підказки і спонуки, залишити залу; як тільки він опиниться за дверима, лунає гучне господарове: «Ахур!» — і задоволена публіка, весело гергочучи, береться до продовження недорочно перерваного бенкету; той же, хто змушенний був вийти, має право повернутися тільки напару з кимось або ж після того, як хтось покине пивничку опіля нього. («Направду», — писав Марсел Скема у одному із багатьох мезамеринських своїх творів, — досить дивний земляць більше склоний на ненебажану дорослу забаву; ну та й нехай, не нам про це судити. Тільки наче, що перенесла більшість земляців, усмайдковими людьми із незапан'ятіх часів, у моменту поперинніому сприйнятті видікається із французькою та мозабеженною смесю, і то, здійснено очевидно, пішкі таїн, що нам певідомі літератори більшого відомства і призначення»).

¹ Каіруанський прокльов. Загалом, «мертвий півень» фігурує у багатьох місцевих зносів'ях. Наприклад: «А щоб тебе мертвий півень разбудуві!, «А щоб тебе мертвий півень клонуві!, «Хай тебе мертвий півень топче!» (які висліві адресуються, як правило, жінці і є стрімішно ображливими та прінципіальними). «Мертвий півень тобі друг!» тощо. Авторові відомо нікого, що жоден із цих прокльовів досі не був уживаний. По суті, якщо узяти до уваги популярність «мертвопівнізмів» у мовному колоріті каіруанців, цей недогляд є очевидною хибовою роману. Ну що ж, практикуємо на найбутче...

— Навіть не уявляєш! — сказав Рим. — Якби злочинцю замінили тюремне ув'язнення на вислуховування Чуквешевих спогадів, він уже наступного дня попросився би назад до буцегарії, та ще із радістю погодився б, аби йому удвічі збільшили термін.

— Переконав, — сказав Маріос. — Посилаємо за Анайтолі.

Матія подивився на Енокляну.

— А чого я? — спробував одкараскатися Льосс.

— Не дражни мене, — набичився Матія.

— Гаразд, гаразд, — примирився із невідворотністю долі Енокляну. — Піду.

Льосс рушив до хвіртки, але, зробивши кілька кроків, зупинився і, обернувшись, окинув поглядом товариство.

— Ясна річ, — проказав, — розраховувати на те, що хтось піде зі мною, не доводиться?

— Ти дуже здогадливий, — відказав, іронічно похитуючи головою, Сильва.

— Погано, — скрушуно скривив вуста Льоссе. — Погано. Всі буде четверо і ви...

— А то! — дражливо сівався до нього Матія. — Звісно, будемо!

— У такому разі я нікуди не йду! — рішуче заявив Енокляну. — Як не мені, то я не вам. Зрозуміло?

— Ах ти! — скочив з місця Матія і зарозтирався на всі сторони, шукаючи, чим би пожубити у Льоссе. — Ось я тобі...

Та раптом закляк і, розлявши рота, вибалутив словесний подиву погляд поза спину Енокляну. Затим здригнувся, повільно провів долонею перед обличчям, ніби знімаючи з очей полуду, і тихо, мовби у стані глибокого трансу, прошерхотів:

— Не може бути!

— А таки не може! — зронив Рим, і собі прикинаючи недовірливим поглядом до постаті, що стриміла у пройомі прочиненої хвіртки.

— Фантастика! — ошелешено видихнув Сильва.

Дане мовчки сопів. Утім, сопіння це було красномовнішим будь-яких слів.

І тільки Льосс Енокляну, кинувши меткий позирок у бік хвіртки, радісно підскочив і заволав, ще й пританьковуючи при цьому:

— Уррра! А ось і шостий! Ажур, злодіро, ажур!

Ніколи ще, ніхто і ніде за новітню історію Каїруана із таким захватом і широю радістю не зустрічав представника влади! Для повноти і завершеності тріумфальної церемонії не вистачало хіба що салюту.

Податковий інспектор Янг-Ол навіть розгубився. Здається, навіть позадкував.

— Заходьте, шановний! Заходьте! — вивів Янг-Ола зі ступора хринливі окрик Льоссе. — Саме вас нам і не вистачало!

Янг-Ол силувано усміхнувся, причинив хвіртку, а тоді чинно, але й водночас трохи насторожено, рушив стежкою до добропристойного товариства.

На цьому місці ми й закінчимо цю частину нашої оповіді, бо мотиви, що привели податкового інспектора до Арукового обійстя, – то вже зовсім інша історія.

LIBO

Sekcio 17: fajro kaj avino

Денцо про свійму наївність і страшну силу непозеної плюні.

В години, коли каїруанські чоловіки, збавляючи вечори у пивницях, найвіно вірили, що у цей час їхні благовірні, успадкувавши чесноти матусь, бабусь і праbabусь (а саме: тихість, сумирність, терпливість і відсутність дурниць у голові), наводять лад у оселіх, годують і вкладають спати чад, описля чого всідаються біля телевізорів і, склопнути або радіоочі за улюблених геройів безкінечних серіалів, покірно доживаються повернення благовірних,¹ – насправді жіноцтво займалося не зовсім тим, що думали чоловіки. Тобто лад у оселіх жінки наводили, але йшло у них на це не більше як півгодини (особливо поворотні вкладалися навіть у п'ять – максимум десять квілин); годувати і вкладати спати дітей доводилося тільки тим, у кого чада ще геть малі, а таких в усьому Каїруані на час описуваних подій було від сили три десятка матусь; власне, саме ці матусі переважно і всідалися біля телевізорів споживати «міло». Інші, не обтяжені дітьми, жіноцтво (хіба що за винятком мінімуму поважного віку) кучкувалося невеличкими компаніями, здебільшого територіально – у межах однієї вулички (себто, як прийнято казати в Каїруані, кутка), в обійті котройсь із удовиць (а їх, скажемо із жалем, не бракувало), на свої жіночі посиденьки,² за якими із якихось, не надто вже й давніх пір, укорінилася трохи дивнувата – як на тутешньо місцині і для таких збіговиськ – назва «конференція»; хоча, якщо розібратися, у тих посиденьках щось таке й направду було від конференцій в усталеному значенні – все та ж сама балаканина заради балаканини, тільки що без президій, читань із папірця розлогих доповідей і мінеральної води у пластикових стаканчиках на трибуні перед ораторм (та й самих трибуни, що цілком зрозуміло, теж не було). І про що ж, як ви гадаєте, чесалося безутану язиками на тих шовочірніх конференціях? Тільки не смініть солідну публіку припущеннями, ніби каїруанське жіноцтво сходилося докупи заради того, аби поділитися кулінарними секретами, обговорити методи виховання дітей чи повихвалитися своїми чоловіками! Ні, про страви і дітей вони ще могли коли-небуди, і то надто побіжно й насикро, перекинутися кількома фразами, але щоб похвалити супружника, навіть коли б він того й заслугоував, – річ цілковито нечувана, ба навіть заборонена, і та із жінок, котра би із легковажності чи якоїсь

¹ Див. Sekcio 10.

² Власне, саме із любові до тих посиденьок каїруанські жінки і стежали ревно за тим, аби тіні благовірні не засиджувалися вечорами у домі і буквально виштовхували їх із дому до ганделиків, – а отже, традиції і чесноти, приписувані їм (див. так само Sekcio 10), тут зовсім ні до чого. Цілковито меркантильний інтерес!

іншої причини знахтувала цим табу, умить наразилася б на огульну зневагу: «Ти, дорогенька, здуріла чи що?»

То про що ж тоді теревенілося на конференціях?

По-перше, все про ті ж «мілійні серіали».¹

По-друге, про новинки і сезонні тенденції у світі моди (і це при тому, що оновленням власних гардеробів вони не переймалися абсолютно).²

По-третє, ретельно промивали кісточки, завзято пісочили і з невтомним азартом перемелювали на потеруху собі подібних із, кажучи образно, інших «конфесій». Себто «конференцій».

По-четверте (і переважно!) – ще ретельніше промивали кісточки, ще завзятіше пісочили та із особливо невтомним азартом перемелювали на потеруху чоловіків. Так-так, чоловіків. І не дивуйтесь, ніякої суперечності тут немає! Бо говорилося, гаряче обговорювалося і до спазмів сперечалося кіруанському жіночству на конференціях про чоловіків загалом – як про вид, а не конкретних особин, безвідносно до імен, статків, роду занять, норову та усього іншого, що робить чоловіка³ впізнаваним (а привабливим чи незутарним – то вже справа інша і не першорядна). І коли б чоловіки ненароком підслухали бодай тисячу часточку сказаного про них на тих конференціях, вони або збожеволіли б, або вимерли усі як мамонти, або ж (і це навіть вірогідніше) – і збожеволіли б, і вимерли водночас... А що ж, несталеність жіночої плоті – це страшна сила, порівняно із якою навіть сотня найпотужніших ядерних вибухів – практично ніщо, суща дрібниця; так собі, безневинні дитячі пустоші!

Правда, був час, і то не так давно, коли безперечним хітом усіх без винятку конференцій (власне, єдиного темою, що упродовж кількох місяців заступала своєю значимістю усі інші) стали події, міфи і пересуди, що стосувалися однієї доволі екзальтованої – і не лише за кіруанськими мірками – мімри, такої собі Коасан Окжуказ; особи, скажемо прямо, доста химерної, із мухами в голові, та їй не тільки у голові, а їй у деяких інших частинах тіла (у яких саме, деталізувати

¹ О, відчуваю ваше здивування і здирмо уявлюю, як декто же без зловітшого задоволення потирє руки – ще б так, ось і п'яմався автор на брехні; навіть чую англук: «Та що ти вершеш! Які серіали, якщо вони їх не дивляться?!» Заспокоїтесь, шановані! Дарма ви так! Дивляться, що їй дивляться! У ранковому повторі (даліві, чи не на логоду) учасницям подібних «конференцій» вони й придумані?!

² Не в останній раз, що асортимент єдиний на весь Кіруан мануфактурою крамнички, що їй тримала мерові дочки, були біднів'яті і не оновлювалися роками, а будь-чий спроби (та їй навіть думки!) скласти їй конкуренцію і відкрити бодай якусь невеличку галантерейну ятку наштовгоувалися на шалений спір Дона – на тухальнця, який би осміяніся західти на смішніші інтереси сімейки бозельського очільника, одразу ж було б спущено із прям'язі усіх наявних під його орудою собах – Пада Люку, батька й сина Хабаршу, Янг-Ола, Гума, Ватіфф, Мангера – із їхніми кодами дрібних, а тому їй особливо лютих, шанок, знатних у момент затриманії і розшарти кого-згодно. Власне, така ж ситуація була із продуктоваю крамниціцею та «блляхарискою» (магазинчиком, де торгували інструментами і усіким запізиччям), а ще ширулькою і лазикою, із тією тільки різницею, що їхніми господарями значилися інші члени мерової родини – дружина, зять, синок і тестє (уже із років десять як покійний).

³ Та їй жінку, між іншим, певною мірою теж.

наразі не будемо, бо із подальшої оповіді ви й самі зрозумісте, що мається на увазі).

Була та Коасан нетарною, а втім і не потворного (трапляються екземпляри й розючіші), отож зрозуміло, що аж ніяк не її врода стала притцю во язищех для пашкувань. Коли б вона, навпаки, була вродливою, словесна помста і обструкція напевне були б ще затятішими і нищівнішими.

Замолоду Коасан Окжубаз тягнулася-тигдалася по усіляких польових дослідженнях, то шукаючи без особливих успіхів із партією геологів (як під кінець з'ясувалося, рідкісних мудаків) якихось унікальних порід каміння, то збиралася у задалених місцинах із експедицією ботаніків (повних козлів!) гербарії, то прокладаючи на картах із меліораторами (ці виявилися взагалі несусідніми придурками) чи то зрошувальні, чи то осушувальні канали, то прибивалася ще там до якоїсь братії; і так тривало досить довго, може із десяток – як не більше – літ, але зрештою чи то їй усе це обридло, чи то щось її там добряче увірвалося, але прийшов час і Коасан осіла безвилазно в Каїруані перестаркуватою дівою, їй відтоді почали від нудьги, але головно її непогамованої жадоби привертати до своєї персони увагу, запосяглась цвєчора – що влітку, що взимку, що в інші пори року, в погоду чи негоду – розкладати посеред власного двору вогнище, спалюючи у ньому все, що тільки було здатне я не горіти, то бодай тліти, переважно старі лахи, гуму і пластикові пляшки, понизбиравані по смітниках, від чого містечко вряди-годи огортає густий чадний сморіл; тоді каїруанці поголовно, від мацопур і до ветхих стариків, лаяли і клали Окжубаз, але їй було байдуже, далебі мала вона від того справдешно втіху, чи їй не інтимні задоволення, бо ж мети свої, хай і у такий чудний (тобто таки чадний) спосіб, досягала: на ней звертали увагу, про її існування не забували, – а це саме те, чого тільки й праглося ураженому марнославством еству і невблаганню старіочому нутру химерної Коасан.

А втім, із тієї маніакальної пристрасти Окжубаз була для містечка і певна користь, бо мало-помалу каїруанці, натерпівшись од бридотних запахів влаштовуваного Коасан фаср-шоу, вирішили покласти край її безчинству, а оскільки ніяких законних методів якось впинити на Окжубаз, аби примусити її припинити неподобство, у них не було (недоторканність приватної території і свобода особистості – найвища цінність!), і поки мерія упродовж кількох років билася над створенням якоїсь там спеціальної інституції, яка б мала заопікуватися вирішенням цієї проблеми, мешканці вдалися до тотальної добровільної відмови від користування пластиковим посудом, а на додачу ще й узялися якнайсуворішим чином контролювати один одного, аби на смітники не потрапляло хоч що-небудь, придатне до горіння. І врешті-решт таки настав вечір, коли на подвір'ї Окжубаз не спалахнув навіть мізерний вогнік. Ви навіть не можете собі уявити, як увесі Каїруан радів і веселився, славлячи цю величну перемогу! А серед ночі, коли свято було у розпалі, сталося те, чого ніхто не очікував: на західній околиці – назва її Аничлаг – високо вгору зметнулися,

облизуючи в екстазі небо, язики шугливого і нестримного полум'я, освітлюючи весь доокіл аж до обрію. То горів дім Коасан Окжубаз. І коли люди збіглися на пожежу – побачили Коасан, котра несамовито кружляла обійстям, розмахуючи над головою смолоскипом; коли ж смолоскип погас, жбурнула його навмання далеко убік і, звиваючись, ніби в'юн на розпечений пательні, віддалася незображенним диким танцям: із високотливим заливчастим репотом зривала із себе одягу і кидала її у гиготливу пашу палаючого дому, аж допоки не лишилася цілковито голою; тоді навіжено зірвалася і пінула прямо у натовп. Люди розступилися, Окжубаз помчалася через юрбу, хтось, здається, намагався її перехопити, але вона вислизнула, вирвалася і уже навіть не помчалася, а немов полетіла – далі, і далі, і далі...

Більше в Каїруані її не бачили.

Sekcio 18: ribelo sur la ŝipo

Поміжка Гано Дона. Несамовитий ліанець. Тасмана кімната, розкішний диван і крихітка Йозка Ершица слутія. Ганойд. «Ство кипить і прагне попсти серце». Незбутні надії Ганна Мантера. «Гармандон». Гей-дебіл. Чому Ган Дан десятою дорогою обмінас Таурхаб. «Я їду, щоб повернутися!» Пад Лука шис краміма Ганну Мантеру. КЛЗ. Трюки старого Гума. Вибори на тверезу голову – це лялечка.

О, як помилявся мер Ган Дан, самовпевнено вважаючи, що знає Кона Дома наче облуленого. Та що там наче облуленого? Краще п'яти пальців своєї правої руки і стількох же – лівої!

Та й чи дивно, якщо Й сам Кон Дом, як з'ясувалося, зізнав себе не краше? А то й гірше того. Прикрайні, дуже довгий час він щиро і увокірливо покладався на думку свого багатолітнього патрона в усьому без винятку, і нарешті у тому, що стосувалося і його самого. Я, казав Кон Дом, персона скромна і без дурних амбіцій, ревний служака, мені, по-перше, ніколи, а по-друге, шкідливо займатися такими дурощами, як копирсання у собі; та й навіщо, коли маєш такого мудрого і прозірливого шефа, котрий кого-завгодно просвітить наскрізь, ніби рентгеном?

Однаке ми дещо забігли наперед, пропустивши добрячий шмат часу і подій, що сталися у проміжку від видворення Дома із мерських апартаментів і до того моменту, коли, власне, й виникли очевидні та неспростовні підстави вражено вигукнуті фразу, якою починається цей розділ: «О, як помилявся Ган Дан!», – а відтак нам не залишається нічого іншого, як повернутися на скількись-то годин назад і спробувати відтворити, хоча б у загальніх рисах, те, що відбувалося із Коном і дообіж нього після того, як він, супроводжуваний чмарливими¹ і зловітішими² позирками колег-«сотрапників», почваландав, важко посапуючи і обливакуючись холодним потом, до (поки ще) свого кабінету, очі йому застилав туман. Кон Дом третмів та вряди-годи конівульсійно заригався, навіть ручку у дверях, дарма, що була вона масивною нівроку, намащав не одразу – везяв долонєю навкіл, ніби сліпий, поки – мало чи не випадково – не зачепився мізінцем³ об шерхуватий метал.

¹ Від жаргонного «чмарити» (зневажати, принижувати, упосіджувати тощо).

² Хребтом відчува!!!

³ І то, певно, хіба що завдяки тому, що Кон Дом, як і увесь кайруанський *establishement* загалом, мав кепереборну замічку розчепірювати пальці «віблом». Ця обставина, мік іншим, найбезпосереднішим чином виявляла на каліграфічній здібності усіх без винятку чільних представників місцевої владної еліти – у розумінні повної відсутності каліграфії як такої: від того, що власті, а тим більше надійно зафіксувати мік звінкими до «віблан пальціан»^{*} ручку було завданням не із простих, почерк, хоч би як хто не ловчився і не ставався, був до того паскудним, що моральний засторті не дають можливості навіть ужити тут порівняння «шише, як

Можна лише уявити, що творилося на ту мить у нещасній – понівечений, сплюндурованій і вбагнуочений¹ – душі Коня.² Сй-бо присісь-бо, слози нестимним бурхливим потоком заливають клавіатуру, і огортає уже не Конову, а авторову душу невимовний жаль, – та такий, що й неможливо віднайти слова, аби спромогтися хоч би приблизно передати, відтворити на папері той некелький, всеохопний, стотерзаючий біль, що дощенту заполонив, загарбав, а затим ще й розланавив на криваве ошматти безтязмо волаюче про порятунок згор'юване і випатрошене тупим щербатим ножем безнадійно приреченості каправіюче ество бідолашного Коня... І що тут вдієш? «Відомо ж, – ні-ні та й виголошуває то за тісі, то за іншої нагоди одну зі своїх найуживаниших сентенцій Рим Арук, – ким би ти не був, яких би висот і становищ не доскочів, за якими, здавалося б, надійними і неприступними мурами не замікувався, а однак приходить час, коли мусиш відчути свою нікчемність мализну, хлипку мізерність і цілковиту беззахисність перед світом!» А затим, через коротку паузу, неодмінно доточував, меланхолійно розтягуючи, ніби гуму, слова: «І негоже, а таки негоже, ані клинити з того, ані зловтішатися, хоч з ким би цього не сталося, бо ж рано чи пізно подібна напасть спостигне кожного. Це заданість, якої нізащо не уникнуща, катастрофічна і невідворотна, як виплата банківських кредитів!»³

Що мав робити Кон Дом, добувши (поки ще) свого кабінету? Здогадно – усе надто просто і, сказати б, примітивно: зачинивши двері на ключ, Кон Дом шкандибас, ледве пересовуючи підошви, до стола, посаписто крекучи, плююється у крісло, накриває долонею серце та, низько опустивши голову і знесислено стуливши повіки, надовго вінурюється у глибоку, безнадійну прострацію...⁴

курила лаптою гребен, адже це означало б безпідставно обратити безневинне птаство. ¹Подейкували матиць, що у деяких «наслідок благорічного розчертювання» може зуміткованіся між темами перлемошки, подібні до них, що у лебідь, кажанів тощо).

¹ Тобто: втоплений у багночок.

² Душа ризала, у слізах томилася

І, наці хамін, будьмала на дво,

Шоб навікін уточнити в мулі.

За її спасіння я молилася,

Хоч і знала все одно,

Що замість дакія доля тикатиме дулі!

³ З геніальнаго доробку «дідіці із найдільнішими праметамінами» Болеслава Сламитичем (ані же Зак Лунний) юному поетом літературного клубу «Дубове листя» Ласмітін Герса).

⁴ У цьому місці ваш покірний слуга змущений широ зівнатися, що цитаті цієї Арукової мудрагей мало не попамала подальший хід оповіді, несподівано майже чи не докорінно змінивши авторове ставлення до персонажу за йменем Кон Дом: попри абсурдність і комічність ситуації, попри Конову нікчемність і дрібнодухість, той раптом перетворюється на жертву сваліля. Звісно, жертвою не такою вже й безневинною, та все ж... Ви, мабуть, будете смеятися, але негадано автор став заручником недолугого і доволі нахабного сум'яття; по-простому кажучи, стало направді жаль бідолашного Коня Дома. Та так, що це (загалом дурне, цілком інто ірраціональне і деструктивне) відчуття из кілька тижнів геть вибило із колії, ба навіть здавося, що навряд чи коли вже й вільмуся за продовження опусти...

Як варіант – перед тим, як усітися в крісло, Кон Дом свересердя змітас зі стола папері, перекидає стільці, хапає графін із водкою і жбурляє ним у стіну. А ще краще – у вікно.

Але ні! Hi! Помилсяся, мій любий читачу!¹

Звісно, ти можеш мені не повірити. Можеш навіть, коротко свиснувшись, засвердлити пальця глибоко у скроню і саркастично фіркнути: «Ти що, писако, рехнувся?!» Далебі, я й не ображатимусь, бо, вірогідно, що й сам, якби ми рантом помінялися місцями, проробив би точнісінько так само, адже те, що учуудив Кон Дом, переступивши поріг (поки ще) свого кабінету, здоровим глузdom осягнути важко.² Тим більше, коли пишеш/читаеш не якусь там фантастичну хабізню, а цілком реальну і правдиву історію!

Як на те, коли би ми, не знавши до пуття Коня, могли легковажно дозволити собі невинадано високу думку про його інтелектуальну здібності, то із величезною (*сказати б: напхненою*) радістю приписали би Кону Дому наявність яких-не-яких, хоч би йельми приблизних, пізнань зі сфер гуманітарних³ – і залюбки, без особливих потут, вдалися б до цілком очевидної, аж занадто прозорої аналогії. Було би то геть искепсько! Ви навіть не уявляєте, яка би важезна ноша із пліч звалилася, бо й не довелося би нам тепер мучитися над візуалізацією несподіваного Конового выбрику. Просто взяли би й написали: «Зачиники за собою двері, Кон Дом якісь час попуро літіться у підлогу. Та ось, пригадавши бачений колись давно, що на горі своєї юності, фільм геніальнаго Олександра Довженка, спрепенувся, вір'янув газовою, розкинув широко руки та й пуститься, вихлюочи на всі боки, вигинаючись і вибиваючи колінця, у розхристаний, навіжений таюч...»

Зрозуміло, Кон Дом не мав жодного уявлення про нашого із тобово, любий читачу, славнозісного «Гомера кіно»,⁴ та одначе факт залишається фактом, а проти фактів, як відомо, не вопреши: Кон Дом, завзято і несамовито (дарма, що чи не все своє життя сиднем просидів і поступався у живності навіть равликам), майже один-в-один відтворив танець Василія із легендарної «Землі», із тією тільки різницею, що вигарбував не посеред сільської вулички, здіймаючи густі хмари куряви, а на лакованому паркеті...

І це, повірте, аж ніяк не художній вимисел!⁵ Саме так усе і було.⁶

Погодьтеся: дзвінкій короткий узд і лискітливий позливний шурхіт від падіння розбитої шиби – це набагато ефектніше!

¹ Попри мою величезну повагу до тебе, мій прелюбий читачу, мушу із широю прикрістю констатувати, що уявя твоя намалювала кадто банальну картинку. Та, зрештою, не переймайся. Немак сумнівів, що на твоєму місці будь-який зниклій до траферетів маєтній представник цеку т. зв. «маїстрів слова» сподобився би хіба ще на убогіший примітні.

² Тут можна було б узяти і значно експресивніші виразів. Скажімо: «Учворив таке, що й баняк на голову не наїде би». Зрештою, цілком би згоділося й каїруанське прислів'я: «Утья, як мертвих лівена заспівав».

³ Безперечно, що було би величезно практично і доволі мудро, адже тоді завдання наше спростилося б, і то спростилося б як до неприємної малізни, а відтак ми, радісно узикнувшись недоречним, виснажливим (та ще й наразі абсолютно нерентабельним!) мук творчості, значено подегдиши біз собі життя, заодно заощадивши далеко не зайві первові клітини (а зони, як відомо, не відновлюються).

⁴ Див.: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Земля_\(фільм\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Земля_(фільм))

⁵ Стосовно лакованого паркету – можете не сумніватися. Стовідсоткова правда!

⁶ Цілком розумію твій, любий мій читачу, скепсис (чи й гірше того), бо й сам не можу

«Фанаберія якась!» – вигукнете. І то цілком резонно. Бо й справді: мертвий півень його знає, що воно таке приключилося із Коном. Звісно, найпростіше було би сказати, що у чоловіка поїхав дах; і десь воно трохи на те й скідалося. Але в тім-то й справа, що тільки «трохин». Далібі, ми ж бо не настільки бідні розумом, аби задоволінитися таким примітивним поясненням! Однак у тому й заковика, що ніяких інших пояснень у нас наразі й немає, хоч пробі волай. А раз так, давайте залишимо на якийсь час Коня Дома у (поки що) його кабінеті і скоренько прошвиднємося куларами та кабінетами мерії, уже наперед знаючи, що там мають відбуватися (*ї таки відбуваються!*) певні, досить симптоматичні і анітрохи не зайві для нашої розповіді, подій.

Першим ділом зазирнемо до таємної кімнати Пенісо Гума. Тієї, де після своєї відставки занікувався, тягнучи лямку замість синка, старий Гума. Пригадуєте? Одразу ж зауважимо, що тепер ми не побачимо тут заваленого горами бомаг стола – без зайвих сентиментів його було потрощено і викинуто буквально наступного після похоронів старого Гума дня, натомість з'явився розкішний (не у розумінні дизайну, а розмірів) диван; деталь красномовна аж настільки, що коментувати надто очевидні речі, які вказують на кардинальні зміни у призначенні кімнати, у деякому сенсі називати непристойно. Едина колізія, що мала би неодмінно нас зацікавити, це те, у який спосіб, з огляду на завузькі двері і ще менше вікно, диван було допроваджено сюди, і за дослідження цього феномену, можливо, колись ми ще візьмемося, бо зариз, хоч би як того хотілося, нам явно не до цього – якраз настав невідворотний момент переметнути увагу на молодого Гума, та й не тільки на нього, адже так несподівано склалося, що застаемо ми його у компанії із уже відомою нам (принаймні, із розмов) Стриженою Йозкою. І майте совість, не подумайте нічого такого! Сюди, до таємної кімнати, Йозку привели не якісь сумнівні figli-migli, а справи винятково службові, адже вона ось уже третій день працює у мерії, і то не кимось там, а секретарем-референтом, і то не у когось там, а у директора департаменту муніципальних ресурсів. А хто у нас директор департаменту? Правильно, ви не помилилися! Ніхто інший, як саме він, – Пенісо Гума.

– Крихітко! – каже Пенісо Йозці.

Крихітка, правда, на десяток літ старша, на кіль двадцять важча і своєю оберемкуватою фактурою ідеально вписується у габарити дивана, отож якби Йозка отримала місце у мерії кількома місяцями раніше, цілком натуральною виглядала би версія, що диван підбирається саме під її параметри. А зрештою, хто його знає, може так воно й було, не зналися ж Йозка нізводки...

– Крихітко! – каже Пенісо.

добрati бодай якогось більш-менш годячого пояснення цьому несподіваному (бо таки в неправданоподібному!) Коновому вчинкові, але готовий присягнути чим завгодно і на будь-чому, що саме у цьому випадку не лукавлю, не перебільшу і не брешу!

— Так, шефе? — вичікувально-податливо позиркус Йотка, злетка прихиливши голівку і тереблячи пальчиками верхній гудзичок на свої¹ темно-рожевій блузці.

Пенісо збуджено кліпас очима.

— Так, шефе? — питав Йозка, розщібуючи гудзичка.

Декольте розповзається, а оскільки ліфика під блузкою із якіхось — може й цілком свідомих — причин не виявилось, із нього викочуються (власне, просто вивалюються) жовтаві дінні грудей — хоча й помітно перестиглі, але доволі ще, треба сказати, соковиті.

Гума ціпнє, млюсно закочус очі, хрипло крекче і тихо, по-малечому сопе.

Йозка заповадливо і турботливо, наче любляча матуся, вмощує голівку Пенісо собі на груди.

— Так, шефе? — шепоче Йозка.

Гума муткає.

Щічки і вуха Пенісо пашать, Йозчині груди пітніють...

Може, трохи по-іншому, але так уже було. Учора. Та й позавчора теж.

— Які будуть вказівки, шефе? — питав Йозка, пестячи долонею його волоссячко.

Учора (та й позавчора теж) заняття це залишалося без відповіді. Що означало: роби що хочеш. І Йозку це цілком влаштовувало. Безперечно, вона знала, чого хоче. І сподівалася, і розраховувала, що й сьогодні все буде так, як і учора, і позавчора. Що й казати, служба в мерії Ї починала подобатися, і то подобатися страшенно, із кожним днем все більше та більше. «І чого це я раніше сюди не влаштувалася? — із легкою навіть прикрістою розмірковувала Йозка учора (та й позавчора теж), влаштовуючись якомога зручніше на дивані. — Робота не марудна, не обтяжлива і, головне, в задоволення! Не служба, а свято!» Та ж сама думка навідалася до неї і зараз. Щічки Пенісо пашать, Йозчині груди (та й не тільки груди) пітніють, — «Не служба, а свято!»... Аж тут Йозку раптом² накриває навіженно-холодне, убивче цунамі розчарування:

— Стоп, машина! Стоп!

Йозка мало не зомлівас (а може таки й зомліває) і на якийсь час геть втрачав мову.

— Стоп! Стоп! — бризкає в усі боки піною і розмахує руками Гума. — Стоп!

Йозка кволо водить очима. Погляд її порожній і скляній.

— Вставай!

Пенісо бере її за руку і змушує підвистися.

¹ «Та й так ясно! — чую ваш вигук. — Не на Пенісо ж!» (А втім, коли би Пенісо скодобився кохати жіночі блузки, то був би ще тобі номер! І чого це я раніше про те не подумав? Це ж пранагідно можна було б закрутити ще одну скожетну фабулу, та що й фабулу «змодни», а то роман виходить якісь хіб й не сучасний... Овва! «Склероз, батенька, склероз! — знов-таки чую ваш вигук. — А Seklio 12? Красно дакуло за підказку! Повірте, як від серія відігло. Боже коно таки й так: куди митцю тепер без гей? І не туди, і не склон...)»

² Якраз у той момент, коли у Йозчиних мізках лунело бравурнє і життєстверджуюче: «Свято наближається! Свято наближається! Свято наближається!»

Йозка сідає на середині дивана, підгрібас ноги і жалюгідно шулиться, ніби бездомна сучка під парканом у зимову пору.

— Що сталося, шефе?

Голос її перелякано дрижить.

— Цось не так?

Йозка у розpacні заламус руки, голосно хрускає пальцями і видихає з панічним, безнадійно-тужливим страхом:

— Ви мене проженете?

Гума спантелічено кривить вуста.

— Чого б це? — глипак зі здивуванням на Йозку.

— Мені здалося, що я чимось не вгодила, — каже Йозка.

Пенісо зняковіло прискалою око і якось дивно, ніби зинзарока, торглас плечем.

— Та що ти, крихітко! — сплескую в долоні. — Просто зараз не до цього. Розумієш?

— Не розумію, — осмілівши, каже Йозка. — Чому не до цього?

— А ти хіба не знаєш, що сталося? — дивується Гума.

— А що сталося? — дивується Йозка.

— Віце-мер...

— А! — підхоплює Йозка. — Он ви про то! Він що, справді наклав у штані?

— Ну, накласти не наклав, — одказує Пенісо, надувачочи щоки, — але повітря зіпсував добряче! Так, що мер мало не задихнувся! Уявляєш?

Гума трясе головою і рогоче.

— І що тепер буде? — питати Йозка.

Пенісо уриває сміх і на його вранці стверділому обличчі з'являється вираз надмірної, мулької заклопотанності.

— Отож-бо й воно! — вигукує Пенісо. — Є над чим поламати голову...

Гума сідає скраю дивана, накиляється вперед, підпирає кулаком підборідок і починає ламати голову.¹

Ну що ж, хай собі... Може, щось із того й вийде.

Ми ж тим часом навідаємося до Пресера Ватіффа. І недаремно ж, ѹ-бо!

— Кави? Чаю? — люб'язно запитує Ватіфф.

(Утім, не поспішаймо розтуляти рота — пропозиція адресується не нам!)

— Краще чаю, — одизутує Гаян Мангер. — Зеленого, якщо с.

— Щоб у мене та не було? — хихкає Ватіфф. — Погано ж ви мене, колего, знаєте!

— Боронь боже, — поспіхом відхрещується Мангер, — я зовсім не те маю на увазі...

Ватіфф іде до дверей.

Іде, та не доходить.

¹ Майже як «Мисливці» Родена, тільки мізерніший і одягнений.

— От тобі й на! — спинившись, клаща з досади пальцями. — Геть із голови вилетіло! Секретарка ж кудись там відпросилася.

— А я свою ніколи не відпускаю, — каже Мангер задавакувато. — У мене із цим строго. Буде сидіти, поки я на місці. Хоч би й до ранку.

— У тебе секретарка хто? — Ватіфф коніозисто підгрібає кутики губ. — Не прийши мертвому півничу гребінь. Так? А у мене? Донька мерового брата. Ось!

— Хіба у Дона є брат? — дивується Мангер.

— Троюорідний, — каже Ватіфф. — Але що це міняє? Все одно вона доводиться меру племінницю.

— Так, — киває Мангер, — із подібними речами не жартують.

— Отож-бо її вони, — козирристо хитає головою Ватіфф. — Не була б вона меровою родичною, я би влаштував її веселу житуху. І сиділа б, і лежала б! Ти ж свою до ночі не просто так тримаєш, хіба ні?

Мангер напішорено видовжує обличчя.

— Не зрозумів? — лепече він, розгублено кліпаючи очіма. — Що за натяки?

— Пусте! — бадьорю підморгнує Ватіфф та, по-свійськи узявши Гаяна під руку, несподівано пропонує: — Слухай, а давай поміжмося секретарками?

— Тобто як? — ошелешено озывається Мангер. — Навіщо?

— Тиць-миць! — дивується із його недолугості Ватіфф. — Матимеш секретаркою племінницю Дона! Чим не перспектива? Для кар'єри дуже навіть може бути корисною!

Мангер збентежено зволочує до перенісся брови.

— Ти так думаєш? — запитує, задумливо пощіпуючи складеними прищепкою пальцями кінчика носа.

— А то ні! — гаряче й заповзягливо вигукує, додаючи інтриги, Ватіфф. — І не сумнівайся!

Однак наполегливість, із якою Ватіфф береться переконувати Мангера, справляє цілковито зворотній ефект. Гаян недовірливо морить. У Пресерових словах йому інтуїтивно вчувається підступ.

— Якщо це так вигідно, — зауважує Гаян, уникаючи дивитися у вічі Пресеру, — то чого ж ти хочеш мінятися?

— О! То ви, колего, мені не довіряєте? — закиває праведним гнівом Ватіфф.

— А дарма! Дивись, ще пожалкуєш, та буде пізно!

Мангер зничується і розкисає.

Ватіфф тішиться і торжествує. Гра вдалася. Тепер можна й розслабитися.

— Розслабся, — вдоволено каже Пресер, чинно поплескуючи Гаяна по плечу, — я пожартував. Так що не дрейф!

— Та я й не...

Мангер непевно, трохи ніби й дурнувато, але й з видимою полегкістю, посміхається і чеше себе за вухом.

— А все одно, — каже по хвилі Ватіфф, під'юджуваний бажанням позбиткуватися над нетямю Мангером досхочу, — даремно ви, колего,

відмовилися. Дуже вигідна пропозиція, хоч як не крути. Дуже! Головне, ризику ніякого, а вигода очевидна. До того ж, ви граєте на лалабайці!

— Ну, граю, — ляпотить віяни Гаян. — То й що?

— Не прикідайтесь, колего! — із осудом похитує головою Ватіфф. — Лалабайка — це ваш карт-бланш. Тому, хто грає на лалабайці, наш верховний злодієро пробачить що завгодно! Може навіть оженити на своїй племінниці. Родичем зробити! Петрасте?

— Я ж одружений, — каже Мангер, але очі Його бліщають.

— То Й що? — здивовано зводить брови Ватіфф. — Це хіба проблема? Якби він захотів тільки, куди б ви поділися! Проти Його волі поперли б? Не радив би, колего. Не радив би.

— Але ж вас...

Мангер запинається.

— Що, колего? — викочус очі, аж вони мало не виліплюються у скельця окулярів, Ватіфф.

— Але ж вас Ган Дон не женить...

— Якби я грав на лалабайці, — кислувато посміхається, а водночас і зітхває, Пресер, — то, може, і у мене був би шанс...

— Я думаю, — переминається з ноги на ногу Мангер, — що ви перебільшуєте...

Ватіфф знизує плечем — думай, мовляв, що хочеш, мені «до лалабайки».

— Так, перебільшуєте, — повторює Мангер.

З усього видно, балочка про Донову племінницю, гру на лалабайці і перспективи родичання з мером притяла Йому до душі. Як мовиться, упали зерна у поживний ґрунт...

«Ага! — потайки радіс Пресер і, заклавши руки за спину, задоволено потирає крадькома долоні. — Проковтнув наживочку? Тепер помучишся!»

— Та що ми стоймо? — артистично вигукує, немовби щойно спохопившись, Ватіфф. — Сідайте, колого! Ось тут, — вказує жестом на стільця за приставним столиком. — Ну а я, з вашого дозволу, займу своє законне місце. Ви ж не образитеся?

Немає сумніву: то був аж ніяк не безневинний і не спонтаний, а заздалегідь продуманий, психологічно тонко прорахований хід, позірний спосіб підкresлити власну ієрархічну вищість і значимість. Як немає сумніву і в тому, що коли б не ця тирада, це не надто досвідчений і мало (поки що!) посвячений у слутські ігри «сопрапникові» Мангер не надав би ніякого значення тому, хто де сидить. Без цього більш ніж прозорого натяку самому Гаяні нізацю б у голову не прийшло, що «дорогий колега», не зволівши сісти навпроти, по другий бік приставного столика, демонстративно опускає Його до рівня звичайного відвідувача. Але даремно затіяв все це Ватіфф, ох і даремно!.. На Пресерове нещасти, знав він Гаяні аж настільки погано, що й близько уявити не міг, якої сили мстивість ховається за Його показовою простакуватістю, ба навіть

недотепкуватистю. Даремно, ох і даремно, радів Ватіфф із того, що Мангер мовчки проковтнув образу. Мав би знати, що проковтнути – не значить забути: колись воно вийде назовні, неодмінно вийде, і ще непідомо, у якому лайні ти тоді купатимешся. Але то ще буде (а таки буде!) колись, не тепер. А зараз:

– Та що ви, друже, – промовляє Гаян, випроміноючи солодкому улесливістю, – які можуть бути образи між колегами! Одного ж плута тягнemo.

– От і гаразд, – каже Пресер, вмощуючись у крісло. – Тим паче, що нам є що обговорити. Чи не так?

– Щодо обміну секретарками? – загоряється Мангер.

– Господь з вами! – відмахується Ватіфф. – Про що ви, колего? Який обмін?

Лице Мангера перекошується.

– Та ви ж самі...

– Це несерйозно, – каже Ватіфф.

– Тобто як? – лепече Гаян, сконфужено піджимаючи губи.

– Несерйозно, – ущипливо промовляє Ватіфф, – говорити про це саме зарез. Хай, може, колись потім.

– Але чому? – не розуміє Мангер.

– Та тому, дорогий колего, – повчально виголовшує Ватіфф, – що усьому свій час. Варто пам'ятати про справи нагальші! Розумієте?

– А-а! – вигукє Мангер, світліючи обличчям, ніби на нього рантом зійшло прозріння. – Ви маєте на увазі завдання нашого дорогого патрона?

– До біса! – із несподіваною зневажливістю відмахується Пресер Ватіфф.¹

– Це у нього повторюється щомісяця. Як менструація!

Ватіфф розкотисто сміється, видимо (і не без манірного кокетства) насолоджуючись власною дотепністю.

– Можете не сумніватися, – каже, щойно загасивши посмішку, – що завтра наш дорогий патрон про це й не згадає.

– Ви певні? – запитує Гаян.

– На дзвіті відсотків! – аж підскакує Ватіфф. – Можете мені повірити!

– Вірю, – каже Мангер.

(Насправді, звісно ж, не вірячи).

– Тим більше, – провадить далі Пресер, – після того, що учворив Кон Дом...

– Точно! – Гаян коротко б'є пучками пальців об поверхню стола і спергійно смикає підборідком. – Ну, звичайно ж! Це аргумент...

– Атох! – підхоплює Ватіфф. – Аргумент. Та ще Й який!

– Непогано було би знати, що там було насправді, – каже Гаян Мангер.

– Так у чим проблема, колего? – парирує Пресер Ватіфф. – Сходіть та й розлійтайте!

¹ Ах, як необачно! Як необачно! Заїдки така безпечность, Пресере? Де твоя пильність, Пресере?

— Кого?

— Варіантів два, — каже Ватіфф. — Наш дорогий патрон і Кон Дом. Потикатися до мера я би не радив. Залишається Кон Дом. Однак маю дуже великий сумнів, що із нього вдастся щось витягнути.

Гаян Мангер розчаровано розтягус губи.

— Виходить, жодного варіанта?

Пресер Ватіфф піднесено усміхнеться і задоволено потирає руки.

— Чому ж? — Ватіфф ховав посмішку і продовжує, докірливо похитуючи головою: — Ви мене явно недооцінюєте, колего!

Мангер спінталічно морщикт чоло.

— Хочете сказати, що вам щось відомо?

— Чому щось? Все!

Очі Пресера світяться. Світяться так, що навіть скельця окулярів виграють усіма кольорами веселки.

— Звідки? — дивується Гаян.

— Із джерел, що заслуговують довіри! — випинає колесом труди Ватіфф. — Хто володіє інформацією, той володіє світом. Здається, так, колего? Я ж не помиллюся?

Мангер киває, але при цьому відчуває, і то майже фізично, як його мізки точить грубезний хробак непевності.

«Як? Від кого? Коли? — мучиться ваганнями Гаян. — Коли він міг дізнатися, якщо практично весь час ми були разом? Ну, окрім тих п'яти хвилин, коли я ходив до клозету. От тобі й масш! — мало не вигукав розічливим вголос. — Неваже просрав?»

— Що з вами, колего? — допитується Ватіфф.

«А таки просрав!» — чорніє лицем Мангер.

— Та що з вами? — перепиутує Ватіфф. — Чого ж ви мовчите, колего?

Мангер мляво сідає плечима.

— А що говорити, коли говорити нічого! — розводить руками.

— Так вже й нічого? — напосідає Ватіфф.

— Ви... — мнеться Гаян, і зненацька вигукує: — Гівної!

— Що-о-о? — підскакує Пресер, несамовито ляскавочи зубами.

— Гівної! — тицяє Гаян пальцем за Пресерову спину. — Муха! Велика, зелена і бридка! Гівної...

— А-а-а! — відлягає Пресеру від серця.

Але ненадовго. Рівно на стільки, скільки знадобилося часу для того, щоб обернутися. А багато часу, як ви розумієте, це не відняло. Секунда, може — дві, і аж ніяк не більше.

— Сучара! — блідніє Ватіфф.

І таки є від чого.

От спробуйте собі лишень уявити, що ви не хтось там так собі, а цілій чиновник, та ще й не якогось там низького рангу, а майже пуп землі, хай навіть у

межах невеличкого містечка, і у вашому кабінеті за вашою ж спиною (це коли ви гордівітно возідаєте у кріслі) на спеціальній підставці із червоного дерева стоїть досить-таки солідних розмірів портрет у позолоченій рамі, писаний олією на полотні якимось відомим – а отже нетутешнім, може й столичним – художником на ваше ж замовлення (і, здається, навіть за ваші, досить-таки пристойні, гроші, хоч ви у тому нікому й не зінастеся, приписуючи появу цього шедевру парсунного мистецтва винятково тривалим дружнім стосункам із тим «майстром пейзля»), і то портрет не когось там – не президента, не губернатора, не мера, – а ваш! Особисто ваш! Причому треба віддати належне вправності мальяра – риси зображеного обличчя мають навіть певну схожість із оригіналом. Тобто упізнати можна і без підказки – обрамленої віньєткою невеличкої бліскучої металевої бирки у правому нижньому кутку, на якій граверним штихилем вицарапано ім'я та прізвище увіковічненої на полотні особи. Ваші ім'я та прізвища!

А тепер уявіть, що по милому і дорогому вашій душі – і вашому таки ж! – портрету зухвало поїзає, спроквола ворушені лапками, мерзосвітнє гидотище! Та ще коли бничкало те відразинце просто так собі, хоч би й знічев'я, але ж ні – шнирить із очевидним задоволенням, ніби це купа лайза!

І чи здатні ви тепер уявити, щоб спаллюжена підливом, нечуваним нахабством амбітна натура Пресера Ватіффа могла покірно знести що незмірно цинічну, що зловісну наруту над своєю гідністю?

Уявили?

Оточ-бо й воно! «*Сство кипить і прагне позести серце, безстранице тіло розеться в герць...*»

А далі вже й уявляти особливо нічого (це вам не загадкові «дикі танці» Коня Дома, що не надаються логічному осягненню). Далі все надто просто і цілком передбачувано. Окрім фіналу, правда, але це ми, фігулярною мовлячи, дещо винепредили подій. Фігулярально – бо власне подій, по суті, й не було. Ну, засідався Ватіфф, затрясся в нестямі, узиривши гівноїда на своєму портреті; ну, побільші Пресерові губи; ну, спалахнули ненавистю очі, – що ж тут такого? Справді, нічого особливого, тим паче незвичайного. Цілковито натуральна, цілковито зрозуміла і достатньо прогнозована реакція. Мабуть, мало хто, опинившись на місці Ватіффа, та ще й у його шкурі, чинив би по-іншому, хіба ж ні? Що ж казати, ситуація далеко не із приемних. Але й трагедії у тому не було б ніякої, якби... Якби те неподобство відбувалося не при чужих очах!

Ватіфф скосив погляд на Мангер.

«Жах!» – обеклю мозок тривожне навіженство, і раптом навіть примарудилася зневажлива Гаянова фраза: «Ну ясно ж! На що інше міг всістися гівноїд?», – звісно ж, то Пресеру тільки здалося, бо Мангер не те що рота не розтуляв, жодна рисочка не здригнулася на його обличчі. А втім, Ватіфф, як на те, не дуже-то й помілявся; сам не відаючи того, інтуїтивно він досить точно угадав хід Гаянових думок. «Гівно воно і є гівно!» – зловтішався Мангер, зі

жвавим інтересом спостерігаючи за мухою, причому так одразу напевне й не скажеш, що мав він на увазі. Може, портрета, а може... Вірогідно, таки що не портрета. Та й гівноїда, схоже, теж.

І що ж, скажіть, мав чинити зневажений у найсвітліших почуттях своїх горопаха Ватіфф?

Можна було б перевести усе на жарт, – і це, певно, був би найліпший вихід. Або й просто зробити вигляд, що нічого аж такого не відбулося, – теж варіант не з найгірших. Врешті-решт, підійти до портрету і помахом руки зігнати остигидлу мухи. Звісно, далеко не факт, що вона, із ненависним дзижчанням покружливши по кабінету, потім там само не всілася знову, і так воно, найвірогідніше, й сталося б, але за той час цілком можна було б згадати про вигорілій на сонці і припорощений пилоковою за шторами на підвіконні стос «Урядового вісника», висмикнути зо кілька газет і скрутити трубочкою замашину мухобійку – примітивне, але цілком придатне для здійснення акту праведної відплати, знаряддя.

Далібі, згодився би будь-який із наведених варіантів, коли б не раптове потъмарення свідомості; по-іншому кажучи – отупіння; а що по-іншому – глибокий ступор.¹ А втім, щодо ступору ми дещо перебільшили. Тобто ступор таки був, але не такий уже й глибокий, бо й минувся досить-таки швидко, – аж так, що Гаян Мангєр навіть не встиг сповна насолодитися спогляданням дурнувато перекошеної фізіономії дорогої колеги. («Пика, як у дебіла! – захоплено і радісно комікатував Гаян, і на хвилі того піднесення мозок його спонтанно сподобився на химерну, але й надзвичайно яскраву, фантазію: – От коли б ще й нижня губа відвисла, як свинячі тельбухи, та щоб слина скапувала, ото була б картина!» – фантазію неймовірно образну, несподівану тим більше, що подібні рефлексії заскорузлому уму і пісній уяві Мангера були непритаманні і назагал чужі).

На превелике й болісне, до заштриків у серці, Гаянове розчарування, Ватіфф заворушився і ожив; ідіотський вираз моментально, враз – Мангєр ще й оком не моргнув – шев із Пресерової піни, а без цього (*стукотів у Гаянових скронях розтач*) хіба ж то піни?

Тим часом гівноїда, сприйнявши oval обличчя на портреті за засохлі рештки якихось лігумінів,³ заповзявся із фанатичним ентузіазмом нишпорити

¹ Коли б вам забагалося погортати спеціальну медичну літературу, от хоча би й підручник із психіатрії, ви, можливо, дізналися б, що ступор (від лат. *stupor* – ніщепеніння, оглушеність) – це один із видів рухового розладу; психомоторна загальмованість. Перебуваючи у ступорі, хворий не вступає у контакт з оточуючими, не реагує на те, що відбувається навколо. Характерний є депресивний, стражданський вираз обличчя. Хворий може тікні не відреагувати, якщо станеться пожежа, землетрус чи якесь інша екстремальна подія. Ступор може несподівано змінитися гострим збудженням – меланхолійним римусом (Буда, не від лінтомо нашого «римуса»?), при якому хворий може завдати собі ушкодження: розірвати рот, вирвати око, розбити голову, із витоком кататис по підлозі...

² «І так прикро Гаянові стало, нестішно і гірко, аж до джавах спазмів, що він замалю не задихнувся», – десь приблизно би так описав цей стан Валерій Шевчук.

³ Лігумін – солодощі; десерт до святкового столу.

поміж бугорцями фарб, доскілько і скрупульозно, ніби озброєний лугою тонкий знавець живопису,¹ розглядати кожну, навіть наймізернішу, випуклину чи розшкрабину на полотні. Утім, ті його настирні пошуки виявилися марніми, отож збагнувшись, що поживитися нічим, гівнод викарабкається на чоло портретному Пресеру та й квіцьканув (чи то із досади, чи розваги задля) досить чималу, як для своїх розмірів, купу. Затим відповз, оглянувся, гордовито залибувався своїм високом у мистецтво. Видно, високий йому видається замалим, і він негайно його примножив. Мабуть, примножував би й ще, якби обставини сприяли...²

— Киш-ш-ш! Киш-ш-ш! — зашипів, несамовито шаленіочи, Ватіфф.

Гівнод замахав крильцями, стрімко злєтів угору (і то, схоже, зовсім не із ляку, не із Пресерової прикуки, а із якихось суто особистих міркувань, чи й не просто заради розминки), зробив під стелею кілька невеликих кіл, а тоді, зайдовши із крутого віражу на посадку, усівся на горішній дощечці рами і заходився ретельно чистити лапки.

— Ти бач який чепурун! — зневажливо пирхнув Гаян, а затим ще й додав дошкуюльно: — Відмивається!

Пресер припинено засопів, безпорадно, зіптаючи по-риб'ячі ротом, хапнув повітря; хапнув надміру, закашлявся й почав задихатися, аж очі з орбіт полізли.

Мангер позирав на це із буденною цікавістю, не спошлювавши навіть тоді, коли Пресерове лице зробилося блідим, мов у покійника. Ба! Він не здригнувся, не поворухнувся і тоді, коли у Ватіффа вже й губи почали синіти... (Згодом Гаян розказуватиме, що він просто нічого не помітив; запевнятиме, що загалом у цей час його увага була прикута до іншого; пояснюватиме, що він, Неймовірно, уже виходив — чи, може, навіть і вийшов — із кабінету Пресера; зрештою, доводитиме, що був заскочений зменшаком, розгубившися й поняття не мав, як у цій ситуації чинити; що... що... що...) І навіть тоді, коли у Ватіффа підломилися ноги і він, хитнувшись, кибецьнувся на підлогу, — Гаян спершу лише здивовано лупинув очима: «Що за хабизня? Куди це він?» По тому дещо спонтанно зморшив лоба, замислено колупнув мізинцем у носі, почухав потиличко і (нарешті, здається, збагнувшись суть того, що сталося) водумки (а може й голос) прорік: «Неймовірно!» Але й після цього не скочив, не метнувся бодай би глянути, що там із дорогим колеговою. Натомість небавом підвівся, помалу, немов скрадаючись, обійшов стола і, зупинившися, став із кам'яним виразом обличчя роздивлятися непрітомне, скорячене тіло Ватіффа.

— Неймовірно! — відругне прорік Гаян (цього разу уже точно вголос). — Через якогось гівнода?! Неймовірно!

¹ Або Й накіть підант-мистецтвознавець.

² Такий все фанум олігого мати:
Обсипанти сльозами / ти нокра!

Проказавши це, Гаян піймав поглядом призвідця Пресерового нещастя, що усе так само сидів на рамі й чистив лапки, і з удаваною докірливістю похитав головою:

— Ай-ай-ай! Бачин, що наробив?! Совість не мучить?

Гівноїд на якусь мить полишив чепуриння, Гаяну навіть здалося, що він раптом стенув крильцями — все одно як людина плечима: я ж тут, мовляв, до чого?..

— А що? Я? — вигукнув Мангерт.

Ще й обурено зашиптає безбарвними, ніби у альбіноса, віямі.

Гівноїд сажнувся, злякано засмикав хоботком і миттю зник, пропав безслідно й невідомо де, немовби розчинився у повітрі. Словом, дременув від гріха подалі.

Гаян це, правда, навіщось пошукає його очима, і, не надібавши, ще навіть і зітхнув, і то зітхнув із сумом, чи й не зі смутком, — так, наче нарапт йому забракло товариства... Можливо, він би навіть підкнув себе самотнім, коли би раптом до слуху не доповз млявий, ледве чутний стогін; власне, і не стогін, радше шархотіння.

То подавав слабкі ознаки життя «дорогий колега», «сotрапник» і просто «любий друг» Пресер Ватіфф.

«Якби із ним щось сталося, я би міг зайняти його місце, — подумав Гаян, дивлячись на бліде й непорушне, із болісною застиглою гримасою, обличчя Пресера. — Було би непогано! Директор департаменту — це тобі не штатмейстер! Не хлопчик на побігеньках, не «грай на лалабайці» ї «заспівай пісеньку». Це вже о-го-го! Та ще й якого департаменту директор! Зборів і видатків. Доходне місце! — Гаян окинув поглядом стіни, вікна, стелю, стіл, шафи, стільці, крісло, підлогу; окинув повагом, по-хазяйськи, ніби уже приміряючись до перебіду: — І кабінет он наскільки просторіший! І меблі розкішні! Підлога недавно лакована. Штори, правда, затемні. Треба буде поміннати на яскравіші...»

Гаян так захопнився, такі райдужні почала його уявя малювати перспективи, до того розмірявся, що й не заважав, як засіпала жилка на Пресеровій скроні, а услід за тим ледь помітно здригнулася вія. Більше того, навіть і тоді, коли Ватіфф відкрив очі і беззвучно заворушив губами, Гаян, перебуваючи в п'янкім полоні захопливих ілюзій, розчумався далеко не одразу. Коли ж збагнув, що «дорогий колега» притомніс, — зазнав страшного потрясіння, аж такого, що на якийсь час йому відняло мову.

«Та я же це так? — скретотів із розпачу зубами і обливався холодним потом Мангерт. — Чому?»

Скретотів зубами і обливався потом не від того, що відібрало мову, бо й не здогадувався про те. *(Зрештою, і не дізнається ніколи,¹ бо здатність говорити*

¹ Звісно, якщо тільки йому не втрапить до рук цей опус. У чому (що втрапить) дуже сумніваюся, адже до літератури Гаян Мангерт має стійку і нездолану негацію. Хіба що якийсь читак-«забороничливець» донесе...

все-таки повернеться до нього, і то повернеться ще до того, як у толу витягне потрібна).

А чи й варто пояснювати, з якого біса скретотів зубами і обливався потом Мангер?!

(За логікою, нічого подібного статися не могло: ані парадоксального, по суті, нічим невмотивованого знепритомнення Пресера Ватіффа, ані аж такої радісно-чинічної Гаянової реакції на неміч «любого друга» і його ж таки далекосхідних лиховісних мрій... Не повинно було статися! Але ж сталося! Сталося, мертвий півень в зад би клюнув!.. Очевидно, це якраз та ситуація – на жаль, одна із безлічі, мабуть, коли формальна логіка виявляється абсолютно безсилою, непридатною і неспроможною супроти нищості і реалій...)

Ватіфф – «Дай, боже, йому вичуняти!» – хоч і потроху, надто поволі, але таки почав оговтуватися.

А що процес цей триватиме наразі досить довго, ми на цей час (*із цілком резонних міркувань, що від нашої незримої присутності при цьому все одно ні помочі ніякої, ні талку¹*), переклавши благородну місію цікого заспікування долею і життям Ватіффа на Мантера (амітрохи не сумніваючись, що упорастя Гаян із цим якнайпристойніше й наїлішче, непомітно, без таласу і шуму, покинемо Пресерів кабінет, аби так само безпумітно й непомітно у'язатися за поліцейським комісаром, котрого якогось біса якраз зараз, у що саму мить, несподівано-негадано (бо ж мав би на що пору уже нишпорити містечком та тинчині своїм побитом добувати «хліб наслуцній!») завернуло із півдороги до салуну О'Негрі назад у мерію.

Спершу, щоправда, могло здатися (та й здавалося), що Пад Люка якимось невідомим чином (провидіння хіба? – бо ж нікого не стрів на свою шляху) рознюхав про щасливий для Юджіна фінал уворащеного гульбіща добропорядних кайруанських злодієро і, не довго й міркуючи, вирішив кардинально змінити маршрут і взяти курс у протилежному напрямку – на півницю Старого Ірландця. Звісно, не задля того, аби розділити із Юджіном його радість, як обставити все так, що навернення заблудлих вівць (себто: злодієро) на путь праведний (себто: на стежку, що веде до Юджінової півниці) – то винятково його, Пада Люки, особисті клопоти й неоціненна² заслуга: «А за це, відповідно, відповідно й віддягти треба!»

Так нам могло здатися (та й здавалося!), але ж як (о, як!) ми помиллялися! І то помиллялися тільки тому, що шлях від півдороги до салуну О'Негрі до півниці Юджіна Кіллі пролягав повз мерію, і ми до останнього найвино думали,

¹ А заздир – щоб не обтяжувати читачів (з ще більше себе) детальним і не таким уже й конче необхідним, погодьтеся, для нашої оповіді описом, що знадобився б хіба що в тому разі, якби ми мали на меті «вигнати» якусь там кількість сторінок.

² Хоча хто-хто, а Пад Люка ціну годен був скласти:

Чи родичем ви будь, чи другам,
А хоч би батько ти чи мати, –
Повсюд звідні своїм заслужим
Головний складу аїт назвати!

що поліцейський комісар, статечно (або нашвидку) проминувши будівлю мерії, спрямусь свої помисли (і, відповідно, тіло) далі – на стежину, відому й милу серцю кожному кайруанському злодієро; на той самий праведний путь, що веде до омріяної оази Старого Ірландця!

Але зась!

Якогось біса (про що вже сказано було вище) поліцейського комісара поволокло у мерію...

Чи то день такий – аномальний якийсь! – випав, чи ще якась хабизня накрила наше достославне містечко, але – сї-бо присісь-бо! – багато що із того, що ставалося і відбувалося цього дня в Каїруані (і з його мешканцями, само собою зрозуміло), абсолютно ніяк не вписувалося у звичні рамки й усталені канони. От і Пад Люка, хоч би яким не було запрограмованим і винятково цілеспрямованім¹ суб'єктом, нізащо не зміг би згодом пояснити (коли б його про те спитали), який мертвий півень присилував його із того із съого (бо таки й справді, як на те, ноги несли до пивниці Старого Ірландця!) завернути до мерії! А про що ж нам тоді гадати?! Залишається одне: сприйняти це як данисть і, не переймаючись даремно – чому? наївшо? задля чого? – просто у'язнатися, як і намірились були спочатку, за поліцейським комісаром, а там вже буде видно. (*Як полюбляє прозірливо й глибокомисленно промовяти небезвідомий²*. В'ячеслав Медведь: «Життя покаже»).

Як і годилося, Пад Люка зайшов до мерії зі службового входу, через двір, обнесений, як ви вже знаєте, високою бетонною огорожею. Власне, по-іншому й бути не могло. По-перше, статус – у тому й було призначення службового входу, щоб користувалися ним тільки ті, хто мав право безперешкодного відвідування мерії; ну й, звичайно, для того, щоб не пахатися до мерії кому заманеться (для чого це й встановлено було потрійний кордон охорони – перед хвірткою, перед ворітами і безпосередньо на вході). По-друге, якби поліцейському комісару із якоїсь там нелагодністю і великою підозрілою практики (психічного розладу абишо) раптом утіцілися в голову спробувати проникнути до будівлі через вхіл центральний, нічого би путього із того задуму все одно не вийшло. Вхіл центральний був на замку. І то був уже давненько, років із п'ятнадцять, а може і більше, ще із перших днів мерства Гана Дона. Щоправда, сам Ган Дон, цілком можливо, про те й не здогадувався, бо ідея узяти наглуно на ключ (власне, на цяхи) центральний вхіл належала нікому іншому як віце-меру Кону Дому. Прикрившися гаслом радикальної боротьби із протягами, хитрий бестія Кон Дом у такий нібито й простий, але достатку ефективний, спосіб спромігся досить легко зреалізувати заповітну мрію будь-якого бюрократа, визначену формулою:

¹ Які то були цілі (власне, одна-єдина – всеохопна і неприминуча), ми наразі промовччимо, і то либі тому, що у даному контексті не ве суть важливо.

² Тут автор, зрозуміло, необачно дав маху! Що значить «небезвідомий» стосовно Медведя? Це ж вам не Андрухович, не Пашиковський, не Яворівський, не Мушкетик! Тим паче – не Даниленко, не Цибулько, не Іренець. А що тим паче – не Матіос, не Роздобудько, не Карпа, не Забужко, не Жадан, не Конотопська...

«Немає відвідувачів – немає проблем». А втім, додамо, що, наймовірніше, Ган Дон і не здогадувався про існування центрального входу, бо як завели його на мерство, привізши зі столиці під покривалом ночі, зі входу чорного (а інакше, здебільшого, ніхто той службовий вход і не називав), так він і ходить раз і назавжди второваним маршрутом, і навіть коридором мерії далі дверей своїх апартаментів ніколи не потикався, так що не те щоб приблизного, а й узагалі уявлення ніякого не мав, що там і як, бодай би – де хто із найближчих «отрапників» сидить...

Пад Люка, упротивагу меру, добре зінав, де хто сидить; хоч, чесно кажучи, був би, безперечно, вельми втішений, якби сиділи вони у нього в комісаріаті, і не в кабінетах, річ ясна, а у підвалах, в буцегарні, і не в окремих камерах, якби такі навіть були, а у клітці – «в сирій, тісній, на всіх одній». Зрештою, коли б таких думок, хай і невиразних, глибоко законспірованих, на рівні підсвідомості, у Пада болай зірдка не виникало зовсім – чи міг би він тоді вважатися справедливим полісменом?¹ (Зпитання, зрозуміло, пілковито риторичне...)

У мерії Пад Люка спершу довго згадував, чого його сколи занесло, а згадавши – скарлючись із досади носа й чортхиувся: «Це я дурню зробив! Таке діло ще б до завтра потерплю... Але толку себе тепер картати! Раз уже тут, бистренко все розізнаю та й махну до Юджіна», – резонно розсудив комісар і подибав до кабінету Коня Дома. Однакче в останню мить, уже перед самими дверима, вранц передумав.

«І чого до нього рипатися? – спинившись, почухав потиличу Пад Люка. – Або Ган Дон його до вечора вижене, або сам до ранку повіситься. Толку із ним балакати! А тут ще й діло таке, що...»

Думка обрвалася, а це зазвичай означало, що поліцейський комісар чимось схвилюваний.

Розвернувшись, Пад Люка попрямував до кабінету Хабаряну-батька, але, знов-таки, в останню мить загальмував, ще й так запалу і несподівано, що це мало не спричинило загрозливих наслідків: тоді, як підошви буквально приросли до підлоги, верхня частина тулуза за інерцією продовжувала рух, і коли би Паду не пощастило, спорадично розмахуючи руками, дотягнутися долонею до стіни і відновити рівновагу. Його фізіономія із досить високим рівнем вірогідності випробувала би на міцність одвірок кабінету Хабаряну-батька. Чи, певніше, навпаки – одвірок перевірив би міцність комісарової піки.

«А до цього бздуха якого мене понесло? – марнував, морщачаючи лоба та посаписто відхекуючись, Пад Люка. – Га?..»

Перевівши дух, задумливо почесав пальцями підгарля і раптом ніби аж просвітлів.

– А чом би й ні? Та зразу ж треба було! – проказав Пад уголос і рушив до апартаментів мера.

¹ Між іншим, у латиністів Пад Люка мріяє стати садівником. Очевидно, прагнення саджати не минулося безслідно, хіба набуло іншого значення і форми.

У приймальні нікого, окрім меланхолійно нудьгуючої секретарки, не було. Власне, так і годилося. Ган Дон страшенно зlostував, коли хтось стовбичив у приймальні, зlostував так, що навіть за вхрай нагальної потреби треба було добряче і не один раз подумати, чи й варто потикатися туди. Тож і не дивно, що Пад Люка, перш аніж зайти, з три рази тягнувся до ручки дверей, допоки зрештою не наважився таки натиснути на неї. Але й тоді зайшов до приймальні не одразу. Відслонивши ледь-ледь двері, зазирнув у шпарину, і лише пересвідчившись, що двері до мерового кабінету цільно зачинені, переступив поріг приймальні. Переступив вкрадливо, мало не навпиньки.

— У тебе? — тихо, майже пошепки, поцікавився у секретарки.
 — То й що? — дратівливо озвалася секретарка.
 — Треба було б... — почав Пад Люка.
 — Зайнійт! — відрубала секретарка. — Велено не турбувати!
 Із-за дверей приглушено долинули деречливі звуки лалабайки.
 — Чусте? — повела очима секретарка. — Працює! Зайдіть пізніше.
 — Коли? — поцікавився комісар.
 — А я знаю! — хмыкнула секретарка. — Може, після обіду. А кранце завтра.

Зранку.

Пад Люка похнюплено зіткнув.

— Треба було б сьогодні, — промовив, переминаючись із ноги на ногу. — Може б якось? — зиркнув благально. — Га?

Секретарка хитнула головою і подивилася на Пада, наче на недоумка.

— Інтересний ви тип! — вигукнула, сплюснувши у долоні. — Як ви собі це уявляєте? Що, зайти до шефа й сказати: «Кидайте усе, до вас прийшов злодієро Пад Люка!» І моментально вилетіти з роботи? Я, що, дурна?!

— Та ні... — узвісся боронитися Пад.

— Знаєте що?! — розійшлася не на жарт секретарка. — А йдіть-но звідси! Нічого тут стирикати! Чусте? Вимітайтесь!

«Ну пожди! — подумав пригрозив Пад Люка. — Не вік же тобі секретаршу мера бути! Ще я тобі...»

У цю мить двері мерських апартаментів несподівано відчинилися і на порозі постав, наперехват тримаючи лалабайку під пахвою, Ган Дон.

Пад пополотнів, клацнув обласами і виструнчився.

— Що це тут за гармидон? — невдоволено насунувши брови, гаркнув Ган Дон густим басом.

— Та от, — підхопилася секретарка, — Пад Люка...

— Сам бачу, що Пад Люка! — обірвав Ган Дон. — Чого треба?

— Обговорити, — залепетав Пад. — Дуже термінова справа.

— А ти що ж, — прискалив до секретарки око Ган Дон, — не пускаєш, значить?

— Не пускаю, — спокійно відказала секретарка. — Ви ж веліли...

— Бачиш, — обернувся Ган Дон до Пада, — яка метера! Вона й чорта не пропустить, якщо я скажав. Молодець? — зиркнув пильно на Пада, промовисто даючи зрозуміті, яку волів би почути відповідь.

— Молодець! — запрограмовано кивнув Пад. — Тільки ж мені справді дуже треба. Позаріз!

— А ти не скупердяжся, — скажав Ган Дон. — Дай їй на лапу, вона й пропустить. Правда? — кокетливо підморгнув секретарці.

Секретарка зашарілася, манірно повела плечем, відповіла неваразміто, розплінчатаю посмішкою.

— Ну, чого стойш? — накинувся Ган Дон на Пада.

— То я зайду? — спитав Пад, підступаючи до дверей.

— Я ж кажу, — пришиплив його Ган Дон, — дай їй сотню, вона й пропустить. Пад Люка розгублено, недорікувато закліпав очима.

— Я не жартую! — напористо, твердим тоном відрубав Ган Дон. — Я серйозно. Вона ж тут не для мебелі, правда?

— Правда, — закивав Пад Люка.

— Для порядку вона тут! — рубнув долонею повітря Ган Дон. — Справляється?

— Справляється! — поспіхом підтверджив Пад.

— А раз справляється, треба якось заохочувати. Стимулювати! Однією зарплатою, та ще й такою, як у неї, не набігнешся. Так що давай, не жмися. Виложи сотню, а тоді вже й захоль.¹ Пойняв?

І що було робити бідоласі комісару? Мусив розкошлюватися. А куди дінешся?

¹ Це не був експромт і не був розіграш, відлагоджена система. Хтось колись за сприяння у «проникнені» за прийом до мера заохочив секретарку кількома кучморо, і їй це сподобалося. Відтоді ніхто не міг потрапити до Дона «пекліханням», не позолотивши секретарці ручку. Звісно, беззмінно так тривати не могло, тобто коли-небудь про зухвалі корупційні оборуджки зеленоюкі церберши мають довладатися мер. Звісно, хтось Дону про них «зіскав». Звісно, зроблено це було з широкого сподівання, що мер покладе край неподобству. Однаке! Замість пропущання секретарку чекала похвальба. «А ти молодець! — віддав належне й вигадливості Ган Дон. — Погано тільки, що ціна не відповідає моєму статусу. Розумієш? Отож віцепер братимеш двадцять... Ні, в'ятдесят? Та що там в'ятдесят! Стол! І віддаватимеш мені. Зрозуміла?» А оскільки після запровадження такої жорсткої схеми бажаночі потрапили до кабінету мера без запрошення катастрофічно поменшало, тобто визагат не стало, Дон придумав простий і геніальній хід. Коли від ньюго виходив, пряміше, Кон Дом, Ган Дон казав: «Передай такому-то, щоб терміново звівся до мене». Кон Дом передавав, «такий-то», річ ясна, все кідає і мчався до патрона, але у приймальні изразувався на секретаринке: «Куди?» «Такий-то починає пояснювати, що його посмікано, на шо секретарка робила величинні очі і заявляла: «Мені про це нічого невідомо!» «Такий-то» біг до Коня Дома справдитися, чи його в направліні хотіть бачити шеф. Кон Дом, зрозуміло, визвірився: «Як? Ти ще не був у нього?? Негайно! І не морочи мені голову, що секретарка не знає! Мені шеф особисто доручив передати! І не приведи господи тобі зарах же не потрапити до нього!» Зрештою, закінчувалося тим, що «такий-то», усвідомлюючи, чим для нього може обернутися «зіскавка» до Дона, скрунно зіткав і приречено ліз за грона до гаманця... А бувало ж таке, що у когось гронаї при собі не було, — та дарма, милосердна секретарка, якщо її добре вмовляти, могла пропустити її на «хрестик» (себто: занотувавши у блокнотику), праца, із процентами, та ще й уявивши у заставку якусь цінну річ — годинник, обручку, срібну запонку тощо.

— Ну от, зовсім друге діло! — бадьоро проспівав Ган Дон, розчулено стежачи за тим, як сотenia куніора, покладена Падом на стіл, після легких і чарівних маніпуляцій пещених пальчиків секретарки щезає у наші шухлядки. — Зразу би так! — підморгнув, розливачись пишиною посмішкою, до комісара. — Ну що, заходь уже! Із чистою, так сказати, совістю і на законних підставах.

Переступивши поріг кабінету, першим ділом Пад Люка потягнув ніздрами повітря.

Бачити того Ган Дон аж ніяк не міг, хіба тільки якби мав замість героморою око, бо якраз у цей момент, обернувшись до Пада спиною, примошуував на стільці під вікном лалабайку. Бачити не міг, але якимось дивним, незбагненим чином здогдався.

— Можеш не нохати! — зареготав. — Не воняс! Вивітрилося вже!

Поставивши інструмента, Ган Дон перейшов до столу, сів, глибоко виурившись, у крісло, сплів на животі пальми рук, надув губи й напустив на обличчя пиху.

— Ну, — проказав спроквола, — що там у тебе?

Пад Люка поліз до внутрішньої кишенні кителя, дістав складений учтевро папір, розгорнув його і поклав перед мером.

— Що це? — спитав Ган Дон.

— Документ, — одказав Пад Люка. — Депеша. Зі столиці.

— Кому? — поцікавився мер.

— Мені, — сказав Пад.

Ган Дон підняв на комісара важкий, недобрий погляд.

— Тобі, кажеш?

— Мені, — повторив Пад.

— Раз вони тобі, — визвірився Дон, — то якого біса ти його сюди приніс?!
Мені, що, робити нічого?! Забери!

— Але ж! — розpacливно засіпався Пад.

— Що?

— Але ж там про вибори...

— Що-о-о? — вирячився Ган Дон. — Які ще вибори?

— А я знаю? — розвів руками комісар. — Того й прийшов до вас. Щоб розізнати, значить... А інакше... Дуже, думасте, мені було би треба до вас пертися? Що, сто кучмеро мені не було куди діти? Я, що, дурень?

— Це аргумент, — примирливо гойднув головово Ган Дон. — Гроші — це завжди аргумент. Ну, гаразда. Що там у тім папері?

— Ну... Там...

— Та ти не розказуй, — зупинив Пада мер. — Бери читай!

— А-а! — закивав Пад. — Добре, добре!

Комісар узяв із рук Дона документ і, прокашлявшись у кулак, почав читати:

— Регіональному поліцейському комісару... Мені, значить... У зв'язку із тим, що на віврізій вам території в останню неділю травня, відповідно до рішення президента, відбуваються дочасні вибори мера, вимагаю віднести усіх необхідних заходів забезпечення суспільного правопорядку, відвернення будь-яких спроб перешкодження проведенню виборчої кампанії, недопущення будь-яких екесесів, що можуть привести до згину виборів на усіх етапах виборчої кампанії, від часу її початку і до завершення підрахунку голосів. Стосовно будь-яких осіб, що вчиняють чи можуть вчинити дії, які можуть розглядатися як перешкодження проведенню виборів, вимагаю застосовувати якнайсуворіших заходів, у тому числі превентивного характеру, включно із узяттям під варту на термін до закінчення виборів. За неухильне виконання даного розпорядження несете найсуворішу персональну відповідальність. Міністр правопорядку. Підпис, прізвище, печатка... Все, як і має бути.

— Щось я не вкурив, — прошепотів, блідинкою, Ган Дон. — Що це значить? Ти це звідки взяв?

— Поштою отримав, — сказав Пад Люка. — Ще того тижня. Так і ношу із собою, все якось забував зйті до вас, розпитати...

— Що розпитати? — заревів Ган Дон, скрививши нос.

Перегнувшись через стіл, Ган Дон вирвав аркуш із рук комісара й буквально унів'язив поглядом у текст.

— Нічого не розумію! — загарчув, несамовито викочуючи очі. — Які вибори?! Та вони там що, рехнулися??!

— Це ви про кого? — вирячився Пад Люка. — Думайте, що говорите! А то, знаєте...

Пад Люка погрозливо клацнув щелепами.

— Та що ти! Що ти! — замахав руками, відпекуючись, Ган Дон. — Щоб я... Та ніколи! Ти що, подумав, що я про президента?! — мер запанікував, розчервонівся, засмикався. — Ти... того! — Ганове обличчя перекосилося від обурення. — Думай, що думасш!

Пад Люка на мить сторонів (воно Й зрозуміло: кого б од такого езуїтського зухвалиства не переціпило!), але радості з того Дону було небагато, а може Й зовсім ніякої, бо мить та виявилася аж занадто короткою. Просто мізерною...

Утім, і цієї короткої, цієї мізерної міті цілком було достатньо, аби світ — усталений роками і на роки, комфортний та ситий, сповнений почестей і славослів'я світ Дона — вранці захітався й перевернувся догори дригом.

— Отак, значить? — викрикує, розпочино блимаючи налитими кров'ю очима, Пад Люка. — Це я, значить? На мене сперти, значить?! Не вийде!

Пад Люка підскакував до опиненого Дона, вириваючи із його рук депешу.

— Ось! — трясе аркушем перед самим носом Гана. — Документ! Від самого міністра!

— Та я ж... — безтязмно белькоче Ган Дон. — Хіба я що?.. Я ж нічого...

— Нічого собі нічого! — вигукуне Пад Люка, аж Дону у вухах ляшить. — Казати, що президент рехнувся, — це нічого?

— Я? Про президента? — хапається за серце Ган Дон. — Не казав я про президента!

— А про кого ж тоді? — допитується комісар. — Що, Гейде Білл рехнувся? Га?

— Це хто? — викочує очі мер.

— Як хто? — викочує очі Пад Люка. — Міністр правопорядку!

— Гей-дебіл? — не вірить своїм вухам Дон. — Ти так обзвивася свого міністра?

— А що? — дивується Пад. — Як я маю його називати, якщо він і справді Гейде Білл??

— Гей-дебіл, кажеш? Добре, я запам'ятаю! — погрожує Ган. — І повідомлю куди слід! Та що там — прямо міністру і повідомлю, які ти про нього чутки розписуєш. Ось як!

— Щось я не в'хав, — очманіло моршить чоло комісар. — Що ви збирастесь повідомляти міністру?

— Те і збираюся, — каже Ган Дон. — І то негайно! Буде тобі гей-дебіл!

— Хабизня якась, — розгублено чеше потиличко комісар. — Ніхура не врублюється...

— Вилетиш зі служби, врубишся!

«Це я вилечу? — отетеріло нипає очима Пад Люка. — За що? Та ні! — мотає головою. — На понт бере! Злякався, що я...»

«Ти ба! Яке мурло! — гнівно чмише носом Ган Дон. — Лякаєш воно мене...»

«Дуидук недороблений! — нуртує Пад Люка. — Міністру він напише! Та поки ти збираєшся писати, я тобі... я із тебе... та я!..»

«От швондяра! — кипить, наче вариво у казанку, мерове нутро. — Ач який туся!»

«Та я тебе в буцегарю закриво!» — навідується до комісарових мізків несподівана, ба й нечувана геть, думка.

«Кого лякати удумав?! — ненависним поглядом пожирає Ган Дон комісара.

— Розчавлю, як комаху!»

«Арештую! За цю... як її? — Пад Люка утепішує погляд в депешу і підстрибує на радоцах. — О! За спробу зірвати вибори!»

«Чого це воно скаче? Та ще й либиться!» — розгублено мружить очі Ган Дон.

«А ще й за образу президента! — пританьковує Пад Люка. — На повну котушки засаджу!»

«Неспроста... Ой, неспроста! — слизьким, холодним вужем заповзає у Ганові груди тривога. — Щось замислило стерво! Ач яка погань! Що ж казати... Паршива ситуація! Треба якось її... того...»

Ган Дон підводиться, іде до столика, на якому стоїть батарея пляшок з мінералкою. Хлопчуши у стакан води, п'є поспільно, маленькими ковтками. Випивши, ставить стакан на місце і обертається до комісара.

— Будеш? — несподівано пропонує.

Донів голос звучить тихо, спокійно, ніби нічого й не сталося.

У комісара відвісає щелепа.

Мер наливає у стакан — зрозуміло, у інший, не той, із якого щойно пив сам, — мінералку і (геть вже нечувана й небачена річ!) несе стакан через увесь кабінет Паду.

— Віллі!

Пад Люка замало не непримітніє від потрясіння.

(І добре, що не зневажливі! Погодьтесь, для одного розділу двох зомпліх чиновників — це іже занадто...)

— Пай, пай! — притрошує, приянно усміхаючись, мер. Ще й жартує: — Не переживай, дорого не візму!

«Цюсь тут не те! — вагається Пад Люка. — Може, чогось підсипав?»

На комісарове обличчя наповнає вираз підозріlosti, промовистий і легко вгадуваний аж до такої міри, що Ган Дон звискує від задоволення:

— Що? Бойшся отрутися?

— Хто? Я? — стушувавшишь, мамляє Пад Люка.

— Якщо там отрута, нам обом кирдець! — каже Ган Дон і розкотисто смеється. — Із однієї ж пляшки!

— Ну, так... — вимучено всміхається Пад Люка. — Просто не хочеться...

— Як знаєш, — смикає плечем Ган Дон.

— А втім, — передумавши, тягнеться Пад Люка до стакана, — дякую!

— Розрахувався потім! — шкіриться Дон і йде до свого крісла.

Але не сідає. Стас збоку і, виклавши руку на високий підголовник, якийсь час позирає на комісара із-під примуржених повік.

— По-дурному якось вийшло, — каже, зітхнувши (нібито й широ; принаймні, дуже старався, аби на те виглядало). — Хіба ні?

— Згоден, — одказує Пад Люка, стискаючи у долоні стакана. — Трохи ми того... I через що? Через яксь там... До речі, ви так нічого мені й не сказали про вибори!

Ган Дон склонихнувся, перемінившись в обличчі, безпорадно розів руками й розплачливо відихнув:

— А що я мав сказати?! Які вибори?! Уперше чую!

— Може воно й так, — покрутів головою Пад Люка, — але що ж мені робити?

Пад Люка ставить на стіл порожній стакан.

— Тут, — тицяє пальцем у аркуш з депешею, — чітко написано: в останню неділю травня у нас будуть вибори мера. Рішення президента! Це вам не хури-мухри. Мені тепер, що, доповідати міністру, що ніяких виборів у нас не буде, бо

мер заявляє, що нічого про них не знає? Так, виходить? Ви хоч уявляєте, які можуть бути наслідки? Мене – у відстанку, вас – у тюрмі!

– Мене – в тюрму? – жахається Ган Дон. – За що?

– А хто відповідає за вибори?

– Хто? – шурхотить віямі, наче метелик крильцями, мер.

– Ну, ясно ж, що не поліція! – вигукує комісар. – Вибори мера? Мера! Значить, мер і відповідає. Мое діло – порядок. І я його забезпечу, будьте певні! А відмазати вас од тюрми, коли що, ніяк не зможу, хоч би як не хотів. Не моя компетенція!

– Ситуація! – воникло стогне Ган Дон.

Вигляд у нього жалюгідний, спустишений, але Пад Люка, хоч як не дивно, із того не тішиться; і це, звісно, зовсім на нього не схоже. Та не варто думати, що у темнім комісаровім нутрі раптом з'явилася світла плямочка. (*«Ах, обличине пайоні фантазії! Подивіться на речі тверезо. Світ не знає ще такої оказії, щоби фурія стала Терезою!»*) Зрозуміло, ні про яке співчуття тут говорити не доводиться – такі безглазі порухи Падовому еству були чужі, а отже й невідомі. Не тішився ж Пад Люка душевними мусами Гана із двох причин. Перша – та, що він їх просто не помічав, бо погляд його на цю мить блукав деінде, а друга – що був заглиблений у власні, доволі нерадісні, переживання. (*«Одразу, виходить, що причини було не дві, а таки одна: і то та, що паведена другою, адже перша була лише похідною від неї; інакше кажучи, непевними внутрішніми станом, спричиненим важким, долебі й гніточим, сум'яттям»*. – дописав би Валерій Шебчук). Переживання ті зводилися до того, що, хоч із якого боку не зайди, нічим для нього добрим ця дурна й незрозуміла історія не обернеться. Надто ж добивало комісара те, що й умити руки йому не світить. Тобто, умити руки він, звісно, міг би, але тоді йому важе точно світити перспектива позбутися посади, а то й зовсім залишитись без погонів, бо хто там потім дошукуватиметься, винен ти чи ні...

– І що його робити? – питас Ган Дон.

Пад Люка знизує плечима.

– Ех, біда! – у розpacії вигукує мер і прикипає поглядом до телефонного апарату. – Ще й ти, суко! – зриває на апаратові свій гнів.

– А таки так! – кивас голововою комісар. – Скільки вже стойть без толку! Років десять, мабуть?

– Які десять! – кривиться мер. – Усі тринацять!

– Зараз би нам телефон пригодився, – каже Пад Люка. – Подзвонили б у столицю і все з'ясували б!

– Атож! – скімлить Ган Дон.

Не змовляючись, мер із комісаром скрушию й одночасно зітхают, а зітхнувші – так само заразом зводять погляди на телефоні і надовго вмовкають. Не важко здогадатися, що й думки їхні – про одне її теж.

— Тринадцять років! — причумлено крутить головою Пад Люка. — Це ж треба!

— Чорт би їх побрав! — скрізь оче Ган Дон.

— Таки так! — потверджує комісар.¹

— Може, — каже Дон, — послати когось до столиці? Хай би там рознюхав...

¹ Чи ти, любий мій читачу, звернув увагу, що досі у нашій оповіді, на добрій сотні із лінійкою сторінок, де йдееться про Каїруан і каїруанців, не було жодної згадки про телефон? Та що там згадки! Здається, й натику не було. І коли б не кілька принагідних пасажів, у яких фігурували авто, телевізор, а одного разу також і радіо, може би скластися хібне враження, що містечко наше є безмайданом далеким, загубленим у часі і просторі західків цивілізації. Звісно, що зовсім не так! Якщо звернутися до згадуваного раніше дослідження Марсела Сільяні (досі неопублікованого, бо й незавершеного, про що ми вже теж писали) «Оаза гармонії: опис життя, традицій і норову мешканців Каїруану та його окілля», ми дізнаємося, що «телефонізація містечка розпочалася незадовіль після того, як телефонний зв'язок з'явився у столиці, до того ж набагато раніше, анж це благо технічного прогресу прийшло до Алькантіраку, Таурхабу і Шнекраку». Автор дослідження навіть називає конкретну дату: «17 вересня 1899 року відбулися урочистості та загальноміське святування із нагоди першої офіційної телефонічної розмови за участю мера Каїруану і голови центрального уряду». А також пише ще й таке: «На винаванні цієї знаменної події із бюджету міста було закуплено 36 ящики (432 павшки) пісків, які непродумано почали роздавати усім соючим, без будь-яких кількісних обмежень, знаслідок чого на майдані біля пошти, у приміщенії якого і був встановлений перший телефонний апарат, навіть сталася бойка, спровокована тим, кому винники не дісталось». У цій бойці брали участь малі не все чоловічі населення Каїруану, із міром включно, а також і кілька десятків жінок, що кинулися на підмогу своїм супружникам із метою вирятувати їх від жорстокого побиття. Чи тобі геройчний чи окремим представниць каїруанського жіночтва убеєзпечив їхніх благовірних від покалічення, скласти важко, бо у автора дослідження ніяких згадок про те не заходиться. С, однак, посилання, що «велика кількість учасниць бійки зазали тілесним ушкодження, у тому числі 17 жінок отримали травми різного ступеню важкоті, а одині із них навіть було вибито очі, знаслідок чого її моментально протягли Циклопом (саме так, у чоловічому роді)». На завершенні автор захоплено вигукує: «Радісне піднесення від цієї події поширивалося містечком упродовж деякох тижнів» (Візьми тепер розберіся, що він мав на увазі...) Отож, завдачуючи Сільяні, ми точно знаємо, коли в Каїруані розпочалася «телефонія ере». Як на те, уже зі своїх джерел, ми так само точно знаємо, коли ця ера завершилася. За дванадцять зібgom (а може й не дванадцять, адже нічого випадкового у цьому світі не буває) сталося це 17 вересня 1999 року, а акурат у ті хвиlinи, коли Ган Дон виголосував на спеціальному урочистому засіданні мерії грунтівну доповідь «Телефон — рушівна сила прогресу. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку новітніх комунікаційних технологій (до 100-річчя впровадження телефонного зв'язку в Каїруані)». У той час, коли Ган Дон байдужим, сповненим ентузіазму, оглушливим голосом зачітював: «Я привеснідно двою общину, що найближчим часом ми готовуємося розпочати масштабну модернізацію усіх мереж телефонних комунікацій, у першу чергу заміну наземної магістральної лінії, яка не сповідовалася за весь довготривалий період експлуатації», — дерев'яні, давно прогнилі опори, що бозня-скільки літ (може й усі сто!) міжнаро д тримали на собі телефонні дроти уздовж дороги на Шнекрак, почали масово завалюватися. Деято потім висловлювалася пропущення, що стовпи не пінтримали розгойдування громогласними общинками Дона, ще й підсилені бурхливими овациями, якими публіка відреагувала на ще раздужнішу заяву мера: «Паралельно ми плануємо розпочати будівництво всієї стельникового зв'язку! Запевняю, що нездовілі кожен мешканець Каїруану отримає доступ до найсучасніших комунікаційних технологій!» Оте «нездовіл» затягнулося донині. Та, зрештою, мер же не стверджував категорично й не називав конкретні терміни! Ган Дон лише озвучував планы. Так само і у першому згадку. Він же не сказав: «Модернізуємо!» Він говорив: «Готовуємося розпочати модернізацію». Тож звинувачувати його немає в чому. Надто — у популізмі. Що-що, а голосливих общинок Ган Дон ніколи і никому не давав.

— Пізно! — заперечливо крутить головою Пад Люка. — Поки туди, поки там, поки назад! Краще вам гайнуть до таурхабського мера.

— Наміцо? — дивується Ган Дон.

— У нього телефон повинен працювати, — пояснює комісар.

— Знущаєшся? — злиться мер. — Як ти собі це уявляєш? «Дайте подзвонити, бо у нас тринадцять років лінії обірвані!» Так чи що? То ж така гнида, що на весь світ знеславити. Таким лайному обілке, що потім нізацо не відмінешся!

— Справді, — киває Пад Люка. — Це я якось не подумав... Тамтешній мій колега теж гнида ще та!

— Усі вони там такі! — вигукує Ган Дон. — Одним лосем мацей!

— Таки так! — доточує комісар.

«Треба було б йому ті гроши віддати! — сумовито зітхає, відвівши погляд убік, до вікна, Ган Дон. — Не така важе й значна сума, якось би викрутити... Але ж хто його зізнав, що воно так обернеться? А воно ж, гнида, й не забуло, певно ж!»

(Ага! Ось де собаку зарито!

Це Ган Дон згадав про свій давній боржок перед таурхабським колегою. Було то років за п'ять тому, коли подільського губернатора урочисто впроваджали до столиці «у міністри». Як і годиться, «стелази доріжку», і хтось там відміряє мерам «постелити» по п'ять сотенних купюр, затим доточили ще по три, а вкінець покинули ще по дві. Та й це ще було не все, бо важе аж на самісінському фініці впровадили з'ясувався, що й за фуршет треба розігруватися із власної кишені. Отож була халепа!.. Коли Дону принесли рахунок — він мало не зоміяв (зрештою, не він один): за якісною три буттерброди, десерти з гравієвією і фруктове асорти належало викласти аж п'ятисячі кучмеро! «Тут, мабуть, якесь помилка, — пошкоджені звернувся Ган Дон до таурхабського мера, покладуючи рахунок. — Замісто дорогого!» Колега розів руками й загадково усміхнувся. «Це ще по-божеськи! — одразу. — Ви хіба не знаєте, чий це ресторан?» Ган заперечливо хитнув головою. «Губернаторової дружини! — засміявшись таурхабський мер. — Тож якщо маєте претензії — уперед! Думаю, вона із великою радістю вас вислухає!» Хто б сумнивався, що після почутого Ган Дон одразу ж не поліз до гаманця? А погізни, відмінно, що йому не вистачас ства тридцять кучмеро. «Ви б не позичили, колего? — благажно зазирнув Ган Дон у вічі таурхабському меру. — Я нездовіз поверну!»

Із того часу Ган Дон обмінав Таурхаб десятою дорогою, а ще й узяв за зничку на усілякі-різні наради-збіговицька, де міг би перетинутися із таурхабським мером, відряджати замість себе, зіславшись на хворобу. Кома Дола або когось там ще зі своїх «вірних соратників»...)

— От чорт! — раптом споквачується Пад Люка. — Як же це я не допер?! Усе пропало!

— Що пропало? — здригається й вибагтушус очі мер.

— Усе! — б'ється в істерії комісар. — Усе пропало!

Пад Люка біжить до столика із мінералкою, хапає пляшку, скручує кришку (кришка вискована із його пальців, падає на підлогу і закочується під шафу) і починає засаписто, заледа не давлячись, хлебати воду прямо із горлечка.

— Дурень я, дурень! — скиглиль Пад Люка, підривши пляшку від губ.

(«Теж мені новина!» — пирхкає мер).

— Так лоханутися! — вигукує комісар і заходжується розмахувати руками, не помічаючи, як із пляшки раз-по-раз вихлюпуються — на килим, на меблі, на штукатурку — вода.

— Но! Но! — застережно звіскує Ган Дон. — Ще потопа тут не хватало!

Завернувши руку за спину, Пад Люка насліпно, не повертаючи голови і не мірячись, притиснє пляшку на самісінський край столика. Затим складає долоні на животі і на якусь мить немовби застигає. Та таки її застигає, тільки голова ледь помітно розхитується на витягнутій, подібній до гусинкої, шиї то в один бік, то в другий, — гойдається повільно й розмірено, ніби маятник метронома.

— Чого ти мовчиш? — нервус Ган Дон. — Що це значить?

— А те їй значить, — криво всміхається Пад Люка, — що пора сушити весла. А комусь, можливо, й сухарі! Щось мені підказує, що той зайда з'явився тут не просто так. Невинадково!

— Хто? Коли? — вітріщає очі мер. — Про якого зайду ти говориш?

— А ви, що, не в курсі? — дивується Пад Люка. — Каїруан туди, а ви й не знаєте?

— Та що я маю знати? — роздратовано вигукує Ган Дон. — Ти ж мені не доповідав!

— Так от і доповідаю, — відгаркується комісар, — що учора в Каїруан на автомобілі невстановленої марки приїхав...

— Як це — невстановленої марки? — перебиває Ган Дон.

— А так! — огризається Пад Люка. — Я у машинах не розбираюся.

— То треба було розпитати.

— У кого?

— Як це у кого? — смикас брововою Дон. — У того, хто на ній приїхав. Це ж так просто!

— Еге! — відмахується комісар. — Спробували б до нього підступитися!

— А що?

— А нічого! Ви б на нього подивилися! Під два метри, плечі ого... А кулаки!

— То љ що? Ти ж представник влади!

Комісар щулиться.

— Аякже! — зиркає скоса, найжачено, і момент переходить на панічний крик:

— Можна геройстувувати, сидячи у кабінеті! А ви би спробували, як я! Щодня! На сторожі порядку! Ризикуючи життям!

— Щось я...

— Та не щоськайте! — розлютовано перебиває комісар. — Замість ображати ви би країце думали, як викручуватися будемо. Підказує мені серце, що той чужак не просто так тут об'явився! Явно засланий! Спеціально!

— Як засланий? — белькочче Ган Дон. — Ким?

— А я знаю! — розводить руками Пад Люка. — Але засланий, це точно. І пов'язано це із виборами!

— Із виборами? — марніє мер.

— Із ними! Із ними, клятими! — трясе головою комісар. — Перевіртити прихав!

— Та що ж тут у нас перевіртити? — розплачливо вигукус Ган Дон.

— У тому й біда, — поникло зітхас Пад Люка, — що перевіртити нічого. Доповість, що вибори не відбудуться, і нам гаплик!

— Стоп-стоп! — підстрибус Ган Дон. — Як це не відбудуться? Відбудуться!

Комісар ошелешено виструнчується, не вірячи ані вухам своїм, ані очам.

— Теж мені проблема! — бадьоро викрикує мер. — Треба провести — проведемо! Подумаш — вибори...

— Цо? — запитує Пад Люка. — І голосування буде?

— А як інакше? — дивується дурнуватому (як на його розуміння) зашкітаному Ган Дон. — Якщо так треба, то й буде. Організуємо все чин-чином, не сумнівайся.

Комісар замислено чеше за вухом.

— Не переживай! — підморгус йому мер. — Все буде добре! Проголосуєш за мене та й...

— Не проголосую! — рішуче заперечує Пад Люка.

— Ну-ну, — поблажливо сміється мер, сприймаючи Падові слова за жартівливий вибрік. — Так вже й не проголосуєш?

— Не проголосую! — твердо каже комісар.

— Це ж чого? — цікавиться Дон.

— А того, — пожансне комісар, — що сам буду висуватися.

— Куди будеш висуватися? — все ще посміхається Дон.

— У мери! — рішуче заявляє Пад Люка.

Ган Дон недовірливо морить, затім отетеріло вигинає бровки:

— Здурив?

— Чого це? — нахабно либиться Пад Люка. — Зовсім ні!

— Ти... того... цес! — скаламучено лепече мер. — Ти так не жартуй!

— Я не жартую! — напиндочено задирає підборідок Пад Люка.

Очі його блищають параноїдальною впертістю.

— Геть! Геть! — верещить несамовито Ган Дон, викидаючи руку у бік дверей. — Геть звідси, хамлюго! Геть!

Пад Люка зневажливо усміхається, гордо закидає голову і повільно, підкреслено спокійно (по-геройськи!) прямує до виходу. Не забиваючи, проте, стежити красм ока за Доном. Воно й зрозуміло: фронда фрондою, але й обачність — річ аж ніяк не зайва.

— Покидьок! — сичить Ган. — Свіння невдачна!

Комісар зупиняється. Загрозливо обертається, загрозливо стискає кулаки, загрозливо випинає груди, загрозливо кидає в Гана, наче каменя, важкий іниціївний позирк — і пафосно виголошує:

— Я іду, щоб повернутися!

— Ось тобі! — викрикус Ган Дон, силкуючись скрутити тримтячими, а тому й не дуже слухняними, пальцями дудло.

Пад Люка, однаке, того вже не бачить і не чує...

Щосили грюкнувші дверима¹ та заледве не до смерті налякавши секретарку, комісар переможною ходою перетинає приймальню і...

— От чорт! — тутає долонею об двері Пад Люка і близкавично розвертавшись, крутнувшись на каблуках, на сто вісімдесят градусів. — Гроши!

Його навіжений ривкіт, його здирницький погляд, його грізна постава мимоволі (важче, супроти *її* волі) тичуть секретарчину руку в шухляду, — і за мить вона (*секретарка, а не рука*), спірвавшишись, мчить навпірост із сотенною куп'юрою до Пада Люки.

— Отак-то! — самовдоволено сміється комісар. Затим, окинувши секретарку мащком поглядом із голови до ніг (*а точніше — від декольте до нижнього краю спіднички*), милостиво зроняє: — Побачимо! Може, я тебе і не звільнятиму...

«Що це було? — поволі приходячи до тями, харануджиться секретарка. — І нащо гроши я йому віддала?»

Вистромившись за двері, вона похутки розширюється по обидві сторони коридору. Але що з того? Комісара ніде не видно. Ніби здимів комісар.

— От падлюка! — хрюпливим басом лається секретарка, до болю кусаючи губи. — Шеф же мене випатрє, як мертвого півні!

І, важко й глибоко зітхнувшись, приречено побреза здаватися на милість (*чи на покалу — це все ж як вийде*) Гану Дону...

Ми ж, провівши секретарку співчутливим позирком (*бо її наперед знаємо, що лічого доброго її не ждє*), перейдемо до кабінету Пресера Ватіффа, — і то саме у той момент, коли комісар Пад Люка нахиляється над розпластаним тілом бідолахи Ватіффа і промовляє до Гаяна Мангера:

— Мовчить, значить?

— Мовчить, — кивас головою Гаян.

— Ні слова не говорить?

— Нічичирк!

— Погано!

— Звісно, що погано! — кивас Гаян.

— Кепсько! — зітхас Пад Люка.

— Ще й як! — киває Гаян.

¹ Аденти літературних штампів (зважай графомани) зазвичай у таких випадках пишуть так вони мало із петель не позлітати, — та наразі так вони й було.

— Кепсько, — каже Пад Люка, — що немає тут сержанта із нашого курсу у поліцейській академії.

— А він тут до чого? — дивується Мангер.

— Ото спеціаліст! — захоплено вигукуне Пад Люка. — Профі! У нього будь-хто заговорить. Уно моменту! Бувало, він ще тільки починав закачувати рукави, а...

— І як? І що?

— На жаль, випадок не той! — розвів руками комісар.

— І що робити? — заметушився Мангер.

— Треба подумати, — зронив Пад Люка, присідаючи на вапочіпки біля Пресера Вагіффа.

Доки комісар думав, Гаян, відступивши на кілька кроків, вичікувально відвілявся у його потилишо.¹

— Ану, відійди! — роздратовано визвірився Пад Люка. — Нічого стояти у мене за спину! Я цього не терплю.

— То й що? — отримався Мангер. — Я, може, теж чогось не терплю...

— Справді? — підводячись, метнув жорсткий погляд Пад Люка. — Мені не почулося?

Мангер знітався і зіщулився.

Знітався і зіщулився аж так, що піджак повис на його плечах, наче дрантя на городньому лякалі.²

«Треба його приструнити, і то добре! — опустивши голову та скрадливо позираючи з-під примуржених повік на Гаяна, размірковував комісар. — Воно нібито й безневинне, мамлакувате ніби, але ж!.. Ану, як тільки таким прикідається, а насправді... Таки зовсім не зайдим буде підчепити його на гачка, тим більше, що і нагоди є! Ще й ісбіняка!.. Щоб не ринався потім і під ногами не плутався, а робив те, що скажу!»

— То ти, значить, кажеш, що він сам упав? — заклавши руки за спину, спідав Пад Люка, підішенько розтягуючи губи вузенькими безкровними смужками. — Сам?

— Звісно, що сам! — злегка витріщився, дивуючись недолугому (*ба павінь дурнунатому, як на його бакір*) запитанню, Гаян Мангер.

— Ні з того ні з сього? — підступно прискалив око Пад Люка. — Без видимих причин?

— Виходить, що так, — доволі спокійно повівши плечем (*ай-я-яй, яка сліпа, яка безоглядна безмечість!*), одказав Гаян.

— Може, хтось його чимось огрів? — задумливо почесав за вухом комісар. — Га?

¹ Незрозуміло, правда, навіщо це йому було треба. Віріше, незрозуміло, яким чином і задля чого йому те споглядання могло придатися. Відтак, найвірогідніше, вінався Мангер у Падову потилишо не вичікувально, а безцільно.

² Лякало (*пісцевий дізякіл*) — опудало.

— Та хто? — вибалувшив очі Гаян. — Нас же двоє було в кабінеті. Я і Ватіфф. А більше нікого.

— Отже, двоє?

— Ну так...

— А звідси випливає...

Пад Люка склав на грудях руки, підняв очі до стелі і застиг у задумі.

— А це значить, що коло підозрюваних надзвичайно обмежене, — проказав комісар тихо й ісквальливо, не сходячи з місця і не змінюючи позу. — Власне, і кола як такого немає. Є тільки один підозрюваний. Один-единий...

Пад Люка хитнувся, ручкою випростав праву руку і вистрелив у Мангера виструнченням вказівним пальцем:

— І це ти!

— Я?

— Ти!

Гаян зблід і потягнувся долонею до серця.

— Ти! Ти! — рявкнув, намагаючись із насоку добити Гаяна, комісар.

Але прогадався, і бездоганний нібито план (*принайманні, такими він Паду видавався*) дав збій.

— Та що це таке?! — несподівано (*несподівати, ясна річ, для комісара: а можливо, навіть і для себе самого*) запротестував Мангер; і то заопирався не мляво, не розгублено, а відмобілізовано й уперто, так, ніби зайшлося не на мало, не на багато, а за скін чи життя. — Це нечувано! Це обурливо! Я буду скаржитися!

— Скаржитися? — високо, аж на середину лоба, висадивши із досади брови, спиркено лупинув очима Пад Люка. — Кому?

— Знайду кому! — рішуче, навіть погрозливо, озвався Гаян.

«Ти див! А воно й не зовсім мамлак! — на мить сторопівші, здивовано хмінув комісар. — Та дарма, зараз ми із тебе пір'ячко повищіпусмо! І то без наркозу!»

І поки Пад Люка подумки судорожно перебирає відомі йому ще із часів навчання у поліцейській академії способи «вищіпування пір'я», у нас з'являється слухана нагода навістити, бодай би вкоротко, Пенісо Гума, тим більше, що зробити це нам аж надто просто, далеко й пхатися не треба, бо ж до його «резиденції» буквально рукою подати — вона ж бо зовсім поруч, у кількох кроках, по той бік стіни за злощасним потретом.

Якщо пригадусте, десь годину тому залишили ми Пенісо у позі «Мисливця» a la Roden, і цій же таки позі, хоч як це й не дивно, застасмо його й зараз; звісно, коли би ще і Йозка все так само сиділа на дивані, підігнувши під себе ноги, нам би могло здатися, що час у таємній кімнатці Гума зупинився. Але зараз Йозка на дивані немає. Зараз Йозка, зіпершись плечем об кант віконного відкосу, відхилює пальцями край фіранки і, зводячись назішпиники, позиркує крізь мутнувату шибку у вузутрішній двір мерії.

У дворі мерії абсолютно нічого не відбувається. Жодної собаки не видно. (*Жодної собаки – у прямому наявіті розуміні...*)

Йозка сумовито зітхас і переводить погляд на Пенісо.

– Може, я піду? – запитує Йозка. – Га, шефе?

– Куди? – повертає до неї голову Гума.

– Ну, не знаю, – сілає плечем Йозка. – Пробіжусь туди-сюди, про те-се із кимось перетрути. Може, щось цікаве вивідаю...

– Щось? – шарпає бровою Пенісо. – Щось мені не треба. Мене Кон Дом інтересує.

– Гаразд, – каже Йозка. – А що саме?

– Якби я зідав, то чого би тебе посыпав? – дратівливо сплескує руками Пенісо.

– А, ну так! – сама собі дивується Йозка. – Звичайно ж!

Йозка цокотить високими підборами до дверей.

– Тільки довго не швидай! – наказує Гума. – Як тільки що взвинчи, миттю до мене.

– Добре, добре! – обіцяє Йозка.

– Я ж оце не просто так тут сиджу, – втовімчаче їй Пенісо. – Я думаю. Я аналізую. Бо у мене характер мислення такий. Аналітичний характер мислення! А що це означає? Що я аналітик. А що для аналітика є найважливішим? Найважливішим для аналітика є інформація. Второпала!

– Ах же! – ублажливо киває Йозка. – Ви такий розумний!

Гума надуває щоки та мрежиться від утіхи.

Надував щоки та мрежиться від утіхи, але при тому майже водночас і бідкається:

– Тільки хто це оцінить?

Бідкається начебто й не удавано, без награності, а цілком широ, посправжньому, із несподіваною гіркотою приреченості у голосі.

– От Кон Дом! – звіскує. – Дундук дундуком, а віце-мер! А за які такі заслуги? От хоч би ти мені скажи!

– Не знаю, – тихо каже Йозка.

– І ніхто не скаже! Бо й немас у нього ніяких заслуг! – вигукує Пенісо. – Кажу ж бо: дундук дундуком...

Здалося, ще трохи – і слози навернутся йому на очі. Либо він і сам це відчував, бо ж рантом нервово смикув плечем і вередувато затіпав до Йозки руково:

– Та йди ти уже, іди! Не стирчи без толку!

Власне, Йозка тільки цього й чекала, бо і самій пекли п'яти куди-небудь чісурнути, і то так пекли, що Гума ще й половини тиради не встиг виголосити, як за Йозкою уже вітер звихрився.

Та, мабуть, і самому Гума мозолила очі Йозчина присутність, інакше би він мав бодай на крихту подивуватися із її мігцевого почезнення; але ж ні! Щойно

Йозка станула, Пенісо підірвався й застрибнув (як був, у *взутті* – кальцою диничного помосту тупорогих штиблетах на грубих підошвах-протекторах) на диван і, погойдувшись на матрацних пружинах, витягнувся навзріст перед нашпиркунним на цвях у стіні цукіним аркушем із нанесеними червоним і синім олівіями грубими лініями – можна було би сказати, що нанесені вони хаотично, а проте у заломах їхніх, розходженнях і перетинаннях проглядалася зумисність і продуманість; вочевидь, то був якийсь графік чи якась схема (їмовірно, ще із часів малодості старого Гума). А може, то було щось зовсім інше, геть несподіване? Хтозна!.. А втім, який резон нам перейматися тим, до чого ані найменшого інтересу не проявляє і сам господар *оточувальни?* Принаймні, цієї конкретної міті – це вже напевне. Зараз (*а здогадно, що доста часто і до цього, та й онісля, лібуть, теж*) інтерес його – і то інтерес пожадливий, жагучий, гарячковий – сягав за тил нашпиркунутого на цвях аркуша. І чого ж би так? А все тому, що аркуш прикривав одну цікаву штуковинку... Гей-гей, та ми би нізащо й не подумали б, нізащо й не здогадалися б про неї, бо її уявити нізащо не могли б, що вона – ця «цікава штуковинка» – може тут бути! Та ми й не одразу її помітили, а тільки тоді уже, як Пенісо загорнув папірця доверху і, прискаливши одне око, приплюснувши другим до стіни, – тільки тоді і зауважили ми у тому місці невеличке кружальце. То було випукле скляне вічко, і хоч як не дивно було нам уздріти його саме тут, а втім, у призначенні його годі було й сумніватися: усе вказувало на те, що Гума найбезсовіснішим чином підглядав за Прессером Ватіффом, і то робив це, схоже, досить регулярно. Єдину загадку тут для нас є лише те, кому належало авторство цієї шпигунської ідеї, себто – чи прийшло це в голову самому Пенісо, чи й прозурка ця, як і багато чого іншого (*так практично все!*), також дісталася йому у спадок від батька?¹

«У-ху-ху-х'ю! – ошелешені несподіваним відкриттям, нечутно² посвистуємо ми. – Оде-то так!»

– У-ху-ху-х'ю! – чи й не водночас із нами, і так само ошелешено, свистить Пенісо, прикипівши оком до прозурки. – Оде-то так!³

¹ А втім, зваживши на інфантальність молодого Гума і його неослабне прагнення жити за усьому готовому, майже із стовідсотковою певністю можна припустити, що придумати щось подібне (з тим наче ще й зреалізувати!) він наприкінці чи був спроможний.

² Чуло, чую гіанту філіппіну маститого критика: «Це нисецінці! Як можна нечутно свистіти? Це що ж, подумки? Так це абсурд! Маразм!» Гарадз, абсурд – то є абсурда, із щим не якось можна змириться, а от щодо маразму – це вже, відчите, занадто! У пристойному товаристві за подібні речі виставляють за поріг. Звісно, ми цього не робитимемо. Принаймні, поки що... І то тому, що маємо наразі аргумент куди загомініший:

Не то що хтось – павіль хтось
Не варти винади прискіплювати причин.
Що ж! Нашість єдно зрозумілих вельми просино:
Пателозжити гелія очоких західи доста!
Пателозжити гелія – то сенс життю пікчем!

³ Зайве й говорити (бо й само собою зрозуміло!), що, попри немислиму скожість звукових рефлексій (примімі), у письмовому ін'єнчу «мелодії», причини приговомленості були цілковіто різні.

«І що ж він там такого узирив?» – наче струмом, проймає нас дрож цікавості, змушуючи негайно переміститися до кабінету Пресера Ваттіффа. Й одразу ж по тому ми починаємо кусати собі лікті, бо таки і є чого: картина, яку ми застасмо, однозначно вказує на те, що наша короткочасна відлучка була дуже необачною. Ба! Навіть непоправно необачною, адже за ті кілька хвилин ми прогавили щось суттєве (можливо, навіть надто суттєве!), і тепер, не відаючи достеменно, що тут відбувалося, можемо хіба що сподіватися коли-небудь дізнатися про те від когось із безпосередніх учасників, тобто комісара чи Мангера, бо ж на Ваттіффа, у силу добре відомих обставин, у ділі цим розраховувати нам не доводиться ніяк.

І що ж ми бачимо? Яку картину застасмо?

А ось що: Пад Люка хапає Мангера за барки і намагається виштовхати його у двері. Мангер опирається, у паніці соває по підлозі підошвами і нажахано повискує:

– А-а-а-а! Відпусті!

– Відпустити? – кривить рота Пад Люка.

– Відпусті! – верещить, відчайдушно смикаючись, Мангер.

– Відпускаю! – речоче комісар.

І таки й справді – відпускає.

Гаян спорадично розмахує руками, заточується; запедве встоявши, задкус на скорячених, підломлених у колінах ногах і гепається спиною об дверний косяк.

– Живий? – змушенільно либиться Пад Люка. – Нічого не відбив?

Мангер заціковано втягує голову в плечі, плаксиво морить і шмигає носом.

– І що з тобою робити? – широко розставивши ноги й заклавши руки за спину, заходжується методично добивати бідолашного Гаяна комісар. – Хоч як не крути, усі обставини вчинення злочину однозначно вказують на те, що не твоїх рук справа...

Шкіра на обличчі Мангера вкрилася пупирцями і зробилася буро-зеленою, як у жаби-ропухи, верхня губа наповзла на нижню, щоки обвисли, наче вуха спанієля; здалося, що Гаян зараз заплаче. І недаремно ж: як здавалося, так і сталося. («Покотились слязи градом з обезумілих очей...»)

– От не треба цього! Не треба! – роздратовано вигукне Пад Люка. – Я собацюра битий, мене цим не проймеш. Не варто й пробувати! Краще зізнайся в усьому. Сям!

– У чому ж я маю призватися? – схлипнє Гаян.

– Сам знаєш!

– Не знаю! – надсадно скавунить Гаян. – Не знаю!

Пад Люка грізно наспуплює брови.

— Отже, по-доброму не хочеш? Ну, раз так — значить, буде по-поганому! Під статтю підеш, по криміналу.

Гаян з нетямлесно викочус очі.¹

— Не відмажешся! — безжалю продовжує глумитися Пад Люка. — Не стараїся і не пробуй! Все одно сядеш. І надовго! Років п'ять, ніж не менше. Замах на життя службової особи — це тобі не хумри-мумри. А ще й при виконанні... Та які п'ять! Що це я таке кажу? Десять — мінімум!

— Не винуватий я! — несамовито, відчайдушно репетує Гаян, зриваючись на надзвичай, різке і пронизливе, наче пожежна сирена, виття, від якого й задурно оглухнути недовго.² — Не винуватий я!

Комісарові вуста розповзаються у самовдоволеній посмішці, та й усе його обличчя проміниться лискучою, аж маснистою, втікою.

— Це так завжди, — висჯадиши, поки Гаян видохнеться і затихне, провадить Пад Люка. — Хто дужче кричить, той якраз і... Це тобі, дорогуша, не нікчемні теревені, від яких можна відмахнутися. Практикою доведено! Нас у поліцейській академії так вчили. Факт! Чи ти, може, думаєш, що у поліцейській академії дурному вчать? Попався б ти нашему сержанту, він би вмект виравив тобі клепку! Ото сила!

Пад Люка захоплено прищмокує, благовійно примружує очі й немовби занурюється у солодкі, щемливі спогади. Зрештою, таки й занурюється, хоч і не надовго, на геть коротку мить. Але ж, проте, хоч би яка й коротка ця мить, та як зігріває душу світлий, нетъмяніючий образ незабутнього сержанта! (*Правду* — казучи, річ дивна, парадоксальна й незваженна, а у певному сенсі навіть противприродна, бо нічого доброго і світлого у Падових згадках про академію не повинно було би бути апрорі). *Остогнда луничтра, повсякчасне приниження, фізичні й моральні злупання деблодінних настаниніків, дубомічини і котячки, безумовна першість у роздачі яких направо й пагіво якраз і належала «незабутньому сержанту», а до всього того ще й вічний недосит, коли книжки замало не пригнази до хребта, — ось що! ось що! ось що! ось що! ось що!* здавалося б, мірю й назавжди повинно було засісти у Падовій пам'яті із шести з половиною тижнів, проведених за височеними мурами поліцейської академії.³ Та, зрештою, не пами помічено і не мах відкривати америки: час, безумовно, лікус, і цей вінадок із Падом — яскраве підтвердждення й жива ілюстрація цього.

¹ Аж так, що, здається, одні лишили банкадла величезні й мамово-сплюнні, як у бусах перед зарізом в мамині удару обутком сокиро позіже розій від нього й залишився.

² Неспроста ж Пад Люка (чи то інсистимо, чи й цікаво притомно — од біди-техі подалі, аби й направду не позбувшись слуху) прокриває долонями вуха!

³ За іронією долі, а може й умисні так кімось було задумано, розміщене академію було у колишній тюрмі для особливо небезпечних злочинців, і височений сірій мур все так само увінчувався оздобами із кількох радів колючого дроту, і курсантів розселяли по двох-трьохмісніх камерах із «корумпаками» і «хромпаками», і у перерахунках між заняттями їх так само, як до цього зеків, виводили на прогулки у закріті периметри, і персонал академії переважно складався із колишніх тюремників — наглядачів, конвоїрів, охоронців etc; а відтак чи й варто дивуватися, що атмосфера і порядки, які панували в академії, мало чим відрізнялися од тих, що панували там раніше — «за тюрми».

Минуло понад десяток літ, садна зійшли, загоїлись рані, зрослася у двох місцях перебитка інелепа, зарубцювались та стали майже непомітними торізи на венах від невдалої спроби супірку, і навіть забулося, геть вивітрислося, що через цього мало не вкоротив собі вік, був сане він – «незабутній сержант». Що й казати, Пад Люка тепер відчував до цього непідробний пістмет, щедро присмачений, наче написники медом, щирою й безмежною вдячністю. Перше – за те, що сержант цього таки не сказав до півсмерті, як декого (*а* у сержантовому по службіному списку були і вибите око, і завій ширки, і відкриті переломи кінцівок, і нанизані на ребра легені), друге – що подав неоцінений приклад до наслідування, продемонструвавши на практиці, яким має бути справжній, ідеальний полісмен. Утім, зважив Пад Люка це далеко не одразу, хіба лише недавно, та головне тут, що таки зважну. Звісно, він разумів, що до «незабутнього сержанта» йому це срати й срати, але, принаймні, склав собі, до чого належить прагнути!¹ Ось тільки вся біда у тому, що розвернувшись тут, у маленькому містечку, де практично нічого не відбувається, де не грабують банків (бо їх тут і немає), не перерізають одне однолуго горлянок, не гвалтують жінок (хоч матри декотрі були би і не проти!), де новітні хлончики у гімназії вкрай рідко смикатимуть дівчаток за коси, – розвернувшись тут спраглій до утвердження законності й порядку нації полісмена просто піде. Дуже, ну дуже несприятливі обставини! Бо є що втум скаже? Дира – вона і є дира...)

Наслідуючи манери «незабутнього сержанта», Пад Люка закладає долоню правої руки під борт кітеля, скособочившись, глибоко, ледве не по лікоть, засовує ліву руку у кишень штанів, на якийсь час застигає, опустивши голову, задумливо дивиться у підлогу, і раптом різким ударом ноги із гуркотом підштовкує до Гаяна стільця, випручує із кишенні руку і тиче пальцем:

– Сядь!

І поки Мангер, пригинисто погойдувшись на отерпілих ногах, шкандибає від дверей, поки, до посиніння й хрускоту у фалангах стискаючи долонею спинку стільця, доскільки обмажує поглядом сидіння, мовби остерігаючись, чи не стирчить де цвях, поки нарешті, боязно стуливши коліна, сідає скраечка, – Пад Люка (звон-тишки, коніюючи повадки «незабутнього сержанта»), звівши навашинки, висаджує задницю на приставний столик, підсмикнує доверху холоші, виставляючи напоказ не першої свіжості світлі (*тобто колись, за незапам'ятних часів, світлі*) шкарпетки (*а втім, Мангеру – цілком зрозуміло!* – зараз геть не до того, аби звертати увагу на подібні дурниці, що іншого разу й за інших обставин він не промінув би нагоди як не явно, то бодай подумки позловтінця із безробудного комісарового когутства)², – отож-бо: Пад

¹ Як попоблик, вторичні Григорію Савичу Сковороді, напоумлювати-наставляти Валерій Олександрович Шевчук: «Прагни вершини – досягнеш середини».

² І, треба сказати, не без причини, бо тому й справді було неімовіз, що білі шкарпетки пасують до його чорних черевів і землистого полісменського френча, як мертвому північ (рівно як і жимолі) кеди.

Люка підсмикнує холоші й заходжується телілати ногами, стиха при цьому мугикаючи собі під ніс якийсь бравур.

Бідолаха Мангер геть занепав духом...

— Отже, діло було так! — із радісною рішучістю потираючи долоні, байдаро проспівав Пад Люка. — Реалізуючи задалегідь продуманий злочинний намір, ти підступно підкрався до потерпілого ззаду і вчинив над ним фізичну наругу, завдавши несподіваного удару тупим важким предметом у потиличну частину черепа, внаслідок чого потерпілій втратив свідомість і упав...

— Наклеп! — навіжено виричкав очі, захрипів Гаян. — Не було цього!

— Було! — підвінчив голос комісар.

— Та навіщо? — засілався Мангер. — Навіщо мені було це робити?

— Вірно! — заплескав у долоні Пад Люка. — Дуже вірно поставлене запитання! По-іншому кажучи, ти хочеш знати, який у тебе був мотив? Так?

— Ну... Так... — бубнить Гаян.

— Якраз із цим, — азартно викрикує комісар, — жодних проблем! Мотив банальний і простий! Фізичне усунення конкурента. І довести мені це — як під ноги плюнуть!

У Мангера відвісає щелепа... (*Та ще би вона не відклика?*)

— Та я й доводити нічого не буду! — зі стрибнувши зі стола, ребром долоні піднесено розрубує Пад Люка повітря. — Сам в усьому зізнаєшся! Сам! А куди тобі діватися? У кабінеті ви були удвох? Удвох! Один із вас зараз лежить на підлозі, практично не подаючи ознак життя. Так? Так. І, судячи з усього, не подаватиме ще довго. Факт? Факт! Якби тут зараз лежав не Вагіфф, а ти, злочин інкримінувався би йому, бо тоді б виходило, що це він тебе ударив важким тупим предметом. Логічно? Логічно! І підозрюваним, тобто злочинцем, був би тоді не ти, а Вагіфф. І признавався би у злочині тоді він. А так... А що так? Не повезло тобі. Ось що!

— Але я не бив його! — видрипнувшись із грудей Мангера несамовитий і тріскучий, як сибірські морози, розпач.

— Бив, не бив, яке це має значення?!! — відмахується комісар.

— Тобто як? — захлипається Гаян. — Як це — не має значення?

— А так! — фиркає Пад Люка. — Без різниці! Все у руках всевишніх. А що це значить? А це значить, що все залежить від того, хто вестиме слідство. А слідство буду вести я. Навіть, коли б я цього й не хотів, все одно більше й нікому. Значить, все у моїх руках. Ось так, дорогуша!

— Але ж... — пробус боронитися Мангер.

— А от цього не треба! — грубо уриває його комісар. — Не треба цього! Облиш! Май на увазі: чим більше опирася, тим глибшу могилу собі риеш. Закон жанру, як казав нам в академії сержант. До того ж, картина злочину мені цілковито зрозуміла, особливо й доводити нічого не треба. Оформляю діло — і вперед! Суддя Кон Верт мені ще й подякую, а то, вважай, уж й забув, де його мантія. А може, й уже й міль з'їла? Та й не дивно ж, бо хтозна-коли й

нап'ялював. Хіба тоді ще, як судив Орендаря за обсмалену Орендарчишину шоньку; а коли то інше було, гай-гай! Подавно уже! Пам'ятася той процес?

— Га? Що? — розгублено смикає бровою Мангер.

— Ну так, — зверхньо шарпас губою комісар, — де там тобі пам'ятати! Ти ж тоді на горщик ще ходив. Знаменитий був процес, народ приїжджав навіть із Шнєярака і Таурхаба, наче у театр! А яку шарпанину, які бйки влаштовували, щоб попасті до залу суду! — захоплено сяючи, вигукус Пад Люка. — Гарні бйки, нічого не скажеш! Щоб навести порядок, комісар Пер Дун навіть шмаяляв із пістолета. Правда, тільки вгору, та все одно!.. Славний був час!

Пад Люка заздрісно зітлас і відвертає убік голову, ховаючи від Гаяна неждано-негадано зволожілі очі. Хоч цілком би міг цього й не робити, бо ж, як на те, Гаяну до зволожілих очей його не було ніякого інтересу. Та він навіть і не дивився у комісарову сторону — понуро водячи поглядом по підлозі, Мангер силувався дати лад своїм думкам. Утім, силувався безуспішно, бо й думок, як таких, по суті й не було — «*клини слів* щезлиши і *невідомих фраз* линкай, як *исмарки*, *рейвахъ*»...

— Нічого, і на нашій вулиці буде свято! — тріпнувшись голововою, мрійливо вигукус комісар. — Коли судитимемо тебе, не тільки зі Шнєярака й Таурхаба, із самого Авкиніврака будуть пертися! Ще б пак! Бо хтось, чи пощастиТЬ ще копи-небудь побачити чиншу в клітці?! Може, навіть столичні газети про суд напишуть. Ти тільки уяви! Ще й телебачення, може, покаже! Розумієш, що це значить?

Гаян мовчки піднімє на Пада холодний, матовий погляд.

— Ей! — клацає пальцями, підступаючи до Гаяна, комісар. — Ей! Прокинься!

Мангер дивиться на нього усе тим же матовим поглядом.

— Може, тобі у морду дати? — запитує Пад Люка.

Гаян злякано смикає підборідком.

— То як? — перепитує комісар. — Зайхать в піку?

— Не треба! — ледве ворушачи сухими губами, шепоче Гаян.

— Ні, справді? — всміхається Пад Люка, беручись демонстративно закачувати рукави. — Мені не важко!

Гаян зіщуллюється, всаджує голову в плечі по самі вуха й інстинктивно закриває обличчя руками.

— Ти, що, справді не розумієш?! — цілком широ дивується комісар. — Не розумієш, що доля дарує тобі шанс стати знаменитим! Прославитися! А заодно прославити Каїруан. Врешті-решт, ти патріот чи ні?

— Патріот! — із гарячковим воспівом трусить голововою Мангер. — Патріот! Звасно, що патріот...

— Отже, згоден? — ласо усміхаючись, тре долові комісар.

— Що?

— Зізнатися і добровільно, так сказати, віддатися у руки правосуддю.

— Ні! — несподівано йде у відказ Гаян. — Не згоден!

— Не згоден? — злиться комісар і заціджує Гаяну у ліве вухо.

Мангер завалюється на правий бік й заледве не падає зі стільня, і то не падає винятково завдяки комісаровому хисту завдавати практично однакових за силою ударів обома руками.¹

— Погоджується! — розлючено сичить Пад Люка й заціджує Гаяну у праве вухо.

— Ой-ой! Ой! — скавучить Гаян. — Не маєте права!

— Що-о-о? — округлює очі комісар. — Вчить мене будеш? Я тобі покажу право!

— Я вимагаю адвоката! — несподівано вигукує Гаян.

Несподівано — навіть для себе самого, бо, вигукнувши, перелікано ловить пальцями рук комір піджака, натягус його (*разом із спорочкою, огамоючи до середини спину*) на голову, скручуються у три погиблі й ховас обличча під полу, наче півень під крило.

— Ого! — пірхас і весело гиргоче Пад Люка. — Із адвокатом — це ти добре придумав! Тільки де його взяти? Я й не пригадую, щоб у нас в Каїруані воїни водилися. Та й що їм тут робити? Коли би якийсь пришелець і завівся, то або через тиждень вивтікає, або через два із голоду здох. Не інакше! Бо який би дурень став витрачатися на адвоката, коли вигідніше залагодити проблемку полюбовно й напряму. Без посередників воно ж дешевше! Бо хто такі адвокати? Адвокати — це кодло халуп і аферистів, котрі видурюють грошуву у найвініх клієнтів. Що робить адвокат, виманивші псічки? Я тобі скажу, що він робить. От, скажімо, знайдеш ти адвоката. І він, скажімо, заправить п'ятсою кучмеро...

Мангер смикається, наче від електричного струму, підскакує і вражено випулює очі:

— Скільки-и-и-и?

— Це ще по-божеськи, — озвивається комісар. — А може і всю тисячу заправити. Це як на кого попаде. Зрештою, то деталі. Ти ж хочеш знати, що робить адвокат, заполучивши із клієнта грошки. Так? Так! Варіант перший і найпоширеніший: просто кладе усю суму собі у кишень, а далі навіть у вус не дме...

— Та ну? — недовірливо кривиться Мангер.

— От тоді й ну! — виголошує Пад Люка, і у голосі його несподівано з'являються чудні, цілком фантасмагоричні нотки та інтонації, сповнені гніву і викривального ражу (*далебі й екстазу!*), із арсеналу полум'яних правдоборців.²

— Це у них така підла метода! У цих негідників! Лихварів! Паразитів! Ублюдків!

¹ Український для полісмена назив, рівнозначний умінню футболіста бити по м'ячу з обох ніг.

² Для інточності тут можна було би назвати лекою із сенсом нещомно-красномовних і відчайдушно-запальніх трибун-ораторів, надто ж тих, хто заробив на тому чималені політичні dividendi (моментально компенсованих у пасаці, яхта, латифундій), однак тих горлоханів як так благато, що двома-трьома прізвищами як ніак не обійтися, а обміннути когось — тільки ворога собі нахті! (А до того ж, ще є деякі двоєктість терпінні: правдоборець — це «той, хто бореться за правду» чи «той, хто бореться із правдовою»?...)

Правдоборча тирада захлинається – комісару забракло повітря і досвіду. (*Досвіду – найголовніші.*)

Посаписто відхекуючись, Пад Люка тилом долоні звєзок із чола дрібні країльки поту, скрещує на грудях руки і, примружнивши одне око, застигло й понуро позиркує поверх Гаянової чуприни, мимохідь наганяючи на Мангера нову порцію жаху. (*А втім, цього разу тримав, здригався, торзався і класив зубами Гайн даремно; як мовчить, пропенсто...)*

– Та воно, якщо розібратися, і логічно, – тихо і спрковола, ніби сам до себе, зроняс комісар, замислено шкрябаночі підборіддя. – Чого надриватися, як уже й так заробив, а на більше сподіватися марно?

Гаян зітклас із полегкістю, притяма (чи їй не подумки?) хреститься, ще й наважується подати голос:

– А другий?

– Що другий? – схиливши набік голову, неуважно перепитує Пад Люка, думаночі про щось своє.

– Другий варіант, – каже, вже й геть осмілівші, Гаян.

– Вірно! – підстрибує із виском Пад.

Обличчя його іскриться і слінуче сяє, наче ретельно надряжна пряжка поліцейського ременя у сонячний день.

– Ось! Ось! – вигукує із захватом і плеще у долоні Пад. – Ось! Ось! Саме це!¹

То була грандізна, буйна, просто якась небувала і нестримна радість, як така, що коли б не Гаянів статус підозрюваного, комісар із віячності накинувся б на нього й задушив у цупких і гарячих обіймах.

І було ж за що! Було!

Не відаючи того ѹ не підозрюючи, Мангер підказав комісару абсолютно просте, і до того ж практично незатратне, вирішення однієї велими пекучої проблеми, над якою Пад Люка безуспішно бився і безутішно страждав упродовж кількох останніх днів. Проблема ця носила комісарове ім'я і комісарове ж прізвище, мала ріденький іржавий пушок над губою, мала пріщаве плескате лицце, мала тендітні, як у пещеної мамині доці-блоручки, пальчики, мала манірні – повільні й немов пластилінові – рухи і жести, мала катастрофічно невгамований і просто-таки непомірний потяг до спустошування запасів холодильника – і абсолютно не мала бажання у свої двадцять шість із гаком злазити з батькової шин. Зайве, мабуть, і пояснювати (бо ѹ здогадатися геть неважаско), що йдеться тут ні про кого іншого, як про виприска комісарового, Пада Люка молодцового, змалку й донині усіма що в сім'ї, що поза домом прозиваного Падиком. Мало того, що він сам не тільки у найближчім часі, а й у віддалено осяжній перспективі нізащо не збирался полишати затишне,

¹ Якби Пад Люка бодай одним вухом, чи хоч би упіввуха, щось чув про легендарний Архімедів вигук, він ведмідно у цьому місці закривав би: «Евріка!» Ще й був би глибоко при цьому переконаний, що усі Архімедові відкриття порівняно із відкриттям, що його зробленим ним, Падом Люком, – не варті й тухлого яйца!

безтурботне і повсебіч комфорте сідало на батькових в'язах, так що й жертовно любляча його матуся, мимра Магда, і собі звісивши ноги із Падових плечей, нестяжно, ревно й незідченно утримувала *єдиноу кровиночку свою* від необачної дурні, аби Падику зі слабкодухості й недоспілості своєї часом (*«Не дай, боже!»*) не увихнулося впустити, хоч би й мимоволі, у неокріплу душу батькове скімливе ремство. (*Хоч, зрештою, назвати ремством тише є обережне Падове квіління можна було хіба що із невідміру величезною натяжкою.*)¹ Варто було Паду враженні несміливо, ніби між іншим, бодай зайкнутися: *так, можли, і так, може, пора би ужсе, тоєсть-якось*, як Магда моментально упиралася кулаками в боки і наганяла в очі лиху: *«Та що це ти таке надумав? А ще батьком називасяшся?! Хочеш випхнути хлопчика куди попало?!! Щоб дитя пропало?!!* Цо, шматка хліба дитині пожалів?!! Ну і так далі, у тому ж дусі, як поки Пад Люка замало не падав на коліна, вимолюючи прощення... Прощали Його не одразу, а десь так на день п'ятій, шостий чи двадцятий, і на весь цей час комісар, вибравшись із дому, ставав достоту навіжненим, аж до такої міри, що навіть собаки із котами, що й не вгледівші його, а лише викохани звіддалеку загрозливі флюїди, у паниці підіпинувши хвости, розбегалися хто-куди, далася й геть винткуючи із містечка, заодно подаючи цим погодювним своїм щезненням сигнал тривоги мешканцям Кайрану: *«Рятуйся, хто може!»* Власне, саме сьогодні й був один із таких днів... До того ж, після останньої сварки² Магда несподівано кардинально змінила суть своїх претензій, а заразом і тактику, і узялася, фігулярно какучи, до викручування чоловікові рук усіма мисливими й немисливими способами, деяким із яких позаздрив би (*а від деяких, можливо, і вжахнуся!*) навіть «незабутній сержант» із поліцейської академії. Уникаючи подробиць, викладемо суть Магдиного терору й ж постійно повторюваною беззаперечністю тоном заледве не кожних п'ять хвилин вимогливою фразою: *«Ти маєш подбати про кар'єру сина! Ми не вічні, а Йому ще жити й жити!»* Фактично, Магда проголошувала те саме, що неоднораз до цього намагався внести й у вуха чоловік, із тією тільки різницею, що робив Пад Люка старший це обережними натяками, по-простому какучи – лише закідав пудочку, але одразу ж і змотував її, відчуваючи категоричне несприйняття і цілковиту безперспективність балачок на подібні теми... Тепер він нібито й мав би радіти, що нарешті до його думки прислухалися, можна було би навіть сказати, що визнали його правоту, – однак радості не було. Ба більше того: впору було

¹ Ситуація не нова й цілком банальна! Типова як настільки, що й картиною робити вигляд, нібито відкриваєш щось для світу нове, описаною її, – вершина непристойності! Так, так, мій любий читачу, все надто просто (аж зліст бере!): Пад Люка на людях і Пад Люка за порогом пласної оселі – то вібіто два різних чоловіки... (Схоже, вім, поки все, бут здіймет любиня дружину ї сина і по-нормальному прадрує сімейного замінку, може заряди бодай літературного смоку був готовий, і то далеко не позірно, зносин будь-які пронесли й помурують передплатникам літературним демонадір).

² Утім, як ще питання, чи можна назвати сваркою ситуацію, коли один її учасник (у нашому випадку комісар Пад Люка) безпрано моячить, а інший (йдеється, зрозуміло, про його благовірну Магду) властивує безжалісну екзекуцію.

накласти на себе руки, бо існування його зробилося геть незносним і паршивим – Магда зі звичною для неї у цих справах легкістю в одну мить перетворила комісарове життя на спржнісінське пекло. (*Що їй говорити, до таких речей вона мала неперевершений хист, безсумнівний талант, переплюнути який мало колу вдається. і якби тут не згадувалося пекло, що амілість її цілком би можна було наректи «божим даром».*) Магда вимагала негайно, не сходячи із місця (букально це є хвилини!), знайти для Падика необтяжливу й нерядову посаду із пристойною платиною і очевидними перспективами, і аниаких резонів, жодних кволих пояснень, що таких посад в Каїруані хіба з півдесятка і знайдеться,¹ та її ті давно і надовго, вважаїтъ довічно, зайняті, – не те, що не сприймала, а її слухати у жоднім разі не збиралася. «Знати не знаю! Або знаходини Падику справне місце, або...» – лиховісно погрожувала Магда, рішуче розверталася і зникала, голосно храпнувши дверима, у сусідній кімнаті...

Чи ж нам тепер, про все це відаючи, не збегнути причин грандіозної, буйної і просто-таки небувалої радості, що враз охопила комісара, коли Мангєр, сам про те не здогадуючись, подарував йому шанс на вирватися із смертельних лещат безпощадної інквізиції?

«Ось! Ось! Ось! – застугоюло в голові Пада Люка, і кров гарячим потоком хлинула йому в груди, присміні теплом розповзаючись по усьому тілу. – Хочеш адвоката? Буде тобі адвокат!»

За якіс там лічені секунди у комісарових мізках народилася й набула чітких та практично довершених обрисів геніальна схема, завдяки якій не тільки запросто, легко і невимушено вирішувалася проблема із улаштуванням безхмарного майбутнього Пада Люка молодшого, а й водночас із тим на рівному місці з'являлася чудесна нагода прокласти ще одну доріжку до гаманців простих громадян, не захищених родинними чи іншими (букально, її специфічними) зв'язками із впливовими представниками лицьових класт, від просбъ чи засторог яких комісар не зміг би відмахнутися. Схема ця, як уже сказано, була геніальна і проста й складалася всього-навсякого із двох пунктів: 1) виправити (*на зрозумілій мові казучини: купити*) Падику адвокатську ліцензію і 2) віднині вирішення усіх без винятку питань, що належать до сфери і компетенції поліцейського комісаріату, із дрібними поборами включно, здійснювати винятково через адвоката, при цьому, зрозуміло, частка власне комісарових доходів мала залишатися на тому ж рівні, що й раніше.

Бідолаха комісар! Навіть у жахкому сні йому не могло привидітися, що цей геніальний план у недалекому майбутньому приведе до катастрофічних

¹ Говорячи так, Пад Люка, звісно ж, мав на увазі посади мера, віце-мера, директорів департаментів, податкового інспектора, судді. Ну і свою, зрозуміло. Прячому, вів би, може, доведений до відчюю Магдиним безумним допіканням, навіть згодна б поступитися власним місцем, але тоді, аби виявити призначення для сина, довелося б спорудувати все, що мав, включно із домом, і то ще питання, чи й після того вистачило б статків на неформальні залагодження формальностей у міністерстві. Із одкровенію колег, які уже стикалися із порядками, що запанували там із приходом нового міністра, ціна питання порівняно з тією, що була на час його, Пада Люка, виснаженням у комісари, трохи удесстеро й сягнула просто фантастичних запитів.

особисто для нього наслідків, оскільки Пад Люка молодший, увійшовши в азарт збагачення, практично усе кластиме до своєї кишень, хіба що вряди-годи милостиво відляючи батькові яксь там крихти, і навіть любій матусі нізащо не вдаватиметься виبلاغти у синичка грошей на якусь дрібничку, відтак обос, старший Пад і Магда, змушенн будуть знову, як і колись, у непривітні і скрутні часи, що, здавалося, давнино для них минули, перебиватися лишень головою комісарською платиною, почасті заощаджуючи на найнеобхіднішому... Але то буде пізніше, може, вже навіть після того, як у нашій оповіді буде поставлено останню крапку. А поки що:

— Хочеш адвоката? — вигукнув Пад Люка до Гаяна. — Буде тобі адвокат! А зараз можеш ушиватися.

Мангера аж не віриться...

— Чого сидиш? — весело рявкає комісар. — Ушивайся, поки не передумав!

Гаяна наче вітром здуває.

— Ось так-то! — кидає услід йому комісар і рушас, обходячи стіл, поглянути, що там робить Пресер Ватіфф.

А що міг робити горепаха Ватіфф? Усе так само, як і до цього, лежав, розпластавшись, на підлозі.

Комісар присів навпочішки, намазав сонну артерію на шиї Пресера.

— Пульс є, — проказав, трохи аж ніби й удивовано.

(*Чи й навіть розчаровано, може?*)

Підвівши, хмікнув велику душевното.

І так само велику душевното, із широтою й щирістю душевною, підморгнув Пресеру:

— Лежиш? Ну що ж, лежи, лежи! А я... А що я?

Пад Люка задумливо пошкряб за вухом.

— Ах, так! Піду скажу, хай знайдуть когось там. Як не лікаря, то хоч фельдшера. Не помирати ж тобі, друже Пресер, просто так, за північний гребінь. Без медичної, так сказати, допомоги... А крім того, — знову задумливо пошкряб за вухом комісар, — треба зайнятися виборами, а то й так уже...

Не договоривши (*чи, може, І не додумавши*), Пад Люка рвучко обсмикнув донизу полі кітеля, нап'ялив на обличчя вираз крайньої законотатності й рішучості, зіп'явши на носаки, хвацько ударив каблуками й подався із кабінету заLeodве не маршовим кроком.

Нарешті (аж тоді, коли двері за комісарам зчинилися) відклейвшись од стіни, Пеніко Гума приголомшено чесь себе під пахвою, тре пучками пальців утомлене тривалим і напруженним спозирянням око, заразом шиетичи на усі заставки старшого Гума:

— Оце татусь удружив! Оце удружив! Ну, не телепень? Не телепень хіба? Бачити бачу, але ж не чути нічого! Нічогісінько! От маразматик старий! Клепки не вистачило придумати, щоб не тільки піддивлятися, а й підслуховувати можна було?!

Злостуючи, Пенісो зрапта немов забув, що прозурка ця від початку задумувалася старшим Гума не задля підступного вивідування чужих таємниць, а для мети порівняно благороднішої, за величим рахунком навіть безисвинності, хоча й до певної міри так само каверзної.

Колись (у відносно лазоді своїх років, коли здоров'я ще дозволяло, а організм, відповідно, вряди-годи наполегливо навіть вимагав) старший Гума був аж пік не проти закинути чарчину-другу за комірець, але водночас із тим категорично проти був робити це власним коштом (бо й загалом марнотратство натури його було проти). У прив'язці до цієї риси старшого Гума цілком доречним виглядає коротенький екскурс у часи, коли кабінет, де тепер сидів (власне, на цей момент лежав)¹ Пресер Ватіфф, правив клеркам мерії за так звану «Кімнату психологічного розвантаження», спершу кимось дотепно переінакшенню на КПЗ – «Кімнату постійного завантаження», а ще по якомусь часі – коли функція рушійної і повсякчасної спрямовуючої сили в організації безперервності відомих процесів мимоволі, ніби сама по собі, закріпилася за помічником бухгалтера Штофом² (то суті, перейменовані до розряду його безпосередніх обов'язків)³ – абревіатуру КПЗ витіснила інша, доволі промовиста і симптоматична, назва: «Бух-arterія». (О, то таки й насправді була артерія – постійно пульсуюче джерело життєдайної енергії, небачернте й безбережне аж настільки, що не також б ужсе й дивиною було зтепарока у джерелі тім утопитися!)⁴

¹ Тут саме час зауважили, що Пенісо Гума перебував у цілковитому і просто-таки безпросвітньо-бездійному невідданій стосовно інвіцінного Пресерового стану, бо ж місце, де лежав Ватіфф, було у «мертвій зоні», тобто із прозурки не проглядалося. Власне, саме ця обставина й передувала нав'язливим заплутанням, що давало Пенісу спокою утримок усього часу споглядання за фанаберійним, цілковито неизбагненим для нього дійством за участю комісара і Ганна: «А де Ватіфф? Ватіфф де?» Зрозуміло, не маючи хоча б віддаленого уявлення про Пресерів стан, – відновід, бодай злогадної, Пенісо скласти не міг...

² Сам по собі цей Штоф був супчиком шківним і оригінальним. Взяти хоча б те, що, будучи загалом неграмотним і навіть не засвоївши ще арифметики на рівні трійочника інших класів гімназії, він чудерначним чином у юсі доволі тріком від прямудровів не тільки поступити на місце кур'єра в бухгалтерії мерії, а й зробити карюком, просто-таки запаморочливу кар'єру, добившись через недовгий час посади помічника бухгалтера. Причому посаду цю було введено безпосередньо «під нього» (іс підтверджується хоч би й тим, що після відходу Штофа у світ інші й було моментально скасовано). Що ж до кар'єрного злету Штофа... Нічого загадкового! Просто Штоф, як пікто інший (або ж, принаймні, як мало хто), умів із особливою проникливістю зазирати у вічі начальству.

³ Власне, садного обов'язку!

⁴ Зрештою, і не без того... Вряди-годи подібні прекрасні траплялися, але, зрозуміло, нікому і нізащо не забрело би в голову прив'язати їх напряму до частки і виснажливих пропадань у «Бух-arterії». Вбачати тут причинно-наслідковий за'язок априорі вважалося абсурдом, і то абсурдом цікавим, річко не тільки непрійнятство, а й здіверто зловорожко та вкрай ганебно, і той, хто би осмілився із недолугості своєї чи якось іншими мотивами уладитися до подібного крамолного притулення, одразу і словна спісана би на власній шкірі всю ляль і ненависть, на які тільки можуть бути златні ображені у найсвітліших почуттях ревні дослідники бахуса. Ні, його би не били, тому би не зважували руки, не садили би на папі, навіть не відрізали би язика, але саме існування відступника в один момент перетворювалося б на сухильний жах, безпросвітність, начинство позбавлене хоч якогось сенсу мізерніс животиння, – бо й звідки тому сенсу узятися, коли ніхто не хоче мати із тобою нікого діва; коли, ще тільки звіддали забачивши

Так ось: коли старшому Гума приспічувало до нестерпну закинути за комірець, він залазив із ногами на застеленого свіжим випуском «Урядового вісника»¹ стільця і, приклепавшись оком до прозурки, визначав стадію вириування *полюбічних* пристрастей. Якщо сабантуй у вотчині Штофа ще тільки починається, старший Гума скрушило зіткнав, крекуччи і притримуючись руками стіни, обережно спускав ноги одну по одній зі стільця на підлогу, похнюючи й розчаровано, із розбитим досадою серцем, брів до столика під віконом – пересидіти-переждати із пісним виразом на обличчі (і з пісним же, ще й ледь теплим, часм) несприятливі обставини. А таки й справді: пертися на початку застілля не випадало ніяк, бо за такого розкладу існувала цілком реальна небезпека не бути прийнятим у компанію без вступного внеску, а раз так – то для чого й город починати городити?! Зовсім інша справа, коли застілля було у розпалі; коли воно сягало апофітею; коли воно, власне, і не застілля вже, а без(*par*)дониний гульбан; стадія, коли одні ще п'ють, і п'ють без міри, а інші... (*«А інші тілом лібіють ще тужі, однаке холода їх уже віднесла дареченько...»*) Узрівши, за якимсь там разом втуливши око у прозурку, що божаний момент настав, старший Гума радісно звіскував, хапав ззадулегідь приготовану течку із наявніння напханими паперами і під виглядом конче нагальної, винятково термінової, просто-таки немислимо невідкладної потреби щось там угодити чи завізувати, мерцій мчав до «Бух-arterії». Влетівши із вкрай заклопотаним виразом обличчя до володіння Штофа, старший Гума, доволі праводоподібно ніяковіючи, лепетав: «Ви (такого-то) не бачили? Позаріз треба!» Затим зображав, і зображав талановито, наскільки йому – людині вихованій (*а ще й не позбавленій бродженом деликатності!*) – незручно (*ба навіть соралмо!*) за своє нагле вторгнення, зачинав вибачатися і удавати рішучий намір негайно «випаруватися». Природньо, хтось ловив його за якусь частину одягу і силоміць тягнув до компанії. Природньо, він віднікувався. Природньо, він опирається. Але ж!.. Не міг же він, будучи людиною ввічливою, зневажлити відмовою товариство! Відтак підкорявся настірливим притрощинам і зі словами: «Ну, хіба що символічно, лише чарочку! – умочувався за столом.

Проробляв старший Гума цей трюк, може, не так вже й часто, але все-таки не раз і не два, і це, річ ясна, не могло пройти повз увагу завісідників «постіденьок у Штофа». А втім, не надто переймаючись,² вони цю його

тебе, із презирством сплюювують, чертихаються і вернуть, бридливо морщаючись, носа; коли не те що чарку з кімось перехилити, а й просто словом ні з ким перекинутися; коли навіть придушионі собаки, із тих, що мають звичку зачіпнати всякого, хто тільки трапиться, вважають інакчим своєї гідності гавкати на тебе!..

¹ Неспроста старший Гума полюбляв нахвалювати це видання, неодмінно прищімуючи: «Дуже потрібна і корисна газета!» Зрідка він змічав її навіть гортав, і то хіба тому тільки, що перепадала вона йому задурно – за вказівкою зверху передплічувала мерія. Не доводиться сумніватися, однак, що якби старший Гума тратив на «Урядовий вісник» свої кровні, він би примушував себе перечитувати його юї і до, – просто із принципу: «Не пропадати ж грошам!»

² Бо й перейматися особливих претензій не було: старший Гума слово тримав, напрацудивши «чисто символічно» – дві-три чарки, і їх ніяк не більше.

фантастичну здатність поміжитися у потрібній місці у потрібний час із легким серцем списали на неймовірну інтуїцію. Старший Гума, звісно, не заперечував. І навіть уявя за тверду моду незмінно супроводжувати свою появу в «Бух-артерії» екзальтованим, сповненим непідробного розпачу, покрикуванням: «Клята інтуїція!.. Аж невдобно, чорт візьми!»¹

Між тим, доки ми робили цей (*наслідуючи сподіваннях: небезкорисний*) екскурс, а молодий Гума щонайцирішим чином виявляв незміrnу вдачність і гарячі синівські почуття до покійного батька (а ж так, що од тих рулад тепінним решткам старшого Гума мало би стати тісно у могилі), — комісар Пад Люка устиг добратися до комісаріату, переловити у коридорі ефрейтора Ніка Чема, що якраз був намислився кудися злинити,² без зайвих сентиментів (тим паче — пояснем) уклейти бідоласі пенделі і віддати наказ:

- Біжки пошукал лікаря!
- Нацло? — вперпитав ефрейтор, чухаючи задничу.
- У мерію хай мчить! Ватіфф там загинається...
- Ватіфф?
- Ватіфф!
- Що з ним?
- А я знаю! — відмахнувся комісар. — Лежить під столом...
- Перебрав? — скорчив лицьо ефрейтор.
- Ти чого пристав?! — розгніався Пад Люка. — Сказано бійти, то й біжки!

Шурай!

- Се! — підскочив Нік. — Будьте певні, вмент знайду!
- Но-но! — виставив руку комісар. — Я тобі що велів?
- Як що? — розгубився ефрейтор. — Знайти лікаря!
- Знайти? — звів дугами брови Пад Люка.
- Хіба ні? — витріцився Нік Чема.

«Мудило! Ти йому одне, а він... Застав півня яйця нести!..» — подумки вилаявся комісар, із дивовижною легкістю начисто забувши про принесене для Ніка грізне попередження, яке ще міть тому вертілося на язиці: «Хоч із-під землі!.. Хоч виери!.. Як хоч!.. Не знайдеш, приб'ю!» Лишень зараз, коли погроза та вже замалим не вивернулася із комісарової паці бурхливим спіненим потоком, Паду врапті дійшло, яку величезну, яку просто-таки несосвітенну дурість він чинить. «Рехнувся, Паде?! — стрепенулося комісарове ество. — Тобі ж у збиток, якщо Ватіфф очунає! Хтозна, що там було і що той крендель заспіває, виживши?! І що тоді? Штуцера смоктати?!»

— Ти не уважний, Ніку! — Пад легенько, із несподіваною турботливістю, майже по-батьківськи, уявя Ніка під лікоть, похитав із незлобивим докором

¹ Звісно, для більшої переконливості годилося б ще й густо при цих словах почервоніти, і старий Гума це навіть розумів. Здається, він навіть намагався цьому підготуватися. Але не спромігся... Що єднє: можливості людські, і гений у тім числі, далеко не безмежні!

² Із його розмежованого байдужуванням обличча неважко було згадатися, куди саме і для чого — долому перекенарути.

головою. – Згадай-но, Ніку... Я тобі що сказав? «Біжи пошукай лікаря». Ось що я тобі сказав. Я ж не наказував: «Знайди!» Уловлюєш різницю?

– Не зовсім...

Чема крутнув головото, спонтанно пошкріб нігтем мізинця за вухом.

– Та що я тобі буду пояснювати? – урвався комісару терпець. Роль чуйного наставника була йому явно чужкою. – Роби як сказано! А коли що не так, спуску не жди. Ти мене знаєш!

Відчувши загрозу¹ напоротися на ще одного копняка,² сфрейтор завбачливо розсудив, що на сьогодні їх – із врахуванням двох ураніїніх – йому вже задосить, і щодуху рвонув до виходу.

«А міг би вийти пшик! – покрутив головою комісар, провівши Ніка поглядом до дверей. – Ох, Паде, Паде! Вилізе коли-небудь доброта твоя боком... Ох і вилізе!..»

Іншим разом Пад Люка залюбки присвятив би якусь годину чи дві розмірковуванням про рідкісну безкорисливість, виняткову душевну щедрість та інші альтруїстичні чесноти, притаманні його аж занадто ширій, навстіж відкритій чужим болем та нетараздам, безмежно чутливій натурі; однакче зараз, хоч як не важко було відмовляти собі у задоволенні й наступати на горло власній пісні, Пад не міг, та й просто не мав права, дозволити собі змарнувати дорогоцінний час на подібне (*безперечно: слухне, потрібне і ніяк не зайве за інших обставин!*) заняття.

– Вибори! Вибори! Вибори! – наче мантру, шепотів Пад, переступаючи поріг свого кабінету. – Вибори! Вибори! Вибори! Все інше – потім...

Кабінет був, правду кажучи, нікудишній. Довгий і вузький – настільки, що пробратися між столом і стіною до «іначальственного» крісла можна було тільки боком. А якім, у певних, таки й нерідких, випадках була у тому неабияка, цілком практична, користь: коли комісару приспічувало пожбурити – спересердя чи й просто розваги задля³ – чим-небудь у когось із підлеглих (*власне, у Ніка Чему, бо більше у штаті ніхто й не чистився*), шансу увірнутися той не мав жодного. Попадання завжди було стовідсотковим, і Пад Люка цією своєю влучністю дуже навіть гордився. Загалом же виходило на те, що кабінет комісару не дуже й був потрібен, отож застати Пада тут було проблематично. Власне, ніхто його тут заставати особливо й не збирався, ніхто ніколи й не шукав його тут, бо й справ якихось прості кайруанці воліли із ним не мати, та й саму будівлю комісаріату намагалися обминати стонадцятими стежками, – береженою, як відомо, господь береже... Сам же Пад Люка заскакував у комісаріат, ніби сповіноючи ритуал, – чи й не для того хіба, щоб уклейти пенделя чи запустити якоюсь хабизню у

¹ І то загрозу цілком реальну. Неспроста ж у Ніка засвербів копчик!

² Перспектива, само собою зрозуміло, не із присміх, хоча й не виняткова. Навіть звична. Чого-чого, а на півделях Пад Люка не економив! Утім, Нік Чема, здається, ніколи й не ображався. Добре, очевидно, розуміючи, що тільки заради того, юби було кому відійти копняку, комісар його, власне, і тримас...

³ Злебільшого – заради розваги таки!

ефрейтора; словом, нагадати Ніку Чему, за що той отримує платню. Ну й заодно полоскотати душу спогляданням прикріпленої на дверях кабінету чималенської таблички із аршинними золотими літерами на блакитному тлі: «Комісар Пад Люка».

Однак і тепер, коли несподівано зажевріла (*там яке там зажевріза?*! *спалахнула яскраво й засплююче!*) захоплююча перспектива перебратися в осідлице Гана Дона, — яким же ганебно нікчемним і принизливо мізерним вивався Паду його кабінет! Як він його уміть зненавідів!

— Це!.. це!.. — забелькотів комісар, інерово хрускаючи пальцями. — Це ж дурня якась! У будь-якого ідіота у мерії і то кращий!

Комісар замірів стувів повіки, уявив себе у просторіх — хоч м'яча ганяй! — апартаментах, схильовано відчук, як од солов'ячого видива того під шкірою розходитьсь м'яке, терпкуюче тепло, і якщо до цього й були у Пада якісь сумніви, чи йому те мерство треба, ця живо намальована розбурханою фантазією мила його серцю іділія стала найпереконливішим аргументом — в одну мить усі вагання згасли. Щезли однозначно, безоворотно, безслідно.

Сумніви розвіялися, однак заодно із ними кудись повіялися й думки, і в комісарових мізках утворився вакуум. Власне, не зовсім і порожнечा, бо щось там таки ворушилося, щось наче й похлюпувало — якась невиразна, безформна і драглиста, як кисіль, маса, із якої годі було, хоч як не силкуйся і не стараїся, виловити щось путнє. А втім, Пад Люка не здавався, щосили чухав потиличо, чухав і інші місця, відтягував вуха, ляскав долонею по лобі, смикав чуба, м'яв носа; і врешті-решт його наполегливість та упертість були винагороджені — одна слушна, ще й геть некепська і цілком прийнятна, думка таки вигульнула.

«Треба напитися! Переїматися виборами на тверезу голову — це маячня!» — цілком резонно (*напри те, що абсолютно не мав досвіду участі у виборчих кампаніях, ба більше — пакіть приблизного уялення не мав, що це таке!*)¹ розсудив Пад.

Що й казати: просто і геніально! До того ж, цінність цієї думки була ще й у тому, що думати над її втіленням особливо не доводилося, — тут теж було все просто, наче в казці: напів підеш — до Старого Ірландця попадеш, направо підеш — до О'Негрі попадеш. З одного боку — ібінто й дилема, а з іншого — аж ніяк: все одно упродовж дня треба навідатися і туди, і туди; яка ж тоді різниця, куди спершу податися?! Це вже як карта ляже. Цього разу карта лягла на північно Старого Ірландця. Зрештою, інакше й не могло бути: по-перше, від комісаріату туди відстань значно коротша, аніж до салуну О'Негрі; а по-друге — Пад Люка достеменно зізнав, що центр тяжіння кабруанських злодієв після учораших аномальних переміщень ще до ночі повернувся на вихідну точку,

¹ Що й не дивно; як на те вішло, то ані того, ані другого загалом ніхто в Каїруані не мав, бо якщо вибори мера тут і відбувалися, то хіба тільки на папері, тож коли хто й знав що-небудь про них, то тільки двоє: Ган Дон — західній кандидат і, відповідно, незмінний переможець, та Кон Дом — непревершений мановальник справних цифр, виборча комісія й усі поголовно виборів (*їх мереживши і непрородженому вином*) в одній особі.

отже зараз у Юджиновій пивниці нема де яблуку внаслідок рікою лягтесь, — ідеальніших умов для розширення бази електоральних симпатій годі й бажати! (Звісно, Падовий мозок не міг видати настільки складної конструкції, бо й загалом на подібні дефініції був неспроможний, однаке на рівні інтуїції цюсь схоже таки явилося юному, хіба в простінній формі і простінними словами).

— Так! Так! Так! — рішуче сказав Пад, сходячи із ганку комісаріату.

Ступивши на тротуар (власне, на заасфальтований клаپтик землі від ганку до дороги), Пад Люка скрадливо на всі сторони розширився. Пересвідчившись, що ніхто його не бачить, глухо розсміявся, зі словами: «Ну, тепер держись!» — тицьнув дудлю у бік мерії і подався, ледве не учвал, до пивниці Юджіна Кіллі.

Sekcio 19: soleco

— Думасте, я така стара?

Підвівши голову, Адабельгердина Терміна Тор поглянула йому прямо в обличчя, і Леон зауважив, що очі її були набагато молодіші, аніж мали би бути у жінки її років; власне, того злогадного віку, який він визначив їй сам.

— Думасте, що мені сімдесят, аж ніяк не менше? Хіба ні? Помиляєтесь. Зрештою, нічого дивного. Так усі вважають...

— Хоч у жінок про це питати не годиться...

— Чого вже там! — поблажливо махнула вона рукою. — Хочете знати, скільки мені насправді? П'ятдесят три. Нещодавно виповнилося.

— Жартуєте?

— Аніскільки, — м'яво повела кістяким підборідком. — Які тут можуть бути жарти! Тому її не тримаю у домі дзеркала і уникав будь-чого, що може відбивати відображення... Знаєте, бачити себе такою — мало радості...

— Хворієте?

— Хто зна! Ніби їй ні... Шоб щось там боліло, грішить не буду...

Терміна схилила голову набік, однією долонею сперлася на ціпка, іншою провела по обличчю, ніби знімаючи невидиме павутиння, скупо усміхнулася самими лиши краями блідих, майже безкровних вуст.

— Просто я вже двадцять пісмі літ, вважайте, не сплю... Година, дві... Не більше... З тих самих пір, із тієї ночі, коли заразом втратила усю свою сім'ю... Батька, матір, двох сестер і братика... Вони загинули...

— Як? — вихопилася у Леона, хоч і зізнав, що про таке краще не питати. — Вибачте, якщо...

— Не вибачайтесь, — спокійним, рівним голосом зупинила їого Терміна. — Може, це навіть добре... Мене давно ніхто вже не питав про це... Вони потрапили в аварію, коли верталися із відпочинку в горах... Я ж не тутешня. Ми тоді жили в містечку неподалік столиці, батько мав невеличкий, але сталий, бізнес. Могла собі дозволити...

Терміна відвела погляд убік, надовго замовкла і, поринувши у спогади, здалося, геть забула про Леонову присутність.

Знов озвалася вона лише тоді, коли Леон ненароком кашлянув.

— Мене тоді із ними не було, — проказала, не повертаючи голови і все так само дивлячись кудись убік, Терміна. — Я тоді здавала іспити в університеті...

— Маєте диплом університету?

— Ні, не маю, — відказала вона, не змінюючи пози. — Після того, що сталося, було не до навчання... Наступних кілька років я провела в психіатричній клініці.

а коли вийшла звідти, спродала усе, що залишилося від батьків, і перебралася сюди...

— Чому саме сюди? — поцікавився Леон. — Хтось із родичів тут жив?

— Не знаю! — аж тільки зараз обернулася до нього, й розпачливо крутнула головою. — Це для мене її самої загадка... Тобто... Тобто я не пам'ятаю... То було якраз тоді, коли... — Вона запнулася, важко і голосно зітхнула. — Словом, не пам'ятаю. Може, хтось наразі. Може, само якось так склалося... Не дивуйтесь, то було тоді... у той період, що набіло витерся із моєї свідомості... Провалля... Якщо чесно, я тільки недавно сама довідалася, скільки мені років, бо й усі документи кудись поділися... Перебирала старі речі й випадково знайшла вітальну листівку, підписану батьком на мое п'ятнадцятиріччя... Батько мій був страшенно педантичним чоловіком, і ця його скрупульозність проявлялася буквально в усьому. Не дивно, отже, що унизу листівки він проставив дату... Не повірите! Я ледве знову не збожеволіла! І було ж від чого... Я ж була певна, що мені давно за сімдесят! А тут...

Вона подивилася вгору, затим, ковзнувши поглядом по руїновищі лісопилльні, що проглядалося за сотню кроків між стовбурами дерев, наблизилася до Леонового автомобіля, зазирнула через прочинену передню дверцю у салон.

— Можна?

— Що? — не зрозумів Леон.

— Можна, я посиджу? Ось тут, за кермом...

В очах її було тихе, сором'язливе благання, а водночас і страх почуття відмову.

— Звісно! — поспіхом кивнув Леон.

— Дякую! — зраділа вона. — Дякую дуже!

Він підійшов, уявив із її рук шіпка і, притримуючи під лікті, допоміг викарабкатися на водійське місце.

Терміна відкинула голову назад, заплющила очі, замріяно і лагідно провела наосліп пальцями по керму...

— Батько мене любив, — сказала, не розплющуючи очей. — По неділях чи святах, коли він міг побути із сім'єю, ми частенько вибиралися на пікнік за місто, і де-небудь у полі батько садовив мене за руль... Це вже тоді, як училися в університеті.

— Якщо хочете, можете проїхатися, — запропонував Леон. — Ключ у замку.

— Ви серйозно? — стрепецнулася і недовірливо зиркнула на нього Адабельгердина Терміна Тор. — Не бойтесь? А що як потрошу вам автівку?

— Пусте! — із веселою безпечністю відмахнувся Леон. — Було б за чим жаліти!

— Тільки Її було б лиха, так? — сумливо усміхнулася Терміна. — Батько так само казав... «Тільки Її було б лиха, аби сама ціла»...

— Гадаю, аж до такого не дійде, — підбадьорив її Леон.

Терміна обхопила долонями і міцно обплела пальцями кермо, злегка потограла ним вправо-вліво, немов перевіряючи люфт, затім подалася вперед і, ніби приміряючись до маневру, чіпким та присіклівим поглядом окніула через лобове скло пролонгувати і досить-таки простору галіванну, що простидалася перед капотом автомобіля.

— Ні! — розчаровано скривилася і різко видихнула Адабельгердина Терміна Тор, зісмикнувшись долоні з керма. — Не зможу... Надто багато часу спилило! Я вже й забула, де яка педаль...

Леон мовчки зітнув плечем. Мовляв, як собі знасте.

— Одначе, — зворушливо промовила, обдаровуючи його теплим, іскристо щирим і безпосереднім поглядом Терміна Тор, — я вам надзвичайно вдячна...

— Ради бога! — завіднікувався, дещо навіть розгубившись, Леон. — Про що ви? Я ж...

— Ви добра людина, — сказала Терміна Тор, злегка торкаючись його рук. — Справді... Не перечте, я знаю, що кажу... Люди, подібні мені... Та що там! Власне, такі, як я... Ну, ви ж розумієте, про що я?! Із розладами психіки... Зазвичай ми дуже тонко відчуваємо фальш... Як малі діти!.. Ви не фальшивий!

«Якби ж то ти мене хоч трохи знала!» Леон негадано відчув, і то цілком виразно, збентежливу ніяковість, далебі — навіть сором. Праведником ніколи він не був, грішків за ним водилося достобіса, — і кому ж, як не йому самому, про те знати? Закинуту йому можна було чимало всього, та тільки не лукавство...

Немовби зазирнувші у його думки, Адабельгердина Терміна Тор докірливо захитала головою:

— Дарма ви так! Навіщо погано думати про себе? Не варто! У світі повно людей, які зроблять це без вас... До того ж, — іронічно прискалилася, — залишки і зі значно більшим успіхом.

— Говорите, як філософ, — зауважив Леон.

— А що ж мені залишається? — Адабельгердина Терміна Тор повела плечем і, схиливши голову набік, усміхнулася із тихою, сказати б святоблизкою, без гіркоти і бодай кволих реметувань, смиренністю. — Живу поруч із людьми, вештаюся між людьми, але почуваюся, немов у пустелі... Наче одинокий мандрівник у безлюдній пустелі... Людям я нецікава. Люди мені, за великим рахунком, теж нецікаві. Живу зі своїми думками, зі своїми споминами. Живу собі та й по всьому.

Вона на хвилку замислилася, затім жестом попросила допомогти вибратися із автівки.

— Знаєте, — сказала, ставши на землю, — Каїруан — якась дуже дивна місцина. Якась аномалія. І люди, що тут живуть, також дивні. І то ще й як! Аномально дивні!

— Чому ж? — поцікавився Леон.

— Розумієте, усе нібито так, як треба, але водночас — усе не так. Не так усе... Звісно, вони сваряться, сперечуються, панцулють, плетуть інтриги, луплють

дітей, кохають і зраджують... Все, отже, як у людей... Нібіто все як і годиться... Але роблять вони це все здебільшого без азарту, без пристрастей, якось мимоволі, ніби їй не надаючи особливого значення, хоч би чого це стосувалося. Вони із покорою, сказати б навіть байдужістю, ставляться до всього, що відбувається довкола них, та їй до того, що трапляється безпосередньо з ними, ставлення не краще... Живуть так, ніби не було нічого в минулому, ніби немас нічного тепер і ніби нічого не буде в майбутньому. Та вони, здається, навіть і не живуть! Просто... Навіть і не знаю, як це назвати...

— Може, існуванням?

— Можна й так, — кивнула Адабельгердина Терміна Тор. — Мабуть, що так... А ліпше, проте, буде сказати, що просто виконують функцію існування...

— Може, ви надто строгі до них?

— Може й так, — склишивши голову, стиснула підечем Терміна Тор. — Мабуть, таки строга...

Злегка спираючись на цілка, сповільнівши відійшла на десяток кроків углиб галивини, сіла на невисокого, трухлявого й оброслого мохом, пенька.

— Добре тут, — сказала, бігцем розширившишсь довкруг, — Я це місце люблю... Тут мені спокійно і затишно... Улітку, коли спека, буває, що й ночую тут... Отак-от, сидячи на пеньку... Тобто просто сиджу цілу ніч, бо ж, як вже казала, син я практично не знаю...

Вона зітхнула, тихо й безприkrісно, ніби просто переводячи подих, і замовила.

— Адабельгердина — дещо незвичне і рідкісне ім'я, — сказав Леон. — Принаймні, раніше ніколи не чув.

— Не просто рідкісне! — із готовністю озвалася Терміна Тор, так, ніби тільки й чекала цього запитання. — Я у світі, мабуть, єдина таке маю. Це все витівки мої матусі. Вона загалом була великою оригіналкою! Отож і додумалася зашифрувати у мосму імені себе, батька, бабць і діда.

— Тобто? — здивувався Леон. — Це ж як?

— Ада — ім'я моєї мами. Абелль — так звали її матір, а мою бабу. Ель — це інша моя бабця, батькова матір Ельвіра. Гер — мій батько Герман. Дина — мій діл, а материн батько. Його звали Диназій, а по-простому на нього казали Диню. Не знайшлося у мосму імені місця лише батьковому батьку, Фрідріху. Матуся моя свекра чомусь не любила... Правду кажучи, він її теж. А втім, я його майже не пам'ятаю, вони із бабцею Ельвірою жили далеченько, бачилися ми рідко. До того ж, і помер він, коли я ще була малою...

Терміна Тор підвела голову вгору, коїзнула поглядом по верхів'ях дерев, замислено усміхнулася із ледь помітною, бринливовою зашурою у ясних, променистих очах.

— Та вам навряд чи й цікаво це слухати, — промовила по якійсь хвилі, і надиво легко, по-молодечому невимушено підхопилася із низенького пня на ноги.

— Чому ж? — широ заперечив Леон. — Цікаво!

— Ну то й добре! — обдарувала його пишною, сяйливою посмішкою Адабельтердина Терміна Тор. — Дасть бог, ще стрінемось!

І проворно й безтурботно, широко переставляючи ціпка, подалася через галевину до розвалин старої лісопиліні.

Леон дивився услід Терміні, і раптом піймав себе на тому, що йому не хочеться її відпускати.

Він вдивлявся їй у спину, вдивлявся пильно, ніби посылав сигнали, і якось митті навіть здалося, що вона стиснула ходу й пристановилася; але тільки здалося.

Вона не зупинилася, не обернулася...

Наскоро перетнувши галевину, Терміна Тор обітнула край руйновища — і щезла з очей.

Sekcio 20: sur sian sxnuron pendis nur stulta

Побіжна загадка про Снідруха Йовича. Про речі закономірні й неминучі. Істинна правда. Нервові розлади Ноль Дане. Свінство, що й небачене!

Взагалі-то Ноль, котрий Дане, хоч і намагався виставлятися персону широю і компанійською, був супчиком ще тим, собі на умі; простіше мовлячи, власної вигоди (*не конче її матеріальної, будь-якої, та все ж матеріальної – передовсім!*) не лише пнувся нізацю не упустити, а й завзято, із азартом її шукав.

Не можна сказати, що жадоба зиску була єдиним сенсом у Нольовім житті, – у тому сенсі, що так було не завжди; признаїмні, до пори до часу це як так не випишло. Коли той момент настав, із ісвіністю ніхто не скаже, та й, власне, потреби в тім немас, перед нами ж не стоять залидання дослідити біографію Дане із усіма її зигзагами, вивертами і збоченнями. Зазначимо лише, що потягатися у меркантильності з Нольом і скласти гідну в цій царяні конкурсію йому в усім Каїруані міг хіба що Снідruk Йович, про когоого ми ще поговоримо осібно, і то неодмінно, бо інакше опоніді нашій дечого буде дуже навіть бракувати; наразі ж, аби не збитися на манівці, вернемось до викладу вже початого.

Тільки-но на обрії внимальнуювалися хоч яка-небудь, бодай гіпотетична чи й цілком ефемерна, перспектива іонайменшого зиску, у глибоко посаджених, схожих на дупла, очах Ноля вміть спалахував пристрасний вогонь, подеколи такої сили, що й не привелося б дивувати, якби рантом густі й розлогі, наче мичка, брови Дане почали тліти чи й навіть зайнялися, – навпаки, коли би щось подібне й сталося, то виглядало би як річ закономірна, далібі й неминучая. Так само, як закономірним і неминучим було те, що багато хто Ноля недолюблював. Хтось – злегка, дехто – майже незнозно, а були й такі, що навіть ненавиділи, почести й люто; як-от Ген Кашшо, Льосе Енокляну, а із недавніх пір ще й Сачевяла де Відьм. Зрозуміло, у кожного із них були на те свої причини; не надто, втім, відмінні...

Найбільше ж таких спонук, про що й неважко згадати, було у Нольової благовірної, Лін. Цілком можливо, що про те ніхто й не знав би, коли би сама Лін мала хоч яку-не-яку клямку на роті. А проте ж вона її не мала! Утім, як і Ноль. І у цьому вони були не те що подібні, а разюче схожі, ніби із одного лона вишипталися. Обое ж бо із медоточиво усолодово розбазікували одне про одного наліві й направо, і то розбазікували не нісенітниці, і не безневинні побрехеньки, а речі цілком правдиві, навіть інтимні, відтак усе містечко, із малими дітьми включно, достеменно знато не лише про їхні осібні гастрономічні уподобання та хто із якої ноги встас, а й час від часу дізнавалося про анатомічні параметри певних частин тіла (зрозуміло яких) кожного із

подружжя, причому параметри ці зазнавали досить суттєвих метаморфоз, залежно від амплітуди і температури їхніх взаємин. (Наперед прошу вибачити за дещої натуралізм, до якого, можливо, доведеться вратися, але ж, як мовиться, із пісні слів не викинеш, тим паче, що без цієї пісні розповідь буде пісна і не докінчено правдива).

Коли подружжя Дане гиркалося всерйоз (*бо просто так, по-легкому, гиркалося вони через день, зазвичай зранку, адже тільки о цій порі, поки не роздріменулися на ціліснікій день і аж до ночі у різні боки, їх могли собі дозволити розкіш зчетинитися паживо у проміжках поміж почеговими заскакуваннями до класету, шартанити за першість у душі, відвояюванням близьчого до вікна місяця за кухонним столом і, наречиті, відчайдушними спробами першим (першию) вислизнути з долу – не так задля того, аби уникнути ескалації конфлікту, як перекласти на іншу сторону обов'язок витровадження до гімназії єдиного чада (власне, чадих), а ще, окрім усього іншого, неодмінно супроводжувалося спустошенням гаманця, що, у свою чергу, неабияк спустошувало душу того, кому той гаманець належав*), – так от: коли подружжя Дане гиркалося всерйоз (*а тратялося це не так вже й рідко, принаймні, не менше двох разів на місяць, причому так історично сказається, що один із цих разів обов'язково припадав на двадцяті числа – то вже була стала їй непоруміна, починаючи із першого ж року їхнього спільногого життя, традиція*), – так от, наречиті: коли подружжя Дане гиркалося всерйоз, весь Каїруан мав неабияку розвагу (*відтак тих їхніх сварок містечко дозикдалося із не меншим, якщо їй не більшим, петернісам, аніж гімназисти – ваканії, працюючі мешканці – авансу і зарплати, інваліди її старики – пенсії, жінки при надії – палогії, а чоловіки жіночки при надії, а звідно їй приятелі, та їй просто знайомі тих чоловіків, та їй навіть знайомі знайомих, – неперевершено прекрасної нагоди цілком витраданого, відтак і неосудного (бо ж із радощів!), кількааденного непроскінного гульбану на честь і во благо новонародженого дитинята*), і мав весь Каїруан ту розвагу із того і у тому, що ані Ноль, ані Лін не замікналися в собі, не тайлися і не ховалися зі своїми прикрошими, навпаки – ішли в народ їй несли до спрагливих на новини вух народу правду. Кожен, зрозуміло, свою, – бо ѹ як же інакше?! Тому її назва її відповідна її вагома: *істинна правда*.

– Істинна правда! – божилася Лін у колі подруг. – Він обізвав мене обиціпаною куркою і навіть намірився був швиргонути у мене вазою із богемського кришталю! І за що? Ни, ви тільки уявіть!¹ Йому, бачте, не сподобалося, що я трішечки, ну геть зовсім трішечки, вищипала брови! А що ж, мені ходити зарослою, як мавпа?

– Істинна правда! – свідчив при друзях Ноль. – Дісталася вона мене, так дісталася, що мало не запустив у неї вазою! Ви тільки уявіть: у мене кіпа роботи, навіть і не знаю, із якого боку до того всього підступитися, ніяк думок згребти

¹ А втім: набагато важче уявити, щоби у їхній оселі міг бути богемський криштал!

докупи не можу, а вона гасає, мов підстрелена, і все пристає: «Подивись, як я виніціала брови! Подивись! Мені так гарно? Тобі подобається?» Курка обіцяна!

— Істинна правда! — заламувала руки їй пускала сльоту мимра Лін. — Він уж третій тиждень ігнорує мене! Я до нього вже і так, і так, і ласкою, і хитрощами, навіть дійшла до того, що напекла його улюблених пиріжків із вишнями, а він...

— От не повірите! — прикладаючи увагу товариства, із розмаху лупив долонею по ляді стола Дане. — Вона уперше за сім останніх літ сподобилася спекти пиріжки. І все для того, щоб затягти мене у ліжко! Ну й що?.. Попробував — гідота рідкісна!

— Це ти про Лін? — підсмикнув брови винне середнини лоба Мойсей Коен. — Чи про пиріжки?

— А він!.. — вигукувала в нестягі Лін. — Сволоч він, ось хто! А я дурепа! За що там годити? За отого мацюпунька?! За тих п'ять сантиметрів, які ще й гнуться?!

(«Е-е-е, дорогенька, не видіза ти це мацюпуньку!») — потайки, із прикріємно та зі знанням справи водночас, зітхала при цих одкровеннях Йозка).

— Істинна правда! — вилізав душу злодієро Ноль. — Немає вже сил це зносити! Моя мимра здурила геть! Наче із прив'язі зірвалася! Усе їй ввижається, що я її ігнорую. Пристас, мов із ножем до горла! Хоч бери та втікай... Ніякого спасу немає, ій-богу... У мене купа справ, купа творчих задумів, а їй одно подавай!.. Хочу, каже, бути твоєю музою! Істинна правда! Так і каже... Ну, я терпів, терпів, та й не стримався, візьми та й бовкни: «Та яка ж із тебе муз? Десять років тому могла ще якось згодитися у музі, але ж не тепер. Піди-но лишень глянь на себе...» Тут її і прорвало! Наплела такого, що онісля того не те що на три тижні — на три роки охоту відбила! Ще, кажуть, плеще, що у мене не такий... А у неї? У неї яка? Як криниця! Утопиться ненароком можна...

— Істинна правда! — винвертала душу Лін. — Він мене мало не убив! Що це ти, пристав, патякаєш, що у мене маленький?! Ні, ви чули? Чули таке? Щоб я... Та ніколи! А якби й казала, то хіба що? Хіба не правда?! Ну, нічого... А я йому: а ти, кажу, покажи, а то я вже й забула, який він там у тебе!

— Рехнулася! Істинна правда, рехнулася! — винвертав душу Ноль. — Уявлясте, що учудила?? Прийшла із лінійкою, каже: знімай штани, міряти будемо, щоб не винуватив потім, що я брешу...

— Ой, мимочки мої дорогенky! — по якомусь тижню, солодко заплющивши очі, до хрускоту в плечах потягувалася Лін. — Ох! Добре ж я! Ох і добре! Аж!.. Аж!.. Взяла — не повірила, а як глянула — мало не зомліла... Красень хоч куди!..

— Куди? — роззвялила рота Аручка.

— Хоч куди! — гонористо смикнула підборідком догори Лін.

— А хіба не ти казала, що у Ноля п'ять сантиметрів і гністися?! — здивовано вилупшила очі Йозка.

А може, то була й не Йозка, а, скажімо, Мейра Копоненшро. Чи й хтось там іще. Зрештою, не так це важко й важливо...

— То їй що?! Підріс, значить! — дзвінко й укотисто засміялася Лін. — Істинна правда!

— Істинна правда! — прикладав руку до серця Ноль. — Я й сам не знаю, що зі мною сталося, але... Та що розказувати! Треба було просто бачити уранці Лін! Єй-бо присісь-бо, була замало не готова мене носити на руках!

— *Ти ж обзываєш її: «Корова»? Пекніше, отже, на рожах!* — східненським пасажем потішив товариство Вальдемар Вайсбrou, викликавши несамовитий шквал реготу.

Не реготав лише Ноль. І то не від образів, а із причини суто меркантильної. Видобувши із піджака гелеву ручку, він наспідко записав на серветці Вальдемарів експромт, склав серветку вчетверо і, разом з ручкою скованими до кишенні, із видимим задоволенням енергійно потер долоні, і недарма ж: по якомусь часі Вайсбrou все одні забуде, а йому, Дане, це дуже навіть може пригодитися.¹ Та яке там може? Неодмінно знадобиться!

— І в наш час, і навіть у нашім Каїруані таки трапляються справжні чоловіки! — якось заявила Лін. — Істинна правда!

— Хе! — скептично скривила рота Мейра Копоненшро. — Це у якому сенсі?

— А в тому, — млюсно відхихнула Лін, — що справжній чоловік, ти йому тільки натякни, заради цього діла закине все! Навіть найменідкладніші справи!

— Я про це теж читала, — хмінула Йозка. — Однешибзанунте писало в однійшибзанунтій газетці. Та ти й сама знаєш?²

— До чого тут газетка! — ображено вигукнула Лін. — Ви що, не вірите мені?

¹ Загалом, то була творча метода Ної Дане: ласо і без жодних докорів суміління «користатися плодами із чужих садів».

² Та й ми теж. І то не здогадуємося, що Йозка тут мала на увазі опус «Історія сексу: доісторичні часи» в одному із останніх чисел «Каїруанської хроніки» (здастися, таки у загалом останньому в кузенській біографії шість глязти числі). Власне, опус той був не надто великий, аби не скласти ізагерний, отож нам нічого не варто віднести тут його повністю. «Те, про ускій торжкий чоловік, якщо він шкірки не єшованими і не кільчений гілок, заради війнів із вінчестами стимулезмом людям занесли поділі наївність наїтотдієвіні спрати, відомо ще їх має ділаках часів, які прийшли називати доісторичністю», — писав (чи писала) такий собі (чи така собі) Наде Ньол. — Взасме, у тій доісторичні часи, вони, порядні чоловіки (про єшованість і гілковість історії липітно замовчують, мібі в тоді й не існувало ловімі, — можливо, так воно маєправді й було, не нам про те судити), пілаки таки і хамізанті, що поможчасто і помождано вівергли свою вічно новонародну енергію на кому і у кого потою (засмісно, ідеться про жілок, недорастій тоді ще не була у моді). Та вони й не дімно: радіальні не було, шкіраторій не було, нормокурчак не було; та моятні чаки, кави і цигарок не було! Навіть пілорадик гнати ще не виразились, та й як вони могли баго гнати, коли би і амакінтраєся, як вони теж не було? А пірінантися, особливо в холодну пору, може же треба було! Однією лишею хамізаного та мачонини не зберісся, та й скільки вони мачонині треба? Одного заватазі — і місяць, а то і два, розхопують усією вечорою. Пірінантися-хамізанті, відчуття по вінітанку мачонинчачтва, перекусити, переморгнутися: «Житти вдалося!» — та й гайдя по-новому. Зачароване коло!..» (Очевидно, опус цей таки належав перу такого собі Наде Ньолу, бо коли би дотворення його доклава руку, чи що там ще, така собі Наде Ньол, вона би неодмінно завершила своє грандіозне дослідження беззасліднійшим твердженням на штіб того, що «сприяєм чоловікам антерта, як і мачонини»).

— Ми би, може, і повірили, якби аж так добре не знали тебе, — озвалася Мейра.

— Зрештою, справа навіть не в тобі, — додала Йозка. — Ми ж не шмакодівки якіс! Ми аж занадто добре знаємо наших злодіїро!

— Так! Так! — вигукнула Ірен Арук. — І ціну їм годні скласти!

— Особливо твосму Нолью! — необачно (чи й зумисне, малжє?) бовкнула Йозка.

— Що-о-о-о? — заледь у Лін не повізали із орбіт очі. — Ану, повтори!

Й миттю вчепилася у Йозчині патти. Власне, у які там патти?! Які там, власне, патти у Стриженій Йозки?!

Але ж: *не в тому річ, не в тому річ!*

Якби Йозка навіть була лиса, як коліно, Лін все одно знайшла би у що вченитися! Бо така була її натура. У цьому випадку, у цій ситуації — тим паче! Привід-бо був, та ще й які!..

— Я тобі складу ціну! — бризкала спиною Лін. — Я тобі так складу! Так складу!

Йозка зловчилася якось вирватися і відбігти на безпечну відстань. Правда, у долоні Лін залишився добрий жмут Йозчиного волосся.

Мейра із Аручкою ухопилися за животи, надриваючись від сміху.

— Чого рерочете? Чого рерочете? — завипала до них Йозка. — Ти би, Мейро, кранце затнулася, а то доведеш! Доведеш!

— Це ти чого? — вирячилася Мейра. — Це ти про що?

— А ти не знаєш?! — притростила Йозка. — Чи тобі нагадати, як ви із Дане...

— Що-о-о? — зашкварчала, буцім олія на розжареній сковорідці, Лін. — Що-о-о?

— Бреше! — звинскула Мейра, ховаючись за Аручку. — Та звідки ти знати?!

— Істинна правда! — забожилася Йозка. — Сид розказував!

— Брехня! — крикнула Мейра, визирюючи з-за спини Аручки. — Брехня!

— Брехня, кажеш? — розчревонілася Йозка. — А чого ж тоді твій Потер ганявся навкружки Юджінової пивниці за Нольком і, розмахуючи ножем, грозився відчікніти йому причандало?!¹ Га?

¹ Потішний інцидент цей спраподі мав місце, однак призвідило його була зовсім не Мейра, а юна нимзя Юті Моканеш, секретарка Копонешро, із котрою Ноль Дане мав необережності, перестріляв на вулиці, завести цілком певнину балочку абсолютно ні про що, із якої Юті, утім, зробили висновок, що її brutally домагаються, і з гордістю поспішилиа із цим висновком до патрона. Потер, річ асха, обурено зафіркає, збісився, спаленій і помчався до пивниці Старого Ірланца, а пригнавши туди, із порога накинувся на Дане: «Я тобі, паршивче, покажу чіплятися до чужих кобіт!» Затим, ухолинки зі стійки напризоляще залишенню Юджіном після нарізання кружальця лимона ножа, із налитими червону кров'ю очима зарепетував: «Зраза я тебе кастроюю!» Ноль випробовувати долю не став і, недовго думачочи, просто вистрибнув у відчинене настіні вікно і чокнув куди подалі. Власне, на тому все й скінчилось. Заісно — усе, окрім кашнів, реготу і балочок... І коли би Сид О'Ржеевський притама не погнався одразу ж переповдати захлестом Йозці що пригодку, а бодай трохи затримався, то й знає би, через кого уся та каверзя приключилася, а відтак і не ухав би у Йозчині вуха викривлену інформацію. Забігаючи наперед, скажемо, що безслідно це О'Ржеевські не минеться: Мейріна відплатя за книту на її честь тінь буде страшною, але Йозчина помста супружнику

— Не було цього! Не було! — зарепетувала Мейра.

Хтось, чим би це й закінчилося, коли би невдалік раптом не замаячилася фігура Ноля Дане.

Забачивши супружника, Лін підстрибнула на зігнутих й широко розставлених ногах, розвернулася у повітрі на дев'янадцять градусів і з вийовничим криком апачі погналася до нього. Власне, помчалася за ним, бо Дане, миттє зоріснувшись, що нічого доброго його не жде, моментально дав драла — тільки підошви замелькали, збиваючи густі хмари куряви... У тій куряви він і пропав, немовби розчинившись. Зрештою, зникла, розчинилася у тій куряви й Лін...

— Істинна правда! — розказувала наступного дня Лін, прикриваючи долонею підбите око. — Я його таки догнала! Аж під Тръома Стовпами!

— Воно Й видно! — засміялась Аручка.

— Отака ти подруга? — образилася Лін. — Потішаєшся?

— А чого мені плакати? — знизала плечима Аручка. — Якого цівля було за ним ганятися? Куди б він дівся! Влаштувала б ліпше засідку у ломі. Він у хату, ти його — бесь! — чим-небудь. Ото й усіх ділов!..

— А мої старі учора побилися! — із захватом посвячувало у сімейні чвари усеньку гімназію чадо Дане, трепетно радіючи чудесній нагоді опинитися у спінцентрі загальнюючої уваги. — Мати прийшла додому з отакеним фінгалом під правим оком, а у батька подерта сорочка, надкушеннє вухо і він шкунтильгає!

— І нізащо ж! — обурювався Ноль, виставляючи напоказ розпухле, зі зримими слідами покусів вухо, густо приляпане йодом. — Істинна правда, нізащо ж! Та нічого, я у боргу не залишився, так приклався, що аж-аж!..

— Прикладтися ти приклався, — зронив, криво всміхаючись, Льюс Енокляну, — а от кому дісталося більше, це ще питання!

— Відповідь на яке треба шукати у наслідках, — філософські прорік Рим Арук. — Якщо Лін осліпнє на одне око, а Ноль на одне вухо стане глухим, не можна буде розглядати як компенсаторний паритет...

— Пішли ви всі! — ображено набобирився Ноль, зриваючись із місця. — А ще друзями називаєтесь!

Оглохнути Ноль не отлох (*та й Лін, до слова сказати, теж не осліпла*), але поводитися після того став незвично, трохи й дивнувато. То безутав сміявся із геть непотішних речей, а то мовчав і тільки нерозуміюче вибалушкував очі, коли уся компанія, зриваючи реготом животи, совала по долу ногами; то десь пропадав цілими днями, що ніхто й знайти його не міг, а то безутину шниряв повсюди, мовби щось виникуючи; то навіріз відмовлявся хильнути бодай келішок навіть і за чужий кошт, а то упивався до поросячого виску за свої кревні, та ще й при цьому не скупився пригощати кого попало. Одею останнє

було незмірно страшнішою. Як і годиться, у недовгім часі жінки, жирно обквасивши одну одну словесним лайном, зрештою таки порозуміються, замиряться і нарешті стануть найліпшими й нерозлучними подругами; Сиду ж прощення не буде ніколи!

найбільше й потрясало! Бодай узвинти Ноля Дане безкорисливим філантропом – либонь, нікому раніше у голову не збрело б; то було річчю нечуваною, простотаки неможливою. А тут!.. Сам пригощає – і без жодного зиску! Ну, не маячня хіба?..

– Щось тут не те! – не втомлювалися виголошувати, заклопотано перезираючись між собою, злодієро. – Може, він того?

Страхи ці (гласні, лише принущення, бо цирко уболівати за Ноля Дане, по суті, було ніколи) виявилися перебільшеними.

Збожеволіти Ноль не збожеволів, хоч певні нервові розлади таки й мав. До цього тепер часто наїдувалися кольорові, але при цьому не райдужно-благосні, а сум'ячливі й жахливі, як фільми Хічкока,¹ сини. Певніше, не сини, а варіації одного й того ж видіння, достеменно пригадати яке він пізащо потім не міг, хоча якісь окремі маячливі ощіпки, а подекуди й досить виразні фрагменти, таки застригали у закомірках пам'яті. Дане кричав, стогнав, несамовито ридав і безумно реготав, совав ногами, скавулів і відбрикувався, розмахував кулаками, кусався, скретогав зубами, скручувався калачем, від когось утікав і когось наздоганяв, телінався у зашморгу, провалювався і стрімко летів сторчголові у безодню, кипів у гидотному мазутному варні, карабкався, здираючи до живого пазурі, прямовисно скелю, зривався і падав у крижану купель, і корчило його, і крутило, і вертіло уздовж-упоперек. і... і... і...

Виною й причинною всього була його благовірна Лін, що раптом і сіло ні впало сподобилася завести собі любаса.

Клямки на роті у Лін не було ніколи, а тут ще й у голові клямка впала. Сама і вибовкала. Вірогідно, чинила так не випадково, а зумисне, аби лиши допекти Нолью.

І прохватались навіть – із ким!..

– Хто?! Отой бевзяра?! – мало не луснув від обурення Ноль. – Оте скнарище несусвітне?! Та що ти в ньому знайшла?!

¹ Утім, знаю одного досить милого чоловічка, котрий затято доводить, що Хічкок – ніякій і не Хічкок, і навіть не Хічкок. «Треба, – наполягає він, – казати Бічкок. А азагалі-то його правильне прізвище Бічків. І родом він із наших крайів!» Та їх загалом за версією цього милого чоловічка чи не усім у світі заправдані і дотепер заправдані виключно ті, хто мас наше славне коріння. Бо Вашингтон – насправді *Вернінгторн*, Баттій – *Ботті*, Наполеон – *Палієнко*, Маркс – *Маркіоні*, Фрейд – *Федорі*, Габсбург – *Габенець*, Черніль – *Чечем*, Франко – *Франтко*, Колумб – *Коліуб*, Платон – *Плотко*, Саркозі – *Козоріз*, Ден Браун – *Дмітромі*, Опір – *Обрій*, Гавел – *Гава*, Дісней – *Десмік*, Орхан – *Парханчик* (варіант: *Архічух*), да Вінці – *Вишнічук*, Ломоносов – *Ломіміс*, Шевальє – *Шевелев*, Медічі – *Медімі*, Брандт – *Брант*, Має Цредун – *Манийсур*, Кім Ір Сен – *Кримосі*, Кастро – *Костріора*, Валенса – *Волинськ*, Мессі – *Месечко*, Шарон – *Шарон*, Гейтс – *Гейз*, Нетаньяху – *Недуміхана*, Меркель – *Марчук*, а Берлусконі – так той і зовсім походить зі стародавнього козацького роду *Берисових*, який ще у 2 тисячолітті до нашої ери захопив Рим, укорінівся там, розрісся до кількох мільйонів і тепер тримає у своїх цупких руках всі Аппеніни. Список цей можна продовжувати і продовжувати, і то до безкінечності, бо щодень наш міній чоловічок додав до свого кількасотторінового реєстру все нові і нові прізвища. З чого напрошутться однозначний висновок, що супроти нашої могуті усесвітній сіоністській заговорі і усілякі там масонські ложі – просто нікчемні і дрібні дитячі пустоті. (Ехей, браття! «Ми непреносяні, миابتі долари!»)

— А те я знайшла! — приєдливо вигукнула Лін, завбачливо вивітікуючи з двору. — Чого у тебе зась!

Утім, до полуумства був вражений Ноль не настільки самим фактом зради, як незрівнянно більше потерпав від того, що вигоди, бодай мізерної й нікчемної, опріч не бачив. Варіант був цілковито безнадійний! Нічим, крім рогів, розжитись не світило...

Виходило, що підла стерва Лін пілсунула Ноля вже й тетя небачену свиню!

Sekcio 21: kliniko

Ранок генія.

Єндрух Йович мав себе¹ яко генія.²

І то мав, скажемо прямо, небезпідставно.

Підстав було не менше чотирьох, такий собі класичний мінімум конче необхідних рис, без яких у генії, далібі, й пертися не варто.

Найперше, Єндрух Йович був злодієр із непомірними амбіціями, і амбіції його не відали ні сну, ані короткого бодай перепочинку.³

По-друге, із фізії його практично ніколи не сповзала набурмосеність.⁴

¹ Боронь боже уздри тут натяк на його хронічне і багатолітнє безжіночтво; інваже кажучи – «без жінки в господі». Утім, здається, не тільки у домі, а й улагад...

² Зрештою, в Кайруані він такий був не один. Щоправда, на відміну од Йовіча, у інших це проявлялося зазвичай тільки напідпитку, до того ж, у формах лагідніших і не надто претензійних; отож була то не маючика пошесті, не хвороблива аномалія, а просто гра зворухобленої уяви.

³ Себто: навіть тоді, коли Йович спав, амбіції нікуди не зникали, ба більше того – у Єндрухових сновидіннях вони нестримно розбухали до вселенських обшири; це коли по-скромному, бо почаси й уселецькі обшиви вищавалися їм замінни, аж так, що далі уже був змушенний втручачися Творець; що й зрозуміло, адже зазіхання Єндрухових амбіцій запаль не посигнані на сфері, що належали виключно до його юрисдикції. Спосіб, яким Творець гасив захабніло рознерезані Йовичеві амбіції, був простий і незагадливий (коронний стиль Творця!); брав та й позбавляв Єндруха сну. Єндрух, звісно, мручався, Єндрух, звісно, страждав. Але ж амбіції! Амбіції жного при цьому нікуди не дівалися... Отак, виходить, що карався Йович, якщо міртви по справедливості, безвинні. Звісно, виниклас запитаннячко: чого би Творець було не узяли скальпеля й відтіти бодай половину Йовичевих амбіцій? Може, у Творця просто не знайшовся під рукою скальпель. Може, бракувало хірургічного внатхнення. А може, то був його черговий, із незлічененої безлічі, експеримент; Творець-бо, як відомо, знаний любителем усіляких витворток, незрідка екстравагантних а з то й беспредметних, – власне, понва сайту, у якому пріречений ми боротися, і єве, що у сайті цьому відбувається од самого початку, відбувається деннин і відбувається (сподіванням!) ще міряди літ, – найпереконливіша і найскрасніша цьому ілюстрація.

⁴ Веченько, найвидимішу причину такого його стану треба вбачати у незлаштованості життя – звісно, не у філософському, а у приземленому розумінні, бо ж буття Йовича мало чим відрізнялося (власне, не було ані гіршим, ані кращим) од буття переважної більшості каїруанів, що вважали існування своє цілком зносиним і прийнятним. Єндрух, однаке, втілення собі в голову нав'язливу думку про незносність саме свого побутування (любовь, ще один вибрік непомірних амбіцій!), а якщо він на чомусь зачіклювався, із тим уже нічого не можна було відняти. Коли ж його запитували, а у чому, власне, та незлаштованість проявляється, Єндрух робив велике-величезні очі, сміякався, подратовано сопів, рипів щелепами, мов жорнами, шкіра на обличчі вкривалася багрінинами, ах буріми, плямами, кадик починає бігати, мов коромисло інвейної машинки, сорочка на грудях напиналася, інколи так, що й гудзини із м'ясом віділівали, й незрідка це закінчувалося демонструванням наміру віддупуванням того, хто осміявся зазіхнути на святе Єндрухове право бути нездовolenним. Щоправда, далі намірів справа не заходила. Стихію Йовича були словесні баталії, він волів, по-простому кажучи, «брани надротами», та тільки-но бачив, що «надроти не катася», ба більше – вимальовуються ризикована перспективами «заробили у дротах», – вмомент щезав... До складу можна із утвіненістю додати, що коли би рантом сталося неймовірне і якимось фантастичним побитом забаганки Йовича здійснилися

По-третіс, він вважав, і то вважав запекло й непохитно, що освіт весь перед ним у неоплатному боргу вже лише тому, що він по світу ходить».

По-четверте, вирізнявся унікальними, просто-таки непревершеними навиками байдикування.¹

Як і личить генію, Ендрух Йович був свідомий своєї грандіозної, проріздінням долі визначененої місії переінакшувати світ. Щоправда, що саме належало змінити, як саме і здій чого, – для нього персонально, про інших ж же й не казучи, було таємницею за дванадцятьма обручами.² Утім, Ендрух Йович не те що комусь, а й навіть собі самому у тому не признався би нізащо, – отож, попри все, без будь-яких грізот і страху брався-таки перебудовувати світ. Зрозуміло, не кайлом, не ломом і не лопатою (бо й не тримав ані таких, ані подібних ним знарядь в руках ніколи, а якщо й мав про них якесь уявлення, то хіба досить приблизне і аморфне), не завзятим скнінням над чимось-там, не затятим дубуванням чогось-там, – нутру Йовича подібна профанація була (*річ зрозуміла!*) неприйнятна; неприйнятна категорично і без жодних варіацій.

Продерши уранці очі,³ Ендрух Йович першим ділом, і то не тільки з будуна, виливав на себе, фіркаючи, наче кінь, і тонко, геть по-бабськи, звискуючи, відро студеної⁴ води.

(загалом, річ абсолютно нереальнів, бо ж про усі свої примики та вереди нізвішо й сам він знати не міг), приkrість та досада не полішили б його й толі. Все одю він був би – незадоволенім – можливо, навіть більше, аніж до цього, – тепер жоє із причини відсутності причини для незадоволення.

¹ Тут зазначимо зосібня, що байдикування у Ендруховім виконанні було доведенням до філігранної досконалості умінням, ба більше – щоважістражисільським мистецтвом, покликаним насаджувати враження невісپущої і одержимої, аж до ефірного самопречечения, діяльністю – власне, непереворотного служжіння! – в ім'я суспільного прогресу і усезагального блага. Задоблившого це бому таки вдалося, і то вдалося напрочуд легко й без надмірних тусиль. А після, якіхось виняткових власне Ендрухових заслуг тут дошукуватися годі. Кайруанці – люд назагал найний і довірливіший: щоб переконати їх, що й на осні мокнуть вирости кінські, ані старатися взадо, ані мудрувати не треба, – було б лише бажання замінити їм очі!...

² Звісно, за логікою й законами жанру подібна невізначенність повинна була б невситним пойдом підточувати його спокій, розшарпувати нерви й учворити над його свідомістю безліч інших капотей, провокуючи втрату душевної рівноваги, і у підсумку психіка його невідвіротно мала би заплатити хворобливах розладах – можливо, це виглядало би правдоподібно навіть, та однак, як не крути, несейкий (ще й занадто!) вишів, це синглета, банданний і без несподіваних колізій; одне слово, тухленький... На авторове шашти, Йович наразі був навіть звідцяля не дурень (що для генія цілком пріродно і закономірно); ачей і вітра до макітра зневільна не впускає, хібо що зірка й ненадію. Відтак марудитися таким нікчемним, недолутим глупством не бачив жодного резону, – позаяк вважав він, що резон тут, либові, може бути тільки в тому, аби віправно акторствувати, як «блазень тобі мистерно і лехітино всі чорні багі сайну». Звісно: тільки акторствувати. Натяжно, переконливо, язвитно. «Капіталець на цьому не заробив, – бувало, із чиничною розважливістю розмірковував из самоті Ендрух, покурюючи перед вікном, звідно й любуочися своїм подвійним, ще у гімназії набутим, хистом пускати дим колечками. – Хба здобудені трохи слави. Це у країші раті. А серце, вою ж не казене, щоб до нього близько брати різну дребідень. Просто роль, відведену тобі, зіграти маєш так, щоб зві в кого сумнів не закраєш: не широ, під душів!

³ Прокидається генієм (і Ендрух про те відав не із чужих пуст!) – річ, звісно, незмірно прискіпчіша, аніж проснітися невідомо ком, просто яким-небудь-ким-попало. І вкладатися спати, будучи генієм, – зовсім не те (тисячу разів не те!), що мерзлякувато забиратися під ковдру убогим, сірим, примітивним казна-ком; якщо ти геній, ніколи не війде на тебе холодком навіть і

Затим, особливо із будуна, виливав, несамовито лаючись, цебро брудних, запакощених матлюжям помий на усенький світ, – що, зрештою, і не дивно; бо інакше який би в біса був тоді із нього геній?

Далі Йович біг за хату віділляти² під давно вже й безнадійно всхолу, чи й не унаслідок щоранішніх Єндрухових навідин, едину яблуньку у Його ляк звалому саду.

Утім, драматичною долею деревця, як і так званого саду загалом, перейматися Єндруху було ніколи; та й не годилося би генію запудрювати дорогоцінні мізки свої подібною мішурнею! Тож якщо й уклякав Єндрух побіля яблуньки, скарюючиши знаком запитання, то із мотивів куди важливіших, спонук куди вагоміших: хочеш-нечочеш, а статус принадлежного до кагала геній накидав Йовичу обов'язок робити відкриття (*все одно які*), продукувати ідеї (*що безумнії, то краще*), виявляти дивовижні здібності (*от хоч би й пойдания яблук через апус*)³ – байдуже що; зміст і суть не відігравали ролі аніжкої. Важливим був сам процес. Власне, і сам процес був не настільки вже й важливим. Демонстрація процесу – ось що справді мало значення.

Однак: не будьмо вже аж до такої міри жовчними!

Будьмо толерантніми й не підіймаймо на даремний глум душі чудесні поривання: щоразу, скоцюючиши під яблунькою знаком запитання, Єндрух Йович і направду прагнув здійснити геніальнє відкриття. І то не просто прагнув, а буквально марив цим. Не перший вже, до речі, рік. Свято вірячи (*а як же інакше??*), що відкриття, яке судилося Йому зробити, якщо й не перевернє світ, то якогось наріжного каменя світобудови посуне з місця, бодай на міліметр, – це вже напевне.

Якщо коротко, то відкриття, яке конче мав зробити Єндрух Йович, стосувалося широко розповсюджуваного і, на Його стало й тверде переконання, глибоко оманливого твердження, нібито завершальна фаза процесу справляння чоловіками малої нужди неодмінно закінчується тим, що остання крапля опиняється у трусах.

од самого ложа (і Єндрух це так само вівів із класних спостережень!) – ліпше найгарачішої в усьому світі жінки зігріватиме непромінуще сійливе тепло, що повсякчас-безперестанку струмить від самого лихень усвідомлення власної геніальності. (*Ми ме в цьому й хриснись секрет, тому генії здебільшого практикують одиночкість?*)

¹ Принаймні, не втомулювався так вихвалювався. Хтось, може й направду була вона такою?

² І хто би що там не казав, а генію наявіті спарвати нужду – далеко не те саме, що ускоку простому смертному. Якщо простий смертний бере із собою до клозету папір, то, скажімо, Йович неодмінно прихоплював ще й ручку, – бо по-іншому й ніяк: а що, як саме у цей момент явиться якесь ухрай важливе просвітлення, думка, од якої цілком може залежати подальша доля людства?!. А загалом, ходити в геніях – заняття не тільки нелегке, а зчаста ще і небезпечно. От взяти хоч би випадок, коли одного разу Єндрух, замислено підвішившись з унітазу, перепутав, у якій руці папір, а у якій самописка, і замало не завдав собі каліцтва (наразі про деталі розповідюватися не будемо).

³ Макочи спразу є геніями, наявіті у подібних випадках напрід чи можна говорити про переверзю (буквально: відхилення від норми), бо ж, як відомо, для геніїв ненормальность якраз і є нормою.

Задля доведення хибності та очевидності безпідставності цієї теорії Йович змушений був не лише мобілізувати весь свій могутній інтелект, але й удастися до виснажливих фізичних навантажень.

Щораз, обдрипавши стовбур яблуньки, Єндрух брався довго, ретельно й фанатично розмахувати дрипунцем, намагаючись витрусити із його нутроців все до краплі; бувало, робив це й геть немилосердно, не жаліючи ні рук своїх, ані дрипунця, іноді аж до запаморочення й мlostі в усьому тілі, від мізків до жижок, – і все одно усі його спроби зазнавали фіаско: остання крапля неодмінно опинялася у трусах. Звісно, безкінечно довго так тривати не могло, і тоді Йович (*віросподійно, згадавши притчу про гору і Магомета*)¹ вирішив відмовитися од носіння трусів. Результат, однаке, виявився далеким від очікуваного: тепер остання крапля падала в штані.

А втім, Єндрух, як і личить геніям (відомо ж, що упертість – одна із визначальних їхніх рис), здаватись не збирався.

Зрікатися планів наміру не мав, це так, але й залишати образливі для його самолюбства казуси без належної реакції і кардинальних висновків не годен був нізащо: хтось мав же за невдачі заслужене понести покарання?!

Дружини, як на лихо, у Єндруховім обійсті не водилося (ось коли він чи не вперше у своєму житті по-справжньому, аж до судомних скликів, об тім пожалував!); зі створин підручних у наявності був тільки пес Рамзай.

– Шо, собачюро?! – запхавши до ширінки дрипунця, накидаєвся Йович на Рамзая. – Усе занапашується, а тобі й діла ніякого?! Піддер хвоста, вигнувся, ніби курва на жезлі, і день при дні тільки й робиш, що нікудишні яйця свої лижеш?! Свинота!²

Звісно, коли би Рамзай міг говорити, та це й коли б не знав при цьому аж занадто добре порову хазайні, скорого на розправу за найменшого приводу, він би, може, хоч би для виду огризався.

Або ж, якби не осоружний цені, послав би Єндруха із його дурнуватими претензіями куди подалі, та й сам подався би ще далі, бо чахле існування у Єндруховім обійсті, чесно кажучи, його дістало по самі придебейси. Дістало так, що навіть якби й умів говорити, все одно не знайшлось би у нього годящих слів, щоб виповісти гнітючий, безпросвітній розпач свій...

Найболючіше ж бідашному ису дошикуляло те, що він ніяк не міг узяти до толку, із якого принду Йович мав його яйця за нікудишні, бо ж сам Рамзай – не просто добре, а на усі двісті відсотків! – знат, що його яйця ще ого-які кудими, і якби не прив'язь, він би знайшов для них ще ого-го-гей яку кудими! І не одну..

¹ «Якщо гора не йде до Магомета, то нафік такий Магомет?» (Здається, так...)

² Як на те, нічого дивного не було у цій агресії ще й з іншої причини. З тих пір, як Єндрух усвідомив себе генієм, світ розділився на два табори – із тих, хто беззастережно визнавали його геніальність, і тих, хто не вібачали у ньому генія, при тому – не вібачали категорично. Простіше кажучи, Єндрух опинився сам супроти всього світу. Бо навіть Рамзай, що мав би бути Йовичу вірним другом априорі, і то нізащо не волів признавати у хазайні особу видатну й неординарну.

А ще Рамзай нізацю в толк собачий свій не міг узяти, із якої заморочі хазайн, не будучи обмеженим в пересуванні довжиною цепа, ніяк собі знайти не може хоч яку-небудь, бодай би будь-яку, хоч би сяку-таку кудишиню?!

«Отже, то не мої, — утішено вихляючи хвостом, доходив висновку Рамзай, — то хазайнів яйця непотребні!»

Вираз його очей у такі моменти був промовистим аж настільки, що Сидрух запросто здогадувався — у загальніх, принаймні, рисах, — які паскудні й каверзні думки вошкаються під приплюснутим черепом Рамзая.

Ясна річ, безслідно ису минутися це не могло.

Не могло — і не миналося.

— Щезни, сучаро! — злітовано рявчав Йович. — Сильно вумній?! Ну то лізь у буду і сиди голодний! Марш у буду! У буду, я сказав!

Рамзай понуро хлюпив писка і, хитаючись на худючих лапах, волік свого сяк-так прикритого хлобухами брудної шерсті скелета до перекинутої на бік дерев'яної діжки без верха (*а може, дна, — різниця, зрештою, ніякої*) — оце й було його літвище...¹

Кому ж, як не Рамзаю, було знати, що коли би і не мав Сидрух твердого наміру сповнювати сувору цю погрозу, від слова свого він не відступиться нізацю! Принаймні, зі сніданком ису увіч нічого не спітило — це вже точно. Бо якби навіть приключилося щось гейбі неймовірне і Йович знесанська змінів гнів на милість, нічого путнього із того все одно би не вийшло. Просто-напросто зі свого раціону уділити Рамзаю він, навіть якби й хотів, не мав чого. А все тому, що нахаба пес уперто не бажав навертатися до вететаріанської віри, у ревні апологети якої віднедавна затесався Йович. Із пір тих, місяців вже, мабуть, зо два, м'яса в обійсті не водилося категорично, відтак невдаха Рамзай забув не тільки смак його, — забув, либо нь, і зараз... Та що там говорити: м'ясо йому вже й не снілося навіть!.. Взижалася переважно пісня картопля у мундирах. І то — лишень вижжалася...

— Отож-бо! — ідоволено прискалював око Сидрух Йович і, заклавши руки за спину, байдорою ходою поспішав у дім.

Виставивши із літва писка із висопленим набіх язиком, Рамзай, скапуючи пінистою слизовою, проводжав Сидруха гіркими, сповненими холодного осуду позирками...

У домі Йович одразу ж завертав на кухню, усаджувався за стіл і брався уміннати в мовчазливій задумливості щедро пріпрашене часником лопушине листя, запиваючи його буряковим соком. Затим ішов до захаращеної усякою всячинкою кімнати, яку він називав кабінетом (і неспроста, бо який же з тебе геній, якщо не маєш кабінету?), сідав під відчиненим навстіж вікном, викурював

¹ Зводите брови, дивуточні: якого ж мертвого півня було не назвати пса Діогеном?! На це є відповідь проста:

Від генія чого-загодно можна згадати, —
Окрім, звичайно, адеквату!

цигарку і тут таки вкладався знову спати на старенький, геть поточеній шашлем канапі. Дрихнув зазвичай годинки три-чотири, акurat до обіду.

LIBO

Sekoio 22 (retrospecto): col legno*Порожній звук холодного крипітату*

Кокетливо опустила погляд і промовила із тихою, але й неприховуваною, гордістю:

- Музикантка я.
- Он як? – зів брови Леон, позірно демонструючи заінтересованість. – І на чому граєте?
- На виолочлени.
- На чому? – заледь не захлинувся здивуванням Леон.
- Ах! – вона зашарілася і змічено опустила очі. – Що це зі мною... Таке ляпнути!.. Це ж ви бозна-що подумаете!..
- Господь із вами! – усміхнувся він. – Нічого такого. Я, перепрошую, не дочув. Ну так, звичайно ж, просто не дочув. Як, кажете, називається ваш інструмент?
- Справді? Справді не дочули? – зраділа вона. – Віолончель. Я граю на віолончелі.
- Ну так! – кивнув Леон; і подумав, наскорі спроваджуючи до кишень плаща долоні, аж занадто-бо свербліло їм утішено потертися одна об одну: «А обмъвочка за Фрейдом!» – Отож, ви гриця на віолончелі?
- Як ви сказали? – зиркнула, злегка склонивши голову набік, і прискалила око. – Гриця? Уперше чую.
- Я, здається, теж, – усміхнувся Леон. – Мабуть, сам щойно і придумав.
- І часто цим займаєтесь? – поцікавилася.
- Чим?
- Придумуванням слів.
- Та, власне, ніколи. Це вперше якось вийшло. Ненароком.
- Лукавите?
- Анітрохи!
- Так я і повірила! – вигукнула. – Повірити чоловіку – себе обманути.
- Чоловіки дотримуються тієї ж думки. Із невеличкою, правда, різницезо. Вони це говорять про жінок.
- А іншого від вас годі й чекати! – підчепила вона. – Черпаєте від нас мудрість, а потім все привласнююте, видасте за своє і усі заслуги приписуете собі.
- О! То ви муженевависниця!
- З якого дива? – запротивилася. – Якраз навпаки! Ви мені страшенно подобаетесь.

— Я?

— Маю на увазі чоловіків загалом, — усміхнулася. — А втім, і нас зокрема. Цілком відверто!

— То, може, до мене? Тут неподалік!

— У жодному разі! — заперечливо повела підборідком. — Не у моїх правилах. Щойно познайомившись із чоловіком, одразу ж іти до нього? По-перше, це непристойно. А по-друге, навіщо?

— Ну...

— Навіщо, скажіть, іти до вас, коли ми можемо пойхати до мене. То що, гайдा?

Хотів дещо із собою прихопити — не дала: не варто, мовляв, перейматися, усе, що треба, у мене є.

— І коньяк? — спитав.

— І презервативи теж, — відказала.

І насправді: усе, що треба, у неї було. У розкошах не купалася, але й не бідувала, це було видно із першого ж погляду. Задовольнялася (чи обходилася?) мінімумом необхідного: помешкання мала невелике, але видавалося воло просторим — ефект відсутності (чи неприсутності?) зайвих меблів і непотрібних речей. У коридорі — приладнаний до стіни вішак на п'ять гачків із горішньою поличкою для головних уборів (за призначенню, а загалом — для усякої всячини). На кухонці — два табурети пообіч невеликого столика під вікном, між газовою плитою і холодильником, посудна шафка і мийка. У спальні — двоспальне ліжко із дерев'яними більцями, одежна шафа із люстрам, двійко креселок, тумба, а на ній — програвач. А ще над ліжком висіло у рамці під склом фото юної мамзелі із вілонечкою; річ зрозуміла, розпізнати, хто та «гриця на виставлені», проблем не складало...

— Сподіваюся, — сказала уранці, розливаючи у філіжанки заварену в глиняній турці каву, — ти не візьмеш за звичку завалюватися сюди, коли припре. Я цього не терплю. Ось, — простигла папірець, — номер моого телефону. Дзвонити бажано від другої до четвертої. Звісно, дия. Окей? Будеш гарним хлопчиком, не пожалкуєш...

— Я це вже зрозумів.

— Але не набридай, будь чесним. Якщо не відповідаю на дзвінок, не злісся і не першую. Маси розуміти: репетиції, концерти, гастролі...

— Шанувальники, — продовжив він, — коханці...

— Не без цього, — анітрохи не знітилася. — Власне, тому й застерігаю: не подзвонивши, не домовившись, сюди не приходь...

Що ж, чесним — так чесним. Власне, його це влаштовувало; можливо, влаштовувало навіть більше, аніж її, — бо одразу ж відвів їй роль резервного летовища, на той випадок, коли із причин технічних (чи якихось ще) не приймали інші аеродроми; не обов'язково основні, просто інші, основних-бо все одно не мав...

Було із нею непогано. Непогано, – але не настільки, юби випасти із реальності, вилузатися зі шкарапулці нудної буденщини, забутися бодай на кілька хвилинок; просто була вправжною «*грицею на вилюченні*», і тільки. На перших порах це викликало захоплення, і навіть несвідяк, й усоложджувало не тільки тіло. Але – лише спершу, доколи не прийшло усвідомлення, що та її вправжність – тільки вправжність, і що її ніжність дочиняла позбавленя тієї внутрішньої сили, тієї енергії, яка спроможна створити справжнє блаженство, бо вона не віддається, а лише уміло сповняє визначену її природою місію. Виконує функцію. Усе, до чого вона вдавалася при цьому, наївноvalо враження ретельно відлагодженого механізму. Відлагодженість ця виявлялася в усьому, аж до найменших дрібниць: у тому, як стелила постіль (*без поспіху, завченими і вивіреними руками розгладжуючи складки на простирці*), як некваном вправляла касету у магнітофон і регулювала звук у динаміках (*відстуатала на середину кімнати, пристухала, похмурувала невдоволено головою – «Надто голосно!» – і знову заходжувалася вовтумзити біля магнітофона, знову відстуатала на середину кімнати – «А так дуже тихо...» – і це могло повторюватися ѹде, і ѹде, і ѹде...*)...

Він трохи зінав її чоловіка; утім, вже колишнього; вони розбіглися, і розбіглися безповоротно, досить давніснко (*«Із трипідцятими років цілюбу, – якось зронила вона, – дванадцять із половиною пройшло у размовах про розлучення»*); розбіглися задовго до того, як Леон випадково запінався із ним на помпезному фуршеті після якоїсь дріб'язкової оказії...

Загалом, фуршети не були Леоновою стихією. Вони його тут не принаджували. Не те, щоб принципово їх уникав (*«Які можуть бути принципи у безпринципній персоні?»* – було то, не відмовляв собі у задоволенні повідомляти у самороні, і то не лише на самоті), просто не мав звички потикатися на подібні здібності без запрошення. Терпіся, за прикладом переважної більшості фанатів фуршетних тусовок, заради дармової випивки й найдків, – вважав прінізливим; терпіся об чужі лікті й нашоронувати вуха задля вивідування сумнівних новин, відвертіх домислів і сміховинних секретів – нутри його було противним; устрявати у запальні безплідні дискусії – не відчував ніякої охоти; шаландатися між підплюю турбою у вишукуванні корисних знайомств – тим паче жодної потреби не мав. Тож коли й випадало, необачно чи із волі непереборних обставин, втрапити на якийсь фуршет, старався триматися остоною і близче до виходу, аби за першої-літньої нагоди вислизнути непоміченим, – у тому, звісно, разі, якщо погляд його у якийсь, чи й не останній, мент не зачіплювався за котрусь гостину, або вродливу, або надто розв'язну, або ж, навпаки, занадто тиху і сором'язливу, або... Якихось сталих критеріїв увіч не існувало, усе залежало від флюїдів, випромінюваних об'єктом мимовільного зацікавлення, настрою, інтуїції і азарту. Докочувалися флюїди – з'являвся настрай, з'являвся настрай – спрацьовувала інтуїція, спрацьовувала інтуїція – прокидався азарт... Того ж разу публіка підібралася підтаркувата і

статечна, із цементними виразами облич, власне масок, запрограмованих на неухильну підпорядкованість ритуалу – мовчки й надмір уважно вислуховувати кожного промовця, чинно і нарочито повільно здіймати чарки чи келихи, маніроно, ніби сором'язливо, двома пальчиками підцеплювати невеличкого накладанця із десятъма зернинками червоної ікри, тоненькою смужечкою сиру чи такою ж тоненькою, аж просвічувалася, смужкою шинки, плавно допроваджувати його до пельки, деликатно, ледь-ледь соварючи щелепами, відкушувати мацоненські шматочки... Словом, Леон міг дати очам спокій, бо хоч би як не силував погляд, зачепитися за цюсю пристойне не випадало. Жіночої статі було катма, може зо п'ять експонатів, та й то такі ветхі й укріті пилюкою часу, що могли викликати зацікавленість хіба що у археологів, – утім, одна із них, як трохи пізніше довідався Леон, таки була дружиною доволі знаного археолога; власне, удовою, і то подавно уже...

Отож: він трохи знов ї колишнього чоловіка. То був цібатий і дещо химеркуватий тип, що займався якоюсь науковою, і, певно ж, вважав себе видатним ученим, бо ходив вічно набуцьоченим, спогорда позиркуючи на кожного стрічного. Утім, куди тільки й дівалася та його нагогошність, щоб'ю перед ним, а то й навіть десь на обрії, з'являлася яка-небудь поважна, впливова, вища ранжиром особа! Він одразу ніби малішав, голова втягувалася в плечі, плечі опускалися долу, руки немовби пристали ліктами до тулуба, а довгі кістляві пальці скручувалися над черевом, наче для молитви; погляд заникувався, на вустах зависала смиренна усмішка...

– Твій чоловік, – сказав якогось разу Й Леон, – смурнуватий тип.

– По-перше, він мені не чоловік, – була відповідь. – По-друге, кажи як с. Ти ж хотів сказати: дурнуватий. Хіба ні?

– Тобі видніше, – смикнув плечем Леон. – Але якщо він пришелепок, навіщо було із ним жити?

– Так спершу він таким не був, – одказала вона.

– Значить, це життя із тобою його таким зробило? – уштрикнув Леон. – Ти небезпечна жінка-памп! Висмоктуєш не тільки сперму, а й мізки...

– Цю вдіш, – із розважливою знущальністю зронила вона, – якщо у вашого порідця здебільшого мізки зі спермою. Чи сперма замість мізків...

– Мізки, – сказав він, беручись боронити «свое поріддя», – це сіра речовина...

– Та я ж про те й кажу! – розсміялася, тішачись власною дотепністю, а заодно й легкістю та невимушністю, із якими їй, фігулярально кажучи, вдалося відважити ляпаса чоловічому марнославству...

Звісно, йшлося не про нього і не до нього, а про чоловіків загалом, знеосблево, то й ображатися, чи реагувати у будь-який інший спосіб, Леону не було чого й за віщо, а проте корпоративна солідарність таки далася відзнаки, спрацювала, вилізла назовні – він навіть обурився, руничко відкинув ковадру й зачав збиратися; зрештою, то була чудова нагода, прекрасний привід швиденько

вищезнути із її хапливих обіймів, уникнувші обтяжливого обов'язку до «повинення подвигу»...

І він таки вищезнув; та й вона, проте ж, не затримувала.

Надворі закурив, пішов у ніч, не озираючись. Та й чого було озиратися? Адже знат: і вона теж не виборсалася з-під ковдри, не підійшла до вікна, не одслонила край штори й не дивиться услід Йому. Бо й чого було їй виборсуватися, одслонити й дивитися? Як і він, вона знала: все це не могло привати безкінечно, рано чи пізно це мало статися; рано чи пізно – але неодмінно... Навіць ж тепер, коли уже сталося, ламати сумнівну і геть іспотрібну комедію?

Він забув її досить швидко, практично одразу ж, хоч ще досить довго зберігав (власне, просто не викидав, геть забувши про його існування) папірця із номером її телефону, аж поки той клаптик сам не вислизнув з-поміж сторінок блокнотика й непомітно, безсміло десь загубився; забув навіть згадувати про неї, ніби її зовсім її не було у його житті.

Зрештою, це було неважко – забути навіть згадувати про неї, бо якось вже так склалося, що ані здібуватися із нею більше не привелося, ані бодай щось почути про неї, хоч навряд чи вона чинкала із міста: певно ж, все так само вправлялася у грі на «свілочлені»; певно ж, ще не один, так само, як і Леон, вищезав від неї у ніч, не озираючись; і (це вже напевно!) так само – ані до, ані після Леона – жодного разу вона не становала біля вікна й не дивилась услід...

То була роль не для її амплуа. І навіть коли би вона на цю роль погодилася (що само по собі вже дуже, аж надто, сумнівно), навіть коли би вона із якихось причин таки захотіла її зіграти, однак би нічого путного із того не вийшло, – їй би просто забракло хисту.

Sekeio 23: de ēi tiuj retoj ne eskapis por nenio

Запах на гордість Сида О'Ржевськи. «Ти, братця, кажи прямо!» Пристрасті довкіла Дзорда. Називка, перенур, натуральне свинство і юрчий послід. Тенета Війларе Кучвеша. Задкуючи, не зуміяйся!

— Звиняйте, дорогенький, але верзете ви дурниці!

Війларе Кучвеш роздратовано гатильнув долонями об коліна, аж так, що ніжки стільця, на якому він возідав, вигрузли на якусь (може й не одну) лещицю у рицхлу землю, та й сам стілець загрозливо затрішав, ніби зібрался розлітнися на швахі.

— Казна-шо городите!

Війларе промовисто сплюнув під ноги, і то із такою златованістю, що одлетілі від землі бризки замалим не обляпали гордість Сида О'Ржевськи. І то не ту, що ви могли подумати (по-перше, трохи зависоко, по-друге, якщо пірити Стриженій Йозаї, гордитися яким було нічим), а новенькі коричневі штиблети, антуражно узуті Сидом саме із нагоди візиту до братів Кучвешів. Зрештою, могло бути і навпаки — що думка про візит з'явилася О'Ржевськи вже тоді, як він, примірявши штиблети, раптом відчув інепереборне бажання покрасуватися перед кимось обилююкою, з що обійті братів Кучвешів було через дорогу, то він, не довго думаючи, до них і попхався.

— Таке враження, ніби розмовляю із особою несповна розуму.

— Ти, братця, кажи прямо, — вставив Аналтолі. — Як є, без оцих викрутасів. Щоб чоловік не мучився здогадками, а одразу забагнув...

— Це я ідiot? — ображено сіпнув щокою Сид О'Ржевськи.

— Зауваж, — застеріг, поважно шморгнувши носом, Аналтолі, — ти сам це сказав! Не я, не мій братця Вій, а ти сам!

— Та за кого ви мене маєте? — затрясся, аж зуби защокотили, О'Ржевськи.

— А за кого, порадьте, вас мати, якщо ви отаке базікзаете?! — ухилився від прямої відповіді Війларе. — То ви, певно, наслухалися недолугих перебріхів отого бевзя? Воланда Дзорда?

Сид О'Ржевськи вигнув по-бараничи шию, поворушив тарганячими вусами і стороніло стягнув до перенісся брови. Ні про якого Воланда Дзорда він ні сном ні духом не відав.

— О, то ви навіть не знаєте, хто це такий? — вигукнув, сплеснувши долонями, Війларе, і на вустах його несподівано з'явилася досить-таки привітна, навіть тепла, усмішечка. — Похвально! Похвально!

— Це ти, хлопче, учинив мудро, — прокоментував переміну у братовомуму настрої Аналтолі. — Бо якби не подав виду, що Дзорда не знаєш, мій братця Вій

замордував би тебе. Ще б пак! Він же на дух не зносить Дзорда. Це у нього такий бзих. Ях по мені, хабизня повна. Здався йому той Воланд! Щось там чоловік собі видумує, то й нехай. Врешті-решт, то його законне право. Не лізє ж він своєю варешкою у твою мисяку, кажу я Вію, то й залиши його, ради бога, у спокой. Чого безирнично ірітувати? Але ж ні, куди там! Не слухає. А й я не дивуюся, бо й чого? Братця свого я знаю, як ніхто, он уже п'ятдесят із хвостиком літ разом ряст топчено. Це у нього від самого малечку така дурна манера, такий-от скверниний характер: як у щось вченінні, то хоч ти йому що доказуй, а не відступитися нізащо! Упертий, як баран, дарма що лев по зодіаку. Чесно кажучи, я вже навіть переживаю, що через того Дзорда він собі добуде паранію...

— Ти би, братця, помовчав трохи! — досить мирно обізвався на ту розлогу тираду Війларе. — Ведеться тут про речі серйозні, а ти берешся плести казна-що. Вгомонися!

— Раз таке діло, — підвівся Анаїтоль, — то я лініше піду наверну кварточку наливочки, а ви вже собі залишайтесь при своїх інтересах. Варнякайте собі скільки влізе, стережіться тільки, аби мозолів на язиках не понамулювали.

— Іди, Анаю, іди! — благословив братів намір Війларе. — Дивись тільки, не упиняйся, як це у тебе заведено, до безтимства.

— Та це вже як вийде! — весело відгукнувся, рушаючи у бік хатини, Анаїтоль. — А як уп'юся, то що?

О'Ржевськи кинув усійді Анаїтолі заздрісний позирк. Він і сам зараз не відмовився б навернути кварточку наливки.

— Вам не пропоную, — безномильно потрактувавши Сидів погляд, безжалісно оголосив Війларе. — По-перше, то наливка братова, отож розпоряджатися ісю я ніяк не годен. По-друге, Анаї щось там таке змудрив, що від невеликої навіть дози мізки починають плавнитися й ноги відінімаються. Втім, якщо бажаєте, я можу попросити брата почастувати вас...

— Ні, ні! — поквапився відкараскатися Сид. — Я би волів продовжити розмову...

Зрозуміло, сприйняти ці його слова за чисту монету міг хіба що якийсь недотямок. Ми ж бо із тобою, любий читачу, не такі, та й Війларе Кучвеш на неотесу аж геть несхожий; відтак що нам, що йому не склало труднощів збагнути, що Сидова відмова, ще й така поспішна, продиктована була нічим іншим як перепудом, аби те частування, коли би він таки мав дурість пристати на пропозицію Війларе, не вилізло йому боком, спричинивши наслідки якщо й не загрозливі для життя та здоров'я, то конфузні — це вже напевні.

— Бажаєте продовження розмови? — Війларе ковзнув хитруватим поглядом по лицю Сида О'Ржевськи. — Похвально, похвально... Але про що ж ми будемо із вами говорити, якщо вам неспромога розізнати недоладиє варнякання пройдисвітів на манір отого нікчеми Дзорда од посутніх істин, давні доведених і визнаних науково?

— Та я Дзорда знати не знаю! — заприєхся, підскакуючи, ніби йому раптом у п'ятирі пріпекло. Сид. — І близько уявлення не маю, що він може варнякати!

— Дивно, — задумливо почесав підтарія Війларе. — Знати не знасте, уявлення не маєте, але при тім ледве не дослівно переказуєте його божевільну маячню. От як таке може бути?

— Не знаю, — цілком циро розвів руками О'Ржевськи. — Може, десь почув випадково, а воно й відклалося в пам'яті і тепер вилізло...

— Де це десь? — метнув у нього гострій позирк Кучвеш. — Чи не хочете ви сказати, що цю божевільну маячню хтось ще й пропагує? Обговорює?

— Пропагує? — Сид О'Ржевськи навіть знітівся. — Та ні... Навряд... Нічого такого не пригадую...

— Не пригадуєте! — фіркнув Війларе. — Але ж улізло воно вам у мізки! Відклалося! Як? Коли? Десять же ви це чули! Де? Від кого?

— Та мало де! — подав несміливий голос О'Ржевськи. — От хоч би і в салуні... Ми, коли там збраємося, про що тільки не говоримо. Про все і без розбору. А що ж ми повинні ще робити? Свині і ті мовчки не жеруть...

— Гарно сказано! — вуста Війларе розповзлися у саркастичній посмішці. — Примітне порівняння! Головне, на диво точне. Бо слухати, а тим більше ще й обговорювати Дзордове ахінейство, якраз і синко інше як свинство!

— А таки свинство! — несподівано вигринув із-за його спини Анайтолі. — Натуральне свинство!

Війларе стрепенувся і різко обернувся.

Він, звісно ж, знов, де братця тримає наливку, та то ніколи й не було секретом, а відтак не міг не зауважити, що час братової відсутності був аж занадто коротким — для того, аби навіть навбіжки здолати відстань од старої груші, під якою вони зараз сидили, до тумбочки у братовій спаленій, де той ховав заповітного буттика, із нього хильнути і вернутися назад, необхідно було щонайменше уchetверо більше часу, аніж минуло з моменту Анайової відлучки. А отже... Висловитися у тому дусі, що Війларе був вражений — все одно що нічого не сказати. Почекування, що його він вранці спізняв, було безмежне! Щоби братець Анай зі власної волі відмовив собі у задоволенні як не добряче прикластися, то бодай пригубити обожиновану душою, серцем і кожною (без винятків і винучень!) клітинкою організму наливку (зрештою, як і будь-який інший продукт із градусом), — у голові не вкладалося. Аби таке сталося, причина мала би бути не просто вагома. Це мало бути щось неймовірне, нечукане і небачене; це мало би бути якесь небувале потрясіння: атомний вибух, землетрус, ураган, пожежа, падіння гіантського метеориту, «Останній день Помпей», кінець світу, прешті-решт, — і то це ще дуже велике питаннячко, чи якийсь із цих катаклізмів міг би справити на Анайтолі настільки переконливі враження, аби він свідомо, при здравому умі і неущербній пам'яті, зрікся єдиної, вважай, утіхи у своєму і так скувому на радісні події житті.¹

¹ Та про що тут говорити! Навіть цілковито нездана, фантастична, бо їй геть у цім часі

Не дивно, отож, що Війове здивування майже одразу ж поступилося місцем настороженості, ба навіть тривозі.

— Щось ти, братця, занадто швидко спривися, — сказав Вій, пильно приглядуючись до брата. — Із тобою все гаразд?

— Знущаєшся? — одізвався, знервовано відхесуючись, Аналотлі. — Нацо було хату замикати?

— Я не замикав, — відказав Війларе.

— Знаєш, не жартуй! — розгнівався Аналотлі. — Де ключ?

— Та звідки мені знати? — відмахнувся Війларе. — Кажу ж тобі: не зачиняв я.

— А хто?

— Може, ти сам зачинив та й забув. Із тобою ж це буває. Хіба ні?

— Буває, — не став перечити Аналотлі. — Коли я під муховою. Але сьогодні я ще не пив, тільки зібрався.

— Хтозна, — повів плечем Війларе, — може, якось механічно вийшло. Під половика тазирни.

— Дивився вже.

— І що?

— Чудний ти, братця! — вигукнув Аналотлі. — Коли би він там був, чого би я скоди перся учиняти тобі допита?

— Твоя правда, — визнав Війларе. — А у відро не заглядав? Праворуч від сходів. Із дірнявим дном.

— Тож твоя звична схованка! — з докором покруттив головою Аналотлі. — Значить, це таки ти...

— Нічогісінько це ще не значить! — огризнувся Війларе. — Ти й сам міг ключа туди закинути.

— Чого би мені його туди кидати? — вирячився Аналотлі.

— А я знаю?! — одказав Війларе. — Але перевірити не завадить. Сходи заглянь. Власне, яка різниця, хто його туди поклав. Головне, аби він там був. Врешті-решт, це ж не мені позаріз треба потрапити у дім!

— Ану тебе! — буркнув Аналотлі, різко розвернувшись на сто вісімдесят градусів і подався в уже відомому нам напрямку.

Війларе подивився услід братові із-під примуржених повік, невиразно — чи то співчуваючи, чи насмішкувато — похитав головою і одразу ж знову зуявся витрясати душу із бідолашного Сідас:

— Отже, шановний, на чому ми зупинилися?

О'Ржевські заклопотано поморщив лоба. Що й не дивно! Особливою спритністю ума він похвалитися не міг (хоч загалом хвалитися полнобляв), тож

неможлива, т'єва його дружини Тонні, царство її небесне, котру усі округа шанобливо величала «лонія Тонні» (була вона невміру отріяна, це правда, хоч, звісно, до тонні не дотягувала, і то не дотягувала пристойно, десь так центнерів вісім із переважком). — аніким чином не змогла би зруйнувати Аналового замок. За великим рахунком, це означало би змінити звичний хід історії, — і кому, скажіть на милість, потрібен цей сумнівний експеримент із непередбачуваними наслідками?

отак сходу, із насоку, переключитися із одного на інше – річ для мізків Сида О'Ржеевськи була проблематична, ба й непосильна; функція, для звичини його чужа і невідома.

– Знайде ж! – вигукнув Війларе. – Ота вся Дзордова маячня не варта навіть краплі північного посліду! Я трохи старший од вас і у таких речах розбираюся!

– У посліді? – необдумано бовкнув Сид, і ще й не збагнувши, а лише відчувиши, що ляпнув щось не те, із досади болache прикусив язика.¹

Безперечно, Війларе мав би розінити це як нечуване зухвалиство. Зрештою, саме так ним і було потрактовано той вибрік Сида.

Зрозуміло, це мало би збіснити Війларе Кучевша. І по урант спалахнулих чорними полисками визорках Війларе можна було здогадатися, що так воно й сталося. Однак замість вибуху праведного гніву...

– Іронія ваша, дорогенький, цілковито недоречна, – поважним тоном проказав Війларе. – Схоже, вам явно бракує елементарних знань. Бо інакше ви би мали відати, що курячий послід є великою цінною органічним добриром. Він багатий на азот, фосфор, калій, а особливо кальцій. До речі буде зазначити, що гній худоби, як і свиней та овець, не йде ні в яке порівняння із курячим послідом. До того ж, і на цьому не тайне буде заголосити, підживлювати ним можна які-завгодно культури...

Недарма ж (таки недарма!) Війларе прозивали «Ходячою довідкою», проти чого він сам якихось особливих заперечень ніби й не мав, хіба що волів, аби замість аж надмір, у його розумінні, буденого й позбавленого уроочистості та наукової адепції слова «довідка» уживався термін достоту вагоміший і презентабельніший – скажімо, «енциклопедія»; правда, обидва ці поняття були жіночого роду, а оскільки назагал до жіноцтва мав Війларе ставлення помірно-скептичне,² то це йому, скажемо прямо, дещо різalo слух і непримісно шкрабло наждаком по серці; відтак заради консенсусу й душевного замирення із самим собою Війларе Кучевш, після доволі непростих і зосереджених пошукув компромісних варіантів, зупинив вибір на визначенні хоч далеко й не ідеальному, а проте більш-менш прийнятному – «довідник». Певна річ, цілковитого задоволення із цього він отримати не міг: все-таки енциклопедія –

¹ А дарма! Попри необдуманість і нерозважливість, то був один із рідкісних випадків, коли мізки Сида сподобилися на цілковито аномальному (бо абсолютно неочікувану!) прудкості; далі, що можна було назвати і кімплінгом. Звісно ж, то був виняток, що підтверджував правило, отож ані аєнтуту на цьому увагу, ані (тим більше!) лестити Сиду із цього приводу не станемо: наразі лиши зафіксуємо, що цей факт кімав місце бути, і тим обмежимося.

² Себто: вороже, але не засліплююче-вороже; при якій-небудь слухній нагоді Війларе Кучевш був як геть не проти ненадового «роздутого сліпіння», аби помінуватися принадами, котрісь минирочки; утім – тільки ненадового і тільки помінуватися: на «кусякє іншого часу йому катастрофічно бракувало, та й бажання теж. Власне, відомого штібту бажання у нього, цілком можливо, й виникали, але він їх, певно ж, одразу й гасив; очевидно, не випускаючи із думки, що у цій цілі покликаний для справ вагомішко, дів'яту куди фундаментальніших, Війларе Кучевш вважав, що у жодний раз, ні за яких умов і обставин не має права по-глузому розтрінікувати сили та енергію на речі незначущі й третьорядні, що можуть хіба лиши відвідопіти од сповнення покладеної на нього високої місії.

це енциклопедія; навіть якщо не брати до уваги значення, саме по собі слово при вимовлянні звучить претензійніше і благородніше, ніби й бальоріше, бравурно навіть, — але що відсі: «*Супроти себе не попри, як не лежить душа до чогось...*⁸

— Ваш брат...

— Що мій брат? — пальнув очима Війларе.

Обличчя його виказувало явне недоволення: пота будь-яким сумнівом, тема курячого посліду була далеко ще не вичерпана,

— Де ключ? — виріс перед ним Анайтолі, накодрючений, немовби грозова хмара.

— Відстань! — розіглився Війларе, виходачи із себе.

Не те щоб він не любив брата, — у жоднім разі, якраз навпаки!.. Але почуття це не було аж настільки всесильним, щоб Війларе міг в угоду йому безболієво для власного его поступитися нагодою продемонструвати свою ерудованість; та він би нізащо й не поступився, але обставини!.. Обставини, кольки б їх узяли, були сильнішими. Обставини були аж занадто несприятливі; та що там казати — катастрофічно несприятливі!

— Ключ де? — зарепетував Анайтолі, зривавчись на сиреноподібний виск.

Війларе на якусь мить навіть у вухах позакладало. Та й Сид О'Ржевськи, задастися, теж, а то чого би він потягся долонями до вух?..

— Не кричи! — спробував осадити брата Війларе.

— Та як не кричати?! — кипів Анайтолі. — Як не кричати?!

— Заспокойся...

— Еге, заспокойшся тут! — не вгавав Анайтолі. — Заспокойшся, як же!..

— Гарразд. — Війларе підвісився, — пішли, пошукаємо разом того клятого ключа. Може, ви з нами? — обернувся до Сида. — Чи почекаєте тут?

— Та, мабуть... — О'Ржевськи завагався. — Певно, тут...

— Маєте дождатися, коли я вернуся, — сказав (власне, наказав) Війларе. — Нам ще буде про що поговорити.

«Ото влін!» — подумав Сид О'Ржевськи, намагаючись, утім, не виказати справжніх почуттів своїх і справжніх же намірів: безліху чурнутти, тільки-но Війларе Кучивеш, зайшовши за ріг дому, стане із очей.

Та Війларе, схоже, розгадав підлі плани Сида, а що терпіти не міг бути «воздженим за носа», то й вирішив упередити небажаний для нього розвиток подій.

— А зрештою, — Війларе цупко узяв О'Ржевськи під ліктя, начисто плютаючи йому карти і позбавляючи свободи маневру, — чого вам тут самому сидіти? Ходімо з нами!

І буквально поволік бідаку за собово.

— Співчуваю, — пропускаючи брата і конвойовану ним жертву уперед, зронив до Сида (і то зробив це цілком широ) Анайтолі. — Ситуація практично

безнадійна. Просто так вирватися із тенет братця Вія – даремні сподівання. Я ж казав уже: якщо він ученьтесь...

– Що за жарті? – зрапта і надсадно заверещав братець Вій, щобно вони, зайшовши із тильного боку дому, дісталися верандочки.

– Бути цього не може! – вигрішився Анайтолі, захлинаючись здивуванням і прикинаючи поглядом до ключа, що стримів зі шпарини замка.

– Ти що, за носа мене водили? – зеленіючи від обурення, заричав Війларе. – Що це значить? Як це називається?

– А я знаю?! – видерся із горлянки братця Аяна розничливий зойкіт.

«Відпустивши на волю» Сіда О'Ржевські, Війларе підступив упритул до брата і погрозливо звелів:

– Ану дихни!

Братець Аяй покірно (*а що йому ще залишається? хіба у нього був вибір?*) виконав вимогу.

– Дивно! – спантіличено склавши губи підкововою донизу, озвучив результати експертизи Війларе. – Начеб тверезий...

– Не начеб, а тверезий! – помітно осмілівші, париравав Анайтолі, і снергійно здвигнув плачима, мовби розправлючи крила.

– Отже, – глибокодумно проказав Війларе, – у дім ти таки не потрапив, бо коли би те сталося, тверезим ти уже не міг би бути...

– Абсолютна правда! – закивав Анайтолі.

– Це все дуже загадково, – вів далі Війларе. – Ключ, як ми бачимо, на місці. І про що це говорити?

Війларе мимоходом зиркнув на брата і зупинив погляд на Сідові, даючи зрозуміти, що це своє запитання він більшою мірою адресує саме йому.

Відповіді О'Ржевські не мав, його обличчя ні про що не говорило. Вірніше, воно виказувало цілковиту відсутність інтересу до цієї дурнуватої історії з ключем. Думки його нав'язливо вертілися все довкола того ж, що й раніше: як би його пошивидше одкараскатися товариства Війларе...

– Полтергейст якийсь, – озвався Анайтолі, безсило розводячи руками. – Чортівня, одне слово...

– Полтергейст, кажеш? – жваво ухопився за братові слова Війларе. – Цікава версія!

Сіду похололо на серці. І недарма...

– А чи знаєте ви, шановний, – потягнувся рукою до його ліктя Війларе Кучвесі, – що таке цей самий полтергейст?..

Сід О'Ржевський мовчаки позадкував.

– Обережно, не спіткнітесь! – застережливо зойкнув Війларе. – Відро!

Сід обернувся. За його спиною із високої трави таки й направду визирало старе відро, але стояло воно на добрий метр збоку, відтак загрози від нього не було ніякої – коли би Сід продовжив задкувати, на його шляху воно би не опинилося ніяк... Та щоб оцінити диспозицію відра й можливі ризики, Сід

О'Ржевськи, річ зрозуміла, мусив зупинитися. Він зупинився – і це було чи не найбільшою помилкою у його житті!

– Полтергейст, – миттю заграбастав Сидового ліктя Війларе, – це таке паранормальне явище...

Незумисний свідок цієї бучі Адабельгердинна Терміна Тор (незумисний – бо мала проклятий дар випадково, зовсім того не прагнучи, отже й незумисне, нагоджуватися на усяку подібноту, геть їй самій непотрібну і нецікаву), спостерігаючи за тим усім із-за чагарів, що вкупні із вузенькою стежкою та доволі глибоким рівчиком за ними одділяли порослий кульбабами городець Кучиншів із сусідських наділів, здебільшого так само запущених і закульбаблених, – тільки спостерігаючи, бо чуті нічого не чула, – зіперлася на свій знаменитий ціпок і зrekла:

– І ото зайнятися юм нічим? Лобуряки! Тиняються, куди пристроїти свою дурість не знають, хоч би взялися півням хвости фарбувати, хоч яке-нє-яке, а все ж заняття!

Sekcio 24 (introspecto): la vivo de la fama

Роздуми про філософію, філософію і багатознікість світу. Кондя, Сачвегая де Відьм, його другина Валентса, Курінка, Ковбай та інші, зокрема і майбутній Нобелівський лауреат Ламікай Чикітас зі своєю Газетово.

«Світ багатоликий, — твердив Рим Арук, — але люди у ньому на одне лінє. Що негри, що білі, що китайці, багаті чи бідні — без різниці!»

Ймовірно, Рим Арук мав якісь підстави так говорити. Та головне — він, безперечно, мав право на такі судження; філософ усе-таки!

А втім, якщо взяти на віру дещо спрощену, але загалом не позбавлену сенсу формулу, що філософія — це коли той, хто слухає, ні бельмеса не розуміє того, хто говорить, а той, хто говорить, жодного уявлення не має про те, про що говорить, — то який у біса із Арука філософ, якщо він ніколи не брався судити про речі та явища йому невідомі, в усьому прагнув ясності і вичерпності, відтак навіть про щось складне й завитушне намагався висловлюватися просто і зрозуміло. Звісно, як і будь-кого іншого — кого завгодно, не обов'язково й філософа, — інколи його могло й «залисити»; але таке, по-перше, бувало украї рідко, а по-друге... А по-друге, якщо щось на те схоже й траплялося — то хіба як жарт; гра; безневинна рознага.

І таки правда: «Світ багатоликий, але люди у ньому на одне лицє», — якщо під «лицем» розуміти не парсуну як елемент фізіогномічного дизайну, не розмір носа, не форму губ, випнутість чи, навпаки, плескатість вилиць, не висоту чола, не вислухість чи посадженість очей, а сество людини; сутність і натуру людську. І не треба, аби знайти підтвердження цьому, проводити масштабні дослідження й експерименти, викидати мільярди на сумнівні наукові (нібито!) оборудки, власне, далеку й вирушати немас потреби; задоснить бодай трохи уважніше окинути зором навколо, придивитися до людей, що живуть поруч, перейти на сусідню вулицю, — і геть неважко буде помітити: «Так, світ багатоликий, але люди у ньому на одне лицє!» Тому й історії та пригоди, породжені не природою чи космічними випливами, а лиши взаєминами між єютою зарісні, трапившиесь десь у Африці, обов'язково повторяться із кимось іще, за схожих обставин і подібних спонукальних мотивів, десь у Японії, десь у Австралії, десь у Гренландії чи інде дінде; втіляться десятки, сотні, тисячі разів; із дещо відмінними синусоїдами і амплітудами, але повторяться неодмінно, — десь за двісті літ до нас, десь за мільйон, а десь через триста тисяч років отісля. Отож і події (зрештою, і не події, а такі собі подійки), про які збирасмося оповісти, однаковою мірою могли би трапитися (правдоподібно, що таки й траплялися, із певними варіаціями в антуражі та, звісно ж, із іншим набором персонажів) як на кресах Древнього

Риму, так і у місцях та часах до нас близьких, — скажімо, року дві тисячі шостого (сьюмого, восьмого чи й двадцятого, якогось особливого значення то геть не має) у селі побіля Києва чи Житомира (от хоч би й у Карпинівці або ж Грем'ячому), а проте ліпше нам за цією історією вирушити в кайруанське передмістя із трохи дивною — як, зрештою, і чимало іншого у цій місцині (до чого нам вже й не звикати!) — називо Кондя, на обійття Саччевяла де Відьма. Тож виrushаймо?

Виrushаємо, не забувши перед тим сказати кілька слів про самого господаря його, оскільки поки що злодієро Саччевял у нашім опусі не фігурував, хіба раз чи два згадувалося прізвище його, і то згадувалося усковз, мимохіть, немов зненарока, хоч, поза будь-яким сумнівом, персона його заслуговує уваги значно пильнішої.

Почиємо ж, прецінь, з того, що коли би хто задумав узятися за створення життепису цього скромного трудяги (хоч би що там казали замірськіни *й недоброзичливці, а таки трудяги!*), заняття це для такого біографа виявилося б не тільки нудууватим, великою мірою невдачним, а ще й не надто веселим: ані тобі якихось неординарних подій, якими би можна було присмачити цілком трафаретну фабулу (*пародіюється тоді-то — вчора там-то — одружиться із якакою-то — звід-там, посадив дерево тищо*), ані якихось безумніх вчинків; хіба хтось, добряче поколупавшись у пам'яті, пригадав би, що колись дуже давно, чи й не у ранній юності, Саччевял був склонився за барки із Нольм Дане,¹ із приводу незнаного (бо забутоого); та ще хіба дружина його, Валенсіна (*зрештою, ані він сам, ані інші так її не називали — поголовно кликали Валенсоко*), могла би повідати що-небудь цікавеньке; але ж не повідаде!..

Наймовірніше, що при першому побіжному знайомстві Саччевял де Відьм здається вам чолов'яго не надто колоритним; та так воно і є. А втім, трагедії їз того не робитимемо ніякої; тим паче, що химеруватих типів у цій частині оповіді нам вистачатиме і так. «Цього добра у нас навалом! — сказав би сам де Відьм. — В холодну зиму миеш у клуні і то менше!»

Попри свій поважний вік (на шістдесят трете літо завернуло), виглядає де Відьм доволі ще молодикувато, не в останній чергі завдячуєчи густій і чорній, аж смолянистій, шевелюрі, а ще й зберіг стрункість постави та живавість рухів. Подібно і його дружина — була ще при залишках талії, у проворності чоловікові не поступалася, частенько й навпаки; от тільки із волоссям мала дежку комізію: поріділо, обсічилося, а ще й скроні сивина підбила — ще злегка, «чутелечки», а все ж!..

¹ Власне, збуровачем ситуації тоді був Ноль Дане, проте біографу, із причин шілком очевидник, звідніше було би подати її навпаки, белетристично притискаючи де Відьму пекуну задеркуватість, далі б й відчайдушність — рися, однозначно зображені для будь-якого життепису, проте Саччевяловій натурі не притаманні аж ніяк.

...Сидячи на пізеньковому ослінчику посеред двору, потилицею до «парадної» хвіртки, Валенса перебирає торішню квасолю, виловлюючи із глибокої полив'яної миски попсовані боби.

Сачвеявл, розіклавши на столі під розлогого яблунезо реманент, лагодить кінську упраж.

— Всю! — гукає Валенса, не підводячи голови. — Шлеєми морочинся?

— Може би тебе лікарю якому показати, га? — озвивається Сачвеявл. — Може, у тебе із очима що. Чи із нам'ято.

— Чого це ти? — морщиться із досади Валенса. — Чого іритуси?

— Бо вже питала, це раз, — проказує Сачвеявл сповільна й тихо, не промовляючи, а ніби виронюючи слово за словом через рівні інтервали, так що могло здастися, що перед тим, як вимовити, він перекочує їх у роті, наче хвиля прибережну гальку, заодно старанно зважуючи кожне слово на языку, мов на терезах. — А по-друге, хіба й так не видко, що не метеликів ловлю? І так морока, то ще й ти з балачками своїми пустими лізеш.

— Я тобі що мороку не загадувала. Скільки вже казала: продай кобилу. Так ти ж уперся...

— Еге, продай... А потім що? Як без кобили? Ходи шукай, як щось привезти треба, чи виорати, чи ще там що. Та якби це було де найняти?! Так нема ж. На всеніку округу півтори пари коней. Та й хіба ж то коні?! Драбиняки! Ребра та шкіра...

— Зате твоя принцеса! Якби мене так обхажував, як ї...

— Ще чого! Ти ж не кобила.

— Отож-бо! Краще би була кобилою... За все своє життя від тебе такої ласки не знала. Аж завидки беруть...

— Ти що, стара, рехнулася? — крутить головово Сачвеявл.

— Ну от! — спиркено одковалилося низько губу Валенса. — Рехнулася... А як не рехнутися?! Ще ні світ ні зоря, а ти вже до своєї принцеси біжиш. Остави свіженку несеш, напуваш її, грину чешеш... Мух відганиєши! Ще й промовляєши лагідно, націнтуєши всякі-різні гарні слова...

— Бо скотина! Й дослід потрібен.

— Он, значить, як! — голосно зітхас Валенса. — Скотині, значить, потрібен, а жінці — ні?

— Чого ти казишся? Ні, тебе таки справді треба показати якомусь лікарю!

— Добре, хоч не ветеринару!

— Сказавула... Де того ветеринара взяти? Був один, та й той нікудишній.

— А то чого ж?

— А того, що тварин лікувати — це не те, що людей. Скотину ж не спитася, що їй болить. І ніяка сусідка її рецепта не підкаже, чим лікуватися, як то у нас найчастіші і буває...

— Дир-расце! — зинсанська впанахується у милу сімейну бесіду специфічний, можливо й загалом такий єдиний в цілім світі, голосок — глухий, хринливий і

виклиявий водночас; просто-таки неймовірне тембральне поєднання, варте скрупульозних фахових досліджень учених-фоноакустиків!

Унікальний голосок той належить Куріпці – мимрі, відомій на усю Конду, із помежжям включно, ще й іншими унікальними «всечествами».

Щоправда, саму Куріпку Сачвеявл примічав не одразу; і не дивно – спробуй-но її убачити, як воно мале, захляните, миршаве (тому її Куріпка!), тонке, як штахетина, ще й вибралися в усе сіре, ще й личко таке ж сіре, злегка землисте, одного мишастого кольору із дощатим парканом. Та ще якби те чудо було бодай на якийсь мізер довше і хоч на сантиметр, про два й не йдеться, вивищувалося над огорожею, чи якби стало у прочині хвіртки супроти вулички, на відкритому просторі, – а то дзуськи ж! У такому, холеринце, приткнулося місці, немовби зумисне маскувалося у притінні паркану; Сачвеявл тільки дурно очі зривав (добре, хоч недовго, а то би напевне зірвав!) даремним силкуванням розгледіти те чудине, доки воно саме не зрушило, не захляпало об літки халівами завеликих, на кілька размірів вільніших, гумових чобіт, видавочи короткі й ляскуваті, мов цвохкання батога, звуки.

Валенса ж на нагле вторгнення Куріччине навіть обернутися не встигає – лишень, зневільна зойкнувші, здригається й хапається за серце.

– Ви що, цьоць, злякалися? – заскочивши наперед, зазирає у скрейдяніле Валенсіє обличчя Куріпка.

– Що ж ти таке робиш, га?! – сердито виказує Сачвеявл. – Так і серце може розірватися! Удівцем мене зробити хочеш?

– Ой! Звиняюсь... Це я так бігла!.. Так спішала!.. Біда! Ой, біда!..

На Валенсу, котра ще й од стресу, викликаного рейвашіною Куріччиною поважово, остаточно не оготталася, навалюється нова хвиля занепокоєння:

– Що таке? Що сталося?

– Менішенький мій...

– Що з ним? Що? – схвильовано допитується Валенса.

– Зараз... Тільки оддишусь... А то ж так бігла... так бігла... Тільки на вас одна надія! Тільки на вас!

– Та що ж таке? – скрикус Валенса. – Кажи вже!

– Температура сорок і рве другий день...

– Другий? – озвивається від яблуні Сачвеявл. – Я ж його уранці сьогодні бачив.

– То ви думаете, що я брешу? – обернувшись до нього, Куріпка митто пускає зарання приготовлену слізозу. – То ви за матір мене не маєте?! Щоб я... та своїм дитям... та про свого хлопчика... А я ж до вас як до рідних!..

Куріпка третячою рукою розмазує слози брудними пацьорками по обличчю, судомно склипну й поривається бігти із двору.

Валенса підхоплюється, кидається навпереди, ловить і пригортас Куріпку до себе.

— Хіба так можна! — посилає чоловікові докірливий позирк, сердешно гладячи Курічину голівку. — Людині горе, а ти...

— А що я? Що я? — із понуорою розгубленістю, немовби виправдовуючись, береться пояснювати Сачвеявл. — Я направду бачив його вранці. Ще я поздоровлявся...

— Ну так, — озвивається Куріпка, винирнувши з-під Валенсіїнії долоні, — може й бачили. Бо рюта у нього була, але не така сильна і нечасто, тож виходив ще на вулицю. А оце як скорчився над тазиком, так вже й не відповіде, аж замалим кишкі із нього не вилазять!.. І температура...

— Може, зілля яке треба? — допитується Валенса.

— Зілля не помагає, цьоць! — затуливши долонями очі, склипте і трясе головою Куріпка. — Ліки треба!

— Які? — допитується Валенса. — Може, у мене є...

— Нема їх у вас! — вміть увірвавши плач, із категоричною упевненістю викрикує Куріпка. — Немас, цьоць!

— Та звідки ж ти знаєш? — дивується Валенса.

— Бо то інекція! — сходу, пібі весь час тримала цю фразу при собі, тільки й чекаючи нагоди повернути в розмову, випадлоус Куріпка.

— Інекція?

— Інекція, цьоць, інекція! — азартно, із гарячкуватим блиском в очах, вигукує Куріпка.

— Що нема, то нема, — засмучено, трохи й визувато навіть, розводить руками Валенса. — То якіс уколи?

— Не знаю, цьоць, — Куріпка дивиться на Валенсу чесними-пречесними очима. — Тільки сказали, що треба дитині інекцію. Сказали, що в антепі є. А у мене, як на зло, гроші кінчилися...

— Іди винеси! — велить Валенса чоловікові. — Ти знаєш, де...

Затим — вже до Куріпки:

— Скільки треба?

— П'ятдесят! — аж підскакус на радощах Куріпка. — А ліпше сто! Як отримаю «на дітей», зразу оддам. Чесно, цьоць!

— Винеси сто! — відсіла Валенса чоловіка.

Сачвеявл незадоволено крутить носом, поривається щось сказати, навіть починає ворушити губами.

— Не стій, Вію! — підганяє його, не давши й слова сказати, Валенса. — Не гайся!

Сачвеявл знехотя суне до хати.

Бреє Куріпка, — розмірковує, найвірогідніше, він, натискаючи пальцем на капельонішка дверної клямки, — нічого страшного із синком й немас, але спробуй-но утюкімати це Валенсі!

«Ну що за баба дурна! — морщить лоба де Відъм. — Як наповратиться, дідька перепреш!»

Сачвеявл зникав у проймі дверей, а Курілка...

А Курілка, мертвий півень би її дзьобнув!..

Таке в усенькій Конді, із помежжям включно, могла утнути тільки вона.

— Дякуйочки, цьоць! — тягнеться цілувати Валенса руку.

— А що таке?! — відскакує, наче од вогню, Валенса. — Не смій!

— Звінійте, цьоць, — простодушно прикладає Курілка долоні до грудей (ласне, до того місця, де вони би мали бути, та, певно ж, і були, хоч би й дульки, бо коли би не було їх зовсім, то й не належала би Курілка до жіночого поріддя). — Але ви такі добрі...

— Може, — необачно зроняє Валенса, — ще чого треба?

Курілка ніби тільки того й ждала: миттю ловить Валенсу на доброті душевній.

— Треба, цьоць! Ще й як треба!

— Що?

— Може б, чарчиночку, га? — благально виникається Курілка. — Стрес, цьоць, зняти...

— Так тобі ж...

— Ви, цьоць, не подумайте нічого такого! Я чого так сказала? Бо!.. Бачите, тіває мене всю! Нерви, цьоць... Але якщо ви думаете, що не треба...

— А я хіба що? — вагається Валенса. — Може, таки й треба, щоб полегшало?

— Треба, цьоць, треба!

Валенса здається і йде через двір до льоху.

Курілка розшітає веснянкою ружою, радісно потирає долоньки і, прикатуючи: «От і чудиенько! От і чудиенько!», чаланає за хазайкою, аби одразу ж, ішою Валенса винирис із утробы погреба, вихопити із її рук пляшину. «А може й слобіка!» — мрійливо цимкає губами Курілка.

Щодо слобіка, засна річ, фантазія її зашкапила, та загалом чинила Курілка так, як і годилося чинити натурі безкорисливій і ширій, що душевно переймається двайливою турботою про близнього; бо їй направду: навіщо Валенса зайвий клопіт — тербічиться із ношеною назад до двору? Ноги-руки, далебі, не казенні ж!..

Тож тільки-но Валенса виникається із льоху, Курілка хвашко вихоплює із її руки притиснуту пластмасовим корком чекушку (*маки на стойк сподівалися дарма!*), блискавично (*що то досвід!*) висмикне корка зубами і, закинувши голову, одним махом вливав собі в пельку лед'яне половину пляшечки (*амалекс, майстерність не прот'є!*). Можливо, вдула би і більше, якби не нагодився під цю пору (*ах, як невчастно!*) Сачвеявл.

— Це що що таке? — гарикає він із порога, невдоволено вилупивши очі.

— Де? Що? — вмикає дурника Курілка.

— Валенсо! — грізно вигинає брови Сачвеявл. — Ти що це вдумала? Га?

— Ви, дядьку, не сваріться на цьоць! — заступається за Валенсу Курілка. — Це ж од стреса! Ліки, так сказати...

— Я ось покажу вам ліки! — погрожує, розмахуючи кулаком, Сачвеявл. — Обом покажу!

— Чого ти завівся? — озвістяється Валенса. — Чого?

— А що, нема чого?

«Пора змотувати вудочки!» — підказує Куріпці інстинкт самозбереження.

— Ви тут між собою самі розбирайтесь, а мені ще в аптеку бігти треба, — каже вона, мірячись запихнути чекушку в кишенню піджака.

— Пляшку залиши! — гнівається Сачвеявл.

— Так почата ж уже! — висуває «залишний аргумент» Куріпка.

— Кажу: залиши!

Скрушино зіткнувшись, Куріпка похниплено тицяє чекушку Валенсі.

— На! — простягус Сачвеявл складені удвоє купюри. — І вишивається, поки я добрий!

Куріпка притьма хапає гроші і, не подякувавши навіть, вислизає пріч.

— Ну що? — шпетить Сачвеявл Валенсу. — Задоволена? Теж мені благодійниця знайшлася! Хай би у Копонешро позичила. Сусід все-таки...

— Може, у дома його не було?

— Та якби й був, все одні не дав би!

— Ну от! То до кого ж Й ще бігти?

— До хахаля свого, Жоржа, хай би бігла! У Помпіду гроші точно є.

— Не бері гріх на душу! Може, брешуть люди.

— Уся Кондя бреше?

— Ти ж тільки глянь на неї! Таке нікудалис... На цю там заритися?!

— А біс його знає! — знизу плечима Сачвеявл. — Але ж заряться! Чередою ходять! Вислідили навіть, як Бандюк через городи скрадався...

— Це який Бандюк?

— Як це який? Бонавар.

— Той, котрій Вікорт?

— Авежеж, Вікорт. Інших Бандюків у нас немає.

— Ну! Це вже люди точно брешуть. Щоб директор гімназії та до отакого опустився? Не вірю!

— Вір не вір, але ж бачили!

— Мало чого він до неї заходив! Може, хотресь із дітей провинился.

— А якого лихого городами скрадатися?

— Та мало чого! Може, так близче? Чого зразу про дурниці всякі думати...

Хай там що хочуть пласти, а я нізащо не повірю. Бути цього не може!

— А я кажу, що може!

— Не може! Він же директор! Дітей вчити!

— Та який із нього директор? Поставили, бо не було кого. Та колись таких, як він, на кілометр до гімназії не підпустили б. Чому він може тих дітей навчити! Згадай-но, яким урвітлем був. Вся округа від нього плакала. То морду

комусь натовче, а то велосипеда вкраде і у озері втопить. Буцегарня по ньому плакала, а тут, диви-но, в учителі подався.

— То замолоду було. Здуру. Чого тепер загадувати? Взяється ж за ум...

— Ере, взяється! Якби батько не відкупив від буцегарні...

— Ціть-но! — прикладає пальця до вуст Валенса. — Он ще гості!

— Кого там ще несе? — озирається Сачвеявл.

— Шайонному панству салют дванадцять запіїв! — викрикує, просунувшись у хвіртку, невисокий і хирлявий тип (*«Дів мірки від дірки, набір кісток і кварта крові»*), здіймаючи однією рукою уявного капелюха, а другою пригляджаючи поріділого чубчика.

Аби не марудити вас невідданням і не випробовувати вашого ж таки терпіння, одразу ж повідомимо: хирлявого типа цього кличуть Ковбоем, йому сорок п'ять, він запеклий бобиляк — «сам собі голова»; натури загалом веселої і безобидної; живе із того, що підсобляє по хазяйству, як хто попросить, за харчі і випивку.¹

— А, це ти, Ковбою? — трохи по-дурному, бо ж приводів сумніватися, що це саме він, увіч не спостерігалися, питав Валенса.

— Ере ж! — ширить щербаті й жевті од тютюну зуби Ковбой. — Це мене лихий несе!

— Чого ж ти там стоїш? Заходи!

Ковбой підходить, простягає Сачвеявлу долоню:

— Салют дванадцять запіїв близче!

— Будь здоров! — одказує Сачвеявл. — Що там робиться на білому світі?

— А я знаю? Щось робиться, бо мусить робитися. Бо інакше що ж? Інакше гамбець. Ви лішче-но скажіть, чого це та кура від вас така щаслива вискочила, наче свиня з грядки? Не поздоровкалася навіть, так мчала, аж куряча хмарозо здіймалася.

— А куди вона побігла? — цікавиться Сачвеявл. — Додому?

— Яке там! — лібиться Ковбой. — Я так думаю, що курс вона взяла до Цистерни.² Там сьогодні іменини. Гуляють!

— А що я казав? — обертається Сачвеявл до Валенси.

— Що ти мелеш? Що ти мелеш? — накидається Валенса на Ковбоя. — Як вона могла до Цистерни бігти, як синок хворий?

¹ Що ще можна (та й варто!) було би про нього сказати? Ах, так! Іноді Ковбоя клинять на спонтанному придумування пісеньок і віршніків, простенів, недолугих, невигадливих, але по-своєму цікавих. До його честі, будучи здатним (на відміну від багатьох подібних віршоманів, у тім числі і добре нам відомих) скласти своїм творінням гідну ціну, Ковбой їх не те що не записує, а й навіть не береться затам відповісти. Приклад, вартий наслідуванню, — чи ж не так?

² Оградка і одтулната, наче бодя, чотири рази уловінця. Знатна любителка погудін (*«Цистерну вініть може!»*), із усіма належними окázями, відомими уткам і цілком прогнозованими наслідками. Має сорок років і чотирьох таких же тель-бухатих, як і сама, доньок-скороспілок, віком од п'ятнадцяти до двадцяти трьох, народжених у кожнім заміжкі. А втім, усі округа звівнена, що з-поміж доньок Цистерніних ані жодної немає від законних ліжкогрів.

— Чий синок хворий? — смикає брововою Ковбоем.

— Куріпчин, чий же ще! — сплескує руками Валенса. — Найменший!

— Салют вам із двадцяти гармат! — безсердечно нищить Валенсіїні надії Ковбою. — Він у Жоржа плота вапном білить. Помілду і мене кликав, але я не пішов. Дуже мені треба на того олігарха синну задурно гнути! Ви ж знаєте, який він жаднищий. Того тижня я цілій день у нього на городі корчився, то обідати дав, а замість вечері виніс чвертку гидосного пійла, два шматочки сиру, такі тоннісінські, що хоч дивись через них, як у скельце, — і всьо! А хліба, кажу, не даєте? А він: «На хліб прийдеш завтра заробиш». Так і не дав! Хіба це по-людськи?

— Не по-людськи! — киває Валенса. — Дивуюся: як так можна?

— Ти не викручуйся! — осаджує дружину Сачвеявл. — Ніби перший день Жоржа знаєш... Так ти кажеш, — це до Ковбоя вже, — синок її живий-здоровий?

— А що йому зробитись!

— А що я казав! А ти: неси гроши, неси гроши! — розпікає Валенсус Сачвеявл.

— І коли тебе життя навчить?! Доганяй тепер Курінку, забери гроши, поки не пропили!

Ковбой аж рота розлявив:

— Ви що, дали їй гроши?

— Отож-бо! — кисло всміхався Сачвеявл. — Пошилися у дурні...

— Виходить, сабантуй із цього приводу? — киває Ковбой на пляшку у Валенсіїні руці.

Сачвеявл роздратовано сплював під ноги.

— Еге ж, сабантуй... Геть стара глузд втратила! І грошей дала, і напойла... Та подінь ти її куди-небудь! — покрихує на Валенсу. — А то, дай-но, закину к бісусу!

— Стійте! — звіскус Ковбоем.

— Та що таке?

— Стійте! Не спішіть! Є пропозиція.

— Якщо пропозиція?

— Вам же все одне якось грошки вернуті треба. Правильно я кажу?

— Непогано було б... Але як? Не стану ж я доганяти Курінку...

— А який толк? Якщо й доженете, що не факт, що зможете видерти. Вже, мабуть, спустили... А скільки дали, якщо не секрет?

— Скільки-скільки! — зітхас Валенса. — Сто.

— Ого! Серйозно ви влетіли!

— Так стояла ж отут, — бідкається Валенса, — слізми умивалася, що ліки купити треба... Як було не дати?!

— Артистка! — розуміюче трясе головою Ковбой. — Це вона вміє!

— Хай-но тільки попадеться мені на очі! — закипає Сачвеявл.

— І що ви їй зробите? — гасить Ковбой його гнів. — Все одно вибрешеться! Тут стратегія потрібна...

— Яка така стратегія? — запитує Валенса.

— Дуже проста! — сяє, випромінюючи азарт, Ковбой. — Я ось що придумав. Скоро ж будуть пенсію розносити?

— Ну так, — киває Валенса, — двадцять третього.

— А разом із пенсією і допомогу на дітей. Правильно? То я ось що пропоную. Влаштую, значить, стеження. Як тільки поштар з'явиться на нашому кутку, я вам зразу маякну, ви бистренько прибігаєте — і на гаряченькому свою сотенку у Куріпки забираєте. Ну, як вам мій план?

— Це хай вона, — тицяє Сачвеявл Уваленсін бік, — біжть і забирає. Я не давав...

— Це ви вже самі розбирайтеся, кому бігти... Ну то як, підходить вам моя стратегія?

— Якось воно не по-людськи! — зітхас Валенса. — Це, виходити, я у дітей буду гроши видирати? Ви мені що хочете кажіть, а я знаю, що не годиться так!

— То давайте по-другому зробимо!

— Як?

— А дуже просто. Ви придумайте для мене якусь роботу, але не розраховуйтесь. А коли поштар принесе Курінці гроті, я у неї і витребую. Скажу, що ви сказали забрати. Від мене вона не відвертиться, будьте певні!

— А що, стара? — підморгує Уваленса Сачвеявл. — Варіант?

Уваленса несподівано знизує плечем.

— Та начеб і якось роботи загайнії зараз немає. Як ти скажеш, Вею?

— Роботу придумати завжди можна, — одразу Сачвеявл. — Це діло нехитре.

— То що, по руках? — насідає Ковбой.

— Хай вже буде так, як по-їншому ніяк, — відказує, зітхнувши, Уваленса.

— Раз ви згодні, — задоволено тре долоні Ковбой, — то може би ми замочили наш контракт? Чисто символічно! Га?

— Зberи-но на стіл! — каже Сачвеявл Уваленсі. — Я вже й сам не проти щось перекусити.

— Зараз зберу, — каже Уваленса, вирушаючи до хати.

— Оце ладисенько! — радіє, пританцюючи, Ковбой. — А ми поки перекуримо. Так, дядьку?

— Я ж уже років два як кинув.

— Але ж я не кидав!

Ковбой дістас із кишенні пачку «Silver prince».

— Марсель Сильва презентував, — пояснює, перехопивши здивований позирк Сачвеявла. — Він, знаєте, злодієро испоганий, дарма що із прибамбацями.

— Та певно ж, — озивається Сачвеявл задля підтримки розмови, — нічого кепського про нього сказати не можу, бо Й знати його добре не знаю, ніяких справ із ним не мав. І взагалі!.. А шигарки, одразу видно, не хабизняні.

— Хороші, але слабкуваті, не такі, як люблю, — Ковбой відламує фільтра. — Отак вже краще буде.

Прикурює, смачно затягується.

- Це ти добре придумав, — каже Сачвеявл.
- Таки добре! — киває Ковбой. — Без фільтра крепше продирає...
- Я не про те, — каже Сачвеявл. — Із Курілкою ти добре придумав. Сам же знаєш, ні я, ні Валенса не станемо бігати за нею, щоб гроши правити...
- Ясне діло! А я із неї не злізу, поки не віддасть. Гарантія!
- А ти, що, на неї залазиш? — сміється Сачвеявл.
- Хіба я мудрило якийсь, щоб на неї лізти? — ображдається Ковбой. — Ви це, дядько, киньте! Вже ліпше, як припре, Жоржову козу... Заодно й Жоржу помощуся! — регоче Ковбой. — Щоб знав, зараза!
- А що, хто там до неї зараз захажує? — питас Сачвеявл.
- До козі? — веселиться Ковбой.
- Хто на козу око поклав, — підльоргує Сачвеявл, — я вже знаю. Я про Курілку питано.
- Е, дядьку! Легше склопати, хто не захажує! Двох таких я точно знаю. Це ви і я! А за інших не ручаюсь...
- А правда, що і Бандюк до неї забігав? Чи брешуть люди?
- Може й брешуть. Але, здається мені, що не брешуть. То він роками на нашому кутку не об'являвся, а це зачастив, як козел у капусту. Я його на свої очі вже разів зо два бачив на Курілчиному обійті. Якось він виходить із її двору, а тут я — бац! — нарисувався. Несподівано, значить... Але ж я, так сказати, якщо по-чесному, спеціально ждав за бузом. А Йому ж звідки те знати?! Стоп, кажу, машина. Привіт, дружбан!.. Ми ж із ним, дядьку, в один клас ходили. Дружили навіть... Отож і кажу, по старій, значить, пам'яті: ти, кажу, не у Курілки часом був? А він засмикався, як кобель на сучці, очки так і забігали, так і забігали... Ні, каже, не у Курілки. Це, каже, до Жоржа, до Помпіду, іду, маю до нього справу одну... То я, дядьку, і метикую собі. Раз він збрехав, що не од Курілки йде, то про що не говорить?
- Що на злодії шапка горить!
- Во-во! Я так і подумав. Слово в слово... Я навіть віршика про це склав.
- То розкажи.
- Та як же я вам розкажу, як забув? — розводить Ковбой руками. — Пам'ять геть паршивка стала. До того ж, он до вас Лом суне...
- Ломихай? — кривиться Сачвеявл. — От лихо! Це вже буде щось кляничити...
- Ломихая Чикіппаса Сачвеявл недолюблював, вважаючи його пустодзвоном і лініохом, ні до чого путного й корисного не здатним баглаєм, а отже — людиною нікчемною. Зрештою, подібне ставлення до Ломихая серед них, хто більш-менш із ним зінався чи й навіть лише пряди-годи стикався, скоріше було правилом, ніж винятком...
- Можна? — питас Чикіппас, заходячи у двір.
- Чого питаш, як уже зайншов? — не надто привітно одзвівається Сачвеявл.
- Драстя! — кривляється Ковбой. — Ми вас не ждали, ви приперлися?

Скажемо прямо і без вихилів: якщо Сачвеявл лише недоблюблював Ломихая, то Ковбой його на дух не зносив.

Були на те якісь свої причини, про які нам, на жаль, нічого невідомо; причини давнішні і, схоже, обопільні, інакше Чикінпас би не повівся так нерозсудливо, геть по-дуриному, узявшихся сходу, ще й не привітавши, дорікти Сачвеявлу:

— Ну ви й знайшли собі кумпанію! Гоніть подалі коросту цю ходячу!

Ба й справді — більшої дурості, аніж він учинив, накинувшись на Сачвеявла (господаря обійстя!), годі і шукати...

— Від корости чую! — огризається Ковбой.

— Ти мені не вказуй! — осаджує Ломихая Сачвеявл. — Удома командувати будеш!

— Во-во! — Ковбой випинає груди гоголем, так, що сорочка по швах тріщить. — Нічого у чужу піч сажати свого горщика! А то я добрий-добрий, а можу й не стерпіти!

— Ти диви! — скидає Чикінпас. — Воно ще й лякати мене думас!

— Доста! — не витримує Сачвеявл. — Доста, я сказав!

— От ви, значить, як? — скривджене спісне бровим Ломихай. — Для вас, значить, оцей...

— Значить! — уриває Сачвеявл. — Чув?

— Чув...

— А раз чув, то кажи вже!

— Що казать?

— Чого прийшов, кажи. Вірніше, по що прийшов.

— Ах... Ну так...

Чикінпас переминається з ноги на ногу.

— Так тес... Я у вас бачив старого бідона, то може дасте мені. Ось так треба! — проводить ребром долоні по горлу.

— Це ж де ти бідона того бачив?

— У сарайчику, — відказує Чикінпас, — де дрова.

— А чого тебе там носило? — скидає Відьм. — Ти бач, прям халійном почувася! Ходиш, донохуєшся, де що лежить!

— Ревізор! — не проминає нагоди піддати жару Ковбой.

— Та нікуди я не заглядував! — виправдовується Ломихай. — Випадково побачив, коли ви дрова переносили...

— Випадково, кажеш? — кидас колючий позирк Сачвеявл. — Ну-ну! Так я і повірив!

— Й-бо! — клянеться Чикінпас. — Щоб мені із цього місця не зйті!

Де Відьм презирливо відмахується рукою. Мели, мовляв, мели, все одно не повірю.

— Що, Ломе, — принцирувши праве око, удліво запитує Ковбой, — надумав самогонного апарату робити?

Чикінпас змірює Ковбоя зневажливим поглядом.

— Нічого дурнішого придумати не міг??!

— А бідон же тобі нашо?

Очі Ломихай умить спалахують фанатичним азартом.

— Нашо! Нашо! — запально викрикує він. — Я таку штуку придумав, що увесь світ ахне!

— Тамарки тобі мало? — зищально під'юджує Ковбой. — Чи вона вже не ахає?

— Та що із тобою, дурнем, говорити! — із ненавистю кидає Чикінпас Ковбою, і обертається до Сачвеяла. — То що, сусіде, дасте бідона?

— Ще б чого! А сечу я в чому на город вивозити буду?

— Та знайдете що-небуди! Мені ж для серйозного діла ваш бідон потрібен!

— А мені, значить, для розваги?

— Та подумайте ж! — із піною на губах переконує Ломихай. — Ви його використовуєте для свого, так би мовити, приватного інтересу, а я хочу пристосувати для винайденого планетарного масштабу! Відчуваєте різницю?

— Ти свою Тамарку теж використовуєш у приватім інтересі! — насміхається Ковбой. — А міг би зробити загальнодоступним надбанням!

— Я тобі зараз зроблю!

Розлючено розмахуючи кулаками, Ломихай кидається на Ковбоя.

Ковбой ухиляється, відскакує убік і ховається за стовбуrom яблуні.

— Ой лишиенько! — взглянувшись із веранди, здіймає гвалт Валенса. — Та що ж це таке робиться?! Ану припинить!

Чикінпас миттєво приструнюється й розплівається улесливою посмішкою на все обличчя:

— Доброго вам здоров'ячка, сусідко!

— Це що таке? — проігнорувавши солодощаве вітаннячко, суворо запитує Валенса. — Тільки бійки нам у дікорі й вистачало!

— Та ні! Яка бійка! — вправдовується Ломихай. — Це ми так... Балуємося.

— Вдома у себе балуйтесь! — все ще сердиться Валенса.

— Я тут ні при чому! — подає голос Ковбой. — Це Ломихай...

— Ну доста вже! — уривається Сачвеяла терпець. — Влаштували, бач, гармидон... Що, — обертається до Валенса, — уже?

— Скорий ти дуже, — хітає головою Валенса. — Хліба треба врізать.

— Що, сама не можеш? Не бачиш, зайнятий я...

— Чим це ти так зайнятий? За бійкою дивишся?

— Усе сказала? — із холодним блиском в очах невдоволено цідить крізь зуби Сачвеяла.

— Ну добре, добре! — збагнувшись, що заступила за межу дозволеного на людях (*внє діло — наодинці: розмова була би тоді геть інакшою*), спохоплюється Валенса і щелкає за дверима.

— То як, сусіде? — підступивши до Сачвеяла, береться знову клянчити Чикінпас. — Пожертвуйте білончика на благо прогреса?

— Ти спершу скажи, що задумав, — без попередньої категоричності озвивається де Відьм, — а там видно буде.

У Чикінпаса миттю немовби виростають крила.

— О! Це таке буде! — піднесено вигукую. — Таке буде!

— Ти давай просто і конкретно! — опускає його на грішну землю Сачвеял. — Без викрутасів. Щоб коротко і зрозуміло.

— Якщо коротко, то, значить, так: хочу зробити агрегат, який варитиме яйця у холодній воді.

— Чий яйця? — запитує Ковбой.

— Всік! — не помічаючи іронії, із готовністю пояснює Чикінпас. — Хто які скоче. Але я поки що робитиму для курячих. Так би мовити, пробний варіант. Бо для варіння, наприклад, страусиних яєць агрегат повинен бути у десять разів більшим. Тут бідоном не обайдешся, треба буде ціла цистерна.

— Ну, із Цистерною проблем не буде! — регоче Ковбой. — Й чий-завгодно яйця підійдуть!

— Послухай, Ломе, — каже де Відьм, — щось я не втамлю. Ти збирася варити яйця у холодній воді? Та це ж дурня повна!

— Ніяка не дурня! — категорично відкидає «недоречні сумніви» Чикінпас. — Я все продумав. Навіть креслення зробив. Якщо хочете — принесу показати.

— До спини мені ті креслення! Я що, по-твоєму, ідіот? Яйця варяться в окропі.

— Це поки що! А коли я запущу свій агрегат, все людство перейде на мою технологію. Ось побачиш! По-перше, це величезна економія снергоресурсів. Кладеш яйця у агрегат, заливаш холодною водою — і все. Ні дров не треба спалювати, ні газу, ні вугілля. Я навіть передбачив варіант, коли агрегат встановлюється безносередньо в курнику. Ви тільки уявіть собі! Сидять кури на сідалах, несуться, а яйця одразу ж по спеціальному жолобку скочуються у яйцеварку. Це ж як зручно! Можна тижнями не вибирати яйця із сідал, а потім — бац! — за одним махом всі забрав, та іще й зварені. І ніякої мороки! Хіба не здоровово??

— А як я, приміром, смажені люблю, то мені, що, з голоду пухнути? — запитує Ковбой.

— А й справді! — підхоплює де Відьм. — Га, Ломе? Що скажеш?

— Смажені шкідливі для здоров'я, — парирує Ломихай. — Про це уже давно газети пишуть.

Із хати виходить Валенса. Збирається щось сказати чоловікові, та не встигає й рота відкрити.

— Ось ви, сусідко, — налітає на неї Чикінпас, — хотіли би варити яйця у холодній воді?

— У мене, що, вавка у голові? — виричач очі Валенса. — Що за дурні жарти?

— Це ви мене не зрозуміли! Я вам зараз все поясню. От якби у вас був спеціальний апарат для варіння яєць у холодній воді...

— Ти що, — насусплюється Валенса, — знищася?

— Та що ви, сусідко! Як можна! Ви ось скажіть чоловікові, щоб віддав мені старого бідона, то через місяць...

— Це якого бідона?

— У якому я сечу вивожу, — відказує Саччевая.

— Що? І не вздумай!

— Та я ж і не...

— У тебе свого нема чи що? — не дослухавши чоловіка, виставляє перед Чикінпасом руки в боки Валенса.

— С. Але мені одного мало. Треба мінімум три! Така, розумієте, конструкція... Та ви не переживайте! Я, коли отримую за яйцеварку Нобелівську премію, куплю вам цих бідонів, скільки скажете. Хоч десять, хоч сто. Слово честі! Ну то що, дасте?

— І не просі!

— Дарма ви так! Ви хоч уявляєте, що ви зараз робите? Ви зараз устромляєте палку у спіці прогресу, ось що ви робите! А я ж, між іншим, не за просто так прошу. Я ж можу вам і бартер запропонувати.

— А це що таке?

— Взаємовигідний обмін.

— Що? Що?

— По-нашеннськи, по-простому, — вставляє Ковбой, — це називається «ман на мах».

— Бідон на бідон? — дивується Валенса. — Та для чого ж?

— Ні, — кривиться Чикінпас. — Бідон на бідон не вийде. Мені бідони самому треба.

— А що ж тоді?

Ломихай замислюється.

— О! У вас же кобила є...

— Но-но! — грізно осмікнує де Відьм. — Кобилу не трож!

— А ще корова...

— Ач-ач! — звіскує Валенса. — Яке тобі діло до нашої Моніки? Га?

— Та послухайте! Давайте домовимося: ви мені бідона, а я вам ПОСАГ!

— Що-о-о? Який ще посаг? На холеру він мені?! Мені заміж уже не треба!

— Та при чому тут заміж! Я ж не про той посаг, що ви подумали, а про інший. Пристрій такий. Портативна оригінальна станція акумулювання газів. Скорочено — ПОСАГ. До речі, ще ні в кого немас! Ви будете першими. Дослідний, так сказати, екземпляр. А це, щоб ви знали, дуже велика честь...

— За честь, звісно, дякуємо! — глузливо всміхається Саччевая. — От тільки не завадило бі дізнатися, що це за штука така.

— Та проста, в принципі, штука...

— Ясна річ! — знищується Ковбой. — Як і все геніальнє...

— Закрій піддувало! — шаленіс Ломихай, демонструючи усім виразом своїм готовність роздерти Ковбоя на шматки. — Не пхай свого носа, як не тямни! Зрозумів?

— Від непхая чую! — одгавкується Ковбой.

Утім, на цей Ковбоя вибрек Чикінпасу ані зважати, ані реагувати просто ніколи.

— Так от! — переключається Ломихай на подружжя де Відьмів. — У вас брезент є?

— Який ще брезент? — вилуплює очі Сачвеявл.

— Не однікуйтесь! Я ж знаю, що є!

— Ну то й що? Яке тобі до мого брезенту діло?

— То це тобі бідона мало? — аж пашить непріязнію Валенса. — Ще й брезента подавай!?

— Ні! Ні! — розмахує руками Чикінпас. — Ви не зрозуміли. Брезента я у вас не прошу. Тобто, прошу. Але не для себе.

— А для кого? — витріщається Валенса.

— Ну ви й чудні! Як це для кого? Для вас же й прошу!

— Щось я, того, не допру ніяк, — чеше у сум'яті потилицю Сачвеявл, — мого брезента та для мене й просин? Маячня якась!

— Зовсім не маячня! Зовсім не маячня! — викрикує Чикінпас. — Я із того брезента пошию спеціального мішка! Абсолютно герметичного! До мішка приладлюю шланга. А шланга підведу до балона.

— І що це буде?

— Як це що? — широ дивується Сачвеяловій нездогадливості Ломихай. — ПОСАГ буде! Ось що!

— Ані черта не вгребу! — смикас плечем Сачвеявл.

— Та все ж простіше простого! Одягаєте мішка на кобилу...

— Як це?

— Як, як?! Ззаду. І все, що вона із себе випускає, накопичується у мішку, а потім у балоні. Я ж вам казав: це апарат для акумулювання газів.

— Та й нацю нам ті газі? — видовжує обличчя Валенса.

— Як це навіщо? — зиркає Чикінпас на ней, ніби на обділену розумом. — Вам же тоді газу купувати не треба буде. Свій матимете! Ось ви зараз, приміром, скільки за балон платите?

— Сто сорок...

— О! Аж цілих сто сорок! А будете мати свій. Без-кош-тov-no! Є різниця? Е! Ось так! — пихато закінчує Ломихай, переможно деручи носа до неба.

— Ти собі причепи того апарату! — знищально гиготить Ковбой, завдаючи Чикінпасовим амбіціям дошкульного проникаючого удару. — Або Тамарі своїй. Тамарі — це краще. Комплексія якраз підходяща. Така, що будь-яка кобила позаздрить!

— Це ти так? Так, значить? — спінкіться, наче збоятана пляшко пива, Чикінпас. — Вона ж тебе, бовдура, учила, а ти... а ти... Падло ти, ось хто!

Ви, звісно ж, здогадалися, що Тамара — то Чикінпасова дружина, із якою ми матимемо щастя нездовгі познайомитися. Ну а зараз, доки Ломихай позірно демонструє войовничу рішучість у помсту за зневажену честь коханої дружини натовки Ковбою писка, принаїдно повідомимо, що Тамара старша од чоловіка на пісм років; що вона колишня вчителька; що вона спасиця і неповоротка; що понад усе на світі вона полюбляє читати газети і переповідати вичитане кожному, кого тільки спіймає (чи й треба тепер пояснювати, чому її прізвисько Газета?); розмовляючи, вона часто «губить» слова, внаслідок чого фрази бувають незавершеними, кумедними і не зовсім зрозумілими.

Тим часом, поки ми відвідалися на Тамарину персону, Ломихай Чикінпас зробив спробу — зрештою, спробу мляву, а тому й заздалегідь невдалу — наблизитися до Ковбоя на відстань, що дозволила би йому дотягнутися до писка супротивця як не кулаком, то хоч би кінчиками пальців. А що такий сценарій Ковбоя, річ очевидна, не властовував, то він, не будучи уражений бацюкою оригінальності, обрав для порятунку простий і випробуваний спосіб — пінув за спину Сачвеяла.

— То ти ще й боягуз! — заревів Чикінпас.
 — Ану припиніть! — вимагає Валенса.
 — Киш, киш! — відганяє Сачвеяла Ломихая. — Бо як зараз!..
 — А що я? — випралдовується Чикінпас. — Я ж нічого! Це ж сюю він! Дивись, — погрожує Ковбою, — попадешся ти мені!

— Це ми ще побачимо! — дражниться, визирнувши з-за спини Сачвеяла, Ковбой.

— Ану помоюч! — гаркає на нього де Відъм.

— Так його! Так! — схвально усміхається Ломихай. І буквально одразу ж, зазираючи із надією у очі Сачвеялу, намагається спрямувати розмову у потрібне йому русле: — То як вам моя ідея?

— Дурна твоя ідея! — сходу, ані міті не вагаючись, оголосує суворий і однозначний вердикт де Відъм.

— Та ви що? — блідше й заledь не плаче Чикінпас. — Ви справді так думасте? Та ні, не віро! Це ви так бовкнули, не подумавши...

— Ти би, Ломихаю, лучше хазяйством своїм зайнявся, — озивається Валенса.
 — Он город бур'янами геть затягнуло...

— То пусте! От зроблю яйцеварку, отримаю Нобелівську премію, то й навіщо мені з тим городом паритися?!

— Отако! А юсти що будете, поки тієї премії діджетесь?!

— Не пропадем! Тамара пенсію мас.

— Скільки там той пенсії?

— Вистачає! Ми люди скромні, без претензій. Нам багато не треба...

— Отож-бо й вон! — скрушио вигукус Сачвеявл. — Через те й запустъ крутом, що забагацько розвелося скромних і без претензій!

— Це ви правду кажете! — доточус, визирнувши з-за його плеча, Ковбой.

— Чиз би корова мичала! — люто блискас очима на Ковбоя Ломихай. — Ач який! Сам обідранець, а туди ж!..

— А я й не перечу. Бо який із мене спрос? На жінчині шії не сижу, як дехто. Сам п'ю, сам гуляю, сам стелю і сам лягаю!

— Знайшов чим хвалитися! — докірливо хитає головою Валенса. — Женився б уже!

— Е-с-с! — відмахується Ковбой. — Як хто має вийти за мене, то хай ліпше втопиться!

— Що ти таке верзеш? Угомонися!

— А таки так! Чим має мучитися зі мною, хай краще умре... Однак щастя не матиме!

Валенса знизує плечима, поривається щось сказати, але...

— О! — викрикує Ковбой, вказуючи пальцем у бік вулички. — Начувайся, Ломихаю! Чорті Тамару пхавою!

— Га? Що? — схарануджується Чикінпас.

З'являється Тамара.

Важко ступаючи, розмахує згорненою «у трубочку» газетою, ніби відганяє мух.

Не вітаючись, тільки злегка кивнувши головою, іде oddalik починає покрикувати на Ломихая:

— Ти диви! Я його, а він тут! Кури голодні, а він швендя, замість щоб!

— Та я ж казав, — оправдовується Чикінпас, — що сюди пішов...

— Казав? — доскілюється Тамара. — Коли це?

— Як ішов, то й казав...

— Щось я не!

— Ну як же? Ти тоді ще й газету читала. Цю... як ї... «Тисячу порад»!

— Еге? — Тамара задумалася. — Справді! Там дуже цікава про... Здресть, сусідко! — вітається, наблизившись, із Валенсою.

— Доброго дня, Тамарочки!

— А хочте, я?

— Що?

— Принесу.

— Що принесеш?

— Статтю! Дуже! Одна за два аж сімнадцять. Още так!

— Яка одна, які сімнадцять?

— Та слухайте!

— А що, я не слухаю хіба? Тільки ж...

— Кажу. Одна за два тижні на сімнадцять. Мимра.

Валенса, обводячи поглядом чоловіків:

- Ви щось вткнули?
- А що ж такого? — підсказує Ломихай. — Одна жінка схудла за два тижні на сімнадцять кілограмів. Так, Тамаро?
- Я ж і кажу, — киває Тамара. — За два сімнадцять! Я вам, — дивиться в очі Валенсі, — принесу.
- А воно ж мені нащо? — дивується Валенса.
- Зараз не, а колись і, бо всі болячки од... Еге?
- Еге, — розводить руками Сачвеявл, — візьми-но зрозумій...
- Та кажу! — викрикує Газета. — Діста!
- Видумки це все, — озвивається Валенса. — Кому що Бог дав...
- Не скажіть! — затято крутить головою Тамара. — Чули? Сімнадцять.
- Ти би краще, — каже Сачвеявл, — вичитала якусь пораду, щоб кабанець за два тижні набрав сімнадцять кіл. А то дурнєю маєшся.
- Дурнєю? — ображдається Тамара. — Фігура — це не, жінка повинна.
- А я кажу: видумки це! — повторює Валенса.
- А от і! — не відступає Тамара. — Пишуть же! Що, ні? Треба!
- То із себе й почніть! — радить Ковбой.
- Молодець, Ковбою! — смеється Сачвеявл. — Ушпарив, як стій і дивись. В десятку прямо!
- А я і! — гордо пнеться підборідком угору Тамара. — Уже!
- То це ви скоро знову дівочкою станете? — під'юджує Ковбой. — Із точеною фігуркою? Оце Ломихаю щастя підвальти!
- Чуш, ти! — вступається Чикінпас за дружину. — Прикуси-но язика!
- А втім, самій Газеті і діла до тієї суперечки ніякого.
- Не така там уже і! — доводить вона Валенсі. — Мучного не. А так все. Але м'яса не. Трави різні. І часто. Діста що треба!
- Дурия! Цілковита і повна! — глумливо пірхас Ковбой, і, прибраши артистичну позу, доточу вірша: — Аніж організм дістами гробить, послухай поради такої: ніколи з корови, навіть худої, не вийде козулі стрункої!¹
- Це про? — бурякоїс Тамара. — Хто?
- Хто? — весь дрижить, мов осиковий лист, Чикінпас. — Хто? Хто корова?
- Ну не я ж! — тішиться Ковбой.
- Браво, Ковбоє! — аплодус, ручки реготом живота, Сачвеявл де Відым. — Прямо в десятку! От молодчина!
- І ви туди ж? — ображдається Ломихай. — Нема щоб вигрібка цього, вилупка недовошеного на місце поставить, ви ще й смеєтесь.
- А ти мені не вказуй! Сам якось разберуся, що мені робити на своїм обійсті.
- То ви так, значить? Так?
- Так!

¹ Хочеться вірити, що то був не експромт. Бо інакше довелось би зняти перед Ковбоєм кавалюха і оголосити його поетом; навіть — Поетом!

— Ну так знайте: ноги мої більше на вашому подвір'ї не буде!

— І слава Богу!

— Та що це ви? — сплескну Валенса долонями. — Всю! Ломе! Господь з вами! Чого ви сваритесь?!

— Це! — лепече Тамара. — Ковбой. Я би на. Щоб духу!

— Що вона каже? — дивиться Валенса на Чикінпаса.

— Каже, що це все Ковбой винен. Я би, каже, на вашому місці виперла його звідси, щоб і духу його не було.

— Та що ви вчепилася до нього? — намагається залагодити сварку Валенса.

— Ну, пожартував, то Й що...

— Еге, нічого собі жарту! — набурмосено одказує Ломихай. — Обізвав мою жінку коровою...

— Я? — висовується з-за спини Саччевяла Ковбой. — Коровою обізвав? Ви таке чули, дядьку?

— Щось не пригадую, — відказує Саччевял.

— Отак, значить? — бундючиться Чикінпас. — Ну добре! Пожалусте ще! Пішли звідси!

Ломихай штовхне Тамару до хвіртки.

— То я! — гукає Газета Валенса. — Якось! Добре?

— Що? — перепитує Валенса.

— Та якось!

Чикінпас тягне Тамару із двору.

Тамара озирається, хоче щось ще сказати Валенса, але Ломихай не дає їй бодай рота розтулити — то смикаючи за одяг, то штурхаючи у спину, заповзятливо намагається якомога швидше вивести із обійстя. Утім, перед самісінкою хвірткою зупиняється, розвертається і трисе кулаком:

— От візьму її взадо вам отримаю Нобелівську премію!¹ Будете тоді кусати лікті, що бідона не дали! Але пізно буде!

¹ Окрім претензій на Нобелівську премію, водилася за Чикінпасом ще й інша хабізня, про яку в Каїруані, правда, ніхто не знає, навіть Газеті нічого про те не було відомо. Принаймні, у нас с усієї підстави так думати, із тієї простоти причини, що коли би Газета щось про те віддала, то рано чи пізно вибокала неодмінно — якісно не тумисне, то мимоволі. Така ж бо у неї була натура, що ипритмати у собі нічого не могла, коли би я хотіла; торохотіла безугаму, процес цей був безупинний і безкінечний, хіба із перервою на сон, отож, *volens-nolens*, мусіла вигрібати із пам'яті усі підряд і без розбору, — то було щось таке, дуже подібне синдрому бобра, що приречений безперестанно гризти дерево не так від фанатичної любові до цього заняття чи ж, напіваки, від нічого робити, із нудти, як головно тому, аби зшляхомувати туби; це ж бо для нещастного звіра з нічим іншим як питанням життя і смерті — якщо він не стогуватиме різінь, вони, швидко і невинно виростаючи, заблокують щелепи так, що не тільки жувати, а й навіть поворухнутися буде неможливо. Однакче, ми лише відволікаємося, — мова зараз не про Газету, і не про бобрів (таки паче!), отже верімось до тієї, ще й іншої, хабізні, яка водилася за Ломихасем; до тієї, що про неї ніхто в Каїруані і не зінав, і не заходивався. Якщо коротко, то справа виглядала таким чином. Уже літ кілька (скільки саме — він і сам не пам'ятав) пору пізньої осені та ранньої весни Чикінпас прославував написанню та надсиленню до найрізноманітніших державних інституцій, куди тільки міг додуматися чи дов'ясти адресу, із президентською канцелярією включно, розлогих розповідей про свої непересінні таланти, не жалючі світісті для своєї персони і не обмежуючи пельоту уяві: «Видатний конструктор! Успаваний ваннахідник!

Sekcio 25: zigzags sorto*«Злочинець повинен сидіти в тюремі!»*

— Злодієро комісаре! Злодієро комісаре!

Пад Люка спинився, різко обернувся і приблизно за сотню метрів од себе побачив віце-мера, що залихващко шпарив уздогін, кумедно підгецуючи тлустими сідницями, високо, із підхильством закидаючи їх заледве не на середину спини.

— Заждіть-но! — замахав руками Кон Дом. — Заждіть! Є розмова!

— Дуже мені треба, — скрививши писка, пробубонів собі під ніс комісар, — із передунами йошкотися!

А проте із місця не зрушив, і що ближче був Кон Дом, тим привітнішу Пад Люка пристосував до обличчя маску, старанно ховаючи роздратування до потайних нішок душі, і то робив це цілком мимоволі, інтуїтивно, дотримуючись глибоко укоріненої звички розшаркуватися перед вищими чинами і регаліями, — хоч із огляду на серйозне падіння унаслідок відомих нам подій акцій Кона Дома і цілком прогнозоване витурення Його із посади міг би цього й не робити. Однак: звичка — велика сила!.. Відтак на той момент, коли Кон Дом, ухоркано хекаючи і на ходу звевлоочи зап'ястям під із чола, наблизився до комісара на відстань кількох кроків, фізія Пада Люка променялася просто-таки немислимово поштвиштю, — аж настільки, що сердечко Кон сконфужено ухляк, у нетжмі вилущивши очі так, що на вилицях шкіра затріщала.

Час, доки Кон Дом поволі увихував той свій шок, Пад Люка, коли би мав на те слагу, цілком міг би присвятити некванливим роздумам про

Новатор! Гений інженерної думки! Звісно, аби не бути запідозреним у нескромності, підписувався чужими, себто придуманими, іменами-прізвищами, макоч із того що й ту перешу, що міг для авторитетності і значимості присобачити до будь-якого із них які-лавгодно регалії, хоч би й «заслуженого приборкувача торнадов», епініків орденів вільних штукатурів чи «хвалодари мух», — що абсурдніше, то краще, адже книпуча ці епістолярна діяльність Чикінпаса не мала на меті здобуття съогочасного ефекту. Розрахунок був інший: на майбутнє. А саме: десь проніхавши, що навіть найнічченіший папірець, потрапивши до будь-якої державної установи, обілюється найприскіпливішим чином, нумерується, заноситься до реєстрів і згодом, після проходження чітко визначених процедур, передається на вічне зберігання до архіву, — власне, потрапляє в архів історії, — Ломихай зрозумів, що саме цого йому і треба! Аби через якісь там сто, двісті чи й тисячу років якій-небудь послідник, матримоши на величину кількість згадок Чикінпасового імені у найрівноміцніших фондах, описах, формулирах, неодмінно дійшов висновку, що Ломихай Чикінпас був видатково, чи й не найвидатнішо, постаттю свого часу. «Ось вона — вічність! — щораз, ретельно і щедро сливачи язиком клейку смужку конверта із черговим автопанегіриком, підвісивши вигукував, не обов'язково й подумки, Ломихай. — Ось вона — безсмерть! Хтозна, хтозна, — може й так? Історія (власне, виклад того, що називається історією) — то така штука, що наперед загадувати не варто...

примхливість фортуни, непремійно зауваживши, що ще якихось кілька годин тому нізацю увійти не зміг би, що віце-мер бігтиме за ним, а він просто стоятиме і чекатиме посеред вулиці!.. Та що там казати, коли загалом уздірти Коня Дома поза мерією – це вже й так було річю немислимю, просто-таки фантастичною: ретиво переймаючи манери і повадки мера, Кон Дом роками не витихався «на люді». Та й як могло бути інакше, коли подібні вольності не тільки не сквалювалися, а й піддавалися жорсткій обструкції: Ган Дон сам безвилазно сидів у мерії і того ж вимагав від челяді своєї.

– На наших плечах величезна відповідальність! – періодично (власне, систематично), між одинадцятим і п'янадцятим числами кожного місяця, зривався із цепа і влаштовував підлеглім показовий рознос мер. – Ми влада і не маємо права відволікатися! Ми повинні бути на посту двадцять п'ять годин на добу! Нічого безцільно вештатися! Обкладіться наперами! Аналізуйте ситуацію! Пишіть звіти! Звірхайте цифри по десять, по сто, по двісті разів на день! Тисячу разів!.. Це не мої примхи! Це нагальна потреба і найперша вимога часу!

У цьому місці Ган Дон зазвичай починав розмахувати доволі-таки уже потріпаним циркуляром (бо ж подібні машинуциї пророблялися із піни далеко не вперше і не перший рік), перегинаючись через стіл із демонстративним наміром дотягнутися тим циркуляром до фізії кожного із супутників, і то не тільки дотягнутися, а й добряче мазнути по шкірі. Утім, демонстрацію наміру усе й завершувалося – із причини цілком очевидної: навіть для доволі довгих мерових рук стіл був занадто великим, аби Ган Дон міг бодай дістати пальцями протилежного краю стільниці.

– Ось! Тут чорним по білому написано: забезпечити впровадження цифрових технологій! Зрозуміло?! Отож ідіть і забезпечуйте! Перевіряйте, звіряйте, порівнюйте, виправлюйте – щоб комар, коли що, носа не підточив! Що-що, а цифра у нас завжди і всюди повинна бути справна! Цифра – це показник ефективності нашої роботи. Єдине, якщо хочете, мірило! Зрозуміло? А ти, Коне, тримай процес на суворому контролі! Як що не так, з тебе першого стружку зніму!

Наказано – зроблено...

Та, крім того, й витикатися віце-мерові у містечко не було ані найменшої потреби, бо фактично (та й практично теж) мешкав Кон Дом буквально у кількох кроках від мерії, одразу за заднім двором, відтак із дому до служби і зі служби додому діставався через «персональну» хвіртку, ключ од якої завжди тримав при собі, наче безцінну реліквію.

Загалом, до ключів у Коня Дома ставлення було особливе. Трепетнє і ніжне; майже таке ж (а то й не менше), що й до своєї посади.¹

¹ Якіесь філософ, хоч би Рін Арук, міг би зауважити на це: «Ключ для нього не був просто інструментом для відкривання замка. Ключ був для нього культом, символом влади і, відповідно, власної значимості».

Змалечку, скільки Кон пам'ятив себе, у ньому жила пристрасть до ключів; пристрасть, що інколи межувала із божевілем. Він збирав ключі, цупив їх, де тільки міг, — по сусідах, у гімназії, бувало, витягував із кишень роззвідників; і цей останній спосіб опанував до такої міри досконалості та віртуозності, що коли би у вмісті чужих кишень його приваблювало ще щось, окрім ключів, цілком міг би стати видатним «щипачем»-карманником, здобувши легендарну славу, можливо, аж таку, що ім'я його гриміло би на усенький світ! Доля, проте, розсудила по-своєму, геть інакше, визначивши Йому стезю хоч і безідну, але не легендарну; а втім, чогось іншого Кон Дом і не прагнув, усе його у такім житті влаштовувало, та й сама пристрасть до ключів із літами ослабла (*можливо, ще й тому, що у сундуку, в якому Кон тримав свій скарб, все не знаходилося вільного місця для нових трофеїв, та ще й дружина взялася пойдом юти, аби він кудись подів «克莱ний хлам», погрожуючи, що «інакше сама його кудись пристройть, і так, времін-реєст, донекла, що Кон Дом змушеній буде тайкома перетербічти сундука аж на горище, ще й прихидати його різним мотлаком: «Щоб малакальна стерва не добралася!»); пристрасть ослабла, це так, хоча і не закисла зовсім. До чужих кишень, щоправда, він вже не залязив, і то подавно, літ двадцять, мабуть, але Й гарантій не було ніяких, що утримався би од спокуси, якби знову напевне, що виловити ізводіти ключика оригінального, незвичайної конструкції, яких у своїй колекції не мав...¹*

— Певно, щось сталося? — удаючи святу наївність, поцікавився Пад Люка. — Я вже й забув, коли востаннє бачив вас у містечку...

— Ах, облиште! — проскіглив Кон Дом. — Майте чуйність...

— Овва! — глибоко ховаючи іронію, стенув плечима комісар. — Ніж не втамлю, про що це ви?

— Це провокація! — вигукнув Кон Дом.

— Ій-бо, не втамлю! Про що ви?

— Та як же ви не розумієте?! — у розпачі закрутів головою віце-мер. — Це підла діверсія! Я не міг цього зробити! Повірте мені!

— Дивно, що ви мені таке пропонуєте, — найжачив брови комісар. — Виходить, я маю вірити вам, а не меру?

— Я цього не казав! — розгублено зашпортив віями Кон Дом. — Ви мене не так зрозуміли...

— А як вас накажете розуміти? — гучно засміявся Пад Люка. — У кабінеті вас було двоє, ви і мер. Ган Дон каже, що не бздів...

— Коли він казав? Кому?

— Не знаю, — хмикнув Пад Люка. — Може й не казав нікому. Але, принаймні, так само він нікому й не казав, що це він зробив. А раз так, то хіба

¹ До речі: «Усі люди однакові в тому, що знаходять підтримку в речах. Радість володіння речами пом'якшує ображене серце і зміцнює ослаблений дух» (Дун Чичан, лаоський мудрець, 500 років тому).

хтось має право підозрювати мера? За це, між іншим, передбачена кримінальна відповідальність!

- За що? – ошелешено витріцився Кон Дом. – За бздіння?
- За це ні! – зареготав комісар. – А от за наклеп і посягання на честь та гідність особи, уповноваженої на виконання функцій держави...
- Та що ви таке городите? – спалахнув Кон Дом. – Ви при своєму умі?
- Браво! – викрикнув і несамовито плеще у долоні Пад Люка. (Любий мій читачу, ти, мабуть, сповна й уявити не зможеш цього шаленого прояву неймовірної радості і небувалої втіхи!) – Браво! Браво, мій любий друже! Вже маєте дві справи!
- Які ще справи? – вигинає брови дугами Кон Дом.
- Руки! – ривкотить Пад Люка.
- «Клац!» – і на заніжтях очманілого Коня Дома зашибуються «бралети».
- Це що? Це що таке? – жахається Кон Дом. – Що це значить?
- Не згадауєшся? – знущально либиться Пад Люка. – Ти арештований.
- За що?
- За розповсюдження недостовірних відомостей – це раз, – піднесено оголошує вердикт комісар, – і посягання на честь та гідність особи, уповноваженої на виконання функцій держави. Причому посягань у тебе два.
- Чому це два? – витрішкується віце-мер.
- Перше стосується мера, друге – що мене дурнем обізвав! – задоволено роз'яснює Пад Люка.
- Коли це?
- Що?
- Коли це я вас дурнем обзвав?
- Та щойно ж! – бадьоро озвивається комісар. – Нагадати?
- Та я ж тільки...
- Ну все, досить! – кладе край віце-меровому скимпінню комісар. – Вперед!
- Куди ви мене ведете? – намагається опиратися Кон Дом.
- До буцегарі! – боліче штовхає його у спину комісар. – Не переживай, другяко! По блату, як віце-меру і доброму знайомому, я тобі виділю найкращу камеру. Ще можу пообіцяти, що битимемо тебе не дуже сильно. Без фанатизму. Дасть бог, обійтися без каліцтва.
- Мене будуть бити? – підігнулися під Коном ноги.
- А як ти думав? – по-приятельськи, із охогою пояснюю Пад Люка. – На донітах без цього ніяк не можна. Такий порядок. Не я його встановив, не мені його скасовувати. Традиція! А до традицій треба ставитися шанобливо. Традиції треба берегти, правда ж? Бо коли рушаться традиції, настає розруха. Вам це потрібно? Мені – ні. Тож знайте: як людина, поставлена на сторожі порядку, розрухи я не допушту!

Sekcio 26: ekstreme forta labore

Не розмага, а непомірно важка робота. Дві радості Матія Маріоса. Податок на подружжю зраду. Янг-Ол підбиває Ноля Дане одним замахом зарубашні двох півшів. Закон і слово...

- От ви тут розважаєтесь... — почав Янг-Ол.
- Розважаємося? — повів бровами Рим. — Ми важко трудимося!
- Здається мені, ти це склав даремно, — дорікнув Матія Маріос, косячись на Янг-Ола. — Бовкнув, не подумавши про наслідки.
- Які ще наслідки?
- Плачевні, — прикладавши долоню човником до губ, понизив голос Матія, переходячи на театральний шепот, уводібнюючись актору на сцені, що мусить дбати, аби його шамотіння на вухо партнеру (чи партнерці, це вже як роль веліть), було чутне публіці, і то не лише в партері, а й на останніх рядах галерки. — Увімкни логіку, філософ! Якщо ми важко трудимося, то повинні мати із того зиск, а якщо масмо зиск, то зобов'язані сплатити податки.
- Облиште! — заспокоїв Янг-Ол. — Я тут не для цього зараз!
- Якщо не для цього, — зазивно усміхнувся Рим, — то присиднуйтесь! Ласкаво просимо! Наливай, Матія.
- Ні, ні! — замахав руками Янг-Ол. — Я не питиму.
- Тобто як? — здивувався Рим. — Зовсім?
- То для чого ви сюди прийшли? — підозріло зиркнув Матія.
- І то правда! — підтримав його Еноклян. — Для чого ви до нас пришивендяли?
- Так не годиться, — зронив Сильва, пильно вдвівлюючись у вічі Янг-Олу. — Або ви з нами виїдете, або...
- Гаразд, — здався податковий інспектор. — Тільки з поваги до товариства. Чисто символічно.
- Воля ваша! — заусміхався Рим Арук.
- Воля ваша! — підхопив Матія Маріос. — Символічно то є символічно.
- Ей-ей! — запротестував Янг-Ол, із жахом позираючи на ущерть налиту чарку. — Я стільки не питиму! Казав же: чисто символічно...
- То це ж і є символічно! — вигукнув Арук.
- Так у нас заведено, — зронив Сильва.
- А що, ви не знали? — здивувався Лъосе Еноклян. І взявся пояснювати: — Символічно — це значить, що ви маєте за раз виплати позну чарку.
- Не закушуючи, — додав Сильва.

— Так, так, — кивнув Маріос. — Саме так. Не закушуючи. Тому її символічно...

— Ви це серйозно? — захвилювався Янг-Ол.

— От що буває, коли втрачаєш зв'язок із реальністю, — повчально проказав Рим. — Схоже, що ви, друже наш, безнадійно відстали...

— Чого ж безнадійно? — заперечив Сильва. — Діло поправне, було би бажання. Правда, злодієро інспекторе?

Янг-Ол зніяковію знизу плечем.

— Та, мабуть...

— Непевність вам не личить, — по-доброму зауважує Рим. — Сідайте до столу і давайте по-нашому, по-свійськи, без оцих «чисто символічно». Бо оте «чисто символічно» — то тільки для алкашів годиться. Про вас, вже звиняйте за відвертість, багато чого говорять...

— А що про мене кажуть? — зближує Янг-Олів погляд.

— Воно вам треба? — відмахується Рим. — Багато чого і різного. Але щоб алкашем вас обзвивали — що ні то ні, такого ми не чули. Правда, злодієро?

Рим обводить веселим і метким позирком приятеля.

— Так, так! Не чули! — підігрують вони Аруку, наскоро одоказуючи хто вголос, хто жестом, хто кивком голови, хто самим лиши виразом очей.

Янг-Ол сприймає усе за чисту монету, тішиться і вдоволено посміхається.

— Дозвольте поцікавитися, — щойно Янг-Ол перехилив чарку, ученився до нього Матія Маріос, — якій це такій архізажливій справі, ще й не пов'язаній безпосередньо із визискуванням данини, ми маємо завдячувати щастю бачити у своїм колі велимишановного інспектора?

— Не зрозумів? — перепитав Янг-Ол.

Зрештою, так і було; він і справді до пуття не збагнув занадто закрученій, як на інспекторів лад, Маріосової фразі.¹

— По-простому кажучи, — паганув Енокляну, — чого вас сюди приверло?

Утім, Янг-Ол на кільчу репліку Льосе ніяк не відреагував. Вірогідно, був він настільки поглинutий власними думками, що просто не почув її. Натомість покрутів із досадою головою і проказав повільно:

— Бачу, ви тут не жиете.

— Це ви співчвасте чи констатуєте? — поцікавився Сильва.

— Констатує, — прорік Маріос. — Коли би співчував, запросив би нас на частвування до Юджінової ресторациї.

¹ Певно, що й тому, що уся його увага на той момент була зосереджена на виборі закуски. Зрештою, особливо вибирати не було із чого — хліб, цибула, сіль і огірки, — ситуація для Янг-Ола, звичного до пригощання компензіцією і яств фудульниціх, виникла доволі прискорено. Власне, катастрофічною: і закусити треба, і компінально нібито с чим, але!.. Огірками об'їхав у дитинстві і згодом хліба що дивиться на них міг, та й то із нехітто; цибулюю брали, бо тхуттиме із рота, це раз, а ще й печій дошкільнятиме; хліба не їв принципово, звідкись уявляє, що якінчика із борошна спричиняє недоумкуватість; про сіль же й говорити забве, усім-бо відомо, що то за смертоносний концентрат.

«Ти ба яка нахабність!» — очевидно, мало би спалахнути гнівом нутро податкового інспектора; та таки і спалахнуло, тільки виду він не подав. Із чого ми можемо зробити висновок, що діло, яке привело його до двору Рима Арука, важило того, аби Янг-Ол міг стерпіти подібні каверзи, що у дев'янносто дев'яти зі ста інших випадків неодмінно були би потрактовані за неповагу та образу і, поза усіким сумнівом, не залишилися б без належної реакції; при найменні, як не словесно, то інициївним і пекучим, сповненим люті позирком він би змусив замовнику зухвалиця, ще й так, що той позбурся би душевної рівноваги і безнадійно втратив спокій у трайковому очікуванні неодмінної відплати, як не зараз же, цієї міті, то по якомусь, навіть дуже далекому, часі — безперечно; Янг-Ола мстивість-бо не відала ні забуття, ні давності.

— То як, злодієро інспекторе, запрошусте? — безпечно повторив Матія Маріос, викликавши вражені позирки приятелів, що немовби закликали: «Із глузду з'їхав? Схаменяйся!»

— Схоже, — шепнув Сильва Енокляну, — він втратив інстинкт самозбереження.

— Як? Ти теж це помітив? — скорчнув саркастичну гримаску Льосе.

— Це жарт, злодієро інспекторе! — кинувся вирятовувати Матія із халепи Рим. — Просто жарт!

— Я саме так і зрозумів, — сказав Янг-Ол, натягнуто всміхаючись.

— Які у біса жарти! — не на жарт (звичайше за каламбур!) розійшовся Маріос. — Я серйозно!

Но п'яне Дане, незвіль-чому уявивши себе раптом миротворцем, легенько узяв інспектора під лікоть, існав'язливо відвів його убік і, проникливо зазираючи Янг-Олу у вічі, проказав чутливим, сповненим прихильності голосом:

— Не зважайте, ради бога! З ким не бувас? Не розрахував чоловік, хильнув зайного, от язик і пустився в самостійне плавання. Ну то й гребінь з ним, він же нічого образливого не сказав, просто недоречно пожартував. Правда ж?

— Та певно ж! — на диво швидко, із легкістю й невимушністю погодився Янг-Ол. — Тим паче, що мені ніколи зважати на ці дурниці. Щоб ви знали, я прийшов сюди заради вас.

— Заради мене? — ошелешено тріпнув чуприною Дане.

— Та ви не лякайтесь, — поспішив заспокоїти Янг-Ол, чіпляючи на вуста добродушну усмішку. — Просто у мене невеличке до вас дільце. Вигоду з якого, до речі, матимем обое.

— Справді? — зацікавився Дане.

Зрештою, хіба він міг не зацікавитися, почувши це солодке, солодке, солодке слово — «вигода»? Запитання, зрозуміло, цілковито риторичне...

— Я справляю враження пустомелі? — примруживши око, проказав із притиском Янг-Ол.

— Ах, пробачте! — полохливо залепетав Дане, стривожившись, аби птах удачі зі славним і принадливо-чарівним йменням Вигода не випорхнув йому із рук. — Я не те...

— Не нервуйте, — великудушно усміхнувся Янг-Ол. — Я бачу, ми порозумімось.

— Звісно, звісно! — закивав головою Дане.

— Що ви там шепочetesя? — покликав Рим Арук. — Ідіть до нас!

— Вибачайте, але ніколи! — широко розвів руками Янг-Ол. — Нагальні справи! Мушу йти.

— Так не годиться! — запротестував Енокляну.

— Годиться, годиться! — заспокійв Янг-Ол. — Антри можете не боятися. Ноль Дане піде зі мною, отже залишиться вас парне число.

— Ну то й хай! — зрадів Маріос. — Ідіть собі!

Причому радостей він мав одразу дві. Перше — не радість навіть, а ціле щастя! — що несподівано, та ще й напрочуд легко, позбувався неприємного й мулького серцю товариства податкового інспектора (*далей, у почуттях цих він був неодинокий; любовь, те саме відчувала й решта «залишенців»*); друге — аж двічі щастя! — що не доведеться ділнитись випливкою із зайвими ротом (*дарма, що рот твоїй й мало я'є, бо ж то наразі поки що, а як там далі буде — хтозна!.. хтозна!..*)

— Ви знаєте, що Лін вам зраджує? — безтурботно (себто: цілковито не турбуючись, що може завдати Дане душевних мук) запитав Янг-Ол, тільки-но вони покинули обійтися Рима Арука.

— Та знаю, — просопів Дане, і його очі спалахиули гнівом. — Свиня ненадячна!

— Не скажіть! — захітав головою Янг-Ол. — Свиня — порода влячна. Якщо її тримають у теплі і як слід годують...

— От-от! — скипів Дане, відчутивши у горлі гіркоту грубої несправедливості. — А що ж моїй свинюці було треба?

— Я би вам сказав, — уїдливо усміхнувся інспектор. — Та ви й самі маєте згадуватися.

— Згадувати! — враз почорнів Дане.

— Та не печальтеся ви так, — зронив Янг-Ол.

— Я й не печалюся, — одказав Ноль, — просто...

— Розумію, присмінного мало.

Ноль Дане схилив голову і мовчики зітхнув.

— А вам не спадало на думку віддячити дружині?

— Віддячити?

— Ну так! — весело озвався Янг-Ол. — Віддячити. У розумінні покарати.

— Помститися?

— Авжеж, помститися.

— Але як?

- Отже, така думка до вас навідувалася?
- Навідувалася, і не раз. Тільки способу не зміг добрati. Такого, щоб... Ну, ви ж розумієте!
- Розумію, — кивнув Янг-Ол. — І не тільки розумію, а й готовий вам дещо запропонувати.
- Справді? — жваво випростався, немовби враз на голову підріс, Ноль Дане.
- Справді! Прибійний спосіб! Залишитеся задоволеним, це точно.
- Погляд Дане загорівся.
- Токажіть! — притмана засмикав він інспектора за одяг. — Я слухаю!
- Янг-Ол витримав паузу, аж таку, що під кінець Й Ноль заледь не луснув від нетерпіння.
- О, все дуже просто! — інспектор широко усміхнувся й поблажливо помлескав Дане по плечу. — Настільки просто, що й робити вам особливо нічого. Зайдімо лишень до мене у кабінет...
- Це навіщо? — насторожено зиркнув Ноль.
- Пуста формальність, — заспокойв Янг-Ол. — Напишете заяву.
- Яку заяву?
- Власне, не заяву навіть, а таке собі повідомлення про невірність дружини.
- Не зрозумів? — вибалував очі Дане. — Для чого?
- А що, я вам не казав? — смикнув бровами, немовби дивуючись, Янг-Ол. — Направду не казав?
- Про що ви? — дещо збентежено спитав Дане. — Може й казали, тільки ж я не знаю, про що саме йдеться.
- Здається, цього я вам таки не казав, — трясс підборідком Янг-Ол. — Ну, вибачайте! Днями, наводячи лад у канцелярії, я цілком випадково виявив, що поправкою тридцять сім дріб п'ятдесят чотири Податкового екзекуту у редакції дев'ятої тринадцятого року передбачено стягнення спеціального податку за подружню зраду.
- Та ви що?! — вирячав очі Ноль Дане. — Нізацю б не подумав!
- Я теж, — зізнався Янг-Ол. — Та ви собі й уявити навіть не можете того мого стану, коли це було виявлено! Гадаєте, я був ошелешений? Півня лисого! Я зрадів, і то зрадів невимовно. Можна сказати: мало не до сліз зрадів. І було ж від чого! Погодьтеся, дружес мій, було! Було!
- Ще б пак, — зронив Ноль Дане, — нові можливості...
- Ах, облиште! — відмахнувся Янг-Ол. — Не про себе у першу чергу подумав я! Тобто, не про інтереси служби, хоча й мушу дбати про них повсякчас, денно і нощно, ні на погоду не зважаючи, ні на самопочуття, ані на будь-що інше. Ні і ще десятки разів ні! Категорично і у жоднім разі! Найперше я подумав про нещасних чоловіків, таких, як от ви, скажімо, — зневажених і принижених зрадою, обпліваних і осміяніх пересудами. «Ось! Ось! — застугонало мое серце. — Ось вона, надійна зброя праведної відплати!

Начувайтесь ж, зрадливиці-дружини! Начувайтесь, бездушні капосні створіння!
Сплюмчувати рахунки час настав!»

Звісно, брати на віру Янг-Олову патетику було не варто. Та Ноль Дане й не брав, бо ж ні найвіністю, ні безрозсудливою довірливістю він не хворів і не страждав. Однаке саме дільце – власне, озвучена податковим інспектором фабула його – явно припало Нолью до вподоби. Отож, відкінувши піднесений, сказати б поетичний, шал і захват інспекторового тону – інакше кажучи, відділивши зерна від полови, – Дане уявся зацікавлено, діловито й меркантильно з'ясовувати деталі і нюанси.

– І скільки ви маєте намір злупити із мосії мимри?

– Не тільки з неї, – одказав Янг-Ол, – із її полюбовничка теж. По п'ятсот із рила.

– Отак? – зрадів Дане. – Оце діло!

– Атож, – заусміхався Янг-Ол. – Одним замахом сокири двох півнів зарубаєте. То що, гайдя писать заяву?

– Гайдя! – рушив за інспектором Ноль Дане.

До канттори Янг-Ола дісталися вони досить швидко, і то не тому, що відстань була близькою. Ні, якраз близьким шлях і не був, бо треба було здолати одну вулицю, перейти на іншу, потім обігнути Гале болото, проміннути гімназію, прошмигнути через двір поштамту і, врешті-решт, пролісти через дірку у паркані на задній дворик податкової інспекції – коли би не ця дірка, довелося би робити добрячий так, деся метрів триста, аж ніяк не менше, – отож близьким цей путь назвати важко, хоч і далеким він Янг-Олу й Дане також не видаєвся; що й зрозуміло: їх підганяв азарт – велика сила!..

– Не передумали? – перед тим, як устромити ключа у шпарину замка вхідних дверей, спитав Янг-Ол.

– Ні, звісно! – твердо відповів Ноль. – Із якого дива?

– Ну, мало чого! Може, жаль стало...

– Кого?

– Миму Лін, зрозуміло.

– Оце-то уже дзуські!

– І правильно! – схвалюючи хинув Янг-Ол, штовхаючи двері. – Заходьте. Довго я вас не затримаю, раз-два – і вільний.

– Та я, власне, нікуди й не поспішаю, – відгукнувся Дане, переступаючи через порога.

– Щасливий ви чоловік! – видихнув, ховаючи ключа до кишени, Янг-Ол. – Ах, звінійтесь... Звісно, я хотів сказати: людина. Очевидно, як чоловік ви наврія чи можете почуватися щасливим, зрештою, як і будь-хто інший на нашім місці. Мало щастя, коли дружина курва, еге ж?

Ноль Дане мовчав, бо й що він міг на це сказати...

– Отож, – вів далі Янг-Ол, заходячи до кабінету, – щаслива ви, кажу, людина, нікуди ж бо не поспішаєте. Не те що я! Кручуся, мов спиці у

велосипедному колесі, стільки маю справ, і то справ невідкладних. А як ви думали? Це тільки збоку може здаватися, що у податкового інспектора робота не бий лежачого, а хай би хто спробував бодай місяць пожити у такому шаленому ритмі, як оце я живу! А ще ж відповіданість яка!.. Страшенно, скажу я вам, відповіданість! Вірите?

— Вірю, — сказав Ноль Дане.

Бо їй юму це залишилося?..

— Це добре, — задоволено кивнув інспектор. — Люди повинні вірити одне одному. Світ немилосердний, тож тільки віра... А втім, — вранці переходить на сухий «офіціоз» Янг-Ол, — ось вам папір, ось стіл, ось ручка. Пишіть!

— Як писати? — усівши за столом, задумливо чеспе підгаря Ноль.

— Просто, коротко, по суті, — одказує, мов цяхи в дошку забивас, інспектор. — Емоції і подробці мене не інтересують, можете залишити їх для мемуарів. Або ж, — губи Янг-Ола розтягає уїдлиця посмішка, — описати у своїй газетці. Мені потрібні голі факти, і більше нічого...

«Коротко — то й коротко!» — затиснувши між пальців ручку, хитнув головою і підсунув до себе чистий аркуш Ноль Дане. І розмашистим, похилим почерком, місцями й теть заваленим, ніби ветхий пліт перед давно покинутим домом, заходився вимішувати помсту ненаглядній своїй — «Мерніший півень би й топтат!» — Лін.

«Цію заяву повідомляю, — без зайвих мудрувань ліпив Дане на ней діло, — що мої дружина зраджує мені, завдаючи тим самим непоправної шкоди моїй гідності і авторитетові в очах громадськості, у зв'язку із чим прошу...» У цьому місці Ноль на мить замислився, покрутив носом, затим рішуче закреслив «прошу» і віткає «вимагаю»; однака й цього юму здалося недостатньо, отож, метнувши поглядом у стіл, виправив: «...категорично вимагаю притягнути її до відповіданість, стягнувши із неї, а також із коханця її, належний у такому випадку податоко».

— Написали? — запитав Янг-Ол.

— Так, — кивнув Ноль.

— Добре! — сказав Янг-Ол. — Вкажіть дату і поставте підпис.

Ноль черкнув під заявою циферки і закарлючку підпису.

— Готово? — підвісив Янг-Ол.

— Готово!

— Давайте сюди, — потягнувся рукою через стіл інспектор.

— Це все? — поцікавився Дане.

— Практично все, — одказав Янг-Ол. — Зараз я швиденько випишу вимогу про сплату податку на вашу дружину та її полюбовничка, щоб ви їм вручили...

— Я? — вирячив очі Ноль. — Чому я?

— А що, я за ними бігатиму? — насупився Янг-Ол. — Мені, що, більше робити нічого?

— Але ж...

— Ніяких «казеї! — рішуче обірвав інспектор. — І майте на увазі: податок має бути сплачений упродовж доби. Це, між іншим, стосується і вас!

— Мене? — замалім не захлопнувся Ноль.

— Атох! — інспекторів голос зазвучав металом. — На вас я також накладаю податкове стягнення...

— На мене?

— На вас, мій друже, на вас!

— Жартуєте?

— Жартую? — умить позеленів зі злості Янг-Ол. — Із податками, мій любий друже, не жартують!

— Але за що? — потягнувся долонею до серця Ноль. — За що?

— За те, що допустили зраду, — почув у відповідь. — Причому заплатити вам доведеться удвічі більше, аніж Лін. І не питайте, роди господа, за що! Треба було пильнувати Лін, то й не мали би проблем. Що відсн, друже мій, що відсн: такий закон! Суворий, несправедливий, може, але — закон! Не я його придумав...

Янг-Ол вранці закашлявся й зазіпав ротом, так, ніби якесь (*останнє, либонь*) слово заперечилося у горлі подібно рибній кістці; із очей інспекторових навіть слізози виступили, — та й неспроста ж, мабуть, ох неспроста!

Sekcio 27: sen espero espero

Янке Юць. Абсолютно татожні речі. Пафос і сліна. Юдзін Кілі – чесний хлодібр. Шафа і голова. Чому Ялубиц спроваджує Юца?

Коцибуль Ялубиц шарпає двері пивниці Старого Ірландця – і хто ж, як ви гадаєте, найпершим втрапляє йому у вічі?

Ви не повірите!

Не повірите так само, як не повірив Коцибуль Ялубиц.

Та воно Й не дивно: уздріти у пивниці Старого Ірландця Янке Юца¹ – просто не лізло ні в які ворота! Навіть дуже широкі. Навіть розчахнуті навстіж, як обійми (чи ноги, – що, у притулі, річ абсолютно татожна) Стриженої Йозки.

Так, так!

Першим, хто утрапляє у вічі Ялубицу, є ніхто інший як Янке Юць! Котрого за усіма законами логіки (а заодно й механіки, фізики, філософії, реалітології, одуплистики і т.д.) тут просто не могло бути – ніколи, нізащо, у жодному разі і за будь-яких обставин. Навіть теоретично!

Шелепа ошелешеного до умозавихрення Ялубица відвисас так, що замало із розп'яття не підняться об поріг...

Не Ймучи віри власним очам, Коцибуль заходжується терти зенки кулаками, і то терти із такою силою оствердніння, що повіки починають пекти вогнем, – але що із того?!

Що із того?!

Янке Юць все одно нікуди не зникне і не дівається, – якраз навпаки!..

¹ Можливо, вам буде цікаво дізнатися, що саме так (юць називається білоруська національна страва – овечий, телячий або свинячий шлунок (коббик), начинений м'ясом тієї ж тварини і гречаною кашицею, запалатедть звареною і підсмаженою на салі із цибулею. Юць запікається в духовці або духовці із обох сторін, приблизно по 30 хвилин кожна). Юць – це також місто із 27 тис. населення у французькій Лотарингії, за 300 км на схід від Парижа. Окрім того, у російському Ставрополі є річка Юць, село Юць і надзвичайно популярна серед дельтапланеристів одніменна місцевість у передгір'ї, розташована за 7 км від Г'ялтигорська. А ще є невеличке (7 тис. мешканців) містечко Юць в Німеччині. Отож, маючи бажання і буркливу фантазію, власнісні прізвища Юць міг би із легкістю обійтися своїм гіпотетичним генеалогічним корінням, наче шупальцями спрута, ледве не півсвіту. Утім, Янке Юць подібною сузгоди не передбачався. По-перше, в Каіруані такими речами загалом мало хто хворів (власне, здається, ніхто, хіба тільки Нолі. Дане називає себе нащадком ери-герцога Курлюкського). По-друге, що не прийшов, можливо, час – бо був Янке чоловіком не старим, середнього віку, а генеалогісі, як відомо, переважно цікавляться людьми літні (знов-таки, ще не стосується безносередньо Каіруану, де і слова такого – генеалогія – ніхто, мабуть, і не чув). По-третє, ані географію, ані історію (власне, як і нікуль інші науку) Янке Юць не жалував, відтак із наведеного вище вому айчогісінкою не було відомо. «Як мовиться, знання – це сила, а незнання – душевна благодать, безстрашний апетит і геройкий сон» – бувало, виголошував (ї, вочевидь, небезпідставно) Рим Арук.

— Заходьте, любий друже! — зично гукає і зазивно (*навіть не те що на пратах танцідника, а немовби хазяїн*) махає рукою Юц. — Приєднуйтесь до нашого товариства!

— Антра! — викрикує Старий Ірландець. — Антра!

Бідак Барилло, що мав нещастя опинитися цієї мигі найближче до дверей, похнипувши піску (*ачай, вам би так облямалося, коли у новітні саме-саме запахло дармовою винівкою!*), чвалася до виходу.

— Ажуру! — оголошує Старий Ірландець.

Роззирнувшись, Коцибуль аж тільки тепер помічає, що Янке Юц стойть посеред залу, тримаючи на рівні плеча у непомірно випростаній перед собою руці наповнений майже до країв фужер із вином.

І поки Ялубиц, усе так само не ймучи вірні власним (*своїм же, своїм!*) очам, навіжено крутить туди-сюди головою (*так, що аж щоки причмокасто ляскануть по вухах, нечаче підіржані пітром краї брезенту об борті фури, що личить автобаном на повнім ходу*), Юц заходжується розбризкувати на всі боки пафос (*себто слішу*) — упередіш із залихващими поискуваннями:

— Кожен із вас заслуговує гідного життя! Повірте у це — і воно настане! Настане неодмінно!

— А конкретніше? — вигукує Вальдемар Вайсброу. — Конкретніше можна?

— Справді! — підхоплює Мойсей Коен. — Було би не кепсько!

— Конкретніше? — примрежує око Янке Юц. — Це запросто! Хазяїне, віск! Кожному! По повині! Моїм комітом!

— Тыху! — кривиться Алекс Вольськи. — Дешево і примітивно!

— Дешево? — вирячається Янке Юц. — Ну що ж, зараз поправимо!.. Хазяїне, найдорожче віскі!

— Я би й радій! — одзвіниться із-за стійки Юджін. — Але де його взяти? У мене одна марка і в одній ціні!

— А ти придумай! — підмургує Юц.

— Я ж не Кизлак! — докірливо хитає головою Юджін. — Махлювати не навчений!

— Що, святий? — вивалює очі на вилиці Янке Юц. — Що, заробить не хочеш?

— Не хоче! Не хоче! — викрикує Вайсброу. — Юджін — чесний злодієр! Правда, товариство?

— Правда! Правда! — в одне горло реве і підривається пивниця.

Старий Ірландець кротко всміхається й сором'язливо опускає погляд донизу.

— Що ви тут робите? — наблизившись до Юца, Ялубиц смікає Янке за рукава.

— Як що? — здивовано глипає очима Юц, недвозначно виказуючи, що безглупідного запитання йому давненько не доводилося чути. — Розважаюся!

— Вийдемо, — киває Коцибуль на двері, — треба поговорити...

- Конче зараз? — пробує відкараскатися Юц. — Пізніше не можемо?
- Ялубиц заперечливо крутить головою.
- Розважаєшся, значить? — щойно вони опиняються надворі, підкresлено сухо, тоном, геть позбавленим бодай натяку на люб'язність, сичить Коцибуль.
- Ну так! — галасливо і безпечно сміючись, відказує Юц. — Хлебчу вино і розважаєшся, розважаєшся і хлебчу вино! А що?
- Та ні, нічого, — цідить крізь зуби Ялубиц. — Просто у голові не вкладаєшся...
- А ти поміняй голову! — лібиться Янке. — Моя мимра так завше робить...
- Міняє голову?
- Та ні, не голову! — весело хекає Юц, запанібратьськи опускаючи долоню на плече Ялубицу. — Шафу міняє на більшу, як набирається усікого мотлоху стільки, що у стару не влезти!
- Так то шафа, — одказує Коцибуль, — а то голова!
- Янке дивиться на Ялубиц із нерозумінням і деякою настороженістю:
- Із тобою усе гаразд?
- Зі мною усе гаразд, — каже Ялубиц. — А от що стосується тебе...
- Підозрюю, що у тебе проблеми із мізками, і то проблеми явні.
- Тобто?
- Якого гребеня тебе сюди притянуло? — скрипає Ялубиц. — Хочеш завалити справу?
- Та що ти собі дозволяєш? — гедзькає Юц. — Ми так не домовлялися!
- А що, ми домовлялися, що ти будеш вештатися ганделиками, бухати і розкидатися грошима? — Коцибуль стискає Юца за карка, тягне на себе і хринить у самісінське вухо: — Зауваж, не своїми грошима!
- Як це не своїми? — пробує обурюватися Юц. — Якщо ви їх мені дали, значить, вони мої!
- Здуруїв чи тільки прикидаєшся? — навісніє Ялубиц. — Тобі гроші для чого були видані?
- Ну... ну... — залепетав Юц.
- Нуки гну! Забув? Щоб сиднем сидів у своїм Бандос¹ й не висовував носярю із хати раніше часу! Отож, — відштовхує Коцибуль Юца, — марши додому!
- Затим, сердито сплюнувши і тернувши тилом долоні губи, повторює:
- Марши! Марши, я сказав!
- А може... — спробував виторгувати послаблення Юц, не полишаючи надії таки ще повернутися у пивницю, бодай немадовго, бодай для того лиш, аби наскоком вихилити залишений там (*ще є непаднитий, ба є навіть не прикубланий!*) фужер вина.
- Ялубиц, однаке, був непохитний.
- Ніяких може! — рявкнув, аж із поблизу дерев ятство злякано шутаєшся і галасливо розлітається хто куди, аби подалі. — Вишиваєш, і то

¹ Бандос — східна околиця Каїруану.

миттю! Твое щастя, що це я тебе застукав, хтось інший би із наших так не паньковався... Що, не вкурив ще, у що ув'язався? А головне — із ким? Люди серйозні, тільки що не так — спуску не жди!

— Та я ж... та я ж...

Здавалося, Янке ось-ось пустить слізозу.

— Харе! — роздратовано гаркає Ялубинц. — Щезни! І молися, аби ніхто із наших тобі не вздрівся!

Юць зацікovanо опускає погляд і, човгаючи підошвами, рушає добряче утрамбованою, мовби асфальт, стежкою у бік вулиці.

— Куди? — ловить його за одяг Коцибуль. — Геть клепки стерлися? Хочеш нарватися на когось? В обхід пробираїся! Городами, кущами...

— А... Ну так! Ну так! — трохи пришелепікувато лібиться Янке. — Це я... того... не подумав...

— Не подумав він! — густі брови Ялубинца загрозливо нависають над глибоко всадженими очима. — Та ти, здається, взагалі не думаси!

Янке підвів погляд і заворував жовчами, поривавочись щось сказати; та натомість губи його зрадливо затремтіли, і він лише замигав ображено носом, надимаючи і здуваючи ніздри, ніби кевальські міхи, безвільно опустив руки і, понуро втягнувши голову в плечі, побрів у хайї, що майже упритул обступали підковою задній двір і сараї Юджинового обійтія.

Sekcio 28 (retrospecto): ĉi dolēa vorto libero

Пророцтво старої в'єтнамки. Гримуче андре і секретарчині погрози. Леон-каторжник. Штоналний гандон. Несподівані думки із приводу «Обиччя війни» Сазньодора Даменека Феліпа Жасінта Далі і Даменека, маркіза де Пуболя. Тука, щемлива і смітисла. Уражені симдромам. Час не лише заживлює раны.

А таки права була Же, коли застерігала: «Гляди, Леончуку, ой гляди! Доведуть тебе мадмульки, натерпішь ще через них, ой натерпнися!»

Часу відтоді, як було це сказано, лише щупта яксь мінула, із тиждень, може, чи й того менше, а пророцтво в'єтнамчине вже почало збуватися.

«Ти ба! Наврочила, виходить, Же Ня! Потягнуло ж ѝ язиком молоть під лиху годину!» — похмукував Леон, витрущуючи шухляди офісного стола: це — у кошик для сміття, і це — у кошик, і це — туди ж...

Похмукував незлобиво, так собі, поміж ділом; та воно й зрозуміло: нуртуватися на Же йому аж ніяк не випадало, бо ж винуватити у своїх теперішніх, дещо ніби й несподівано посталих, проблемах Леон мав хіба власну безічність, що її певніше годилося називати дурістю. Бо ж якого біса було бездумно нехтувати непреміаною для усякого служивого і підлеглого люду заповідлю? Сказано ж: «Не забажай секретарки очільника свого!» І хоч, зрештою, бажала не так він, як вона, але що це змінює? Не устояв, не вистояв — то й лови тепер гранату...

За спиною скрипнули двері, і одразу ж, майже моментально, у нізді шмальнуло гримучою сумішшю різкуватих парфумів, шимурдячного перегару, щойно викуреної цигарки і апельсинової жукі.

— Леоне! — долинув притишений, дещо й несміливий, голосок секретарки.

— Чого треба? — роздратовано озвався він, і навіть не обернувся.

«Тільки подумав, а біс її уже й присунув!» — навідалася думка.

— Ти даремно гніваєшся на мене...

Як і раніше, перед цим, Леон не обернувся. Мовчки подивився у вікно, затим, відкинувшись на спинку стільня, ударом ноги загателив у тумбочку винільнеңу вже од мотлоху і непотребу¹ шухляду, схрестив руки над животом і, звисивши на груди голову, позіхнув: голосно і демонстративно — на увесь рот, аж у щелепі хруслнуло.

— Послухай...

— Я не хочу ані чути тебе, — сказав він (знову ж таки — не обертаючись), — ані говорити із тобою.

¹ Власне, свідчень кількох років його «непогамованої і жертвової праці»; серед усього — і свідчень достоту несподіваних, як-от рожеві стрінги (зано не його)... Ну і ще дещо...

Утім, вона ще сподівалася на щось...

— Хочеш чи ні, але я повинна тобі це сказати!

Леон байдуже, ледь-ледь, повів плечем:

— Нічого ти не повинна.

— Зарано пакуєш речі, — сказала вона, підступаючи близче. — Твоя заява ще не підписана.

Леон скам'яніло мовчав, і жоден м'яз не зрушився на його обличчі.

— І я зроблю усе, щоб шеф її не підписав.

Вона підійшла аж надто близько, майже упритул; Леон рантом відчув на своїй потилиці її гаряче, уривчасте, збуджене дихання. Звісно ж, що й гrimуче амбрे парфумів, перегару, тютюну та жуйки, і здалося воно ще гrimучішим, аніж спершу; що й не дивно: джерело ж бо перемістилося на відстань теть малезин...

— Послухай, — не змінюючи пози, сказав Леон, — зроби ласку...

— Яку? — жзваво, умить повеселішавши, озвалася (власне, зашебетала) вона.

— Ти ж знаєш, я для тебе цю завгодні!

— Зроби ласку, — повільно, рівним голосом повторив він, — зблесни в тубус.

— Як? — не захотіла вірити почутому. — Ти це...

— Так, я це, — усе тим же рівним, споківленним тоном промовив він, — цілком серйозно і без варіацій. Щезни.

— Тобто, — голос її надломився, — ти хочеш сказати, що між нами усе скінчено?

— Тобто, — зронив він, ані тональності не міняючи, ані темпу, — я хочу сказати, що між нами нічого не було. А якщо ти це щось там нафантазувала...

— Нафантазувала? — скрикнула вражено.

— Твої фантазії — то твої проблеми, — стуливши повіки, неспішно, ніби гуму, розтягуючи слова, провадив Леон далі, ігноруючи її ображену реакцію. — Діла мені до них немає ніякого.

— Он як! — фіркнула вона. — Не бойшся?

Леон мляво, нехотя мотнув головою, і повільно підіняв над плечем руку.

— Шкраби п'ятами! — розвернув до секретарки долоню і легенько ворухнув пальцями.

— Ти ще пожалкуєш! — чвиркнула вона крізь зуби. — Затям!

І поскакала із кабінету, люто гепаючи підборами...¹

Не скажеш, що полішив Леон насидженнє (і чого там лукавити: хоч не велими грошовите, а проте затишне і тепленьке) місце без тертя й сум'яття душевного...

Пригадалося, як Шелига, якось забрівши до Леонового офісу на хвильку — отже, на півдня (у Шелиги це називалося: «Просто посидіти, потеревенити...

¹ Тут преспокійно можна написати: комітами. Зрештою, неспроста ж Леон прохопився уголос вслід Й: «Лошица!»; і прохопився, як на те, без озлоби, без лютування, без зневаги, а так — хіба комітатуючи...

*Ну, може, це чисто политичне...»), — спершу дивувався, що за весь час його перебування у кабінеті ніхто не зазирнув, не заскочив, не потривожив анічим товариша, не відволік од балашки, ба навіть телефон жодного разу не дзеленівся (згадки ж Шелига було знати, що Леон його відключив — та й забув відключити — це позаминулого вечора, коли мав тут-таки, у кабінеті, невеличку предебенцію із елементами «*L'antou sur le bûcheau*,¹ не зовсім, правда, вдалу), на прощання, вже узвішись долонею за дверну ручку, зронив — по-доброму, хоч трохи й іронічно, із ледь вловимими нотками білих задиронів (власне, цілком широї утіхи із того, що у товариша «усе буль-буль»):*

— Така, бачу, у тебе, брате, праця, що й недругу нізацю не побажав би!.. Заморочлива і пильна праця, а ще й первова яка! Цілими днями нічого не робити — це ж якє здоров'я воляче треба мати! Справжня каторга!..²

— Не кажи! — підіграв йому Леон. — Що пильна, то пильна! Це ж муши, зриваючи нерви, морочитися повсякчасним пильнуванням, щоб не прогавити авансу чи зарплати.³ Аби ти знов, це незмірно важче, аніж збивати попіл на підлогу!..⁴

Звісно, можна було би, піддавшись спокусливому потягові до словесної екліптистики, погратися словами і сказати, що «поліпшати цю каторгу було для Леона справжньою каторгою», — однаке робити цього не станемо, бо насправді Леонів душевний стан не був аж таким безнадійним, тим більше — аж ніяк не загрозливим... Трохи сумно було, це правда, а проте — тривало це не надто вже й довго, якийсь день всього-навсякого, чи й менше, допоки не викріло рішення: піти послати шефа к бісовій матері — і красиво, із гордо піднятюю головою, забратися геть...

¹ Дослівно: «кохання на письмовому столі» (фр.).

² З тих пір Шелига уявляє за звичку називати Леона «каторжником» — і нікік інакше.

³ «О! — згодом, уже переступивши одинію ногу через поріг, Шелига обернувся і, підваживши руку, виструнчив угору аківівного пальця. — А таки недарма, не тако собі, я до тебе заходив. Дивись-но, що й пірник таєм-сакий утнуться. А як постаратися, то й епічне полотно!.. Головне, початок уже є:

Це же сумра музика, можсякчастю пахнувши,

Аби-сь змібока не простягти

Ділів анектати авансу і зарплати!

А може це більше годиться для кінця? Га, Леон? Як гадаєш?

Запитання було явно риторичним, і Леон не зібрається на цього відповідати. А втім, якби навіть і зібрався, все одно відповідати не було б кому: Шелига зник, Леон ще й оком моргнути не встиг, зник моментально, блискавично, навіть без свого традиційного «ла-ла», колись давно прозвезеного ним із Слісейських поль (як сувенір, вірніше — замість сувеніру), — беззвучним «плітом-плітом» губами із одночасним легким, позірно недбалим, мовби зненірою, помахом долоні...

⁴ Неприхованій натяк на Шелижину пристрасть до маніакального ігнорування попільничок, заодно як і вазоні, тарілок, блюзинок з-під консервів, загалом будь-чого, що у певних обставинах може слугувати за попільничку. Через це його незагнане диванство — демонстративно струшувати попіл із цигарки ашкетовою під ноги — дружі і знайомі, надто ті їз них, що були обтяжені гіменесними путами, воліли замінатися із Шелигою винятково на нейтральній території, де-загодю, хоч би і у черта на задвірках, аби лише не у себе вдома.

Так і вчинив. Не одразу, щоправда, а щойно тоді, як отримав у касі належаний при звільненні розрахунок.

— Що? — залиснів, засяяв шеф, трактуючи Леонову появу по-своєму. — Прийшов проситися?

Прямо із порогу, не причиняючи дверей, Леон одчеканив — голосно, гучно, ще й повернувшись боком, аби чутно було й на коридорі:

— Проситися? Не діжешся. Прийшов сказати, що ти мудро і штопаний гандон!

Ні, що й казати!.. Однозначно і без жодних сумнівів: вибрік цей, що фінальну сцену варто було улаштувати бодай би заради такого виразу обличча шефа (*тепер, зрозуміло, вже із любою серцю приставкою «екс»*) — це був останній, талановитий, неповторний і яскравий штрих, без якого картина виглядала би явно незакінченою. Істинна правда: помилуватися було чим — результат перевернів найсміливіші сподівання!..¹

Задоволений витівкою (*бу і собою, безперечно*), Леон переможно востаннє пройшовся коридором до свого (*річ ясна, колишнього ужє*) кабінету, підхопив зі стільця пакет із особистими речами (*було того багажетва «иканадальній» мізер: кілька демесніх сувенірів, пінилі кухоль, чинка і блокнот*) — і легко, урочистою й мовби окрілененою, ходою продефілював до виходу, супроводжуваний щирими сумними позирками колег: себто колежанок: хоч би там що, а тут його — і він це зігав і відчував — таки любили... І любилитимуть ще — недовгий якийсь час, допоки скликнуть сміші і вляжуться розмови, викликані його івокуючим вибріком. Життя усталиться — і його, Леона, відсутності (*власне: неприсутності*) ніхто вже й не помічатиме, хіба згадають за якоїсьоказії — зірдка, коли-небудь, і то мимохідь, без смутку і жалю; просто згадають — для того лиш, аби одразу ж і забути... (*«Нічого вічного немає в світі, і світ не вічний теж!»*)

Зайшовши із ганку, Леон усміхнувся сам до себе, із задоволенням підставив лице легенькому прохолодному повіву вітерця, підчув благодатну і цілоощує свіжість в усьому тілі,² і, не затримуючись більше ані міті, виrushив звичним своїм маршрутом, взявши курс на «Акваріум», навиростесь через вузенький дворик, затиснутий між ветхими старими будинками із порепанами, обснованими безліччю тріщин, наче павутинням, фасадами, облупленою штукатуркою; вікнами, затуленими подекуди фанерою замість вибитих шибок; дверима, перекошеними і запалими усередину, ніби немічні роти беззубих п'янинць-безхатченків... А втім, вже промінувши дворик і завернувши на злегка

¹ Коли би описана тут подія відбулася до 1940 р., можна було би із великою вірогідністю стверджувати, що саме ця сцена є надихом Сальвадора Далі на створення «Обличчя війни» (*св. La Cara de la Guerra*. Олія, полотно, 100×79 см).

² Тут, коли би вистачило духу зневажити однієїнні письменницький страх виглядати банальним, годилося б додати по-простому, без зайвих мудрувань і завертів: «книги заново народиняє», — бо ж, власне, десь воно так і було... (Приклад такого, що у наших *стадіон* літературні *митники* знаходяться не такою вже й позамову чи метаприріبوю річчю. Це — як колесо: можна удооскінати, але занеходини заново немає пощребі).

підмарфаочену й обліплену новорічною атрибутикою вуличку, ще майже безлюдну о цій порі (годинник над мерією саме проблемка – власне, прозрінчав, мовби із жорстокого похмілля – одинадцяту ранку), Леон раптом спинився, укляк посеред тротуару. Завагався: а чи варто?.. «Акваріум» – навряд чи є тим місцем, де би він міг зараз (*саме зараз*) здобути душевну рівновагу... «Інша справа, коли б там була Же!» – навідалася несподівана, геть неочікувана думка. І не тільки думка, і не просто думка...»

Відчуття гострий жаль, навіть приголомшливо сяйнисто, шемливу туту за в'єтнамікою – за її безхитрісною, чистою і широю безвосерединістю; за дещо найвнімі, але при тім не позбавленими тонкої спостережливості, судженнями; за її простакуватими, а проте на диво слушними інколи, порадами; грубуватими і прямолінійними, не надто дотепними, а все ж милими, жартами...»

Аби не наражатися на непривітні, а то й лихі, позирки (*«Знайшов де стати!.. Іншого місця нема?..»*) поодиноких перехожих, уражених через одного синдромом затяжних новорічних гульбищ, у чому, власне, її крилася причина крайньої знервованості й наступленості їхніх пом'яких, ніби пожованих і виплюнущих, облич (а саме такі фізіономії, котрій вже десь переважно й сновигали містом), – Леон відступив на край хідника, дістав цигарку, закурив...»

Згадав, як бідкалася Же у ту останню їхню зустріч, того передноворічного вечора: «Ось пойду, і забудуть мене тут...» А ще – як зазирала благално в очі: «Ти заходь сюди, Леончику, добре? Зайдеш – то, ливись, і про мене, може, згадаєш...» Щось у тому її прощанні, у тому її передвід'їзному «валізому» настрої було такого, із чим Леон мав би запізнатися тепер і сам...»

Мабуть, почуття людей, змущених – байдуже, зі своєї волі чи примхливості долі – круто змінювати звичайні плини життя, різнятися мало. Вочевидь, на таких зламах людина мусить передовсім відчути, бодай підсвідомо, безглупдість племкания іпозії стабільності. Того, що було, вже не буде ніколи, віднині усе це залишиться тільки в минулому, якщо й не чужим докінечно, то – відчуженим, щезлим безповортно. Так, безповортно, – бо навіть якщо колись і доведеться знову вернутись сюди (зумисне чи принагідно, ролі не грає), вернутися навіть у схожі або й нічим не відмінні од попередніх обставини, – все одно: це наступне перебування тут буде хіба лиши новою присутністю, але аж ніяк не поновленням чи продовженням того, що відбувалося в часі ранішому. Сказано ж: двічі увійти в одну річку – непідвладно ні кому...»

«Власне, – вигріла думка, – самої рікі це стосується щонайменше. Просто ти сам входитимеш у неї вже іншим, і по-іншому, із геть інакшими прагненнями, і намірами, і відчуттями... Час не тільки заживлює рані, він також невблаганий ківелятор минулого, переписувач найпам'ятливіших вражень і ретушер найвизначальніших візій...»

Sekcio 29: komedio kaj drama

Заповітна мрія із ногами від грудей. Божевіль літне од смерті. На війні як на війні. Не треба підутьти позиції й позиції (звучання холосе, значення – не дуже). Папір все спертий. Похорон краще, ніж весілля. Медоточите слово «вклада». Ховати казнокрада з політою поганже. Виважеться, «матків конфуз» ще й зданієм думані. Ледь не відкушений язык. Концерт оркестра з мером і лаза-байкою. «Ах, мебувало як радів Ган Дом: чудомий сон, прекрасний сон!» Візит малодої безумішої вдови. Що спільного у суддів і священиків? Хабар – румітіна слова праносуддя. Деколте як засіб штатажу.

– Ти хто? – тихо і спріковола, чи й не самими лишень очима, спитав Прессер Ватіфф.

– Твоя заповітна мрія!

Ватіфф мляво махнув рукою, мовби намагаючись відслонити з очей полууду. Обриси заповітної мрії хитнулися, сколихнулися, заряхтили, ніби скаламучене хвильками від укиненого камінчика відображення на воді, попливали, розілескалися, але сама мрія не зникла, не пропала назовсім...

– Отамнівся? Ну й правильно. Помирати тобі ще рано. Не час.

Вона всілася на столі, демонстративно звісивши довгі ноги (*про такі казкуть: «важі від грудей»*), і не просто звісила, а ще й заходилася, скориставшись Прессеровою беззахисністю, весело і безтурботно, із рівномірною монотонією теліпати ними над самісінським піском Пресера, замалим не черхаючи п'ятами по кінчику носа, мимовільно, а чи й цілком свідомо, наганяючи на нього чергову порцію страху; на Пресера, зрозуміло, а не на його носа, – хоча й не виключено, що і на носа теж, бо інакше навіщо би йому, носові, було, панічно форкаючи, конвульсивно втягувати ніздрі, аж із такою силою, що вони у певні моменти западали глибоко усередину, провалюючись, як то буває із прогнилими носами невиліковних сифілітиків...

– Ти хто? – сяк-так очуявшись, знову спитав Ватіфф.

– Я вже казала. Твоя заповітна мрія.

– Не мели дурні, – спробував розсердитися Прессер; не надто вдало, втім: був ще занадто кволим, а отже й нездатним до повноцінних емоційних сплесків.

Вона перестала теліпати ногами, голосно висякалася, навмання потягнулася рукою до стоса документів, навмання ж висмикнула із нього якогось папірця і втерла об нього пальці. Затим посміхнулася – невинно, подитячому, тендітно, – і легко, невимушено, із просто-таки виншуканою спритністю зісковзнувши на підлогу, відбігла, змайнувши повітрам, ніби легкий морський бриз, кілька кроків і зупинилася навпроти вікна.

— Звідки ти тут взялася? — поцікавився Пресер Ватіфф трохи дивним, як для цікавості, тоном — себто тоном, у якому цікавість не домінувала, а лише злегка, ніби усковз, означувалася.

— Випадковий збіг обставин, — одразу він, так само особливо не переймаючись, чи відповідь Й звучатиме достатньо широко і переконливо. — Нічого дивного, — продовжила небавом, — із нами, мріями, так трапляється доволі часто.

— Що? — перепитав Ватіфф, усе ще, втім, не вірячи, що все це відбувається насправді, що це не сон, не маячня, не виплід хворої уязви.

— Пусте, — усміхнулася, кокетливо відвішивши погляд, і, ніби раптом засоромившись (*а маправду — уміло й тільки маслозаджується собою, безціпною й неперевершеною*), прикрила складеними човниками долонями молочно-сніжні свої перса.

Власне, тільки тепер Ватіффу і дійшло, що *заповітна мрія* стоять перед ним... ну... як би це точніше висловитися... ну... така, що Й слова, зараза, розбігаються — заразом із очима...

Узріти *заповітну мрію* наживо і так було нечуваюю річчю, а тут — ще й у такому наряді... у такому одягнні... ну... такому... ну... абсолютно голу!..

«Мабуть, я божеволію!» — із жахом подумав Ватіфф.

— Не варто так жахатися, — залишив у його думки, заспокоїла *заповітна мрія*. — Божевілля ліпше од смерті. Божевілля — це щастя.

— Щастя? — очамріло вигнув дугами брови Пресер.

— Ахкаж, щастя! — твердо, зі знанням справи і непохитною вірою у безгрішність своїх висловлювань, кивнула *мрія*. — У тих, кому пощастило збожеволіти, життя стає набагато дивовижнішим, барвистішим і незрівнянно яскравішим.

— Це ж чому? — спитав Ватіфф, і то не просто так, а з непідробним інтересом.

— Дасть бог, невдовзі сам дізнаєшся, — усміхнулася бадьюро Й загадково. — Головне, для божевільних не єсунє недосяжних мрій.

— А ти? — зволоженіши язиком зиццацька пересохлі губи, хринло спитав Пресер.

— Я твоя заповітна мрія, — хитрувато примуржилася (*«все зрозумівши із півслова, усе з півнатку вгадавши»*), — а отже...

— Що, справді? — перехопило Пресеру подих, аж він заледве знову не зинпритомнів.

— Справді! — спокусливо засміялася, вигинаючись по-змійному. — Справді! Але для цього ти маєш роздягнутися...

— Роздягнутися? — ошелешено викотив очі Ватіфф.

— Або ж, принаймні, розщібні ширінську...

— Ширінську? — занервував Пресер. — А це для чого?

— Тобто? — розгубилася *заповітна мрія*. — Як це: для чого? Для того!

— А, ти про це? — Ватіфф заперечливо мотнув головою. — Воно мені треба!..
— Як це? — приголомшено роззвивила пельку *мрія*.

Її вражені очі виміть розбухли до гіганських розмірів. Аж до таких, що здалося: самої *мрії* не стало — залишилися тільки величезні, як повітряні кулі, обезумілі вирви.

— І чого ж ти хочеш?

— Ясно, чого! — поперло Пресера. — Хочу бути мером!

Ах, яка неперевершена безпечності!..

Як усяка фурія, такого безшардного, зухвалого приниження *заповітна* *мрія* подарувати не могла нізацю і нікому, не тільки Пресеру, — була ж бо певна, що при її появлі у будь-якого чоловіка не повинно виникати ніяких інших думок, крім однієї: бурхливого й непогамованого бажання до владіння фантастичним її тілом... І жодних варіантів.

— Ну ти й гнида! — метиво скорчилася у хижій інавгусти *мрія* і, зімкнувши на Пресеровій шніл лещатами долоні, остервеніло заходилася його душити...

*...А що ж нам? Нам що загивається робити? Не отисувати же передсмертні корчі бідолахи Пресера Ватіффа (а до того, либоп', і їдеться, надто ж про і знавсіндо устромила заповітна *мрія* в його горзо пазурі), тим паче — не смакувати їх ними: жертва не той, та її ми з тобою, любий мій чичачу, естети як-не-як (хоч би що про нас не говорили!), не в наших правистах втішатися з чужого лиза; бодай толу, що подібні речі ніяк, нізацю не вписуються у канони прийняття серед нас, естетів, моделі поведінки.*

У ситуаціях, коли ми неспроможні або втратилися у хід подій, ані, інші більше, запобігти єхніму фатальному фіналу (до того ж, що не наша місія — вершити чиство долі!), нам загивається хіба відсторонити погляд, відійти убік і, десь присівши на оселі (а літнє — зручно умостившись у тіньочку в гамаку), удацися до філософських екстраполяцій (не «полюцій»!). Тим паче, що заняття це наразі ще й тим для нас присіннє, що нема потреби мучитися пошукаючи теми — сале життя з люб'яністю підкіпнуло, вірніше, смерть...

Відтак, некватом закуривши чи відсьорбивши із порцелянової філіжанки запашної кави, замислено окіtem зором до біса гарний, пречудесний видникіз, прислухаємося до безтурботного цвірін'якання десь зовсім поруч, чи й не під самим вухом, байдорих шебушилих горобців, помилуємося тим, як бавиться по-парубоцьки кітер кронами дерев, піддираючи, немов спіднички, віття («Ідилія — немарна зовсім штука, чудове плю для умоглядних вправ...») — та й, згадавши, чого ми, власне, тут усілися, напустимо на парсути епохальності: «Ну що ж, приступимо!»

I, витримавши значущу паузу, продовжимо, стараночись — ліше стараночись! — обійтися без зайвих викрутасів і заумних фіглів:

«Річ відома, не нова, а отже її беззбожно багальна: жадоба влади звела зі світу не менше людів, аніж крикаві смертоносні війни; зрештою, і самі війни —

нічо інше, як явне чи приховане породження, а властиво лиши продовження, безперервної й незгасаної апі на ліття жорсткої, немилосердної й безжалісної сутинки за владу. Звісно, світ ужсе не такий примітивний, як колись (зрештою, ще так порівняно недавно!), він полудрішав, посоліднішав, позбувся прямолінійності, відтак зробився досконалішим, витонченішим, хитрішим – начинячись без засторог і зайвих, непотрібних мулькостей сумління називати чорне білим; навчився подавати інцерні егоїзм у привабливій обертіні альтруїзму; зажерливі мізантропи наловчлися із незмінним успіхом здобувати почесті і завіри фізантропів; капти засвоїли мистецтво розважливово-будінню ститати налево і направо голови кому-потало, цілком переконливо при цьому удаючи із себе нещасних жертв обставин і добродорядних сентиментальних громадян, готових безумінно годинами ридати над трупником необачно потонулого в поводлі мух; парандильні гонники-експропріатори і недоумкуваті крадії жіночих канелюшків правлять балом, а почасли й дерожавами... На війні – як на війні, і війна за владу, хоч би у які обладунки її не виряджали, якими б гаслами не прикривали, які б не проголосувалися цілі – у суті своїй завжди залишаються ненажерливим, хижким, немацьким рубіщем не на життя, а на смерть. А щодо красиваї романтичної бригадити на манір того, що світом править любов... Визнаймо, відкинувші блазніство: якщо їй править світом любов, то це – любов до влади!»

...Панір, як мовиться, все стерпить (чудова і корисна в усіх сенсах здатність!), а все ж про те, чи бачив Пресер Ватіфф у завершальній фазі свого земного існування яскраве світло у кінці довжелезного тунелю-коридору, дурно базікати-описувати не станемо. Свідками того нам бути не судилося, і слава богу: нам-бо є ще чим зайнятися й на цьому світі.

А загалом, настав момент, коли ми можемо на Пресері, як персонажеві роману, зі спокійною душою поставити крапку. Та ми й поставили б, напевно, коли би не один мій приятель, закоренілій нежонатко. Власне, не так він, як одна його, улюблена й фундаментальна, фраза, що її він роками не втомлюється тулити, не надто й добираючи нагоди, до усякої розмови (не жартома, причому, а на повному серйозі):

– Похорони краще, ніж весілля. Ніхто не пристас: «Коли вже ти?»

Так от, про похорони.

Тільки, бога ради, не вірте баечкам Ноля Дане й Марсела Сильви, що похорони в Каїруані – то така річ, порівняно з якою карнавал у Ріо-де-Жанейро – не варта тухлого яйця нікчемненька забавка. По-простому кажучи, це не зовсім так, а якщо ще простіше – то є брехня, безсовісна й нахабна. І того, хто візьметься вам втирати подібну ахінєю, можете без зайвих реверансів відіслати за відомою непристойною адресою, а як матимете натхнення і бажання, то її значно далі.

По-перше (і по-друге... і по-третє...), нікому із кайруанців не втепнеться у голову вийти проводжати покійника в останню путь, одягнувшись у яскраве різномарнісі вбрання, тим паче – напівголим; так само тут не прийнято під час скорботної процесії влаштовувати бучний гармілер із веселими танцями і співами: не заведено також під час похорону чоловікам чіплятися до незнайомих мімр, так само як жінкам не велено підморгувати (ну й таке інше у підомім сенсі) незнайомим злодію, – не заведено й не велено, передовсім, ще і тому, що де їм, незнайомим, узятися у нашому маленькому містечку, де всі всіх знають у обличчя й поіменно? Із інших же місць на похорони хтось прибуває украї рідко, а якщо точніше, то майже ніколи: відсутність телефонного зв'язку робить практично неможливим вчасно сповістити небіжчикових родичів, друзів чи знайомих, – це раз. Якщо ж якимось незображенним чином сумні змістка таки до них доб'ється, дістатися вчасно їм все одно навряд чи вдасться – із причини відсутності сталого автобусного чи будь-якого іншого сполучення. Звісно, можна спробувати добрatisя й на власному авто, але подібних випадків, здається, не траплялося; чому – нам залишається лише гадати. Найпростіше, зрозуміло, списати все на препаскудній стан доріг із боку Шнеярaku й Таурхабу, але цей аргумент виглядав би не надто переконливо – он Колонешро у якийсь там спосіб вряди-годи ними їздить на своєму «Форді», та й зайда он також якось примудрився добратися до нашого містечка, отож виходить, що, попри все, суцільні бакай і ями на дорогах – не такі все й нездоланні перешкоди... Вочевидь, причину варто вбачати в іншому, а саме в тому, що зазвичай далекі родичі кайруанців (далекі – у тому розумінні, що живуть дійніде) своїх тутешніх кревняків, м'яко кажучи, жалують не дуже. Якщо ж говорити прямо – пихато зневажають, вважаючи їх, як і загалом увесь місцевий люд, за безнадійних недоумків. «Бо якби мали хоч краплю оліїви в голові, давно би уже вийшли звідси! Як можна жити у такій нештоланій дірі?!» – приблизно так (цілком резонно, як їм самим здається) аргументують далекі родичі своє нешанобливі зверхи ставлення до кайруанської рідині, а гамузом із нею і до решти мешканців містечка. (*Що на це можна відповісти? Хіба погодитися: таки юю недочуття!* Як на те здогадається, то й справді варто було б вийти – одним махом і усім. Бодай заради того, щоб усістися на шії зарозумілки родичам: «*Вам не подобалося, як ми живем в Каїруані? Насміхатися радили, схильяли? Ну що ж, тепер, единокровники ви наші дорогенькі, потурбууйтеся забезпечити нам райське іспування!...*»)

Брехня брехнею, а проте є дещо, що у певнім сенсі таки ріднить карнавал у Ріо і похорон в Каїруані.

Як і на карнавал у Ріо, на похорон в Каїруані збирається усе містечко.

Щоправда, у Пресеровім випадку все було геть не так: ховали його скромно й непомітно.

– Ми влада! – отолосив Ган Дон, покликавши найближчих «сотрапників».

Були присутні усі, крім комісара (його Ган Дон, із відомих нам причин, звелів не звати) та віце-мера, якого просто не змогли ніде знайти. «Наче крізь землю провалився!» — доновідав кур'єр. Що Кон Дом сидить у буцегарні, зрозуміло, ніхто й нізащо уявить не зміг би, а розпитати стару прибиральницю не здогадалися...

— Ми влада! — повторив Ган Дон.

Очі «сопрапників» спалахнули піднесеним — зрештою, як і завжди, коли їм нагадували, що вони «влада». Хоч, далібі, вони ніколи ні на мить про те їх не забували; та менше з тим, для слуху їхнього це все одно було приемно й необтяжливо, ба більше: воліли упіватися цим медоточинним словом без міри і безперестанку. Бо що, власне, для них важила влада? Чудовий спосіб нічого не робити й ситно їсти. Виняток складали хіба Янг-Ол і Пад Лока: цим двом у силу специфіки їхньої діяльності, та ще й помножену на скажену інсанітість, усетаки доводилося крутитися, іноді й добряче; можна навіть стверджувати, що на фоні інших «сопрапників» вони виглядали ошаленілими й інтомінми трудягами.

— А влада, якщо вона сильна, не має права виставляти напоказ простому люду...

Тут Ган Дон на хвильку запнувся: очевидно, він сам для себе ще докінечно не сформулював, чого саме не повинна влада виставляти напоказ простому люду.

— Зрозуміло? — обів мер поглядом «сопрапників».

— Зрозуміло! — дружко закивали «сопрапники».

— А раз так, то, значить, так: жодна жива душа в Каїруані не повинна довідатися про смерть Ватіффа! Між іншим, — зменацька обернувся мер до Гаяна Мангера, — причину вже встановили?

Мангер навіть спітнів. Звісно, йому лестило, що із-поміж усіх «сопрапників» увагу мера привернула саме його персона, тим паче — за відсутності Кона Дома це можна було би потрактувати як провісний знак, що шанси посісти крісло віце-мера у нього, Мангера, високі як ніколи.

А втім, Гаянова радість була недовгою. Не діждавшись миттєвої од нього відповіді, мер тицьнув пальцем в Пенісо Гума:

— Ти скажи!

Мангеру підломилися ноги...

— Серцевий напад! — і оком не моргнувши, озвучив Гума первіс, що прийшло йому на думку.

— От молодець! — розщедрився на похвалу Ган Дон. — Не те, що дехто! Ціно!

Якийсь момент — і Гума підріс на цілу голову, а його амбітний, горділивий погляд, здалося, заледве не піднісся до небес. Може би Й піднісся, та на заваді була стеля.

Умить зорієнтувавшись, куди дме вітер перемін, «сопранікі», штовхаючись і енергійно орудуючи ліктами, поспішили обстутити Пенісо тісним кільцем, аж від такої неочікуваної, незвичної надмірної уваги йому зробилось трохи ячно. «Звикай! — оговтавшись, щасливо і блаженно подумки підбадьорив себе Гума, так, ніби питання його віце-меретва вже залагоджене остаточно і безповоротно. — Все тільки починається!»

— А що ж нам робити із Пресером? — подав голос Янг-Ол. — Тобто із Пресеровим тілом?

— Запитання слушне, — чухавочи себе під пахвою, задумливо кивнув Ган Дон. — Труп кудись треба подіти...

— Є тут у мене одна ідейка, — озвався Гума.

— Кажи! — звілів Ган Дон.

— А давайте позісімо на цього усіх собак...

— Із дуба впав? — вибалувши очі мер. — Як це — повісити собак?

— І зовсім не з дуба, — взявся пояснювати Гума. — Пам'ятасте антикорупційну директиву?

— Ну, пам'ятаю, — неспевно пробурмотів Ган Дон. — Але до чого тут вона?

— План такий. Робимо із Ватіффа корупціонера...

— Що, із мертвого?

— Чого — із мертвого? Заднім числом. Ну, ніби його було викрито, скажімо, вчора...

— І що нам це дас?

— Оголошуємо, що сьогодні він, не витримавши мук сумління...

— Ну, це вже занадто! — запротестував Ган Дон, аж тепер зображені, до чого хилить Гума. І не лише зображені, а й беззастережно сприйнявши його план. — Таке сказанути! Сумління — це явний перебір!

— Гаразд, — погодився Гума. — Тоді просто зі страху перед покаранням...

— Так-то ліпше, — кивнув Ган Дон. — І правдоподібніше.

— Отже...

— Отже! — безапеляційно перебрав ініціативу у свої руки мер. — Отже, цей підлій корупціонер, злякавшись моого праведного гніву, наклав на себе руки. Так? — Ган Дон обвів важким, вимогливим поглядом «сопраніків». — Я вас питаю! Так?

— Так! — пролунала чітка і одностайна відповідь.

— От і чудово! — задоволено потерпіши долоні, мер на якийсь час замовк, а тоді, подумки щось там собі прикинувши, радісно звістив: — Заодно й на похоронах зекономимо! Вивеземо його на старий цвинтар, тихенько і без зайвих церемоній. Негоже того, хто обкрадав казну, ховати із почестями й помпою.

— Ну так, — озвався Хабаряну-батько, — у столиці, як дізнаються, за таке по голівці не погладять!

— Не погладять! — докинув Хабаряну-син.

— Між іншим, про столицю! — загорівся мерів погляд. — Ти, Пенісо, ось шо...

— Слухаю! — вистручинився Гума.

— Терміново підготуй звіт про наші грандіозні успіхи у боротьбі з корупцією...

— Буде зроблено! — відчеканив Гума, не забувши одразу й уточнити: — Дозволите висвітлити і ваш особистий видатний внесок?

Ган Дон глянув на Пенісо лагідно і тепло, усміхнувшись, поплескав похвально по плечу:

— Викопуй!

— Із такої нагоди варто влаштувати урочистості! — несподівано подав голос Хабаряну-син.

На якусь мить «сотрапники» поголовно, із мером включно, оніміли й остановили — настільки неймовірно приголомшлившим виявилося Тхіс здивування. Ще б пак! Відколи знали Хабаряну-сина, упродовж бозиз-скількох вже років він не зронив жодного самостійного слова, тільки знай повторював за старшим Хабаряну, імітуючи до найменшого батькові інтонацій, жести, міміку і рухи. Ніхто, відтак, нізащо уявить не міг (і старший Хабаряну в тім числі!), що цей «татків конфуз» може бути здатним на власні, хай назіть і нікчемні й дуриуваті, судження.

— Та ти що, синку? — попуро висвірився, прийшовши до тями, Хабаряну-батько. — Що за хурню ти мелеш?

Сказано це було таким нищівним тоном, що всім одразу стало ясно: задниці старшого чиновника представництва федерального комітету дозволів і заборон сьогодні буде непереливки — ох, погуляє ж, погуляє по ній батьків ремінці!..

— Чого це хурню? — осмілився перечити синок.

— Ні, це ж треба до такого додуматися! — регочучи, покрутив пальцем біля скроні штатмейстер розваг і церемоній Гаян Мангер. — Урочистості з нагоди похорону? Рехнутись можна!

— Я ж не про похорони! — уперто випнув підборідка Хабаряну-син. — Я про те, що треба якось відзначити наші успіхи у боротьбі з корупцією. Концерт якісь чи що...

— А що? — Ган Дон весело мугнув. Ідея молодого Хабаряну йому явно притала до душі. — Недурно! Зовсім недурно... Молодець!

Хабаряну-батько, умить забувши про свій, буквально ще секунду тому твердий і непохитний, намір розтерзати сина на дрібні шматочки за дурний язик, розцівів пишною самоцдоволеною усмішкою:

— Моя школа!

— Та що ти кажеш?! — голосно сплеснувши долонями, дошкільно вигукнув Ган Дон; воно й не дивно: мер терпіть не міг, коли якася свиня нахабно бралася

зазіхати на його персональні заслуги. — Думай, що верзеш! Рознущився, бачу! Я, значить, плекаю кадри, виховую, вкладаю душу, вчу, а ти он як? Ну-ну...

Хабарину-син гордо напинув вилиці, а Хабарину-батько із розпачу заледь язика собі не відкусив.

— А ти, Гаяне, чого стойш? — вакинувся Ган Дон на Мангера. — Займись концертом! Щоб сьогодні ж!

Із гімназії у «Колосійний зал» мерії було покликано оркестр. Зрештою, оркестр — надто гучно сказано для двох скрипок, трамбона, мандоліни, гелікона й барабана, але при всьому тому віддамо належне гімназистам-музикантам: грали вони, може, недостатньо вправно, але достатньо голосно; принаймні, складалося враження, що інструментів утрічі більше.

Після першої ж п'ески меру засвербліо продемонструвати публіці¹ також і свій талант. Мангер зганяв за пала-байкою — і почалося...

Ах, який то був концерт!

Ах, що то був за концерт!

— Та такого концерту світ ще не знав і не чув! — вищіврізькував витьохував, ласо облизуючи лисняві, як масничка, губи Гаяні Мангера. — О, як ви грали! Як ви грали!

— Справді? — перепитував Ган Дон. — А мені здалося, що я трохи був не в формі. Мабуть, нервував...

— Та що ви! Що ви! — замахав руками Пеніко Гума. — Ви грали наче бог!

— Ціль! — обірвав його Гаяні Мангер. — Що це значить — наче бог? Ніяких наче! Ви, — вистелився, по-гусечи витягуючи шию, перед Ганом Доном, — ви бог! Единий і неповторний! Як сонце!

— Чого це як? — підскочив Пеніко Гума. — Сонце! Сонце! Без усяких «яко»!

— Та досить, досить вам! — манірно заскромнивши мер. Але одразу ж, ніби схаменувши, чи не перегнув, бува, із тією недоречною скромністю патичину, окинув бігким вимогливо-очікувальним позирком «сопрапників»: — А що? Це їй справді було геніально?

— Не те слово! Не те слово! — вискочив наперед Нік Шакур, учитель музики із гімназії (ну й, зрозуміло, керівник гімназичного оркестру), що допіру скромно стояв збоку. — Яка геніальна, яка божественна імпровізація у третій цифрі, коли замість сі-бемоля ви видали просто таки шокуючий фа-дієз! А який неймовірний пасаж у п'ятій! Весь оркестр — до-дієз мажор, а ви — соль мінор, та ще й із випередженням на півтакта! Цілковито неповторна, абсолютно оригінальна інтерпретація, до якої навіть Моцарту дзуськи!

— Не знаю, не знаю, — знову запав на скромність Ган Дон, — про що ви таке говорите, я ж у нотах, якщо чесно, не дуже, я все на слух...

— Тож і кажу вам: геніально! — змахнув високо піднятими руками Нік Шакур. — Я знаю безліч музикантів, котрі грають тільки по нотах, так усі вони.

¹ Поштучно: Гума, Мангер, обідва Хабарину, секретарка мера, Стрижкова Йозка, Янг-Од, скарбник, кур'єр і особистий кухар мера.

й-богу, пігтя вашого мізинця не варті. От немас у них ані глибини, ані такої, як у вас, фантазії польоту!

«А публіка!.. А публіка!.. – візьмемося довершити картину. – Які неперевершено-тонкі цінителі високого мистецтва! Як зворушливо вони аплодували, як довго її наполегливо кричали: «Браво! Браво! Браво!» – і вимагали кожен твір на біс! Аж важко було стряматись від сліз...»

У час, коли «ах, небувало як радів Ган Дол: чудесний сон, прекрасний сон», безутішна молода вдовиця Пресера Ватіффа,¹ мимра Бейджа (власне, тепер вже ніби й мимза знов), переступила поріг холостяцької оселі судді Коня Верта.

– Це добре, – каже Кон Верт, підводячи вдовицю до кріслка обіч вікна, заштореного цупкою непроглядною тканиною.

– Добре, що я прийшла? – кротко всміхнулася Бейджа.

– Добре, – каже Кон Верт, – що наш лікар панічно боиться крові, а від вигляду гнійного фурункула, чи чогось там ще такого, втрачає свідомість. Хоча, – усміхнувся заневажливо, – свідомість і лікар? Речі і так непоєднувані...

– До чого тут лікар? – підвішив очі, здивовано смикав довгими чорними війками безутішна вдова. – Пресеру вже ніхто не...

Бейджа голосно скликнула.

– Ах, перестаньте! – кривітися суддя. – Коли би наш лікар був здатним провести розтин, розмова наша, цілком ймовірно, мала би інший характер. Щось мені здається... Може, він таке щось з'явив? Ну, ви ж розумієте, про що я...

Кон Верт зробив чималеньку паузу. А безутішна вдова зробила вигляд, що не зрозуміла натяку...

Суддя вичекав, подумав... Подумав, що голими руками Бейджу не візьмеш (а взяти, гей-би, був не проти) – і вирішив зайти із іншого боку. І то навіть не збоку, а здалеку.

– Знаєте прислів'я: як корабля назовеш, так він і плаватиме? Із людьми те саме. От чого було моїм батькам не дати мені інше ім'я? Ну от хоч би й Білл. Чи, скажімо, Роджер.

– Вам не подобається ваше ім'я?

– Не в тім справа, подобається воно мені чи ні. За стільки років я вже до нього звик, зрісся із ним. Власне, я ж і не про ім'я. Саме по собі воно дуже навіть імпозантне. Вся притика у поєднанні імені і прізвища. Ви ж послухайте, як це звучить: Кон Верт. Ви уловлюєте? Уловлюєте?

– Ах, звісно ж! – безутішна вдова Ватіфф потягнула рукою до сумочки.

Кон Верт перехопив вказівним і великим пальцем поданий вдовою конверт і, підсучивши суддівську мантію, поклав його до кишенні штанів.²

¹ Тому її безутішна, що молодою лишилася без старих перспектив відомої утехі.

² «брозі – двигун корупції!» (Карел Полачек).

— Батько мій, царство йому небесне, був священиком, — сказав довірчо, поправляючи обладунки. — Я тому і став суддею.

— Пробачте, — звівши вгору брови, уточнила вона, — не простежую зв'язку.

— Справді? — здивувався Кон Верт. — Це ж так просто! Мантія і ряса — вони ж так подібні!

— А... — зашарілася вдовиця. — Ну так... Я не подумала якось... Дійсно, дуже схожі...

— Ну от, тепер, коли ми з вами знайшли спільну мову, скажіть-но мені, як духівнику на сповіді: від чого помер ваш чоловік?

— Пробачте, — обплекта кризакам поглядом Бейджа, — але я вам запла...

— Тсс! — застережливо прикладав пальця її до губ Кон Верт, а безутішна вдовиця не проминула нагоди легенько і красномовно лизнути його кінчиком язичка.

— Гадаю, — проказала напівшепотом, — нам варто порозумітися.

— Завжди готовий, — відкazав Кон Верт. — Тільки майте на увазі: я непідкупний.

— Я знаю, — сказала вона. — А ще я знаю, що у моого чоловіка було хворе серце. От воно і підвелло. Мангєр каже, що все сталося через якогось гівнобда, що нагадив на Пресерів портрет... Ви мені вірите?

Вона скліпинула.

— Вам ніхто не казав, що вам пасує чорний колір? — поцікавився суддя, торкаючись долонею до жалюбної хустинки на голові вдовиці.

— Ніхто, — сказала вона. — Правда...

— Гаразд, — задоволено муткинув Кон Верт, вдруге піасовуючи до її губ пальця.

— Закройте справу, — сказала Бейджа, тручинсь об палець гладенькою, ніби шовковою, щічкою, — от і все...

— Із задоволенням зробив би це, і то негайно...

— І я, — розпащіло шепнула вона, ловлячи пальця краечком губ.

— Але не все так просто, — зітхнув суддя. — Розумієте, є певний порядок, процесуальні норми, визначені законом процедури... Мене дещо непокоїть. От, скажімо, незрозумілі бурі плями на Пресеровій шині... Звідки вони взялися?

— О, це легко пояснити! — повеселіла Бейджа. — У нас була шалена ічка перед цим...

— То ви на таке здатні? — зaintrigовано облизнувся Кон Верт.

— Я здатна на багато що! — хвалькувато й гордо піддерла носика вдовиця.

Суддя відчув, як кров шугнула йому в скроні.

— Все одні!.. Треба взяти свідчення, оформити купу паперів, а на це може піти не один тиждень.

— Я розумію... Із одного боку, так, є порядок, норми, процедури, а з іншого...

Опнутила очі... Вірніше, вказала поглядом на білі м'ячики грудей, готових викотитися із декольте.

— А з іншого, — продовжила, стинивши голос, — є модода вдова, що знемагає від скорботи їй горя. Чоловіка не вернеш, а жити ж якось треба. Хіба ні?

— Звісно, що треба...

— Буду з вами цирюлю, — сказала Бейджка.

— Я тільки за! — підступнивши упритул до неї Кон Верт. — Тільки за!

— Мені сказали, що поки справа не закрита, пенсію за втрату годувальника мені присвічанти не можуть.

— Це так, — кивнув Кон Верт, зануривши погляд в декольте, — такий порядок...

— А якось приншвидши?

— Дуже важко! Неймовірно важко! Навіть скажу так: це практично нереально...

— Отже? — у вдовинім тоні раптом вчулася погроза, а її долоня потяглась затулити м'ячики грудей.

На Бейджкін подивився, подіяло бліскуче і миттєво; настільки, що вона й сама не сподівалася...

— Отже! — здивився Кон Верт.¹

¹ А те, що потік базікалі недоброзичливці, буцімто Бейджка «утримала проблемку» через ліжко, — було безпardonною інцидою брехнею. Вам потрібні докази? Будь ласка! Завітайте до оселі Конна Верта — і переконайтесь самі: нікого ліжка тут немає. Є тільки диван. Добротний, суцільно шкіряний диван, про існування якого Бейджка, либонь, і не згадувалася на той момент, хіба може колись пізніше взвільна, бо цього разу якось вони надто швидко усе сталося, із високу, сказати б, не сходочі із місця... А до того ж — як не верти, як не викручується, а не личить вдовини, наїйті молодій і безутішний, у перший же вечір назово здобутої свободи забиратися в постіль до чужого мужчини. Це, так би мовили, теоретична частина питання. На практиці ж все зияється ще менш захоплюючим і да неприємності базальними. Та ви, певно, і самі вже згадувалися? Ахаж, інтуїція вас не підвела! На дому дистанцію суді не вистачило. Зрештою, і на коротку теж. Все виглядало десь приблизно так: «На старт!.. Увага!.. Марш із пляжу!..» Повторювати спробу сенса не було нікого: бігун обшивиркається, змарнів, утів і не підвіситься... («Цо можема шучи ще додати? Із у довгої ділі мани — це не комерція до кінені пахам!»)

Sekcio 30: torturo scio

Війларе Кучвеш виводив Гісна Капшо на чисту воду. Дурне правило. Запуда. Прокористь від бамачок. Коли зромі потрібні позаріз. Перше із семи кіл лекси. Аналіти. Кучвеш відповідається ставати жеривкою. Геніт та ідоми.

— Кажуть, що ви, чоловіче добрий, обзываєте мене старим маразматиком.

Війларе Кучвеш метнув у Гісна вогнистого погляду.

Метнув так, що дужки його масивних рогових окулярів кілька разів підскочили на перенісся, а грубі скельця лінз заледве не поплавилися.

Капшо інстинктивно примружився і застережно виставив вперед руку.

— Ale ж це обурливо! — підвіщив голос Війларе.

— Братця мас на увазі, — іронічно покидаючи, прокоментував Аналітолі, — що не такий він і старий.

— Хто вам таке наплів? — вигріщив очі Капшо, вимакуючи хустинкою вмомент змокрілу від хвилювання потилицю. — Це наклеп!

Звісно, Капшо лукавив. І Війларе, звісно, це знов. Ale й видавати, хто ваніс йому у вуха Гіснове паплюжая, не збирався; ще й тому, що був певен — Капшо і сам відас, хто той наушник. І, звісно ж, не помилився.

— Ви би менші слухали Дане! — вигукнув Капшо. — Хіба не знаєте, то таке брехло! Така підла душа! Йому зби тільки обпаскудити когось!

— По-перше, — криво усміхнувся, розтягуючи губи тоненькими смужечками, Війларе, — даремно ви думаете на Дане, він тут якраз ні про чому.

— Та що ви таке кажете? — вражено, із недовірою сплеснув долонями Гіси. — От не розумію! Навіщо вам його вигороджувати?

— Отже, — аж засяяв Війларе, тішачись із того, як легко і спритненько вдалося йому провернути дільше із виведенням бузуїра Капшо на чисту воду, — ви таки обзываєте мене маразматиком?

(Слово «старий», очевидно, він не ужив тепер цілком зумисно...)

Заганувши, що Війларе Кучвеш обвів його, мов малопушка, кругом пальця, Гіси Капшо враз набігнувши, мало не луснувши з досади, а тоді ще й позеленів, зробивши дівчачим чином схожим на недостиглив каштановий плід.

— Е-е! — порснув уїдливим смішком Аналітолі, на коротку мить (*рівно на стільки, щоб зробити кілька слів*) однявши від губ бутлика з вином. — Братця мій на такі фокуси мастак!

— А то! — гордовито напинув вилиці Війларе. — Це, братця, ціла наука!

— Професор! — іронічно хмікнув Аналітолі, із урочистим виглядом підносячи горличко бутлика до рота, а отже й повертаючись до единозартісного, на його непохитну віру, у цім жигті заняття...

— Коли би я не був маразматиком, — насмішкувато позиркуючи на Гісна Кашто із-під опущених і злегка примружжених повіків, неспішно проказав Війларе, — я би, може, сподобився вас чимось пригостити, бо воно й годилося б за правилами гостинності...

— Ти, братця, акуратніше! — розхвилювався Анаїтоль. — Акуратніше зі своїми правилами! Ти мені ще «антру» тут згадай!

— То дурне правило, — заспокоїв його Війларе. — Цілковито незбагненне у сутності Й природі своїй, а відтак і вимагати його дотримання — абсурдно!

— Ну їй добре, — Анаїтоль відлягло од серця, він прищурив від задоволення очі, і перед тим, як знову приластися до буттика, навіть удостоїв брата похвали (факт показовий, бо загалом подібне трапляється вкрай рідко, можна й сказати, що майже ніколи); — Хоч ти і зануда, але мудрості у тебе не відініш. Що с, то с...

Що би ми собі не думали, а попри нарочитий скепсис, постійне під'юджування і відпускання шпильок на адресу Війларе, про ворожинчу увіч не йшлося. Брата Анаїтоля таки любив. Стримано, без екзальтацій, тихо і немов сором'язливо, але широ... І розбирався Анаїтоль у багатьох речах, мабуть, аж ніяк не менше од «ходячого довідника» Вія, а якщо і менше, то ненабагато, просто знання Анаїтоля носив при собі, для свого, *об'єт^с елгіт^с*,¹ камерного вжитку. Загалом, був людиною дещо замкнутою, хоч компанії ніколи й не цурався; але верховодити уникав, волів сидіти ніби остронь, неквапливо поцмулюючи вино чи який інший огrodusений іектар, із байдужим, а то й відсутнім, виразом на обличчі; утім, то було враження здебільшого оманливе, бо насправді Анаїтоль уважно прислухався до розмови; ну а те, що часто-густо із нього важко було витягнути будай слово — то й що?.. Любителів безкінечних і безцільних теревенів із лишком вистачало і без нього. Утіху й раховання Анаїтоля знаходив в іншому — розмови, що точилися навколо (усікі, незалежно від тональності й реєстру, і голосливі суперечки в тім числі), створювали чудесний фон для насолоди од повільного смхеління; повільногого — а тому і безкінечно свіжого щораз, і шоковтка з відтінками новими. Йому подобався цей стан, це правда, і він прагнув розтягувати його максимально довго, іноді, і це теж правда, аж занадто наполегливо й без міри, — а хто із нас в утії й рахованні спроможний визначити міру?..

— От ти сказав «зануда»...

Війларе уявся пальцями за дужку окулярів, і жест цей безпомилково вказував на те, що братця зараз «читатиме нотації». Добре відаючи, що ради тому все одно нема, бо якщо Війларе на щось вже наповратився, його не спиниш аніж, Анаїтоль відсвірнув із кухлика і подав вигляд, що приготувався слухати.

— А ліпше було би віднести мудъєр, — повчально вимовив Вій. — Або й навіть мудъєр.

— Кострубато якось! — скривився Анаїтоль.

¹ Так би мовити (*ср.*).

— А я таких слів і не чув ніколи, — спробував пристати до розмови Гісн Капшо, маючи цілком приватний меркантильний інтерес, а саме сподівання, що за свіжою балачкою Війларе забуде, болай на якийсь час, про «старого маразматика».

— Ви, чоловіче добрий, ще надто молоді й зелені, — зі швидкістю блискавки відбрив Гісна Війларе. — Та ви навіть у гімназії не вчилися як належить!

— Хто вам таке сказав? — ображено висадив брови на лоба Капшо.

— А мені й не треба, щоб хтось казав! І так видко!

— Що видко? — сконфузився Гіен, похапливо окидаючи поглядом своє вбрання. — Що не так?

— Із одіжжю вашою усе гаразд, — засміявшись, хихуючи, Війларе. — Із вихованістю вашою проблема.

— Не зрозумів? — набачив визорки Гіен.

— Отож-бо і вово!

Війларе похитав із осудом головою і обернувся до Аналтолі.

— Може, ти би, братця, розтолкував цьому молодому недотепкові, що не личить устрявати у балачку старших, не маючи на те запрошення чи не спитавши дозволу?

— А-а!.. — відмахнувся Аналтолі. — Чого пристав до хлопця? Життя навчити!

— Ага, навчити! — швабливо підгріб спідню губу під верхню Війларе, виказуючи незадоволення тим, що братця не зволив підтримати його. — Ото й масмо отаке-от невігластво кругом, що покладаємося на кого чи на що-загодно, а не беремося самі настановляти!

«Ну ти ба! — зануртувало, заклекотало всередині у Гіена. — От старий маразматик! Прискіпалася, чудило! І принесла ж мене лиха до нього?!,»

Розхвилювавшись, Капшо, властиво, вже й забув про мету свого візиту до Кучвешив. А була вона, мета, вагома й благородна: сподіався перехопити трохи грошей на «скоре (за Гісновими мірками, а так — безмірно довге, може й вічне) віддавання». Гроші були йому потрібні позаріз. Принаймні, саме із такою думкою він прокинувся сьогодні. Сталося це якось несподівано, без видимих, увіч, передумов, цілковито неочікувано, бо ще учора ввечері, та й навіть уночі, коли вставав напитися води і таке інше, ніщо і близько не вказувало на те, що вранці йому рантом невідкладно знадобляться гроші. Для чого саме, Капшо правдиво і сам не відав, просто відчував, що вони йому потрібні, і то потрібні не інакше як позаріз. Не знат, та й навіть і приблизно не уявляв, на що він їх потратить, і чи тратитиме загалом, бо ж, як на те, умів із легкістю і безтурботністю обходитися бозна-скільки часу без грошей, ані ущербності при тім не зазнаючи, ані дискомфорту чи незнесті буття, — здатність, власне, для кайруанських теренів геть не унікальна, поширена й доволі звична...

А втім, виrushаючи до Кучвешив, Гісн Капшо наперед відчував, що вниманіти грошей йому навряд чи вдасться: як водиться, у Аналтолі вони,

каламбурно кажучи, не водяться, а щоб перехопити навіть якийсь мізер в борг у Війларе – треба запастися нелюдським терпінням, аби відбути сім кіл пекла, і тільки після того, аж ніжк не раніше, можна було спробувати обережно, ненав'язливо й дипломатично натякнути про позичку. Не плекаючи, утім, наїхких ілюзій, що натяк буде почутий. Наразі ж був ще тільки початок кола першого..

– Ми з братцем росли у скруті, – умостившись зручніше в кріслі (*авто-розвака скрутульозного приготування до грунтової привалоти парасії!*), із уроочистим придихом проказав Війларе, – але, як бачиться мені тепер, у цьому було незмірно більше позитиву, аніж коли би ми росли у тепличних умовах, себто маючи усе готове і ні у чому не відчуваючи нестачу.

«Знайшов чим вихвалитися! – подумки парикували Гіса. – Я, між іншим, теж не розкошував...»

– Доводилося і гусей пасти, і по хазяйству батькам допомагати. А ви що ж думали?

Війларе несподівано підвінчив голос, ніби апелюючи до Капшо, і це при тому, що, здавалося б, жодних видимих причин для такої реакції не існувало. Принаймні, Гіен ретельно намагався приховати своє скептичне ставлення до «мемуарів» Війларе, і був певен, що йому це вдається.

– І не треба робити оцей вигляд! – набунившись Війларе. – Не намагайтесь мене обдурити! Акторм із вас все одно ніякий. До того ж, аби ви знали, від природи маю добре розвинену інтуїцію. А ще я прискіпливо вивчав різноманітну літературу із фізіогномікі, її ще називають прозопологією або прозопомантією. Та ви, може, не знаєте, що це таке, ота фізіогноміка? То я вам скажу. Це уміння за зовнішністю, передовсім за рисами обличчя, дізнатися про характер людини, читати її смоці та думки. От, приміром, що можна сказати, дивлячись на ваш ніс? Він у вас прямий, трохи заширокий і притиснутий. Отже, ви людина малокультурна і не...

– Це я малокультурний? – підскочив Гіен Капшо, скрегочучи зубами, наче журнами. – Знаєте, що?

Очі Капшо напливли темною кров'ю.

– Ну? – спонукально усміхнувся Війларе. – Ну? Кажіть!

– Та ідіть ви! – гаркнув Гіен і, перекинувши ноговою стільня, кулею подався з двору.

Війларе неквапом підвівся, повагом наблизився до стільня, підняв і поставив його на місце, задоволено похитав головою услід вже щезлому Капшо, а тоді обернувся до брата.

– А що я казав? – зронив бадьоро й радісно. – Малокультурний чоловік!

– Нічого дивного, – озвався Анайтолі. – Ти його так допік...

– До чого тут я? Фізіогноміка, братця, це така корисна штука...

– Ай, облиш! Тут діло не у фізіогноміці. Та й Капшо тут ні при чому.

– Отакої! А хіба не він обзвив мене маразматиком?

— Не знаю, може щось таке й було, — задумливо промовив Анайтолі, трохи хлебнувші вина, — але якщо так піде далі, то скоро усім Каїруані не залишиться жодної живої душі, яка захоче мати із тобою діло.

— Так уж й жодної?

— Ну, окрім мене, звісно. Бо куди ж мені од тебе подітися? Зрештою, як і тобі від мене. Пуповина, як-не-як, одна...

— Це ти, братця, змолов дурніо! — заперечив Вій. — Народжені з одного лона, це так, але пуповини у нас різні, бо...

Наскільки глибокими могли виявится пізнання Війларе в акушерстві, Анайтолі навіть приблизно не уявляв, ніколи ж бо раніше ані про що подібне мова не заходила, — це Анайтолі і налякало, викликавши доволі різку, як для його флегматичного темпераменту, реакцію.

— Гаразд! — замахав він рукою, спиняючи брата. — Не треба подробиць! Я тільки мав на увазі...

— Знаю, що ти мав на увазі, — ображено буркнув Війларе, відчуваючи себе заневаженим в найкращих намірах. — Треба вчитися точності у висловлюваннях. Неточність породжує двозначність, а двозначність...

— Може, досить? — огризнувся Анайтолі. — У мене нема бажання стати черговою жертвою твоєї ерудованості. Невже не можна просто посидіти? Просто мовчки посидіти. А якщо й говорити, то про щось звичайне. Про звичайні і буденні речі. І звичайною мовою, без усіляких закидонів.

— Те, що ти називаєш закидонами, є нічим іншим, як способом знайти відповідь...

— Та годі! — відмахнувся Анайтолі. — А ти не думав про те, що чим більше прагнеш знайти відповідь на якесь питання, тим більше виникає запитань.

— Цікава думка, — хитнув пілбордком Війларе, і поглянув на брата так, ніби той раптом відкрився перед ним із геть несподіваного боку. — Послухай, а оце... Още, що ти щойно сказав...

— Ну?

— Це ти сам додумався?

— Я, що, схожий на ідіота? — усміхнувся Анайтолі.

— Тобто?

— А те! — вже не усміхнувся, а засміявся Анайтолі. — Бо то тільки ідіоти намагаються щось придумувати нове. А навіщо? Навіщо забивати собі баки, якщо все у цьому світі придумано до нас...

— А геній?

— Шо геній?

— По-твоєму, геній також ідіот?

Анайтолі помовчав, ковтнув виниця, затім знову помовчав. А тоді несподівано зронив:

— Заспокойся, тебе я генієм не називатиму ніколи. Хоч би там що, але ж ти брат мені!

Sekcio 31: kolapo de atendoj aux peniso rampis kviете

Дебіли з міністерства хмічать із виборами. Нік Чема рятується втечею від геройчної загибелі. Історія повинна статі комісара мармурового прес-пап'є. Голод як часів успішного розслідування. Пад Люка викриє злочинну змову і відвертає закрозу життю Гана Дома.

Поліцейський комісар Пад Люка сидів за службовим столом у своєму ж таки службовому кабінеті і, підперши кулаком пілборідля, увеселі, мабуть, вчитувався у текст депеші, що лежала перед ним: «Доручення щодо проведення, відповідно до рішення президента, дочасних виборів мера Вам, із вини канцелярії, було надіслано помилково, оскільки вибори на віврений Вам території вказаним вище рішенням президента не призначалися. У зв'язку із цим вимагаю вжити вичерпних заходів по забезпеченню законності і правопорядку, відвернення будь-яких спроб перешкодження непроведенню виборчої кампанії, недопущення екстремістських проявів у процесі згортання демократичного волевиявлення, якщо таке мало місце до отримання Вами даного розпорядження. Стосовно будь-яких осіб, що вчиняють чи можуть вчинити дії, які можуть розглядатися як перешкодження непроведенню виборів, вимагаю застосовувати якнайсуworіших заходів, у тому числі превентивного характеру, включно із узяттям під варту на термін до закінчення непроведення виборів. За неухильне виконання даного розпорядження несете найсуworішу персональну відповідальність...»

Вчитувався, хоч у тому й не було потреби, проклятий текст вже так вразився комісарів і пам'ять, що голова пухла і волосся піднімалося сторчма.

— От дебіли! — із безсилою лютню вигукнув Пад Люка, і наосліп потягнувся рукою до письмового прилада.

Відчуваши у долоні невеличке, а проте доволі важкеньке, мармурове прес-пап'є, комісар підвісив з-за стола, втягнув у легені повітря і надсадно заволав:

— Ефрейтор!

Загорлав аж так, що мухи на коридорі з ляку сипонули до вікон, розбиваючи лоби об шишки, а підвальні шурп і миші у паніці дременули через вентиляційні ходи і продухи у двері, ледь не до скону нажахавши одноокого мурого котяру, що саме на цей час оминав комісаріат, неспішно і повагом бредучи із гульок.

Нік Чема з'явився майже моментально.

І так само майже моментально в Ніка полетіло прес-пап'є.

Оци моментальність, власне, ефрейтора і врятувала: оскільки він ще не переступив через поріг і не зачинив за собою двері, доля великудушно

подарувала Ніку шанс увернутися від прямого понадання, і Нік несподівано навіть для самого себе продемонстрував чудеса проворності, і це тим більший викликає подив, що надійністю і блискавичністю реакції він взагалі-то не відзначався, далі вже й навпаки. Щоправда, рикошетом од дверей прес-пан'є таки у нього влучило, на відльоті доволі боліче садонувши в руку. Та це було ще півбіди!.. Справжнє лихе сталося за мить, коли, зустрівшись при падінні із цементною підлогою, прес-пан'є розкололося і розлетілося на друзки.

— Падлюка! — заверещав Пад Люка. — Заріжу! Повішу! Задушу!

Нік Чема і не сумнівався. Тому й сковався за дверима. Бо знає: якщо попастися комісарові до рук у що мить, то він і направду чи заріже, чи повісить, а як не попісить, то задушить, це вже стопудово; а може й усе разом...

— Дурило! Поганы! — знавісінло витріщив балахи комісар. — Я ж тобі!.. До мене!

— Еге, — визирнув зі скованки Нік Чема, — щоб ви мене пришили?

— І пришию! — гепнув кулаком об стіл Пад Люка. — Обов'язково! Як не зазах, то потім!

— Краще потім, — тихо озвався Нік.

— Іди сюди! — рявкнув комісар. — До мене!

Єфрейтор збагнув, що подальше зволікання рівнозначне смерті. А оскільки геройчна смерть при виконанні службових обов'язків не вписувалася у його найближчі плани (та й у віддалені, чесно кажучи, також), вибирати Нік не мав із чого: іншого виходу, окрім як портуноч втечю, у нього просто не було. Терниувши кілька разів підошвою по підлозі, подібно до того, як кінь зачергус копитом землю перед тим, як пуститися із місця учвал, єфрейтор ринув щодуху коридором, вискочив на вулицю, ледь не вивалившись із розгону вхідні двері, і помчав, не збавляючи швидкості, до свого обійстя, а там крутнув туди-сюди по двору, мовби заплітаючи сліди, метнувся за дров'яній сарайчик та й нокнув у високі і густі зарослі лободи, що відділяли його володіння від сусідських, підступаючих замалим не упритул до тильної сторони хати. Зроблено це, звісно ж, було неспроста: якби комісар рантом надумав розшукувати Ніка, то першим ділом подався би у дім, потім зазирнув би у сарай, а от у любоду полісти він би навряд чи здогадався; а коли би й здогадався, то не наважився б; та навіть якщо уявити неімовірне, що комісар таки візьметься вистежувати утеклого підлєглого у зарослях, у Ніка і тоді залишиться можливість прослизнути непоміченим через дірку у паркані на двір сусіда, а там — або зачайтися де-небудь, от хоч би і в закинутому років уже кілька курнику, або ноги в руки і айда відсиджуватися десь на відповіді, щоб ніяка потороч не виявила і не донесла!.. Переждати Нікові треба було хоча б до вечора, поки стемніє, тоді вже якось обратися до хати, забарикадуватися, не вмикаючи світла, напомаючи виловити із мисника що-небудь перекусити і, заморивши черв'ячка, пірнути в ліжко, укритися ковдрою із головою і зморено заснути чутливим, розгардіяним сном. Зрештою, може й навпаки — спокійним і міцним, адже тоді Нік Чема знатиме напевніше, що

найстрашніше залишилося позаду: до ранку комісарів гнів ослабне, відтак вже не складатиме смертельної загрози, хіба Пад Люка зацідить разів кілька Йому в нику, – але ж не вб'є, і це прекрасно!..

– Ну й правильно! – через якийсь там час, розтираючи долонею затерпілі від транвалого схильня над дешевою шиніні м'язи, цілком мирно, навіть схвально, покрутів головою Пад Люка. – А то я його зопалу точно гекнув би... Та якби було за що, а то...»

Змайну яскравий і хвилюючий (ніби щойно вчора це було!) спогад, як цутив прес-пан'є із кабінету старого Гума, вважай, із-під самісінського носа господаря, щоправда, добряче вже підсліпуватого на ту пору, отож занебава, ніби мимоходом, підчепити ту мармурову штуковину зі стола, повергти у руці, а потім засунути в кишеньо і податися геть – якихось виняткових талантів і особливої ловкості, аби утнути такого фортеля, наразі й не вимагалося; тут головне було наважитися, а наважившись – не передумати, не проявити слабкодухість і з честью довести почату справу до кінця!¹

– Як прийшло, так і пішло, чого тепер жаліти?! Прошивирнуся мерію та й добуду ще. Можливо, щось красивіше навіть...

Пад Люка замріяно всміхнувся, висунув шухляду, узвів в'язку ключів і вирушив подивитися, як там почутвається Кон Дом.

Спустившись сходами у підваль, комісар нечутно, ступаючи навшининки, наблизився до облущених і пойдженіх іржево залізних дверей і зазирнув через вічко у камеру.

Віце-мер сидів навпочілки під стіною, безпорадно обплівши низько скілену голову руками, і беззвучно склипував, раз-по-раз здригаючись всім тілом.

А втім, зовсім і не беззвучно склипував Кон Дом, просто до комісарового слуху крізь товсті стіни та метал нічого не пробивалося, бо щойно Пад Люка потягнув на себе двері – коридор умить наповнився протяжним, мов скигзіння побитого собаки, жалюгідним підвіванням.

На появу комісара Кон Дом не відреагував ніяк. Пенню, був настільки занурений у страждання, що нічого довкруги не помічав.

– ЕЙ! – покликав, тобто сердито гаркнув, Пад.

Кон Дом силувано, не одразу й надто поволі, підняв до нього матовий і каламутний, наче гнила води у Галому болоті, погляд.

– Ти, що ж, із учорацьного дня так нічого і не йв?

Запитання, звісно ж, було бузувірським і знущальним. Грошей на утримання арештованих у видатках комісаріату не передбачалося, це раз. По-друге, якби навіть фінанси на те і завелися, треба бути несуспітним дурнем, щоб витрачати їх на харчі злочинцям. Пад Люка, річ ясна, ідіотом себе не

¹ Як казав незабутній сержант із поліцейської академії: «Якщо, гвалтуючи, вstromив, спішиться вимітати нема резону: що сяк, що так, акт єве відбувся – і є факт, отож намілюй анус – і вперед на зону!»

вважав, тож якби раптом сталося диво і щось там впало з неба в сейф, він би, звісно, знайшов, як тими грошима правильно, із користю і в задоволення, розпорядитися; у крайнім разі, якщо би якісь там приписи завадили пустити гроші на довільний розсуд, — холера з ним, накупив би харчів, тільки ж не для арештантів!.. І нарешті: примушування голодом до чистосердечного зізнання було найефективнішим, отже і найулюбленішим, методом у комісаровім арсеналі вибивання показань.

При згадці про йому Кон судомно ковтиув слину, прикрив долонями обличчя і тихим, геть ослаблим голосом, пропелетав:

— Ай трісочки...

— Сам винен! Підписав би те, що я тобі пропонував, сидів би вже в Авкнівраку у в'язниці, чекав суду і біди не знає. Ще б пак! Не життя — малина: ніяких клопотів і триразове харчування!

— Триразове? — із кволою недовірою сіпнув губами Кон.

Змарніле й перекошене лице віце-мера вранці перетворилося на сутільну болісну гримасу.

— Триразове! Триразове! — узявся методично добивати його Пад. — Уранці свіжий чорний хліб із маслом і гарячий чай, на обід сун із макаронами, картопляне пюре, котлета і компот...

Кон опустився на коліна, із мольбою простягнув до комісара руки і заблагав, ридаючи:

— Не треба! Заради всіх святих!.. Не треба...

— Як? — зображення набивищу ступінь здивування комісар. — Ти не хочеш знати, що тобі подали би у в'язниці на вечірку? Дивно!..

— Я згоден, — безвільно опустивши голову на груди, прошепотів Кон Дом. — Підпишу...

— Та ну? — без особливої радості, нивидіше навіть із розчаруванням, глянув з під прищурених повік Пад Люка. — Що, справді?

— Підпишу! — спохану, ніби із ляку, аби здуру не передумати, закивав Кон Дом. — Все підпишу!

«Ну що тут скажеш? Як не везе, то не везе!» — із глибокою прикрестю зіткнув Пад Люка, відчуваючи, як, зневільна слабинчи, опускаються додолу руки і пропадає будь-яка охота чогось бажати, до чогось прагнути, а тим паче — щось робити.

А що ж? Було від чого занепасті духом, були причини відкрити серце навстіж і впустити в нього відчай!.. Дочасні вибори накрились півнячим хвостом, отже, мало того, що в одночасі рухнули його надії й сподівання всістися у крісло мера, то ще ж тепер прийдеться докласти чималих зусиль і викласти бозна-яку кругленьку суму Гану Дону, щоб відкупитися від помсти і уbezпечитися від втрати низнішого місця!.. Мало того, що промахнувся і не влучив прес-лан'є у дурнівату мозгівіно ефрейтора!.. То ще й цей захабнілий виродок Кон Дом так запросто, без спротиву практично, немов зищаючись,

погоджується покірно підняти лапки вгору, позбавляючи і шансів, і можливостей бодай хоч трохи відвести душу тривалим і натхненим добуванням доказів злочинних намірів!..

«Цісся тут не те! – підозріло поморщив лоба комісар. – І я навіть знаю що!»

Ухопивши Коня Дома за шиворот, Пад Люка поставив його на ноги і ривкнув у самісіньке вухо:

– Отже, у тебе були спільніки?

– Що ви таке кажете? – запротивився Кон Дом. – Які спільніки? Навіщо?

– Навіщо, розкажу потім, – Пад Люка відштовхнув од себе Кона і, задумливо заклавши руки за спину, пройшовся взмірою уздовж стіни й зупинився напроти дверей. – Все просто! Коли би ти не мав спільніків, ти би із такою легкістю не погодився на мої умови... Класична схема! – вигукнув комісар, задоволено усміхаючись і азартно потираючи долоні. – Береш усю вину на себе, щоб відвести підоху від спільніків. Отже, про що це говорить? А говорити, дорогуша, це про те, що у вас був злочинний зговір.

– Який зговір? – здрігнувшись, корчачись від страху, Кон.

– Я ж сказав: злочинний!

– Та ви що?

– Я нічого. А от ви... – Пад зміряв Коня Дома ініційним поглядом й оголосив беззапідзаційним тоном: – Ви зі своїми спільніками готували замах на мера!

– Замах? На мера? – витрішився Кон. – Та як ви собі це уявляєте?!

– Як я собі це уявляю? – усміхнувся Пад. – Дуже навіть просто уявляю. Ви збиралися його отруїти.

– Отруїти? – від здивування очі Коня Дома ледь-ледь не повіназили з орбіт. – Але чим?

– Газами!

– Газами?

– Ато ж! – твердо, без тіні сумніву сказав Пад Люка. – І спосіб вибрали незвичний і оригінальний. Такий, що й не причепишся. Так, забуть, вам здавалося? Тільки ж прорахувалися! Не врахували, із ким справу масте. Комісар Пад Люка ще й не такі розплутував клубочки!

– Чесне слово, не розумію, про що це ви...

– Не розумієш? То я поясню. Ви вирішили отруїти мера, систематично исуючи повітря у його кабінеті.

– Але як?

– Як? Та дуже навіть просто. За якийсь час до того, як зайти до кабінету мера, вживаючи газоутворючу іжу...

При слові «іжу» Кону Дому стало зле.

– Значить, – із задоволенням констатував Пад Люка, спокійно спостерігаючи за тим, як Кон, погойдуючись і хапаючись руками за стіну,

поволі осідає на підлогу, — моя версія вірна, бо інакше чого би йому непритомнити? Тільки із відчਯю і страху викриття.

Комісар підйшов до Коня і повторив одного разу вже пророблену із його тілом процедуру: узяв за шиноріт і, руничко потягнувши вгору, примусив звестися на ноги.

— Ти цей театр покинь! — пригрозив. — Хоч зомлівай, хоч головою в шеглу бийся, я на такі штуки не ведуся. Попався в мої руки — все, амбець! Не викрутинися. А ще й у такій справі!.. Хіба домовимося.

— Скільки? — крізь сльози зблиснув промінєць надії у Конових очах.

Зблиснув — та й одразу ж згас...

Вірніше, миттєво був погашений холодною й різкою відповіддо Пада:

— Засунь своє «скільки» знаєш куди?! Домовлятися можемо тільки про те, що ти прямо зараз називаеш своїх спільників, ну а я...

Комісар залинувся, подумав, що би такого пообіцяти Кону, і вирішив: «А, обійтися! Ще день протримаю без їжі — підпише що завгодно й так!..»

Sekcio 32: grenventumajxo ebria saĝa

Було це пізнього вечора, а може і глухої ночі, точно визначити ніхто не брався, бо...

— Він підійшов і, проникливо дивлячись їй у вічі, попрохав: «Дозвольте вашу ручку...» Вона зашаркалася, серце затовохкало і стислося до розмірів мурасиного яєчка. Ще б пак! Була старою лівою на п'ятому десятку, і їй давно вже і не мріялося навіть, що хтось надумав просити її руки, ще й так зненацька...

— І що ж? — питав Льосе.

— Щось я не здатен втямити, — похмуро прищурюється Матія, — а в чим трагедія?

— Справді, де тут драма? — допитується Рим.

— Та ви що, знуваєтесь? — дивується Марселя Сильва. — Усе ж ясніше ясного! Згадайте-но. Він несе на пошту листа. Але з неуважності та надмірного хвилювання, бо це ж уперше за багато літ наважився послати вісточку батькам, забуває написати на конверті адресу. А на пошті до нього раптом із жахом доходить, що не може пригадати номер будинку батьків. Він сідає за столиком у закуті приміщення і сидить, практично незрушило, одну годину, другу, і поштарку навідує бентежна думка, що сидить він неспроста, а має інтерес до її незаміжньої персони. Коли ж нарешті він таки згадує адресу, його «Parker» є золотим пером несподівано відмовляється писати. І тоді він...

— І навіщо ти переповідаєш? — обурюється Льосе. — Ми, по-твоєму, імбікли якісь? Із першого разу, по-твоєму, не вкурили?

Було це пізнього вечора, а може і глухої ночі, точно визначити ніхто не брався, бо ще й так було до чого братися, і то добряче, відтак зважати на час не виникало аніжкої потреби. Це коли сухо у чарках і в пляшці безнадійно порожньо, а фантазій, як вправити ганебну що рахубу, раптом забракне, — хіба тоді лише, і в жоднім разі не раніше, настає невідворотний той момент, коли хтось мас, спохопливши, зиркнути на циферблат годинника і зі ширим подивуванням вигукнути: «Овва!.. Засиділись ми одначе!»

Того вечора (чи почі) до цього ритуального вигуку ще не дійшло і, судячи із солідних запасів спиртного, дійти мало не скоро...

— То що? — обвів Сильва допитливим поглядом товаришів. — Як вам моя новела? Сподобалася?

— Може бути, — обтічно відкazав Рим, і раптом накинувся на Матія: — Чого сидиш? Чого ждеш?

Маріос винувато сіпнув шокою і уявся відкорковувати третю чи, може, й четверту пляшку; а що до діла цього він завжди підходив ґрунтовно і

відповідалю¹, то перед тим, як скрутити кришечку, Матія кілька разів струсанув пляшкою, аби за кількістю каралів, що з'являться після збовтування, визначити годиність пійла.²

— Дурне заняття! — скептично усміхнувся Рим.

— Це ж чого? — не обернувшись на його голос і не відвішив зосередженого погляду від посудини, поцікавився Матія, любуясь цільним, у кілька ярусів, скучченням каралів на вінцях.

Якби це була перша (*чи й наявіть друга*) пляшка, подібні минхи Матія не мизнулися би безкарно, це вже точно. Воно і зрозуміло: щонайменше зволікання у дебютній фазі застілля виглядало б як цинічне марнування дорогоцінного часу і визивне нехтування терпінням товариства, а за такі речі у порядних компаніях прийнято без зайвих розбалакувань товкти піку, — утім, якби це була перша (*чи наявіть друга*) пляшка, Маріос і сам нізаю не допустив би ані міті проволоки.

— Можна подумати, — сказав з іронією Арук, — що якщо каралів виявиться малувато...

— Сорок три! — не дослухавши Римової репліки, а може і не слухаючи зовсім, піднесено оголосив Маріос.

— Ти що, лічів? — вражено витрішався Еноклану.

— Знати, чим труїтимеш свій організм, річ не зайва, — відказав Маріос, нарешті приступаючи до згинчування кришечки. — А ще...

Він неспішно скрутів кришечку, недбало кинув її на стіл і повчально промовив:

— Будь-яка дія має приносити задоволення.

— Ого! — хмыкнув Льосе. — Загнув ти, брате...

— Нічого не загнув, — мотнув головою Матія, — бо саме прагнення до задоволення і є суттю життя.

— Сказано непогано, — по-філософськи (та інакше не був би він Філософом!) зауважив Рим. — Ми ось теж прагнем задоволення. Правда, Льосе?

— Ще й як. Наливай, Матія!

Матія налив, Рим подав сигнал:

— Ну!..

Синхронно хекнули, синхронно закинули голови, синхронно вихилили і дружно потяглися до цигарок (закушувати ще було чим, але вже не хотілося).

— І все-таки, як вам моя новела? — припаливши цигарку Й загасивши сірника, зробив ще одну відчайдушну спробу навернути компанію до обговорення своєї геніальної творчості Марсел Сильва.

— Тобі ж сказано уже! — відреагував Матія із легким, але й неприхованим, роздратуванням. — Може бути...

Сильва ображено відковиллив спідню губу — сподівався на реакцію поважнішу і доброзичливішу...

¹ Певно, чи й не найвідовіальніше з-поміж усього, що доводилося йому робити у житті.

² Ажеж, чим більше бульбашок — тим вищий градус!

«І так завжди! – важко зітхнувши, із гіркотою подумав він. – Вкладаєш душу, знемагаєш від творчих мук, а натомість слова доброго не діждешся!..»

– Заспокойся, старий, – убачивши в очах Марселя образу, доброзичливо, лагідно навіть, сказав Йому Арук. – Гарна новела. Й-бо. Тільки давай поговоримо про неї іншим разом. Не зараз...

Либонь, правди у цій Аруковій похвалі було не більше, аніж крабового м'яса у крабових палочках, та гресь з ним!.. Позаяк митці натури назагал примхливі і вразливі, а ще й ласі до компліментів незгірш манірних дам. Сильві враз відлягло від серця, і від Його набурмюсеності, Його образи на усенький світ не лишилося і сліду.

Утім, сповни насолодитися ейфорією визнання (*хай і не всеєтінього покинуло, та все же!..*) Марселу не судилося.

– Не знаю, не знаю, – безжалісно псуючи Сильві свято, зронив Матія. – Може й гарна, тільки...

– Що тільки? – насторожився Сильва, відчуваючи у словах Матія підступництво.

– Твоїй історії бракус ефектного фіналу, – зі значущим виразом поколупавшись мізинцем у вусі, взявся пояснювати менторським тоном Маріос. – Ну от хоч би й такого: вона накиддається на іншого і гвалтус...

– Причому гвалтус на вулиці! – підхопив, запально жестикулюючи, Льюс.

– Саме так! На вулиці! Злякавшись інваженого шалу поштарки, він винтікус од неї, але вона доганяє і... Прямо посеред вулиці! На хіднику! На очах десятків перехожих! Та що там на очах?! Практично під ногами перехожих! Згвалтувавши Його, вона не заспокоюється і киддається виловлювати іншу жертву. Чоловіки у паніці розбегаються, але несамовита збоченка когось із них усе-таки настигає. Дружина нещастного намагається завадити нарузі над своїм благовірним, і тоді збожеволіла від пристрасті маніячка убивас Й.

– Справді, – кивас Матія, – це був би вражуючий фінал...

Sekcio 33: worms en la kapo

На лежі світла і темряви. Поблажливість переможця. Западто марудата ѝ неведична справа. Настоянка зі стебел і однієїх голівок кульбаб. Загадковий згінок їз нагрудної кишечі. Про черви в гозові.

Було це дивно, незважено, може й нерозумно, нерозсудливо (а таки що – і нерозумно... і нерозсудливо...), а проте так було, і дітися од того вже ніяк не виходило, не випадало: не надто й відаючи, як саме і чому, із якої спонуки, а радише невиразної, отже й химеруватої, гри обставин (ну не долі ж, це вже було би западто!..), але – не спам'ятивши, не розглядавши і не усвідомивши словна – переступив поріг її скромної, непоказної що зовні, що всередині обителі... Зрештою, не так непримітної, як просто занехалої, недоглянутої. Навіть неприскіпливого, побіжного погляду будо досить, аби завважити, що той, хто зводив дім, робив це добротно і трепетно; може, не надто майстровито, але із живим бажанням і душевним натхненням, це безперечно, а відтак і стіни, і підлога, й усе решта все ще – досі і попри все! – справляли враження первозданної надійності: були міцними, без видимих ушкоджень, хіба тільки клапті вилущеної де-не-де штукатурки, а ще засмальцюваній на рівні із клямкою одвірок й винимулени підошвами в'ямнин у порозі...

– Певно, до вас тут жило величеньке сімейство, – сказав він, указуючи поглядом на ті в'ямнини. – Сумнівно, аби так вичовати могла одинока жінка. Та й чоловік, мабуть, теж. Хіба що зранку й до смерку тільки те й робити, що безперстанку шастати туди-сюди.

– А ви спостережливі, – похвалила вона. – Я таким деталям нізацо не надала би значення... Тобто увагу може й звернула б, але подібного висновку не склала би, це вже напевне!

– Ви мені лестите...

Вона безхитрісно скінчнула головою.

– Анітрохи! Який у тім резон? Мені з вами півня не рубати, по-тутешньому кажучи. А щодо великого сімейства... Авжеж, ви не помилилися. Правда, відаю про те тільки із чужих розповідей, та й то прянагідних. Зумисне не цікавилася, бо то мені, знаете, якось без потреби було. Але душ, здається, десять тільки дітей... Ну так, душ десять, ніяк не менше...

Завершальну частину фрази проказала хріпнуватим, немовби надтреєнним голосом, різко одвернулася і ступила углиб помешкання. Може, задумалася, може й посмутніла... А можливо і ще щось, – не маючи змоги бачити виразу її обличчя, міг про те тільки здогадуватися...

Запала мовчанка, і то досить тривала, — але не була вона ані незручною, ані обтяжливою; то була просто мовчанка, у часі якої кожен думав про щось своє. Може, були ті думки у чомусь дотичними, ймовірно що й суголосними; а втім, навряд чи...

— Та що ви стоїте? — озвалася по якійсь хвилі, ледь-ледь обернувшись. — Заходьте...

Ступив із ганку через поріг, чесно притворив за собою двері. Не без деякої мороки, правда, були ж бо вони масивними, широкими і трохи перехнябленими... Ну та дідько із нею, тією морокою, тут інша придебенція сталася, і то придебенція геть неочікувана: щойно двері зачинилися, все у домі накрила густа тьма.

— Навіщо такий поспіх? — бадьоро і грайливо (*так йому, принаймні, здалося!*) із цілком прозорим піктограмм підтекстом (*звен-таки здається, маєть, бо навряд чи так було насправді!*) озвалася із темні вони. — Впусті, що називається, чоловіка в дім...

Засміялася. Власне, коротко й уривчасто закихкотіла. І враз умовкла, притихла, мовби під'юджуючи до обміну люб'язностями.

Йому, звісно, належало би підіграти, приточити що-небудь у тім-таки дусі, однакче, до свого ж подиву ба й сорому, несподівано виявився нездатним на моментальну відповідь, хоч, далібі, ситуація, подібна цій, чогось виняткового чи незвичайного од ньюго й не вимагала, можна було відбутися й цілком зухитово якоюсь, заявленою фразою — банальною та примітивною, як і сама оказія. Натомість слова кудись почезли, і він, образно кажучи, стояв, ніби язика проковтнув. А може й не образно? Може, так воно й було насправді: піді-но розберися у такім потемку, як ані гуч не видко...

— Ви нібито стривожені? — із іронією проказала вона, дещо розчаровано (*так йому, принаймні, здалося!*) перед тим зітхнувші. — Не варто! Я просто забула попередні, що вікно затулене рідном. Не люблю, знаєте, виставлятися напоказ... Фобія, звісно! Кому воно треба, підглядати за мною?.. Та що я можу вдіяти, як мені так спокійніше... Ви ж мене розумієте?

— Аважеж, — одказав він.

Утім, одказав не відразу. Спершу лише кивнув головою, сuto механічно, аж затім скаменувся, що міміка й жести у безпросвітній чорноті — річ смішна й недоречна. Дурість, якщо сказати прямо.

— У вас сірники при собі? — спитала вона. — Чи запальничка.

— Запальничка.

— Присвітіть, бо щось не можу знайти...

Він ступив на її голос, присвітив.

— Ось же вони! — здивовано вигукнула: сірникові коробки лежали на столику, буквальною поруч із її долонею. — А я все лапаю, нишпорю навпомацки...

Негадано завиправдовувалася, що й так широ і проникливо, що цілком природньо було би запідозрити, а чи не був цей казус із сірниками добре продуманим незвіль для чого трюком.

Підносячи запаленого сірника до гютонка свічки у скляній баночці із зерном, проказала поволі й притишено, із метушливим і достоту несподіваним, ніби причино-урочистим, придухом:

— Не чудуйтеся...

Що мала на думці, те промовляючи, втятити не міг, а проте казна-чому зашарівся, ніжкоїночі...

— Не чудуйтеся, — повторила вона, засвітивши свічку, — у моїм домі немає електрики... Подавно вже. Власне, скільки тут живу, стільки й немає. Та мені і не треба...

Полум'я свічі розгорялося кволо, мовби нехотя, погойдуючись і потріскуючи, мерехтливі сльово заледве сягало край оранжевого обруска, і вона, відхилившись та злегка відвівши убік голову, ніби остерігаючись зненарока загасити різким необачним рухом чи й просто подихом свічку, застигла на межі світла і темряви, — й негадано, несподівано постала разом інцию, цілковито інакшою... Не бентежно чарівною, ні, і не жахливо потворною, а просто не скожою й не подібною на себе. Звісно, зная, що то — усього-навсього гра світла і тіні, — та все ж!..

Та все ж мимоволі виказав свою зніжковільність. Хоч як саме, чим саме — для нього самого було загадкою: був же незворушним, мов сфінкс...

— Ах, облиште! — усміхнулася вона, і не без діякого ехідства. — Не переймайтесь! Романтичної вечері при свічках не буде. По-перше, свічка тільки одна. Та й навіть якби їх було декілька, вечеряті все одно пічим...

— За святым духом живете? — удліво поцікавився, відпілачуучи за її глупітію ж монетою.

— Я і сама не знаю, за святым чи яким іншим, — відказала із застиглою, ніби примарною, усмішкою. — Та й чи живу? Я тут для усіх баба несповна розуму, навіть діти обзывають мене пришибленою, і то не тільки позаочі... А я й не ображаюсь. Бо чого ображатися, як так воно, між нами кажучи, і е. Та я вам це вже нібито говорила. Ні? Вже вибачайте, якщо...

Враз примовкла, ніби загубила думку. Втім, не нуртувалася з того, тільки невиразно всміхнулася самими лице кутиками вуст, і цілковито неочікувано, без будь-якої ув'язі із дотеперішньою балачкою, призналася:

— Знаєте, коли я була маленька й мене питали, ким я хочу стати, як виросту, я казала: «Жирафою або піаністом!» Смішно, правда ж? Причому саме так: піаністом, а не піаністкою. Із цієї моєї мрії всі дуже потішалися, тільки мама, бувало, гнівалася: «Не мели дурниць!»

— Певно, — всміхнувся він, — перспектива стати матір'ю жирафи її не приваджувала...

— Авжеж! Тому й казала: «Затям! Ти не можеш бути жирафою, бо ти дівчинка!»

— Стосовно піаніста, отже, не протестувала? — спитав іронічним тоном.

Утім, вона тісі іронії ніби й не помітила.

— Цього я не пам'ятаю, — відказала із найвищою, майже дитячою безпосередністю. — Справді... За жирафу злобувала, а за піаніста... Ні, не пригадую... То було так давно! Дуже давно!

Голос бринів смутком, але печалі в очах не було. Навпаки — променялися тихою втіхою, дивиною її незбагненною умиротвореністю.

Нараз скаменула:

— Та ви, може, хочете сісти? То прошу!

Витягнулася, злегка подалася уперед і — спершу поглядом, а потім і помахом руки — змусила його обернутися.

У кутку, трохи остроронь запинутого рядинкою вікна, він помітив крісло-гойдалку.

— Сідайте! — взялася наполегливо припрочувати. — Вам буде зручно, повірте!

А тоді ви її наблизилася, рішуче вчепилася у руку і, доволі міцно стискаючи за ліктя, повела — власне, потягнула — до крісла.

— Ви коли востаннє сиділи в такому?

— Востаннє? — перепитав він, роблячи спробу ділкатно вивільняти руку. — Взагалі ніколи...

— Справді? — зраділа вона. — Ніколи-ніколи?

В очах її спалахнув азарт.

— Отже, ніколи? — вуста здригнулися чудернацькою посмішкою: тихо, бентежною, а водночас і переможеною. — Ви навіть не уявляєте, як вам пощастило! Таких крісел в усьому світі залишилося всього кілька...

Він мимоволі усміхнувся.

— Кілька?

Знову усміхнувся. Просто так, без злого умислу. Можна навіть сказати: цілком доброзичливо. Однак...

— Даремно ви так посміхаєтесь! — озвалася різкувато.

— Як? — поцікавився, все ще так само (тобто: цілком доброзичливо) усміхаючись.

— Недовірливо! — виголосила вона, гостро випинаючи підборідка. — Ось як!

— Боронь боже! — заприсягся. — Я вам вірю!

І то заприсягся якось аж занадто поспішно, ледве не лакуно; так, що навіть сам із того подивувався.

— Це добре! — задоволено хмыкнула вона. — Бо знаєте, що я вам скажу? А скажу я вам ось що. Скажу, що усі біди світу від того, що люди розучилися вірити однієму. Не довіряти, ні, а саме вірити!.. Вірити!.. І що ж, спітаєте ви?

— І що ж? — спітав він.

— Все просто, — мовила поволі, злегка хитнувши головою. — Немає віри — немає й любові, а без любові — немає й життя...

— Прописні істини...

— Ех! — відмахнулася. — Прописна, не прописна, але істина! Ось що головне. А все інше...

Не договорила. Та він вже й не дивувався цій її манері уривати розмову на нівелю, умовкати на якийсь час, а затим заводити на щось абсолютно інше...

Ось і тепер:

— Але, може, ви би повечеряли? — раптом запропонувала. — Перекусили би, може?

— Та ж... — розгубився він.

— А-а! — засміялася. — Це ви, мабуть, згадали, як я казала, що вечеряті нічим? Не хвилюйтесь, щось знайдеться! Є трохи сухарів. Тверді, правда, наче каміння, але ж їх можна розмочити. На такий випадок у мене навіть пристасено трохи кульбабівки. Ви знаєте, що таке кульбабівка? Та де вам знати...

— А яй справді, — не став надимати щоки й удавати із себе сруйта, — знідки мені знати?

— Могли би й здогадатися. Це ж так просто. Назва красномовна сама по собі. Кульбабівка! Настоянка зі стебел і одціліх голівок кульбаб.

— Я чув про вино із квітів кульбаб...

— Я теж чула. Чи, може, читала. Але у нас таке не роблять. Тільки настоянку. То як, скуштуєте?

Ще й підморгнула.

— А чого ж, — сказав він, — можна.

— Не бойтесь?

— Чого?

— Ясно чого, — усміхнулася, — наслідків...

— Наслідків? — безтурботно і весело вигнув брови. — Хіба ця ваша кульбабівка аж така небезпечна? Гадаєте, нею можна упитися, ще я такому гевелю, як я?

— Обережність, знаєте, річ далеко не зайва. А що як я... — Втягнула голову в плечі й зиркнула скрадливо спідлоба, ніби пожурила. — Ви ж мене зовсім не знаєте! Я вам, певно, здається такою собі бабкою-кульбабкою? А якщо не все так просто? Якщо під личиною малахольної бабки-кульбабки причайється монстр?

— Звучить заманливо, — сказав, усміхаючись. — Я би навіть сказав: спокусливо.

— Спокусливо? — зиркнула скоса.

— Ще й як! Із монстрами мені ще пити не доводилося. Тим паче кульбабівку.

— Ну дивіться! — мовила із лукавим прищуром. — Шоб потім без претензій! Я попереджала...

Звісно, то була гра. Жарт. Далібі, це навіть можна було би назвати й заграванням, і навіть заграванням у відомому сенсі, хоч, правду кажучи, щось таке він навряд чи міг уявити — подібні маечливі припинення потребували неабиякої фантазії, та й не тільки фантазії, і не просто фантазії, а ще й добрячої порції гіпертрофованого шаленства укупі із грубим поневажанням здорового глузду. А втім... Хтозна, хтозна! Людина істота надто непевна й непередбачувана. Слова — одне, вчинки — інше, а помисли... Про помисли, взагалі-то, ліпше й не знати!!..

Вона висмикнула свічку із баночки, вийшла до сусідньої кімнати й невдовзі повернулася із пузатенькою пляшкою із товстого непрозорого скла.

— Вам не лячно? — спітала, спинившись біля стола й тримаючи свічку навипрост перед собою.

Він не відповів, лише здивовано повів очима.

— Я про те, чи не боїтесь темноти...

Знову нічого не відповів. Тільки усміхнувся. Невиразно. Ледъ-лель. Абняк...

— Якщо боїтесь, то я можу пошукати ще одну свічку, десь має бути, — сказала вона, ставлячи пляшку на стіл. — Або ж, поки ходитиму за сухарями, можете присвічувати собі запальничкою. Тильки обережно! Ви людина доросла, отож, сподіваюся, знасте, як треба поводитися із вогнем. Зрозуміло, якби ви були дитиною, я би нізацю не дозволила...

Поривчасто відвівши погляд убік, застигла із відсутнім виразом на обличчі, міцно стулившись уста, так, що воли стали подібні на тоненьку, мов нитка, смужечку, а тут ще й тільки від долоні, яку вона тримала складеною дашком над полум'ям свічки, раптом заворушилася, хитнулася, ковзнула доверху й изакрила, мовби відрізала, половину лижа, від підборідка й до перенісся і виліць, — зрештою, нічого особливого, нічого дивного, звичайна гра світла і тіні...

— То про що ви хотіли зі мною поговорити?

— Я? — дещо зніжковіло озвався, так, ніби запитання застало його зневащо, — Коли?

— Коли? — хмыкнула вражено, обернувшись до стола, вставила свічку в склянку із зерном і застигла на мить. — Он як, значить? — різко крутила головою і кинула колючий позирок з-під примуржених повік. — Чого доброго, будете потім розказувати, що це я вас затягнула до себе. Сама!

— Та що ви таке кажете! — обізвався зі здивуванням. — Чого би я став таке розказувати? Та й кому?

— Ну, — розвела, усміхаючись, руками, — була би охота, а кому знайдеться! Одне те, що замість обуритися на мій закид ви лише здивувались, та й то якось так собі... Хочете у тому зізнаватися чи ні, але оця ваша реакція видала вас із головою... Ну, не дивіться ви на мене так!

— Як? — ошелешено зсунув до перенісся брови.

— Як на божевільну, ось я! — вигукнула.

Ї засміялася — голосно, залипчасто, собі в утіху і задоволення.

— Та що ви таке...

Йому раптом забракло слів. Власне, не так, мабуть, слів, як думок. У мізках було порожній. Цілковитий вакуум!.. Хоч, далібі, якби цієї мить його запитали, що таке вакуум, пояснити б навряд чи спромігся...

Вона, здається, помітила цей його стан. І не тільки помітила, а й була, здається, вельми тим потішена. Принаймні, вигляд на цю мить мала підкresлено вдоволений: погляд сяяв, сяяв яскраво і променисто, й не відблиск свічі був тому причиною. Відблиск свічі тут був ні до чого — очі іскрилися зсередини, із глибини, світилися усміхнено і милостиво.

Це була поблажливість переможця.

— То, може, — зронила тихо, але й доволі твердо, — ви нарешті таки скажете, про що хотіли зі мною поговорити? Чи, може, ніякої справи у вас до мене немає? Немає і не було, і ви це придумали тільки для того, щоб пробратися до мене в дім? Та щоби ви там собі не надумали, знайте: ці ваші наміри я розкусила одразу...

— Он як? — озвався, картино розтягаючи губи в глузливій посмішці.

Схоже, до такого повороту вона не була готова. Відсахнулася, розкинулася збентежено і невпевнено, нервово засмикала руками, одвернулася, ховаючи обличчя, й рушила, спріквола переставляючи здерев'яні ноги, вглиб кімнати...

— Ви помиляєтесь! — кинув навздогін Й.

— Справді? — проказала глухо, ніби пригнічено, усівши на низенького ослінчика у дальньому, майже неосвітленому кутку. — А мені здавалося...

Голос Й затримтів, несподівано, неочікувано, без видимих і зрозумілих причин — і вони мовби помінялися ролями: тепер вже до такого повороту виявився не готовим він...

— Це було неправильно, — сказала вона, зітхнувши.

— Що? — подивився на неї, запитально вигнувши брови.

— Це було неправильно, — повторила, і знов зітхнула. — Це була помилка...

З'ясовувати, що вона мала на увазі, він не став. Відчував, що то марна справа: тепер йому відводилася роль пасивного слухача та й годі, я коли би його тут зараз не було, із тим самим успіхом вона могла би промовляти до стола, до крісла-гойдалки, та до чого-завгодно, хоч би й до цвяхка в стіні!..

— Вам не варто було цього робити, — подалася вперед, склада долоні на колінах, опустила, мовби занурила, погляд в підлогу. — Не варто було вам приходити у мій дім. Звісно, вашої вини тут майже ніякої. Врешті-решт, ви ж не увірвалися, я сама запросила. Хоча... Якщо подумати, то й не запрошуvala я вас. Хіба ні? Тобто, якщо й запрошуvala, то незумисне, просто так вийшло. Необачно, спонтанно якось...

— Мені так не здалося, — спробував заперечити він, делікатно і м'яко.

— Ви скатали, ніби хочете мені дещо показати, — провадила далі, зовсім на нього не зважаючи, вірогідно й не чуочи, — от я й подумала, що, можливо, вам зручніше буде зробити це в домі, бо, може, це буде щось таке, що не зайнє убе兹печиться од чужих поглядів і вух. Це, знаєте, уперше за хтосьма-скільки літ... Раніше, тобто колись, давно вже, я ще мала якісь ілюзії. Мізерні, правда, без якихсь особливих претензій, але таки мала, бо хоч би там що про мене не думали і не говорили, я жива людина. А людині без ілюзій ніяк не можна. Ніяк... Зрештою, і світ постав із ілюзій, бо коли би господь їх не мав, він би навряд чи узявся його створювати.

«Так, створення світу — занадто марудна й невдачна справа, — інфантально, ніби між іншим, подумав він, наблизившись до стола, й потягнувся рукою до пляшки з кульбабівкою. — Та схоже, що господь ще й досі не позбувся ілюзій, бо тільки цим і можна пояснити те, чому наш світ, всупереч усьому, біс би його взяв, незрозуміло як, але все ще існує!»

— А ви дотепніша! — розміялася, витягнувшись із пляшки корка. — Те, що не зволили подати чарку, ще півбіди: було би що пити, а спосіб знайдеться. Та от способу напитися із порожньої пляшки, здається, ще ніхто не придумав.

— Порожня? — зиркнула вражено, недовірливо. — Не може бути!

— Може, не може, але так є...

Вона підхопилася, стрімко підбігла і буквально виразила посудину із його руки.

Заплюшивши ліве око, вигнулась коцюркою, приклада пляшку до правого й засирнула усередину.

— Дивно, — спантеличено смикнула пілбордком. — Дуже дивно! Не могла ж вона випаруватися...

— Звучить переконливо! — ущіпливо зронив він. — Що й казати: неспростований аргумент!

— Зрозуміло, ви маєте право...

Голос її ображено здрігнувся.

Із помурою приреченістю опустила голову й плечі, руки безвільно ковзнули донизу. Пляшка висковизнула із ослаблої долоні, глухо вдарилася об дощату підлогу, крутнулася й закотилася під стіл...

— Порожня...

Хмикнула, не зводячи із пляшки очей...

Він усівся у крісло-гойдалку. І зробив це, певно, не в останню чергу тому, що так — трохи зобіч й од низу — сподівався розглядіти вираз її лиця.

Та вона раптом випросталася, різко обернулася, ніби зумисне ховаючи обличчя.

— Порожнечча...

Проказала, заступаючи мерехтливе світло свічки.

— Про що це я?..

Її силует гойдалувся й завмер.

— Справді, — озвався він із-під тіні її силуету, — про що це ви?

— Порожнеч... Найгірше, що може бути в житті...

— Найгірше?

— Атож, найгірше... Бо навіть розпізнавши причину, і навіть знаючи рецепт одужання, скористатися ним все одно не зможеш. Найліпше і найпростіше рятуватися втечкою. Але ж...

Він слухав, скиливши задумливо голову і склавши по-чорнечому долоні на грудях.

— Од світу втекти можна, — якусь хвиллю помовчавши, провадила далі, — це не так вже й складно, але від себе — нізацьо...

— Я вам дивуюся, — сказав він, аніскільки, проте, не дивуючись.

Виставив уперед праву ногу, каблуком до підлоги, відштовхнувся, намірившись розгойдати крісло. Нічого, одначе, із того не вийшло, тільки видерся протяжний і рипливий, ніби скретіт гарбі, звук.

— Мені дивусте, а самі??!

Розміялася, обернувшись на той звук, а може й трохи раніше, того моменту він чогось-там не завважив, хоч здавалося, що й на мить не звідив із неї очей.

— Вони ж скалічене! — засміялася гучніше, витинаючись і перехоплюючи однією рукою живота. — Ви, що, не помітили? Скособочене ж, без одного полозка!.. Як можна було цього не помітити? Й-бо!..

Він подався вбік, перекинувся через поручень. Справді, полозка не було, замість нього до ніжок був прибитий, а може й просто підмощений, грубезний і широкий дерев'яний брус.

— Ви хвалилися, — сказав він (не брус, звісно, а таки він), — що подібних крісел лишилося у всім світі лише кілька...

— Ну так, — насторожено блимула, інтуїтивно відчувиши у його голосі прихований підступ, — а хіба що?

— Здається мені, що ви водите мене за носа...

— Не зрозуміла? — високо вигнула брови, чи то запитуючи, чи то ображаючись.

— Вводите в оману...

Очі його сміялися. Та й вуста, хоч би як не намагався маскувати свій грайливий настрій, сміялися теж. Ну, може й не надто відвerto, але (так самому, принаймні, здавалося) достатньо виразно.

— Знущаєтесь?

Глянула роздратовано, мовби й погрозливо.

— Боронь боже! — відмахнувся, артистично й поспішно, ще й перехрестився. — Я тільки хотів сказати, що таких крісел, як ваше, у всім світі більше немає.

— Авжеж! — підхопила із радісним блиском в очах. — Я його, аби ви знали, приіздала в Соотбі...

— Соотбі? — засумнівався він.

— Соотбі! — вигукнула нервово і запально.

— Може, Сотбі?

— Та ви що? — подивилася на нього із явним співчуттям. — У вас із головою все гаразд? Який ще Сотбі?! Сотбісів у нас немає, у нас є тільки Соотбі... І то, — вранці скаменулася, — не є, а був...

— Я подумав про аукціон Сотбі...

— Не знаю, не знаю! — енергійно захитала головою. — Аби ви знали, ніякого аукціону й не було...

— Як це? — ошелешено вирячився він. — А мені здавалося...

— Та не було! — розсміялася. — Кажу ж вам, що не було, отже й не було! Як номер Соотбі...

— Он воно що! — широко усміхнувся, покрутив головою, ніби (*a vtim: ne «ніби», а «насправді»*) дивуючись власній нездогадливості. — Це таке прізвище...

— Нарешті до вас дійшло, — сказала, задоволено кивнувши, і продовжила: — Так от, коли Соотбі номер, дочка його збиралася викинути крісло на смітник...

— І що?

— Я її переконала цього не робити...

— Тобто?

— Я їй сказала, що хочу його купити...

— І?

— Ви не повірите! Дуже благородна душа! Грошей, сказала, я із вас узяти не візьму, ну а раз ви не хочете отримати крісло задарма, то можемо домовитися таким чином, що ви... От лиxo! — скрушио засмикала головою. — Забула!.. Щось вона таке запропонувала... А, здається, вона мені ще й заплатила навіть, ніби за те, що я взялася віднести крісло на смітник... Ну так! Мені, сказала, немає ніякого діла, куди ви його подінете, а за те, що візьметeся кудись-там його винести, маю вам заплатити, бодай символічно... Ось так, значить, і дісталося мені це крісло. Звісно, якби воно не було попсоване, донька Соотбі нізащо не стала би його позбуватися... То така, знаєте, штучка, ота донька Соотбі!.. Власне, вона й звела батечка у могилу усікими там легковажними і непристойними витівками. Принаймні, так розказували люди... Було то, правда, вже аж дуже давно, так давно, що я вже й не пригадаю, що воно там між ними було і як. Я он і про крісло, про те, як воно мені перепало, ледве згадала, а вже про те, чого сама не бачила й не чула...

Схилила набік голову, стенувши доверху плечем, ніби підпираючи її, приховано всміхулась скривленим ротом; а може й не усміхулася — позіхнула, може, чи щось там ще...

Полум'я свічки здригнулося, захиталося, застрибало...

— Вам, певно, треба вже йти?

— Мабуть, — созвався він, підводяччись.

— Свічка ось-ось договорить, — мовила тихо й задумливо.

Тихо, задумливо, але без гіркоти і прининікості.

- Мабуть, — сказав він.
- То йдіть уже!..

Махнула знічев'я рукою у бік дверей, та так і застигла із завислою у повітрі долонею, зворохоблено позиркуючи на нього, мовби гарячково силуючись щось пригадати...

Здогадувався, що саме вона силувалася пригадати, відтак навіть вертілося на язиці: «Хочете спитати, що за справа привела мене у ваш дім?» Але не зронив ані слова, просто мовчки дістав із нагрудної кишені сорочки заправлений в прозору плівку невеличкий продовгуватий знімок із якимись графічними символами упередміш з геометричними фігурами і простягнув й.

Вона потягнулася до фотокартки рукою, але, мимохітъ зиркнувшись на ней, раптот передумала брати, натомість повела здивовано плечем і запитала самими лишиль очима: що це?..

Щось пояснювати сенсу не було. Її реакція не залишала жодних сумнівів, щоображене на знімку ніде і ніколи раніше бачити вона не могла.

- Що це? — спітала, утім, ще й уголос.

Він знидав плечима, удаючи розчарування, зосереджено усміхнувся, повільно і лініво розтягуючи кутики губ, й так само без поспіху, підкреслено ретельним, вивіреним рухом руки склав фото назад до кишені...

- Власне, оце й уса справа!

Сказав — і рушив до виходу.

«Здається, — подумалось їй (*без співчуття і без зловіхи, просто так!*) тієї митті, коли його пальці торкнулися кламки дверей, — не в одній мене черви в голові...»

Sekcio 34: *nenio nova en la mondo estas*

Явне і пічким невиправдане перебільшення. Далекосіжні плани Юті Моканен. Відсутність досвіду аферам не завада. Екзальтована і легендарна мітотика Юті. Універсальний метод обланювання дотриманих зохів. Геки – велика сила. Таємнота зачаття Поттера Копоненро.

Як на те, Юті Моканен виявилася не тільки юним створінням із симпатичними ямочками на щічках, більш-менш стрункими ніжками і тутенькими й доволі апетитними сідничками, але й особою не по літах наповненою і підступною.

Попри позірну її найкісті, ¹ попри мілій вираз замріяності на її обличчі, попри романтичні сайвинки у її круглих і великих, трохи й витрішкуватих, очах – поведінкою та вчинками Юті Моканен здебільшого правив холодний розрахунок.

Схоже, праця ² у конторі Копоненро не минулася для Юті даремно; це факт, і то факт незаперечний. Хоч, далібі, списувати все на Копоненро, а тим паче *приписувати* йому виняткову заслугу у витворенні із юної мімзі Моканен рідкісно прагматичної стерви, ³ було би явним і нічим ⁴ невиправданим перебільшенням. Потерова роль у цім процесі була, як нам вібачається⁵, доволі скромною, можна навіть сказати номінально-символічною: у той час, коли зануреному в чад зверхньої самозакоханості Копоненро вважалося, що це *він* експлуатує Юті та її приваби для своїх потреб і втіх, в реальності якраз було все навпаки – за знаряддя правив він. Власне, навіть і не він (*бо ж яке у біса із непомірно окабанілого малорухливого підстарка могло бути знаряддя*), а його тугенічний гаманець. Наразі ж запаморочений швидким збагаченням, а відтак і засліплений власною величчю Копоненро мав Юті за дурнувату хвойдочку, й не те щоб не приховував цього, ба навпаки – за будь-якого приводу, та й без нагоди теж, намагався це своє ставлення до неї випинути ⁶ й підкреслити. Утім, Юті це не засмучувало і не ображало, бо цілком вписувалося у її далекосіжні плани, отож вона в усілякі способи підігрівала Поттеру, аби, не привести господи, він зненарока не прозрів, що не така вона вже й прителепкувата...

¹ Утім, копі-не-коли й цілком природну.

² Поза усієюми сумнівами, тут конче треба додати спітetti «самовіддана й інствомна».

³ Далеко не у найкращому значенні цього слова...

⁴ Абсолютно нічим!!!

⁵ І вібачається, напевно ж, небезпідставно.

⁶ Хоч, правду кажучи, вининати бому особливо й не було чого: спробуй-но випини обиске, як слонечні вуха, черево!

Спершу Юті приловчилася використовувати Копонешро для задоволення незначних і майже безневинних прымх,¹ і то робила це, попри юний свій вік, а отже й відсутність (*принаймні, так мало би бути*) досвіду у подібних справах, навдивовиж тонко й деликатно, аж настільки, що в Потера і підоозр не виникало, що ним крутять, мовби яким хлопчиськом.

Наприпочатку план Юті був не чортзна-який вигадливий; по-тутешньому кажучи – простий, як північний гузень.² Тобто: нічого принципово нового її оригінального у її намірах не було. Із тих пір, як існує світ, подібні комбінації пророблялися прекрасною статтю усіх рас і меридіанів незліченну кількість разів, а отже мимзя Моканеш була далеко не першою у цьому списку, далібі й не останньою!..³

Наразі ж нам вочевидь немає потреби покликатись до якихось узагальнень, тут нам за показову ілюстрацію цілком може прислужитися приклад рідкої тітки нашого юного створіння – дещо екзальтованої і до певної міри легендарної Ютими Конеш.

Таки ж неспроста кажуть: «Гени – велика сила!»⁴ І хоч нам, по правді кажучи, достеменно невідомо, чи відало їось про гени наше юне створіннячко із симпатичними ямочками на щічках, чи, може, й не підозрювало навіть ані про що подібне, однаке дійсність – річ ущерта: фабули її сюжети обох романів, племінничини нинішній і тітчині двадцятирічної з хвостиком давності, практично нічим не відрізнялися. Хіба фіналами. Та й то!..

Щоправда, сама юна мимзя Моканеш свою оповітю ореолом вамипіричної серцейки родичку юного разу наживо не бачила, бо ще до того, як Юті зобразилася т'явитися на світ, тітонька Юма (так її кликали в найближчім колі), зібралася у невеличку валізку боксомплект своєї улюбленої білизни (рожеві мереживні трусики, рожевий ліфчик плюс прозорий рожевий пеньюар), назавжди залишила Каїруан, заодно залишивши із носом директора лісопиліні, того самого, що упродовж кількох років числився її патроном і (*бу зісмо же!*) благодійником.⁵ Залишила із носом, хоч, либо ж, радості йому із того не було ніякої, бо який зиск із носа (як, зрештою, і з іншої, трохи понижчої, причепини), якщо заразом із безсердечною, невдячною *новіззо* кудись *покізлася* й статки... Біда ж, як відомо, сама не ходить, тож чи й варто дивуватися, що по якомусь часі

¹ Як-то: парфуми, біжутерія, спідниця, капелюшок, альбом для фотографій у шкіряній оправі тощо.

² Інший, набагато рідше уживаний, варіант: курача гузини.

³ І щось нам підклює, що коли жіночтво перестає такі штуки вичворяти, не є означатиме (власне, знаменуватиме) наближення, а може й настання, безоворотного завершду цивілізації.

⁴ Гени (*Генка, Гені, Геннадій тощо*) – заспокоїтесь й не надимайтеся: не до хвоста вашого північного пісня!

⁵ Ні-ні! У жоднім разі не подумайте, що Ютими Конеш банально обікрали бідолаху! Навіщо?! Якщо небезвідомий великий комбінатор Остап Бендер змав, здається, шістдесят шість порівняно чесних способів обмажоровання довірливих лохів, то Ютими Конеш чудово обходилася одним, але безідзовим; тобто: не відмовляла, коли що... (А отім, муш, любочь, варто ужинти слово «метод», бо способів, у знамому вам сенсі, мало багато праці більше).

роздертаний всесвітнім розпачем філантроп-коханець із жахом виявив, що збанкрутівав не тільки фінансово (це ще якось можна було би пережити, а потім, переживши, і поправити), а й фізично. Це його й добило – докінечно і безповоротно...

Хоча!.. Між нами кажучи, суттєвими успіхами в ділах інтимних він і до того особливо похвалитися не міг (*про труїдафи звичажні наразі і не йдеться навіть*). Тобто похвалитися він, звісно, міг би, але... Але здебільшого хіба що похвалитися.¹ Просто тоді, коли у нього водилася гроша, відкривати йому правду ані дружина, ані любаска не мали жодних резонів; воно й зрозуміло: це був якраз той випадок, коли що одна, що друга (*річ ясна, очевидна і геть нічим не виникова!*) цілковито циро і без що-найменшої, бодай би й мізерної, тіні лукавства могли заприсягтися кому завгодно, чим завгодно і на чому завгодно, що щастя – не в потенції...²

Після грандіозного, за тогочасними мірками нашого містечка, фортеці Ютими Конеш, а саме її славнозвісного щезнення, минуло вже двадцять з лишком літ. Могила директора лісопильні буйно й безнадійно заросла непролазними чагарями; єдина Ютимінна сестра спромоглася народити і вирости едину Ютимінну племінницю (ну звісно ж, ви не помилилися, йдеться про нашу юну мимзю Юті); троє Ютимінних братів цілком благополучно поспівалися, ба більше навіть – двоє з них уже встигли успішно проциндрити досить-таки нічогесеньке придане дружин і порівняю ще молодими назавжди прописатися на цвинтарі десь по сусідству із жертвою фатальних чар їхньої сестри... Та що там казати! Чимало чого ще іншого і різного сталося в Каїруані та його околицях за ці двадцять з лишком літ!.. Оскільки ж Ютима Конеш жодним чином не нагадала ні разу про себе землякам, бодай би побіжно, хоч би якось нікчемніслькою звісткою, то й нічого певного про подальшу долю і життя Ютими Конеш у чужих світах сказати ніхто не міг. Власне, нікому, окрім хіба найближчих родичів, до того й діла не було ніякого. Та й навіть родичі, якщо і згадували Ютиму, то вкрай рідко і хіба що ненароком. При цьому чоловіки, із цілком зрозумілого почуття солідарності до підступно зведеного у могилу соплемінника, захлиналися непідробно праведним гнівом, а жінки (що не менш природно) давилися, аж до загрозливо мертвотвої синюшності на устах, цілком лютою заздрістю...³

Звісно, то все були сміоці. Емоції – і тільки...

І тільки юна мимза Юті Моканеш з якогось там часу, ще до того, як податися на службу до Потерової контори, прониклася абсолютно правдивим,

¹ А втім!.. Презнаймось чесно, найдостойніші з достойних, хто з нас подібним не грішив?

² Тобто: «Не в сексі щастя, а в отхваті!» Або ж: «Не будьмо дурими – берім кут'ярами!», «Здою в опряду за прасковій дмівіденці», «На все готові за актами солівіктів», «Було чи не було, аби дамати бабло!» і таке інше.

³ Сподіваємося, читачев адумливому і спостережливому щось там додатково пояснювати, чому ставалося саме так, немас ані сенсу, ані що-найменшої потреби. І хай після цього хтось наважиться зажуритися, що двох правд на світі не бувас!

абсолютно непідробним пістетом до персони тіточка Юми. Кучеряво кажучи, створила з тіточка собі кумира. Власне, і Ютіна поява в офісі Копонешро була зумовлена її цілковито свідомим наміром учинити над ним той самий фокус, який тіточка Юма колись проробила із бідолашним директором лісопилки.

Особливої пікантності цій історії (чи, власне, двом історіям) додає те, що Потер Копонешро директору лісопилки доводився ніким іншим, як... сином! Щоправда, про те в усім Каїруані достеменно відали тільки двоє – Потерова матінка, що якраз у часі його зачаття мала нещастя¹ підмінити покойовку у домі директора лісопилки, ну і сам господар дому (звали його, здається, Прошек Оно)...²

¹ Чи все-таки щастя, бо ж від законного чоловіка заважітнії її було дзуськи – із тієї простоти і банальноти причини, що з'явилася він у неї тільки двома місяцями пізніше, відповідно до Потера мусив з'явитися на світ сеснімісичним, викликавши при тім юнайспракнісінський фурор: як для недовоношеного, його чотирі кілограми і п'ятдесят см сантиметрів при народженні сприяли небувало прахаючий ефект, аж такий, що усій довкруг тільки те й робили, що очманіло крутини головами і наперебій чудували: «Уявласте, яким ба дилдою вродився, якби пробув в утробі ще вісім тижнів?» Татусь (не той, що де-ФАКто, а той, що де-коре) про цю, можливо, і згадувався, бо ж, як на тё, із мізкими він нібіто друзів, принаймні, лякнось особливих приводів до глупування над його розумовими здібностями не подавав, – але соподіка хвиля шаленого ажютажу і повсюдної уваги, що негадано-нездідано накрила його, підхопила й заволокла у пурпурну лихнатості, жваво облігувавши фантастичним відчуттям віднесеності над сірізною дійсністю, зробила свою класичною і однічно чорну справу: маромславство взяло гору... Звісно, якби дитячко показувало на сіті нікудиннім, мірливіннім, хварливіннім, захляяннім, подія ця викликала би серед мешканців містечка хіба що протокольне й достоту кволе співчуття, і то лише у вузькому колі родичів і дехожих сусідів, а отже, за великим рахунком, це явіть не було бы подією, відтак і реакція татуся Копонешро (того, що де-коре) була би кардинально іншою. І дзвінчався тут інчом. Оліністися в сійністю орелі слави, охрімено здіннятися над марнотою дрібних буденних клопотів, раз-по-раз повітити на собі захоплені, почасти й зазарісні, позирки найрізноманітнішого люду і майже фізично відчувати на плескатим облакіслім тім'ї уявленного лаврового віночка чи й навіть німба, – це ж зовсім інше діло! Й-бо, не вартувало того, щоби й на гарматній постри г не підпускати ніччєму, геть непотрібну думку, що уявлені лавровій той віночок (чи німб) тримається на далеко не уявних ріжках. Власне, тільки завдяки ріжкам він і не спонзає й сидить на голові надійно, фундаментально. Що й казати, роги для чоловіка – річ, взагалі-то, надзвичайно практична і корисна, і не лише для посіння німбу чи лаврового вінка, а з капелюха, чи картузя, чи шапки, та й будь-якого іншого головного убора, видто у вітрянію чи за буревію: «Якщо розжинися на достойні роги, ніжано чварине ніжче не зідміє».

² Звісно, що досить категорично твердження може й не відповісти дійсності. Тим паче, що для подібних сумніїв наразі з більш анік сержозні підстави: потодіться, коли би про тасмінни Потерового зачаття знали тільки ці двоє, то звідки було бы про те довідатися нам, та що ж через стільки літ поспіль? Однаке, аби не обтяжувати тебе, любий читачу, зайніми деталями й подробницями (цілком, до того ж, голосливими, пікним чином документально не заєвіченими, а отже такими, що за пильнішого і неупередженого дослідження можуть виявитися тривіальними й мерзленно-каносинними інсінгаціями недоброзичливих ліхословів), просто візьмемо це до уваги та й по всьому.

Sekcio 35: nur-nur hernja

Що за птиця така? Неоцінений досвід Старого Ірландця. Привокатиний фіналь несподіваних кульбітів і високо виставлений задок як ідеальна мінімія для підступних нашийк Коцибуля Ялубиця. Форменне святочношматство, смішество і чайські зважінні речет. Марселя Сильва робить відчайдутому спробу змінити хід історії. Несподівана замінительство Юджіна Кіллі. Нагла вимівка Гена Капію. Пророчства Сачевяза да Відьма.

- Ви чули? – запитує Коцибуль Ялубиця.
- Що? – мляво повівши плечем, Вальдемар Вайсброу примружує праве око й нескіпана занурює вуса у гальбу пінистоого пива.
- Отже, не чули, – робить висновок Коцибуль.
- Вайсброу кінчиком язика ретельно злизує із вусів начепи піни, задумливо смикає підборідком, задумливо чеше підгаря і нарешті запитує:
- Про що ми не чули?
- Ви таки справді не чули? – дивується Ялубиця. – Оце даете!
- Хай тобі мимри дають! – роздратовано чмішіє носом Алекс Вольськи. – Кажи вже, що ми такого не чули!
- Вибори через тиждень.
- Які ще вибори? – викочує очі Вайсброу. – Де?
- Та у нас же!
- Не зрозумів? – широко, мов ворота навстіж, роздимає ніздрі Вольськи. – Це кого ми маєм обирати?
- Мера, кого ж іще!
- Кого-кого? – перенітує Юджін Кіллі, зупиняючись біля їхнього столика.
- Мера, – важко повторює Коцибуль.
- А це що за птиця? – дивується Старий Ірландець. – І на який північний хвіст воно нам?
- Ну, Юджін! – докірливо похитує головою Вольськи. – Ти, що, справді не знаєш, що за птиця така – мер?
- Не знаю, – цирко зізнається Старий Ірландець. – Ніколи й не чув навіть.
- А хто ж тоді керує нами, як ти гадаеш, Юджін? – насмішкувато зиркає Ялубиця.
- Як це хто? – витріщається Юджін. – Всешишній...
- Це у глобальному сенсі, – доскіпується Ялубиця, – а у нашому містечку?
- Ну, ясно хто, – озвістяється Старий Ірландець із деякою розгубленістю, – я, що, хіба не розумію?! Янг-Ол, так?
- Янг-Ол?

Щелепи Ялубиця і Вайсброу відвісають з подиву.

— Пад Люка? — знічуються Юджін. — Він?

Тепер черга доходить і до Алексової щелепи...

— Ні? — розчаровано сбводить поглядом товариство Старий Ірландець. — Тю! А я думав, що усім заправляють Янг-Ол і Пад Люка. Це ж вони приходять правити із мене гроші. А тепер, виходить, ще один буде? Ой лишенко! Горе мені, горе!.. Де ж на них усіх набрати??

— Ну, Юджіне! — захлебнувся чи то пивом, чи то повітрям Вальдемар Вайсброу.

І то захлебнувся усерйоз, так, що замало гегі не задер. Хтозна, чим би й скінчилося, якби не спритність і хмітливість (*властис, неоціненнай досвід*) Старого Ірландця. Не довго думаючи, Юджін щосили утеплив кулаком Вальдемара по спині, поміж лопатки, аж так, що той мало не залетів під стіл. Утім, якби й завалився під стіл — то би був варіант не із найгірших. Приайнані, тоді Вайсброу не підкінув би, зачепивши зиєнарока рукавом, свою (*где присублену!*) галібу із пивом, і вона би не полетіла, розхлюпуючи на усі сторони життедайне пивто, над столом; а якби не полетіла, то (*річ очевидна!*) нізащо не поцілила би прямо у лоба Нолю Дане і Дане не скиберцинувся би заразом зі стільцем (*властис, на смільці!*) у прохід між столами, ще й так невдало (чи, може, *якраз і навпаки — дуже навіть вдало*), що збін із ніг якогось неборака.¹ котрий мав нещасти саме цієї міті прошигнувати за спину Дане; відтак неборак не перекинув би, завалюючись, стола, за яким, неквапом поцмулюючи віскі і так само неквапом ведучи якусь актуальну світозасадничу бесіду, возідали Сачвеявлі Відьм, Марсел Сильва і Матія Маріос...

Однак що сталося, те сталося, і ради тому не було уже ніякої!

Розкорячена поза неборака по завершенні тих несподіваних кульбітів виявилася аж занадто провокативною — високо виставлений задок правив за просто-таки ідеальну мішень, і Матія навіть було намірився відвалити неборакові копняка. Втім, намір цей (*як і загалом переважна більшість його найрізноманітніших задумів*) залишився незреалізованим, і то не із якихось там міркувань толерантності й категоричного несприйняття насильства, хай би й побутового,² а через елементарні лікоці...

А втім, сама ідея, як на те пішло, виявилася із розряду тих непередбачуваних рефлексій, котрі, виникнувши спонтанно, себто винятково волею химерних збігів і обставин, моментально захоплюють уми, серця і душі широких мас.³

— Вею! — гукнув Коцибуль до Сачвеяла. — Дай-но йому копняка! Бач, як стойт? Сам проситься!

— Тобі проситься, то ти і... — відмахнувся де Відьм.

¹ Саме так, із малої літери, із великої — у жоднім разі!

² У подібних дурнуватих нахилах Матію нарад чи хто й осмілився би запідозрити!

³ Буває, що із таких-от сущих дрібниць у певні моменти історії починаються — без будь-яких, заливалося б, причин! — заколоти, революції і війни.

— Тобі ближче!

— То ю що?

Коцибуль, звісно, мав рашку. Поки він добралася, давати копіяка було вже никому — образно кажучи, за небораком і слід схолов.

— Ну от, — зітхнув, киваючи з досади голововою, Ялубин, — прогавили такий момент! А ти? — накинувши ще ѹ на Марсела (треба ж було на комусь відігратися за дурно замарновані високі поривання). — Ти про що думав?

— Я? — замислено пересмикнув плечима Сильва, зосереджено придивляючись до нігтів на своїх руках. — Та так, нічого особливого...

— Нічого особливого! — перекривши Коцибуль.

— Знаєте, що я зробив би найперше, якби став мером? — загадково усміхнувся Сильва, не перестаючи прискіпливо вивчати нігти.

— Ти хочеш стати мером? — насторожено примружив очі Ялубин.

Марсель підвів погляд, заперчливо хитнув голововою:

— Не хочу. Це я так, гіпотетично.

— Ну-ну, — глузливо поморщив лоба Саччеваял де Відьм. — І що б ти зробив?

— Заборонив би продавати алкоголь, ось що!

Старий Ірландець примахолено тигликнув і щосили смикнув себе за мочку вуха, зневільна, вочевидь, бажаючи у такий спосіб пересвідчитися, чи, бува, те ахінейство не причулося йому.

— Що-о-о? — обурено вигукнув Матія Маріос.

— Убити мало! — на повному серйозі пригрозив Юджін, стискаючи щосили кулачки. — Бузувір!

Налиті ненавистю очі Старого Ірландця, здавалося, ось-ось випорснуться з орбіт.

— Знаєш хто ти після цього? — набичився Матія, заледве стримуючись, аби не дати волзо своїм рукам.

(*А чесалося же!.. ах і чесалося же!..*)

— Форменне святотатство! — фіркинув, граючи мускулами, Коцибуль Ялубин.

— Свинство! — довершив огуду, зрапта вигулькинувши незвідь-звідки, наче кущ з тартараарів, Льосе Енокляну.

Мало-помалу підтягнулася й решта злодіро, із Дане (з *тулею на лобі*) включно, відтак смоці, що не віднях вириували і до цього, почали зашкаплювати, і то настільки, що словесне розпинання бідолахи Марсела загрожувало цілком реальнюю перспективою обернутися (*Марседу же таки, а кому же інше?*) розіправою фізичною.

— На твоєму місці, Юджін, я би не пускав його навіть на поріг! — спересердя до болю смикнувши себе за вуса, злотовано вигукнув Вальдемар Вайсбрю.

— Вигнати ірода геть! — заверещало юрою *там ще* відчайдуши високим discanto.

Цілком можливо, що іншого якогось разу цей близький до поросячого кувікання знавісніший репет викликав би небувалий інтерес, а то й ажотаж («*А що це тут виніць, моя недорізане?*»), і, відволікши увагу предстоянішого панства од Марсела, вже тільки цим одним розрядив би ситуацію. Утім, не сталося!.. Ба навпаки – дивовижним чином оте незнано ким навіжено вигукнуте «*вигнати ірода геть*» умить надало сумбурному досі невдоволенню визначеності її організованої чіткості.

– Ганьба! – загвалтували звідусіль. – Ганьба!

Марсела кинуло у жар.

– Ні, ні! – заопірався він, розмахуючи високо здійнятими над головою руками. – Ви не так все зрозуміли!

– Що ми не так зрозуміли? – загрозливо випнувши груди, виступив наперед Ген Кашпо.

– Справді, що? – прискіпався Алекс Вольськи. – Що?

– Я б заборонив продаж алкоголю, а не його вживання!

– Інтересний поворот, – хмікнув Сачвеял де Відьм.

– Поясни! – завімагав Коцибуль Ялубиц.

– Все просто! – вигукнув Сильва. – Заборонив би продавати, а натомість, зобов'язав би наливати безкоштовно!

– Безилатно? – недовірливо вібахнувся Вайсброу. – Задурно тобто?

– Ажеж, задурно! – кивнув Сильва.

– Máthair Dé!¹ – ухопився за серце Старий Ірландець. – Тіпун тобі на язик!..

– А що, здорово! – захотливо поцілескає Марсела по плечу Матія Маріос.

– Чудова думка! – загорівся ентузіазмом Ген Кашпо.

– Супер! – зі жвавим захватом прокричав Вайсброу. – Геніально!

– Геніально? – зойкнув похололим голосом Старий Ірландець. – Та що ви, подуріли всі?

– Не первуй, Юджіне! – усміхнувся підбадьорливо Кашпо. – Якось воно буде!

– Якось? – Старий Ірландець скрущно стягнув до перенісся брови, зиркнув попурою, із неприхованою печаллю. – Ні, якось не буде...

Зіткнув голосно, глибоко.

– Ну що ти, Юджіне! – взявся заспокоювати Старого Ірландця Сильва. – Не сприймай це усерйоз, не бери близько до серця. Я просто пожартував, повір...

– Ти, може, й пожартував, але ж вони!.. – Юджін окинув пригніченним поглядом юрубу. – Вони ж це сприйняли всерйоз...

– Ще й я! – обережно мащаючи пальцем гулю на лобі, втрутився до їхньої балачки Ноль Дане. – Того й диви, що...

Завершити йому не дали. А, може, просто винедили.

– Марсела в мери! – зненацька зарепетував, підстрибуючи й шалено розмахуючи руками, Матія Маріос.

¹ Matir Boja! (ірл.)

- Вірно! – підхопив Вайсброу.
- Наш мер – Марсел! – вигукнув Вольськи.
- Наш мер – Марсел! – заскандував натова.
- Марсел – наш мер! – гаркнув Вольськи.
- Марсел – наш мер! – загорлав натови.
- Не хочу я! – запротестував Сильва.
- Пізно! – осадив його Коцбуль.
- Та послухайте ж!.. – благально заремствував Сильва. – Це ж несерйозно!
- Серйозно! – засміявшись Вайсброу, пробираючись до нього ближче. – Ще ї я! Ти навіть і не уявляєш!..
- Марсел – наш мер! – залементував Дане.
- Наш мер – Марсел! – вибухнула юрба.
- Ну досить же! – зробив відчайдушну спробу переломити ситуацію *(згасне, зміниши хід історії)* Марсел. – Не хочу я! Чутте, не хочу!
- А хто тебе питав? – була на те рішуча Алексова відповідь. – Виберемо – і все, баста! Не відкрутишся!
- Всупереч моїй волі? – не здавався Марсел.
- Раніше треба було думати, – розтягуючи на свій звичний манір слова, повчально проказав Сачвеявл де Відым. – Лякнув, то ото й віддувайся...
- Наш мер – Марсел! – хотісь там знову верескнув дискантом.
- Атож! – заднігкотів масивними, ніби бульдожими, щелепами Ялубиц, і закрутин на всі боки головою, вишукуючи поглядом Старого Ірландця. – Юджіне, наливай!
- А немас! – долинув з-за спин юрби раптово охриплий від пережитого стресу голос Юджіна.
- Як то немас? – обурився Коцбуль.
- А так! – рішуче огризнувся Юджін. – Амбець, скінчилося! Agus go coileach sibh marbh fucked!¹
- Ну знаєш! – затрясся, мовби в лихоманці, Матія Мариос. – Ну знаєш!.. Ти, того... ти так не тес!, не жартуй так!
- А я не жартую, – твердо, із якоюсь особливою непохитністю в голосі, відказав Старий Ірландець, – Iorg fools eile!²
- І то вірно, – тихо, сам до себе, прорік Сачвеявл де Відым, із підкresленою задумливістю протираючи замшевим платочком запіtnілі скельця окулярів, – він, що, рехнутий надурняк наливать?..
- Юджіне, ти добре подумав? – наїжачив брови Алекс Вольськи.
- Ще й я! – затяявшись Старий Ірландець, і раптом, сплеснувши в долоні, заспівав із підвиванням, на все горло: – Скінчилося віскі, скінчилось вино!..

¹ Шоб вас мертвий півень топтає! (ірл.)² Шукайте інших дурнів! (ірл.)

Так само рантово урвавши спів, Юджін дивувато засмикав плеchима і захихотів переливчастим давким сміхом, викликаючи у декого із присутніх сум'ятливу підозру, чи все гаразд із його психікою.

— Ну, що тут відіш, — хмыкнув де Відьм, — бувас...

— Раз так, то ми йдемо до Кизяка! — пригрозив Коцибуль. — Ти цього хочеш, Юджін?

— А мені байдуже, — на диво розважливо одказав Старий Ірландець.

— Байдуже? — зарепетував Лъосе. — Тобі байдуже?

— Атож! — кивнув Юджін. — Абсолютно!

— Але цього не може бути! — вигукнув Вальдемар Вайсброу. — Ти ж пропадеш без нас! Още усе, — Вальдемар жестом окреслив у повітрі широке коло, — ця північна, усі ми, ці щоденні наші посиденьки — це ж твое життя, Юджін! Та ти й сам, згадай-но, не один раз це казав, хіба ні?

— Казав, — кивнув Юджін, — то й що?

— Не ганяй понти, Юджін! — зажадав Вольськи. — А то ми справді підемо!

— Ідіть, — відказав Старий Ірландець зі спокійною приреченістю людини, що зробила непростий для себе, важкий, але остаточний і свідомий вибір. — Ідіть і ніколи більше не повертайтесь...

На якусь мить вуста його скривилися у сардонічній гримасі, ніби сміялися й здригалися німотним плачем водночас.

— Бачиш, що ти наробив? — злегка, незлобиво штурнув Марсела в бік Сачвеявл де Відьм. — Воно тобі треба було!. Не маленький, мав би знати, що жартувати з народом небезпечно, а ще й такими чутливими речами, як...

Судячи з усього, Сачвеявл приготувався виголосити якусь грунтовну сентенцію, можливо, що й не позбавлену очевидного резону чи й наїть зухвалої претензії на оригінальність і парадоксальність судження, можливо, це міг би навіть бути цілковито несподіваний, неперевершений у своїй універсальності й ефектній новизні афоризм, можливо, це загалом могло щось бути небувале, грандіозне, від чого не лише Каїруан, а й світ увесь здригнувся б і занімів у невісмовому зачудуванні: «Ти диви!..»

Прикро, але не склалося, однаке, не судилося, не збулося. Що саме, яких непоправних втрат зазнало внаслідов цього людство, та й чи втратило щось взагалі, — хтозна... А все через наглу витівку Гісса Кашпо.

— Та що з ним панькатися? — метнувся, налетів шулікою, залементував воявничо Кашпо. — Вишвиринути його звідси та й по всьому!

— Кого? — витріщився Коцибуль Ялубин.

— Ну, не Юджіна ж! — засміялся, дивуючись Коцибулевій нездогадливості, Гіс. — Марсела, кого ж іще?! Він цю кашу заварив...

— Правильно! — підхопили «широкі маси», із феєричною легкістю змінюючи своє недавнє ще ейфоричне й ревне захоплення кумиром на такий же щирій і завзятий гнів. — Ганьба! Ганьба!

— Ну от, — імпозантно відсторонившись од юрби, повагом прорік де Відьм, задумливо насаджуючи на перенісся окуляри, — а казав же я...

Певно, щось він таки знат.

LIBO

Sekcio 36: la sorte ne eskapas

Деякі зауваги стосовно присуствої покинності і психічних розладів. Найкраще із придуманого людством. Бентхесна променінста лоснінка. З'єва із того світу. Знак долі. Кому везе, того їй курка везе.

Минув тиждень, минув другий, а там і третій, вже й варто було визначитися, як бути далі, між тим Леон до пошукув нової роботи усерйоз ще й не брався: фінанси не співали романси, отже їй не приспічувало.¹

Здебільшого упродовж цих трьох тижнів відсиджувався у своєму «склепі» – похмурій і тіснуватій однокімнатній квартирці, що дісталася йому майже задарма від якогось далекого родича. Лише зрідка вибирався чи до найближчої крамнички за харчами, чи просто поблукати навмання довколишніми вуличками, проїздами й дворами. Неквапливі ці прогулянки, однаке, за якимось там разом перестали бути звичайним швендянням: зневаба Леону відкрилося, що він, вже стільки літ мешкаючи у цій частині міста, як був чужаком, тут оселяючись, так чужаком і залишився. Не мав тут ані друзів, ані приятелів, та й навіть сусідів знову переважно тільки в обличчя, на ім'я ж – лиш декого, і то нещевно, отож коли винадало із кимось заговорити, по імені звертатись уникав, аби не вскочити в халепу.

Зрештою, Леон не тільки мало що відав про тутешній люд, про його звичайні буденні клопоти, великі і маленькі радощі, уподобання, настрої і тому подібне, а й нізащо уявити не міг, який архайчно-затишний пейзаж чатует на іншого буквально за якусь сотню кроків від дому, за сарайчиками і гаражами в кінці продовгуватого, покрученого й вузького двору, затиснутого між високими, у зріст дорослої людини, почорнілими дощатими парканами, що відгороджували якесь будівництво, бозна-коли почате та й закинуте ще на стадії риття котлованів під фундамент.

¹ Та їй особистий досвід вклування на чужих «лялечок, тіточок і їхніх літочок» давався взнаки: до будь-якого гарування не за покликом душі, а єдину заробітку ради, ставився лише як до вимушеної поденщини, відтак коли доводилося ставати мимовільним учасником (власне, тільки спідком), бо сам нізащо до того не долувався) словесного піднесеного захоплення балюсок таких же, як і сам, уважанів про якісь там занепали на мигі трурудовій – душа Леонова умить запнувалася в густий, тягучий і липкий, мов дьюготь, скепсан: від вихвальні цих явно відгоняло психічними розладами, і то розладами серйозними, далебі їй невіліковними... Хоч безирисітнім ледарюючо Леон, можливо, і не був, в стім!.. «Ліноці», – казав він, – це найкраще із усього придуманого людством».

Туди, углиб двору, до тих сарайчиків і гаражів, за якими чайся пологий виступ глибокого й широченного яру, помережаного, ніби гіантською павутинною, безліччю стежечок-біндичок, якими доволі жваво снували туди-сюди люди-комашки. Леон ніколи раніше не потикався, ані потреби у тім не мавочи, ані часу, та й тепер це сталося цілковито випадково і несподівано, і згодом, повертаючись думками її силуючись пригадати, що саме привело його до цього місця, Леон тільки беспорядно зникував плечима: певної відповіді на те не існувало.

Забрівши сюди – того, першого ще разу – почувався, ніби пілігрим, зору якого знечанка відкрилася *terra incognita*. Не таємнича, не фантастична і ніяка інша, просто дещо загадкова, бо неочікувана... Місцина ця припала йому до душі, можна навіть сказати, що він полюбив її, хоч достеменно її не відав, її нізацю не міг би, мабуть, повснити не тільки комусь, а далі її собі самому, чому і за що. Просто тягнуло її сюди та її поготів. Хоч на хвильку, а мусив щодень прийти сюди, ніби сповнити призначений невідъ-ким ритуал, для того лишень, юбі постоїти, подивитися вниз, окинути поглядом схили й там-ті, за яром, приземкуваті хатки. Звідсіля, з цього боку, хатки ті справляли враження закинутих і покинутих, але враження це було, ачей, оманливим і неправдивим, бо саме звідти її туди, од тих хат і до них, повсякчас з яру, в яр, через яр снувало-карабкалося, подібно мурахам, безліч ускожого люду. Чи, може, безліч подібних до людей мурax?..

...І от якогось разу:

– Леоне! – знечанка долинуло з-позаду.

Голос був до болю знайомий, і Леон навіть знов, чий він. Тому її не обернувся. Подумав: причулося, навіялося, бо людини, котрій належав цей голос, тут – у цьому часі її у цьому місці – бути не могло. Просто не могло бути – і все...

– Леоне!

«Що за мана?» – тріпнув головою.

– Леоне!

Тільки тепер, за третьим погуком, збегнув: це не маячня і не наслання. «Неймовірно! – встиг подумати перед тим, як озирнутися і очманіти від здивування. – До чого схожий голос!..»

– Же?

Вона стояла за кілька кроків від нього, злегка нахиливши голову до лівого плеча, дивилася зі світлою радістю з-під пустотливо примуржених повік, і у кутиках її вуст бриніла бентежна променіста усмішка.

— Оде так номер! — вигукнув Леон, широко розкинувши руки. — Же! Неваже це ти?

— Я! Я! — засміялася.

Леон поривчасто обійняв її, пригорнув до своїх грудей її маленьку, мовби у п'ятирічної дитини, голівку.

— Звідки ти взялася? — відслонившись на відстань витягнутої руки, донитливо зиркнув їй у пічі, ніби все ще не вірчи, що це таки вона, мила його серцю стара в'єтнамка Же Ня.

— Із того світу! — відказала вона, сміочись. — Ти навіть не уявляєш, як мені повезло!..

— Справді?

— Атож! Уявляєш, в аеропорту паспорт видає із рук, прямо у іділину ескалатора. Зажувало так, що одне шмаття од нього лишилося... А без паспорта куди полетіш?!

— І це називається «повезло»?

— А то що ж? Через день по радіо почула, що той літак, яким мала летіти, розбився при посадці. Усі, хто був на ньому, загинули. Ніхто не вижив!..

Же низько опустила плечі, так, ніби їх пригинала до землі невидима вазка ноша, зіткнула і сказала тихим, змагла охриплим, мовби надтріснутим голосом:

— А ти, що, хіба не чув? Про цю катастрофу стільки передавали! І по радіо, і по телевізору...

— Ні, не чув, — відказав, гасячи мимовільну її недоречну посмішку, Леон. — Але це знак долі, Же...

— Авжеж, — кивнула стара в'єтнамка, — я так само подумала. Це знак долі, подумала я тоді. Відік, сказала я собі, батьківщина повернулася до тебе, Же, одним інтересним місцем. Не хоче, значить, щоб твоя нога ступила на рідину землю. Значить, сказала я собі, сиди тут, дорогенька, і не рилайсь більш нікуда...

— Про батьківщину, Же, це ти даремно, — м'яко заперечив Леон, не надто, утім, і сам відазочи, з якого дива і навіщо.

— Може й даремно, — з радістю кивнула Же. — Но що я мала думати, коли воно все отако?

— І що ти тепер? Де?

— В «Акваріум» назад упросилася. Знов повезло, що не успіли ще нікого взяти на мос місце. Стала шукати, де жити, халупу ж мою вже зайняв хтось... І що ти думаєш? Знов повезло! Сторож десь пропав. Чи запив, чи ще там що. Помер, може...

— Везучा ти, Же...

Відмахнулася тільки — спішила виговоритися, поділитися небувалим щастям:

— Кажу хахлям: давайте я буду сторожувати. Безплатно! А ви мене у підсобку пустите жити. Вони й пустили. З радістю. Економія ж їм яка!.. Та й мені теж неплохо...

LIBO

Sekcio 37: fino de haljava

Негадана поява Терміні Тор біля пивниці Старого Ірландця та її пророчество. Солодка сльозинка інспектора Янг-Ола. Вечірня розмова прибратильнії і сковорінії біля ганку мерії. Жахтіва звістка про порожню казну. Халвма як визначальний чинник каїруанського будиння. Унікальна порода дерев, секретні скважини і особливі помульці юрії. Півбіди та хабізець. Нуль без назички. «Ох ты ѹо!»

— Знаєте, у мене таке передчуття, що скоро усі ми станемо свідками чудних подій, — загадково, а водночас ніби недбало і буденно, сказала, злегка прискальнивши праве око, Адабельгердинна Терміна Тор до Старого Ірландця, вказуючи цілком на дорогу, що вела до центру містечка.

Було це вранці, власне, на світанку, тієї пори, коли сонце ще тільки-но починало спинатися над Каїруаном, видряпуючись на верхівки дерев перед старою лісопильнею.

Щойно випровадивши із пивниці, ненав'язливо і турботливо підтримуючи під лікоть, останнього із найостанініших зависідників, Юджін широко розкинув руки, солідко потягнувшись і голосно позіхнув на весь рот, аж щелепи клацнули, так, що поблизу молодим лісочком покотилася луна; затим, притуливши спину до стіни будинку, зморено укліяк, блаженно задивившись на схід сонця, — саме тієї митті негадано-нездано й постала перед ним Терміна Тор.

З несподіванки Юджін навіть головою затрусив і поліз протирати долонями очі; чи не мара?

І не дивно, бо ж хтозна вже скільки літ він не те що наблизько не здібував химерної каїруанської чудниці, навіть звіддаля її не бачив. Сам він, і це прекрасно всім відомо, практично ніколи не поїдав пивниці, Термін ж Тор, цілком зрозуміло, у Юджінових володіннях загалом робити було нічого; таким чином, шляхи їхні — ані звичайні, ані житейські — не перетиналися, з тієї очевидної й банальної причини, що перетинатися їм просто не було потреби.

Утім, і ця негадана поява Терміні Тор біля пивниці Старого Ірландця, ймовірно, залишиться — для нас, принаймні, та, схоже, що й для Юджіна також — такою ж докінечно нез'ясованою і втасманиченою, як і загалом усе, пов'язане із цією химерною персонкою. Тим більше, що й сама Терміна ані словом, ні півсловом не проронилася, не натякнула, що і наїцю привело її до ганку Юджінової пивниці. Сам же він (*Юджін, а не гамок*) розпитувати не став.

Власне, не встиг: «візит дами» видався не тільки несподіваним, а й напрочуд коротким; скороминущим, ніби осяння...

— Яких ще подій? — поцікавився Юджін.

— Усіхих, — зронила, длубаючи ціпком ґрунт під ногами, Терміна Тор. — От цей інспектор... Як його? Все забуваю... От сатана!

— Янг-Ол?

— Атож, — кивнула Терміна Тор. — Жадібність доведе його до того, що він подавиться грошима.

— Він? — засміялася Юджін. — Дурниці! Цей не подавиться!

— Побачимо! — уперто піджала губи Терміна Тор і, не прощаючись (як, зрештою, і не вітаючись до цього при своїй негаданій появі), подалася геть...

І що ви думасте? Минуло трохи, не так вже й багато, часу — і пророцтво каїруанської химерниці збулося: таки подавився!.. Як ви гадаєте — чим? Отож-бо і воно! Грошима. Шоколадною монеткою, яку він перед тим одібрав — власне, брутально видер із сухенької і неміцької дитячої долоньки — у домі якогось бідового горенаки, що заledве чи не місяць підкладав дріб'язок на цукерки дітлашній...

Невідомо, чи посилив горенака прокльони услід інспектору, чи лишень німотно заридав від безсилля і образи, але ще до вечора Каїруан сколихнула радісна (даруйте, але правди ніде діти!) звістка:

— Ур-р-ра!!! Янг-Ол удавився!!!

А ще трохи пізніше, якраз тоді, коли сонце закотилося за обрій і на містечко почали поволі влягатися сіруваті, напахчені свіжкою вільгистю, сутінки, стара прибиральниця з мерії, розвіснивши на перилах ганку чорного входу вогкі ганчірки, підклала до себе охоронця, що тиняється неподалік, і строго наказала:

— Пильний добре, щоб не пропали, а то не буде чим прибирати завтра.

— Е! — відмахнувся охоронець. — Кому вони треба...

— Хтозна, — задумливо підкопилила губу прибиральниця, — але ти пильний.

На те тебе тут і поставлено...

Замість щось сказати охоронець відставив мізинця і поліз ним за щоку виколупувати залишки нещодавньої вечері, що залипли десь за кутніми зубами.

— І що ти про це думаш? — спитав по тому, як вийняв пальця із рота, облизав його і витер об кітеля.

— Це ти про Янг-Ола? — здогадалася прибиральниця.

Та й неважко було згадатися, не став би ж охоронець цікавитися тим, яке враження на стару справили його маніпуляції мізинцем у ротовій порожнині.

— А то про кого ж! — одказав охоронець. — Про нього, так.

— Не мала би я дурного клопоту забивати собі голову! — відрубала прибиральниця.

— І то чого ж? — трохи навіть образився чолов'яга.

Видно, йому нетерпілося перед тим, як залишиться на ніч сам, почесати язиком, поки є з ким, бо потім аж до ранку доведеться хіба що із самим собою розмовляти, у кращім разі — ще до собаки, може, яке слово кинути; але то так, із проклятущої нудьги тільки, бо який із собаки співбесідник, та ще й із такого ледаціорі? Воно ж, погань, як оці залиє зараз в буду, так до самого світанку й дрихнутиме!..

— Чого? — перепитала прибиральниця. — Бо то нечисть, щоб про нього проти ніч говорити. Подавився — туди йому й дорога!

— А я, що, печалось, думаси? — осоромлено запралдовувався охоронець.

Певно, йому здалося, що стара прибиральниця запідозрила його у переживаннях із приводу наглої і передчасної кінчини податкового інспектора.

— Він мені, щоб ти знала, до лала-байки! Цікаво просто, що народ говорити.

— Народ не говорить, — сказала прибиральниця, — народ натішиться не може. Залляв усім за шкуру смальцю, от і радіють.

— Це зрозуміло...

— Тільки, отако собі думаю, це ще не все.

— А що ще? — зашківався охоронець.

— Боясь, що все це неспроста, — зронила прибиральниця, із утасманиченим виглядом примруживши одне око. — От подумай. Спершу Пресер Ваттіфф, а зараз Янг-Ол...

— Ну так, — кивнув охоронець, — ще й трьох днів не пройшло, як той...

— І обож ж несподівано присталися. Не хворіли, і раптом — бац! І немає. Не інакше, як пошестє якась. Ніби пороблено. Що цікаво: у самім містечку вже давно ніхто не приставляється, а оці тут, — стара скосила погляд на будівлю мерії, — мов показилися здихати...

— Ну так, — кивнув охоронець, задумливо пошмигуючи носом, — щось тут не те... Це ж як так і далі піде, то, того й дивись, залишимось без влади...

— Скоріше б! — замріяно видихнула прибиральниця. — Вони вже всі у печінках мені сидять! Все прибирай за ними та прибирай... От не стало б їх — яка лафа уміть настала би!

— А зарплату де візьмем? — занепокоєно стрепенувся охоронець. — Жити тоді як?

— Що значить як? — поважно надулася прибиральниця. — А як усі в Каїруані? На халіву. Далебі, не в африках живемо. Куди не повернись — халіва! Вистачить і нам, і дітям нашим, ще й онукам щось перепаде!

— Ну так, — погодився охоронець, — куди вона подінеться!

Ах, як вони, о як вони жорстоко помилялися!..

Халіва закінчилася вже зовсім скоро...

Зовсім, зовсім скоро!

Просто каїруанці відчули це далеко не одразу.

Першим, кому відкрилося, що халіва закінчилася, був директор департаменту муніципальних ресурсів Пеніко Гума. Причому відкрилося це йому цілком випадково. Просто одного чудового ранку скарбник мерії зайшов до кабінету¹ і повідомив:

— У касі немає грошей.

— Як це немає? — вигукнув Пеніко Гума, і його щелепа вражено відвисла.

— А так...

Скарбник акуратно знів із носа окуляри, похував на скельця, із педантичною задумливістю ретельно протор їх підкладкою піджака і, начепивши окуляри на перенісся, де єм, власне, і належало бути, зронив буденно і прозайчно, ніби йшлося про щось малозначуще або ж само собою зрозуміле:

— Скінчилися.

— Як це скінчилися? — Гума суворо зсунув докупи брови.

— А як закінчуються гроші? — хмыкнув скарбник. — Просто. Навіть дуже просто. Відчиняєш сейфа і бачиш, що їх немає. Пусто.

— А де ж вони поділися?

— Ніде не лівалися, — простакувато відказав скарбник. — Закінчилися, от і все.

— Можливо, — замислився Гума, — це все через оту дурнівату смерть Янг-Ола?

— А який тут зв'язок? — здивувався скарбник.

— Зв'язок прямий і очевидний! — із повчальною зверхністю заявив Гума. — На його місце ще нікого не призначили, а отже й податків збирати нікому. Аргумент?

Скарбник заперечливо похитав головою.

— Може, ви не в курсі...

¹ Перед тим, як зйти, він звичним ділом завбачливо постукав у двері й викликав якусь мить. Робілось це підповідно до прийнятого у мерії етикету — вочевидь, не в останню чергу і для того, щоб начальству, якщо рантом вони зініарока задримали, знесилившись від праведних трулів, дали шанс (і час) проактивнітися, обляститися паперами і начепити на обличчя вираз країнної заклонованості.

— Тобі, що, мій аргумент не вдається переконливим? — сердито блиминувши очима, крізь туби проїздив Пенісо.

— Аргумент ваш, звісно, переконливий, — обережно проказав скарбник, — тільки ж...

— Що? — рознервувався Гума. — Кажи!

— Можливо, ви просто не знаєте? — тихо, делікатно проказав скарбник, смиренно опустивши повіки, мовби заздалегідь вибачаючись за те, що осмілюється висловлювати крамольне припущення про необізнаність начальства у деяких тонкощах обговорюваної справи. — Податки, що їх збирал покійний Янг-Ол, у казну не попадали...

— Он як? — вражено вигукнув Пенісо. — А де ж вони дівалися?

Скарбник тільки розвів руками...

Недоречність запитання була аж занадто очевидною. Настільки, що й самому директору департаменту муніципальних ресурсів зробилося піккою.

— Ну, — пролепетав Гума із розгубленим виглядом, — що про це тепер говорити...

— Так, так! — закивав головою скарбник. — Що із покійника візьмеш...

На якийсь час обое замовкли.

— Отже, кажеш, у сейфі пусто? — важко і глибоко зітхнувши, упалим голосом озвався згодом Гума.

— Пусто, — вкотре повторив скарбник.

— Геть-геть пусто? — перепитав Гума.

— Геть-геть! — кивнув скарбник. — Зовсім пусто.

— А може, хоч щось десь завалялося? — у голосі Гума промайнула зачасна надія. — Ти добре дивився?

— А то! — безжалісно розправився з ілюзіями Пенісо скарбник. — Перш, ніж іти до вас, обшнірив сейфа разів десять. І за сейфа заглядав, і під сейфом... Ніде ні пустувка! Скінчились гроші!

— А чому закінчилися? — у рознічі затрясся Гума, втрачаючи вкінець самовладання і бозна-вкотре пристаючи до скарбника, мов із ножем до горла, із одним і тим же запитанням, тільки тепер ще й з пізною біля рота і хворобливим блиском у очах. — Врешті-решт, чому?

— Як то чому? — демонструючи воїстину легендарну витримку, терплячим, фантастично рівним тоном пояснював скарбник. — Гроші скінчилися тому, що старі із сейфа брали, а нових не клади.

— Що, серйозно? — невиразно хмікнув Гума, так, що годі було збегнути, чи то він раптово забув те, про що вже говорилося до цього, чи то в думки його закралася підозра, що скарбник щось замовчє. — Але як таке могло статися?

— А так! — одказав скарбник. — Бо закінчилася халява.

— Як закінчилася? — заревів ісрихонською трубою Пенісо Гума.

— Ресурс, видно, вичерпався.

— Як вичерпався? — розгубився Гума. — Що ти мені голову морочиш! Який такий ресурс?

— А я знаю? — низько нагнувши голову, пошкріб потиличкою скарбник.

І недаремно ж!..

Халіва була і сенсом, і змістом, і визначальним чинником кайруанського буття.¹ Та дивна річ: що воно таке, ота халіва, звідки вона береться і яка вона на вигляд, смак чи дотик — достеменно не знати ніхто.

Одні казали, що то надзвичайно цінна, унікальна порода дерев, що ростуть тільки у цих краях і ніде більше; однак це припущення виглядало непереконливим і малаймовірним, бо у такому разі халіва мала би закінчитися ще років сорок тому — тобто тоді, коли запстало сдиня в усій окрузі лісопильня. Ні, лісу вистачало, просто мало-помалу старі покоління відійшло, а серед нащадків не знайшлось достатньо бажаючих вкалувати, навіть за пристойну винагороду, — видно, були нащадки якщо й не розумніші, то аж ніяк не дурні — це вже без жодних сумнівів. Розумкували ж: нашо іначити, як і так халіва?!

¹ Неспроста ж, мабуть, до гімназіального курсу кайруанознавства включена для обсязкового значення «Хвалебна ода халіві» авторства такого собі, чи то пак якогось там, Яйво Рівського:

*Халіва! Як багато
У смак цим для нас сплететься,
Закарбувилось і збузось!
Халіва її халіма — чудна сущість!
Не треба нам мі штуга, мі лототи,
Була б халіма — проханням якось!*

*Халіва — мате все:
Солодкий сирець, кухоль ліша зрати,
Найпоташиніт і найблейзіті перніваний!
Відкін'ко сунніті її вагами —
Халіва мас підхопити її понесе
В кізкомо беттурбонче іслуваняя.*

*Халіта халіма! Халіта халіма!
Племці злегано, не жаліючи долонь.
Халіта халіма! Халіта халіма!
Салом хатви?
Волось!
Волось!*

Інші твердили, що халява – то підземні цілющі води, їх добувають на каїруанському сході, у Бандосі, із замаскованих під сарайми і курниками секретних скважин. Оновідали, що із Бандоса прокладено 80-мільний підземний водогін аж до залишниці в Авкнінівраку, де вода пряма із труби закачується у цистерни, а далі розвозиться по усюму світу. Не безкоштовно, ясна річ. Щоправда, залишалося загадкою, хто ті скважини бурив – це раз, а подруге – із якого дива бандоські халявники частину своїх зисків просто так віддавають решті мешканців Каїруану. Утім, яка загадка, якщо цим ніхто, ну абсолютно ніхто, не переймався?! Діляться – ну й нехай собі...

Були й інші, вже й зовсім абсурдні домисли, на кшталт того, що халява – це особлива популяція щурів, півтораста років тому виведена у невідомий спосіб котримсь місцевим казначесем, по сумісництву зоологом-аматором, ім'я якого, на превеликий жаль, не збереглося в аналах, – щурі ці мають скillsність переміщатися невеличкими похідними групками, проникати до сковинців банків, цупити звідти гроши, золото, коштовності і доправляти все це трофеїне добро на батьківщину, якщо точніше – безпосередньо до каїруанської скарбниці.

Загалом, версій – усіляких і різних – не бракувало, але, зрештою, докупуватися істини всерйоз ніхто не брався. Бо їй навіщо? С халява – то їй гараци, якого мертвого півня засмічувати мізки зайвими й геть непотрібними думками, від яких, далібі, їй користі ніякої. А то і навпаки... Бо ж хіба хотсь міг бодай на мить якусь там уявити, що халява колись скінчиться? Всі ж бо були впевнені, що вона – невичерпна і вічна.

– І як же тепер бути? – запапікував директор департаменту муніципальних ресурсів Пеніко Гума. – Це, значить, і зарплати у цьому місяці не буде?

– Боюсь, що і в наступному теж, – добив його простодушною ширістю скарбник. – Кажу ж вам: казна порожня.

– А як же жити? – обличчя Гума вмінь зробилося сірим і нещасним.

– А мені почім знати? – повів плечем скарбник. – Я людина маленька. Мое діло видавати гроші. Думати про те, звідки вони мають взятися, – то, звінняйте, не моя парафія. Мені таких повноважень не делегували. Та я і не взялся би...

Гума грубо вилаявся і подався до Гана Дона.

– Ви чули?

Ган Дон роздратовано відклав лалабайку.¹

¹ Після відомого нам «непревершеного концерту» у Колонному залі мерії Ган Дон тепер практично увесі час тільки те й робіт, що із маніакальною заповітливістю глятували у різні способи інструмент, розлучуючи нові акорди і намагаючись оточувати нові прийоми гри. Звісно, можна було би написати, що нічого пального із того не виходило, але у такому випадку ми, м'яко кажучи, трохи зауважили б. Деяно Гану Дону таки вдавалося, і навіть геть не кенсько. Принаймні,

— Ви знаєте?

— Що я мав чути? Що я маю знати? — несвдоволено спітав Ган Дон, погрозливо підкасуючи рукави.

— Казна порожня!

— Що? — визвірився мер. — Докралися? Ех, треба було би вам спершу руки усім повідрубувати, а тоді вже на службу брати! Покидьки! Шлепери! Іуди! Ну все, начувайтесь! Я вам влаштую веселенське життя!

Гума позадкував до дверей.

— Стояти! — рявнув Ган Дон. — Стояти, я сказав!

Гума зупинився, зіщулився, заплющив очі й затулів обличчя долонями.

— Бойшся? — наблизився до іншого Ган Дон. — Правильно, що бойшся. Знаєш, що я зараз із тобою робитиму?

— Зівою, — проскімлив Гума, — бити будете...

— Буду! — сказав Ган Дон. — А знаєш, за що?

Пенісо кволо мотнув головою, але розіплющені очі не наважився, тільки ще сильніше притиснув долоні до обличча.

— Ти сотенну секретарці поклав?

— Ні... — леді зворухнув змертвілими губами Гума.

— От за це найперше і битиму! Казну розікрапля — то ще півбіди, але у мою кишенно не докладати — це вже повний хабицець!

Хрясь у скулу — і Пенісо лежить на підлозі... Не те, щоб удар був аж такий сильний, просто Гума вистачило кебети розсудити, що встоїти на ногах — тільки собі дорожче. Хай, ще до того вирішив, Ган Дон потішить своє самолюбство, ні для кого ж бо не було секретом, що, окрім усіх своїх інших видатних здібностей і неперевершених талантів, мер приписував собі ще й хист «товкти риляки».

(Справедливості заради скажемо, що Гума такий хитрий був не один. Метод, до якого він зараз вдається, більшість «сопрапників» застосовували уже давно, причому із незмінним успіхом і обопільним задоволенням: зі свого «ідеально відточеного» хука справа Ган Дон радів, сказати б невимовно і беззастережно, мов хлончак, а той, хто опиняється після мерового ляпаса на підлозі, в душі торжествував від того, як йому спритно і, головне, правдоподібно вдалося виконати трюк із падінням).¹

— Вставай і йди віддай секретарці сотенну! — наказав Ган Дон.

популярну на бандоських околицях, де він якийсь час мешкав, «Пісеньку про кицю Мурку» він міг зіграти вже цілком пристойно.

¹ Шо тут скажеш? Річ геть не дивна і для цих країв цілком ментальна. В Каїруані вилавати себе за того, ким ти насправді не є, не був і ніколи не буде, — явище звичне, ба навіть необхідне. Тутешньому люду не подобається. Тутешній люд сприймає це із азартним схваленням. Без цього тутешній люд сумно і нещікаво.

— Я би з радістю, — сказав Гума, підвішись із підлоги і обтріпавши від пилоки штани, — але де її взяти?

— Секретарку? — здивувався мер. — Що, її немає?

— Та куди вона дінеться! Нафуфирилася і сидить! — відмахнувся Гума. — Де, кажу, сотенну взяти? Кажу ж вам: казна порожня...

— То й що? — вирячився Ган Дон.

Гума подивився на мера, як на недотепкуватого.

А воно Й так: якщо казна порожня, можна собі дозволити багато чого; та практично все!..

Кенсько тільки, із приkrістю зітхнув Пенісо, що думка ця трохи принизнилася — о, коли би раніше, півня лисого він би падав на підлогу. Або й більше, взяв би та й садонув меру! А чого боятися? Чого терпіти? Зарали чого? Казна порожня, а отже... А отже і мер тепер, вважай, ніхто — порожнє місце, нуль без палички! Пародія, одне слово, а не мер!.. Подумав — і сам злякався. Бо ж виходило...

«Ох ти ю! — Гума, далебі, й не зчуває, як скопився (*не фігурачно, а таки насправжки*) за голову. — Це ж виходить, що без казни мені також пі...»

Жах, породжений несподіваним відкриттям, був настільки величезним, що бідоласі Пенісо вранц забракло духу додумати.

Так усе і закінчилося — обірвалося негадано й неждано, на півслово[...]

Секція 38: epilog

- Усі дороги ведуть до Рима, — прорік Льосе Енокляну.
- Думаси? — вирячився, ніби засумнівавшись, Марсел Сильва.
- Неограничено, — зронив Сачвеял де Відьм.
- Це якраз той випадок, коли сумніви недоречні, — спроокола, ніби лінію, протяг Енокляну.
- Справді, — кивнув Коцібуль, — які це сумніви? Рим є Рим!
- То що? — спитав Льосе. — Пішли?
- До Рима? — спитав Сильва.
- До Рима, — кивнув Енокляну.
- Може, не заряд? — згопіялися рантом. — Може, пізніше?
- Льосе подивився піктально на них, недбало струснув плечем, мовби дивуючись і розочаровуючись...
- Як собі хочете, — тихо, майже беззвучно звортнув вустами, — а мені, здається, пора!

...коли Льосе вибрався туди, Рим уже був там.

Спершу вони мовчили, якось аж надто буденно, потиснули один одному руки.

- Давно виглядаєш? — спитав Енокляну, примощуючись обіч.
- Волів би ще літ триста виглядати, — відказав Рим. — Просто сів та й сиджу.
- Аххх, — сказав Льосе. — Сів та й сидиш. І як тут?
- Спокійно.
- Це добре! — схвально потер долоні Льосе.
- І легко.
- Я відчув це.
- Помовчимо? — спитав Рим.
- Можна, — кивнув Льосе. — Я так відчуваю, що поспішати нам нікуди.
- Ти правильно відчуваєш, — сказав Рим. — Часу у нас тепер!..
- Вони замовчали. Надовго. Може й на цілу вічність.
- Та навіть і вічність не може тривати безкінечно.
- А все-таки й там не так вже й погано було, — промовив, через вічність чи й другу, Льосе.

— Таки й непогано, — меланхолійно озвався Рим. — Інколи й геть непогано. У всякому разі, є що згадати.

— Це правда, — сказав Льосе. — Як правда і те, що багато про цю згадувати не хочеться. Сум огортає...

— Це зараз, — сказав Рим, — допоки не обвикся. Але це скоро минеться. Минає все, міне і це.

— Вдаєшся до промовляння прописних істин? Це тобі не личить.

— Знаю! — усміхнувся Рим. — Знаю, старий! Але чим же тут ще займатися? Тільки й згадувати. І не станеш же ти пригадувати все одне й те саме, врешті-решиت зайдеться і на спомини сумні, і навіть ті, що й нехота...

— Помовчимо? — запропонував Енокляну.

— Можна й помовчати...

Минула ще одна вічність. Чи й дві.

— Вічність, — сказав Рим, — дещо нуднувата затія.

— А що робити? — спітав Енокляну.

— Коли би я зінав! — чесно й безхитрісно вигукнув Рим.

— У тому й біла, — сказав Льосе Енокляну, — що ми занадто багато думасмо й занадто багато зважусмо, бо ж хочемо, аби все було красиво...

— Красиво? — підняв брови Рим. — А кому це треба?

— Хтозна! — сказав Льосе. — Комусь, може, й треба... Тільки не нам.

— Тільки не нам? — здивувався Рим. — Навпаки. Думаю, що саме нам це й потрібно.

— Думаш? — спітав Енокляну.

— Успевнений! — сказав Рим.

— Помовчимо?

— Помовчимо...

Минула ще одна вічність.

— Світ, на жаль, недосконалій, — із сумом зіткнув Льосе, перехилившись і подивившись униз.

— Навпаки, — сказав Рим.

— Досконалій? — здивувався Льосе.

— Ні, — заперечливо повів підборідком Рим, — цього я сказати не можу.

— Але ж...

Льосе помітно розгубився.

— Так, світ недосконалій, — розважливо провадив Рим, — тут я з тобою цілковітно згоден. Тільки недовершеність ця — не приkrість, а благо.

— Хочеш сказати, що досконалість світобудови в недосконалості світу? Так?

— Виходить, що так, — кивнув Рим. — Є що змінювати, є до чого прагнути, є про що мріяти. І це здорово, старий! Но інакше...

— Но інакше, — підхопив Льосе, — світ засків би, закис, протух і пропав. Я тебе вірно зрозумів?

— Ахоже! — кивнув Рим. — Саме це я і хотів сказати.

Усміхнувся, студив блаженство повіки.

— Знаєш, у чому наше нещастя? — озвався за якусь мить (лібонь, вічність).

Льосе здивовано смикнув брововою.

— Ну, не наше з тобою. Тобто не мое конкретно і не твоє. Я про нас загалом, про каїруанців.

— І в чому ж?

— Тобі ніколи не спадало на думку...

— Що?

— Цо ми рідко коли... Тобто, я хотів сказати, що практично ніколи...

Практично ніколи й нічого не доводимо до пуття.

— Ти так думась?

— Ми уміємо мріяти, уміємо веселитися, уміємо задовольнятися тим, що маємо...

— Так, — з ентузіазмом підхопив Льосе, — ми багато чого уміємо!

— Уміємо прощати ворогам нашим...

— Що уміємо, то уміємо, — кивнув Льосе.

— Ми, можна сказати, ідеальні люди. Єдине, чого ми не навчилися, чого ми не вміємо — це ненавидіти!..

— Твоя правда, — кивнув Льосе. — Ми любимо близького свого більше за себе самих.

— Виходить, що ми не любимо самих себе? — голос Рима раптом здригнувся.

— Виходить, — зітхнув Льосе. — Ми не плюємо в свої колодязі, але із дивним стойчим спокоєм дозволяємо це робити зайшлим...

Зітхнули обое.

Гірко і одночасно...

— Ти як думаєш, — озвався Льосе по якомусь там часі, — хтось нас ще пам'ятатиме?

— Хтозна, — сказав, безтурботно й неспішно розмахуючи звішеними із хмарки ногами, Рим, — може, хтось і пам'ятатиме...

- Діва Обида?
- Може, і діва Обида...
- Помовчимо?
- Хай світ помовчить, — дещо пафосно, але тихо, чи й не пошепки, а може й безмовно, озвався Рим.

І СВІТ ЗАМОВЧАВ.

**Post scriptum,
без якого нізацо не обійтися**

Звісно, це ще не кінець, чимало ж бо сюжетних фабул залишилися незавершеними, деякі з них із тих чи інших причин назагал опинилися на маргінах твору, при тому, що заслуговують набагато пильнішої і завзятішої уваги; так само опинилося невіправдано витісненим в тінь, по суті незаслужено проігнорованім, ціле сонмище героїв і персонажів; крім того, є ще досить як явних, так і непомітних на перший спозир недоглядів, прорахунків, упущенів, огрихів, навіть недоладностей і недолугостей, кардинально їх змінити важко, правду кажучи, геть нереально, бо для того треба було б починати заново писати твір, а от щось поправити, щось додати, трохи змістити акценти – завдання, в принципі, не таке важке й непосильне, а відтак...

А відтак із канви цього роману цілком можуть постати нові тексти, можливо, й новий роман. Зрештою, читач не має почуватися ошуканим, а отже має цілком законне право довідатися, врешті-решт, про справжню причину появи в Каїруані зайди в демісезонному пальті і триденною щетиною на обличчі, чий нагляд візит до містечка, власне, і спонукав автора взятися за «Мертвого півня...»

Про що може йтися в нових текстах (чи, прешінь, це таки буде роман)? Та про все що завгодно!

Ну от хоч би й про карколомний злет юної бестії Юті Моканені, котра, цілком можливо, у зовсім недалекому майбутньому стане надзвичайно впливовою на каїруанських теренах особово, не виключено, що й мером.

А ще можна буде оновісти про чудесне перевтілення злодієро Потера Копоненіро, доля якого зробить настільки несподіваний, просто-таки фантастичний кульбіт, що... (Тут ми, за законами жанру, завбачливо промовчимо, щоб зберегти інтригу).

Звісно, треба буде прояснити і деякі обставини вірогідного, до того ж несподіваного й безслідного, зникнення мера Гана Дона. Ймовірно, він, переховуючись зі свою «сотрапників» в одному із сарайчиків на околиці Бандоса, просто щене в розламі земної кори, що зменацька утвориться на місці

закинутої скважини, іншими словами – провалиться в тартари, заодно прихопивши із собою деяких подільників (далеко не всіх, на жаль!)...

А ще варто буде оповісти про неймовірне кохання (на схилі літ, отже, буквально на краю могили) Юджина Кіллі, про «війну світів» – запекле протистояння Саччелла де Вільма і Генна Капію, грандіозні (і навіть почасті втілені) плани Коцібуля Ялубиця, про сонцесяяні вершини і болочі надіння Янкє Юца, про зигзаги життєвих маршрутів Ноля Дане, Прошека Оно, Матії Маріоса, Єндруха Йожича... Ну й інших. Багатьох-багатьох інших.

Що ж, до зустрічі?!

(1998, 2010 – 2014)

Додатки**ОСОБОВИЙ ПОКАЖЧИК**

(Інформація щодо складу, у якому персонаж чи інші згадуються)

А

АБСОЛЮТНО ГОЛАЯ БАБСІ НА СРІБЛЯРІГІ 12
 АНДРІУХОВІЧ 18
 АРУК, Рин 4, 6, 16, 18, 24, 26, 27, 32, 38
 АРУК, Ірен 6, 16, 20
 АРХІВЧУК 20
 АРХІМЕД 18
 АТЬСВ, Іва 2

Б

БАРАН 20
 БАРИЛО 6, 8, 27
 БАТИЙ 20
 БАТИГ 20
 БЕНДЕР, Остап 34
 БЕРНКОНІ 20
 БЕРЛУСКОНІ 20
 БІЛОБРОВЕНЬ, Володимир 12
 БІЛЛ, Тедді 18
 БОННАВАР, Віктор 24
 БРМЕІТ 20
 БРАТИ ТІТОФФ 4
 БРАУН, Ден 20

В

ВАЙСБРОУ, Вальтер 4, 6, 8, 20, 27, 35
 ВАЛЕНСА 20
 ВАТФФ, Ейнар 29
 ВАТФФ, Пресер 11, 13, 17, 18, 29, 37
 ВАЛІНІНТОН 20
 ВЕРТ, Кон 18, 29
 ВЕРНІНГОРА 20
 ВІННІЧУК 20
 ВІЛЬМ, Валентіна 24
 ВІЛЬМ, Сашевська 20, 24, 25, 38, Розі скрипка
 ВІНЧ, да 20
 ВОДІЙ КОНІОНЕВІРО 2
 ВОДІЙ МЛЕНІЙСЬКОГО УАЗІКА 12
 ВОСРІН, Валентін 7
 ВОЛНІНЯК 20
 ВОЛЬСЬКІН, Алекс 4, 6, 8, 16, 27, 35
 ВІЛІНВОРА УРЯДОВА ОСОБА ТІ ГЛАЦІЙСЬКИМ ОБЛІЧЧІМ 7
 ВІХІА, ПОСЛАНА НЕВОМ 14

Г

ГАБСБУРГ 20
 ГЕНЕРАЛ 12
 ГЕРСЬ, Ласінія 18
 ГРІНЯ НА ВІЛОЧЛЕНІ КОЛІНІЙ ЧОЛОВІК 22
 ГРІНЯ НА ВІЛОЧЛЕНІ 22
 ГРІНЯ 12
 ГУБЕРНАТОР 18
 ГУБЕРНАТОРОВА ДРУЖИНА 18

Ґ

ГАБЕНІНЬ 20
 ГАВА 20
 ГАВЕЛ 20
 ГЕДЗЬ 20
 ГЕЙТС 20
 ГІЛЛАРІ 2

ГУМА, Непо 11, 13, 17, 18, 29, 37

Д

ДАЛІ, Сальвадор 28
 ДАНЕ, Лін 1, 6, 20, 26
 ДАНЕ, Нель 1, 4, 6, 7, 8, 16, 20, 24, 26, 29, 30, 35, Post scriptum
 ДАНЕ, чоловік Лін 20
 ДАНІЛЕНКО 18
 ДЕСНЯК 20
 ДЕНІСОВ, Іван 12
 ДЕНІСОВА, Марина 12
 ДВОРЯЛ Валентин 23
 ДВАНА 5
 ДІСНЕЙ 20
 ДІМІРЯНИН 20
 ДІВАСЕНКО, Олександр 18
 ДІМІ, Кен 11, 13, 18, 25, 29, 31, Post scriptum
 ДОНІ, Ган 11, 13, 17, 18, 25, 29, 31, 37, Post scriptum
 ДУНІ, Пер 18

Е

ЕНГЕЛЬС 1
 ЕНОКЕНДІУ, Ласло 6, 16, 20, 26, 32, 35, 38

Ж

ЖАДАН 18
 ЖЕК НІЯ 2, 15, 28, 36
 ЖОРЖ (Позитів) 24
 ЗАБУДЖКО 18
 ЗАГОГУЛІН 12
 ЗАНОВІТНА МРИЯ 29

І

ІОСІФ ВІСТАРДІОНОВІЧ 12
 ІРВАНЕЦЬ 18

Й

ЙОВНІЧ, Сидрук 20, 21, Post scriptum

К

КАМЕНЯР ЗІ НІНЕГРАКУ 7
 КАНІВІО, Ігор 4, 6, 20, 30, 35, Post scriptum
 КАРНА 18
 КАСТРО 20
 КАТЮША 12
 КІЛІН, Мелетія 4
 КІЛІН, Юліан (Старий Іршаків) 1, 4, 6, 8, 16, 18, 20, 26, 27, 35, 37
 КІМ ІР СЕН 20
 КОМУЛ, Альо 1
 КОВБОІ 24
 КОЕІЛ, Майкл 4, 6, 8, 27
 КОЗОРІЗ 20
 КОКО, Ампрі 6, 7
 КОКО, Тесса 7, 16
 КОКОТОХА 18
 КОЛІДУБ 20
 КОЛУМБ 20
 КОЛІННІ, Юліана 34
 КОНОНЕНІРО, Петер 1, 3, 6, 20, 24, 34, Post scriptum
 КОНОНЕНІРО, Метта (Нані Іверсен) 1, 3, 6, 7, 16, 20
 КОНОНЕНІРО, матінка Петера 34
 КОНОНЕНІРО, супружня Петера 34
 КОСТРІНІЙ 20
 КОУЗАК, Леон 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 15, 16, 18, 19, 22, 28, 33, 36
 КРІВНОІС 20
 КУРНІКА 24
 КУРСР 29
 КУЧІВЕНІ, Аланія 16, 23, 30
 КУЧІВЕНІ, Віктор 16, 23, 30

КУЧИЕВІ, Томі (Денис Танк) 23

Л

ЛОМІНІС 20
ЛОМОНОСОВ 20
ЛОСНІЧ, Михаїл 4
ЛЮКА, Марта 18
ЛЮКА, Надія 3, 4, 8, 10, 11, 13, 17, 18, 25, 29, 31, 35

М

МАМАЙСР 20
МАНГЕР, Іван 11, 13, 17, 18, 29
МАО ЦІДЕДУН 20
МАРІОС, Магніс 4, 16, 26, 32, 35, Post scriptum
МАРКОВИЧ 20
МАРКС 1, 20
МАРТА 5
МАРЧУК 20
МАТВІОС 18
МЕДВІДЬ, В'ячеслав 18, 20
МЕДРІН 20
МЕЙР, Давид (Малодій Ізраїлев) 1
МЕР ГАУРХАЛА 18
МЕР ШНЕЙДРУ 7
МЕРКЕЛЬ 20
МЕСЕЧКО 20
МЕССІ 20
МОКАНЕНІ, Юлі 1, 3, 6, 20, 34, Post scriptum
МОДЛАВАЛ, Мірча 6
МІРЯ, ПОСЛАНА НЕБОМ 16
МУШКЕТИК 18

Н

НАПОЛЕОН 12, 20
НЕДУТИКАЛА 20
НЕТАНЬХУ 20
НЬОЛ, Найде 20

О

ОБРІЙ 20
ОКЖУБАЛ, Касим 16, 17
ОЛІНІСЬКИЙ, С.М. 10
ОЗНЕІРІ (Руслан Степан, Кітник) 1, 4, 6, 8, 16, 18, 27, 35
ОНО, Промис 34, Post scriptum
ОІРІ 20
ОРЕНДАР, Сергік 10
ОРЕНДАРЧИХА (Обезмалена Ценська) 10
ОРЕНДАРІВА 10
ОТРЖЕВСЬКИЙ, Сид 6, 7, 16, 20, 23
ОСОБІВСТІЙ КУХАР МЕРА 29
ОХОРОПЕЦЬ МЕРІ 37

П

ПАДІК (Віктор Левка наложний) 18
ПАЛІСІНКО 20
ПАМУК, Оразія 20
ПАРХОМЧУК 20
ПАНКОВСЬКИЙ 18
ПЛАТОН 20
ПЛОТКО 20
ПОЛАЧЕК, Карл 29

Р

РІВСЬКІ, Янна 37
РОЗДОБУДЬКО 18

С

САРКОВ 20
СЕКРЕТАРКА, біліменна холата Леона Кауника 2, 28

- СЕКРЕТАРКА ГАНА ДОНА** 18, 29, 37
СЕРЖАНТ ВІЙНОВІСЬКОЇ АКАДЕМІЇ 18
СІЛЬВА, Марет 1, 4, 6, 7, 8, 18, 24, 26, 29, 32, 35, 38
СІРЧ, Михайло 10
СКАРБНИК 29, 37
СКІНАРСР 5, 9
СКОВОРОДА, Григорій 18
СЛАВІЧ, Благ 1, 18
СООТЕІ, батько 33
СООТЕІ, донька 33
СОЛІЯК, Мар'яна 10
СОЛІЯК, Надія 10
СТАРА ПРИБІРНЯЛЬНИЦЯ 13, 29, 37
СТАРІЙ ГУМА 13, 18
СТОРОГІНЕНІСЬКОГО ЦВІНТАРЯ 7
СТРИЖЕНА ПОВКА 16, 18, 20, 23, 27, 29

Т

- ТВЕН, Марі** 16
ТОР, Адальбертіана Терпіна 4, 7, 10, 19, 23, 33, 37
ТРІНІНТА ДУАЛІС 10
ТЮЛЬКИН 12

Ф

- ФАККЕР, Денні** 10, 14
ФАККЕР, Фрекіл 14
ФЕДОРІВ 20
ФРАНКО 20
ФРАНКІ 20
ФРЕЙД 20

Х

- ХАБАРІНУ, батько** 3, 11, 13, 17, 18, 29
ХАБАРІНУ, син 3, 11, 13, 17, 29
ХІЧКОК (Хічко, Гечко, Гечко) 20

Ц

- ЦИБУЛЬКО** 18
ЦІСТЕРНА 24
ЦЕЗАР 12

Ч

- ЧЕМА, Іва** 8, 16, 31
ЧЕРНІВ 20
ЧЕЧЕТ 20
ЧІКІНІАС, Лемізій 24
ЧІКІНІАС, Теніра 24

Ш

- ШАКУР, Нік** 29
ШАРАН 20
ШАРОН 20
ШЕВАЛЬС 20
ШЕВЕЛЬОН 20
ШЕВЧУК, Валерій 18
ШЕКСПІР, Вільям 1
ШЕЛІГА 15, 28
ШТОФ 18

Ю

- ЮНІ, Йоне** 27

Я

- ЯВОРІВСЬКИЙ** 18
ЯКІЙСЬ НЕВОРАК 35
ЯЛУЗИН, Констанцій 4, 6, 7, 27, 35, 38. *Post scriptum*
ЯНІ-ОЛ 2, 6, 7, 11, 13, 16, 17, 26, 29, 35, 37

Літературно-художнє видання

Врублевський Василь Марцельович

ТВОРИ

Том 2

В авторській редакції

Житомир

2015

LIBO